

T.C.

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**FERÂ'İZÎ-ZÂDE MEHMED SA'İD EFENDİ'NİN PEND-NÂME-İ
ATTAR ŞERHİ
(57-106. VARAKLAR İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep GÖK

Birinci Danışman: Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU

TOKAT-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum "**Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin Pend-nâme-i Attar Şerhi (57-106. Varaklar İnceleme-Metin)**" adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

... / ... / ...

Zeynep GÖK

İTHAF

Bugünlere gelmemde çok emeđi bulunan, maddi-manevî benden desteđini desteđini esirgemeyen sevgili dedem Mehmet Çetinkaya'ya ithaf ediyorum.

ÖN SÖZ

Uygarlıkların kültürel yapısını, sosyo-ekonomik düzeyini, ferdî yaşantılarını, devrin bakış açısını, belli başlı değerlerini ilmî ciheti yüksek, nitelikli kaleme alınmış yapıtlarımızda görmek mümkündür. Bu eserlerin başında kültürel mirasımızın kıymetli vesikaları arasında yer alan yazma eserler gelir. Bir devrin husûsî karakterini açık seçik bize gösteren bu hacimli külliyyâtlar, ecdadımızın bir cevher, öz niteliğindeki söz gücü, bizlere bıraktığı söz mirası olarak önem arz eden yönleriyle okuyuculara takdim edilmiştir. Bu nevî yazma eserlerde adetlerimiz, göreneklerimiz, inanışlarımız, birtakım oluşan değerlerimizin yanı sıra yazıldığı dönemin ötesinde muhteviyat açısından pek çok zenginliği bulmak mümkündür. Bu eserlerimizin büyüklüğü, azameti ise çağlar atlaması, çağları aşmasından kaynaklanır. Hall-i müşkilât üzere bu eserleri okumak, anlamak, irdelemek, deyim yerindeyse onlarla özleşebilmek bir mes'ûliyet olduğu kadar faydalı bir meşgûliyet olacaktır. Bu eserlerin günümüz şartlarında okunmasını kolaylaştırmak ve bilinmeyen taraflarını açığa çıkarmak için Latin harflerine transkribesi lüzûmlüdür. Bu cihette yarar sağlaması hasebiyle Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pend-nâme-i Attar Şerhi* 'ni Latin harflerine aktardık.

Literatürde adı pek duyulmamış bu türden yazma eserlerden birisi, bizâtihi çalışmamızın esâsını teşkil eden Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pend-nâme-i Attar Şerhi* adlı eseridir. Ferîdüddîn Attar'ın eseri olan *Pend-nâme*'nin nice şerhi arasında biraz kıyıda köşede kalmış, bilinmeyi bekleyen, bilinmeye değer bir eser olan Ferâ'izî-zâde'nin bu çalışması bir çağın yaşayışını, inançlarını, bakış açısını, dilini, dinini kısaca bir devrin kimliğini içinde barındıran pek çok kültürel malzemeyi bünyesinde saklar. Tamamı 113 varak olup XIX. yüzyılda kaleme alınmış bir eserdir. Biz bu eserin son 50 varağını konu edindik. Çalışmamızdan gerek okurların gerek literatürün istifâde etmesini umuyoruz. Bununla beraber çalışmama başladığım zamandan bu yana tez konumun bulunmasından tezimin teşekkül etmesine değin geçen bu zorlu süreçte yardım eden, yol gösteren değerli hocam Serkan TÜRKOĞLU'na teşekkür ederim.

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin Pend-nâme-i Attar Şerhi (56-107. Varaklar İnceleme-Metin)

ÖZET

Zeynep GÖK¹

Türk edebiyatında, muhtelif kültürlerden etkilenecek pek çok esere tercüme veya şerhler yapılmış ve farklı kültürlerin eserleri bu yolla kültürümüze takdim edilmiştir. Bunlar arasında İran edebiyatından doğup değişik coğrafyalara adını duyurmuş Ferîdüddin Attar'a ait *Pendnâme* kendi döneminin meselelerine farklı bir üslup ve dille çözümler getiren, günümüzde de saygınlığını koruyan bir eserdir. Şerh; izâh, açık anlatma, açma gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Türk edebiyatında *Pendnâme*'ye yapılan şerhlerden biri de Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pendnâme-i Attar Şerhi*'dir. *Pendnâme-i Attar Şerhi* XVIII. yüzyılın sonu ve XIX. yüzyılın başında 1809 yılında yazılmıştır. Bu eserin nüshası müellife ait olup Milli Kütüphane Yaz. 3310 numarada bulunmaktadır. Tamamı 113 varaktır. Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin bir başka eseri *Tarih-i Gülşen-i Maarif*'tir. Ferâ'izî-zâde hakkındaki bilgilere bu eser yoluyla ulaşmaktayız. Asıl adı Mehmed Sa'îd'dir. Bursa'da dünyaya gelen müellif Seyyid Ferâ'izî Mehmed Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından almıştır. Müellif, bir taraftan medrese eğitimi görmüş, bir taraftan Arapça eğitimi almıştır. Ferâ'izî-zâde'nin ölüm tarihi 1835 olarak bilinir. Mezarı Bursa Emir Sultan Camii hazîresindedir. Ferâ'izî-zâde, *Pendnâme*'deki beyitleri sırasıyla numaralandırmış olup metni bu metotla şerh etmiştir. Kelimeleri etimolojik, gramatikal ve mânâ olmak üzere üç aşamalı incelemiştir. Kısaca müellif eserinde önce kelime veya eke dair Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç dilde açıklama yapmıştır. Daha sonra bir bütün halinde beyit şerhine geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şerh, Metot, Pend-nâme, Attâr, Ferâ'izî-zâde

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi's Pend-nâme-i Attar Commentary

(56-107. Leaf Analysis-Text)

ABSTRACT

Zeynep GÖK²

In Turkish literature, many works were translated or annotated by being influenced by various cultures, and the works of different cultures were introduced to our culture in this way. Among these, he was born from Iranian literature and made his name known to different geographies. Pendnâme is a work that brings solutions to the problems of its time with a different style and language and maintains its prestige today. Commentary; It has various meanings such as explanation, expounding, opening. One of the commentary works in this direction is Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi's Pend-nâme-i Attar Commentary. Pendnâme-i Attar Commentary XVIII. at the end of the century and the XIX. It was written in 1809 at the turn of the century. The copy of this work belongs to the author and is published in the National Library Summer. Located at number 3310. It is totally 113 leaves. Another work of Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi is History-i Gülşen-i Maarif. We reach the information about Ferâ'izî-zâde through this work. His real name is Mehmed Sa'îd. He is the son of the artist Seyyid Ferâ'izî Mehmed Efendi, who was born in Bursa. He received his primary education from his father. At the same time, Ferâ'izî-zâde, who studied at a madrasa, also studied Arabic. Ferâ'izî-zâde's death date is mentioned in the sources as 1835. His grave is in Bursa Emir Sultan Mosque. In his commentary Ferâ'izî-zâde applied the annotation method by numbering the couplets in the text, and he interpreted Pendnâme in this way. He analyzed the words in three stages as etymological, grammatical and meaning. In short, in his work, the author first explained the word or suffix in all three languages, Arabic, Persian and Turkish. Later, it was translated into couplet annotation as a whole.

Keywords: Commentary, Method, Pend-nâme, Attâr, Ferâ'izî-zâde

² Tokat Gaziosmanpaşa University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature,

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	i
İthaf.....	ii
Ön Söz.....	iii
Özet	iv
Abstract	v
İçindekiler	vi
Kısaltmalar.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. ŞERHİN TANIMI VE EDEBÎ GELENEK İÇERİSİNDEKİ ANLAMI	1
2. KLASİK EDEBİYATIMIZDA ŞERHİN YERİ VE ÖNEMİ.....	3
3. PENDNÂME-İ ATTÂR ŞERHLERİ.....	8
I. BÖLÜM	10
1. FERÎDÜDDİN ATTÂR.....	10
1.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği.....	10
1.3. Attâr'ın Pend-nâmesi	14
II. BÖLÜM.....	15
1. FERÂ'İZÎ-ZÂDE MEHMED SA'ÎD EFENDİ.....	15
1.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği.....	15
1.2. Eserleri	16
1.3. Tarih-i Gülşen-i Maârif.....	16
1.4. Pend-nâme-i Attar Şerhi	17
1.5. Ferâ'izîzâde'nin Pendnâme-i Attâr Şerhi'nde Kullandığı Şerh Metodu.....	19
1.6. Ferâ'izîzâde'nin Pendnâme-i Attâr Şerhi ile Bursevî'nin Şerh-i Pend-i Attâr'ının Mukayesesi	20
1.7. Pend-nâme-i Attar Şerhi'nin Kaynakları	22
1.8. Nüsha Tavsîfi.....	22
SONUÇ	24
SÖZLÜK	209
ÖZGEÇMİŞ.....	182

KISALTMALAR

A.	: Arapça
age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
Arş.	: Araştırmaları
Bas.	: Baskı
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Der.	: Dergisi
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ET.	: Erişim Tarihi
F.	: Farsça
hızl.	: Hazırlayan
İ.	: İsim
İst.	: İstanbul
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
Ktp.	: Kütüphane/si
öl.	: Ölümü
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
sf.	: Sıfat
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

TDK	: Türk Dil Kurumu
s.a.v.	: Sallallahü aleyhi vesellem
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
öl.	: Ölümü
Üniv.	: Üniversite/si
v.b.	: Ve benzeri
v.d.	: Ve diğerleri
v.s.	: Ve saire
Yay.	: Yayınları
YL.	: Yüksek Lisans
yy.	: Yüzyıl
Yaz.	: Yazma
zam.	: Zamir
zf.	: Zarf

GİRİŞ

1. ŞERHİN TANIMI VE EDEBÎ GELENEK İÇERİSİNDEKİ ANLAMI

Sözlüklerde şerhin; "açma, yarma"; "izah, tafsil, açık anlatma"; "bir kitabın ibaresini yine o dilde ya da başka bir dilde ayrıntılı açıklayarak anlaşılmasını kolaylaştırma", "kelime kelime izah ederek oluşturulan kitap"; "keşfetmek, beyan etmek"; "sözü açıp teşrih, tefsir, tavzih etme"; "te'lifin müşkülâtını hal ve tefsir etme", "dilim dilim yarar gibi bir metni telvih etmek" gibi mânâları olduğu bilinmektedir.³ Kaynaklardan derlenip sadeleştirilmiş, tek bir cümleye indirgenmiş tanımını ise “*Bir metnin daha iyi anlaşılсын diye, o metni başkalarından daha iyi anladığı kanaatinde olan kişiler tarafından açıklanması.*”⁴ şeklinde verebiliriz.

Şerhlerin ortaya çıkışında Kur’ân-ı Kerîm’i daha iyi anlama gayretleri ve daha doğrusu tefsir faaliyetlerinin önemli rolü vardır. Bilinen pek çok tefsîr örneği incelendiğinde Klasik Türk Edebiyatı alanında gördüğümüz çoğu şerhle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Tefsîrlerde çoğunlukla sûrelerde, âyetlerde geçen ve sadece erbabının iyi bildiği, genelin tam olarak bilgi sahibi olamadığı önemli noktalar vardır. Zâhirî mânânın altındaki bâtinî mânâ ve asıl gâye bu şekilde ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu sırada sûre veyâ âyetlerde geçen telmihler, atıflar, kelimelerin ikinci, üçüncü anlamları ve birbiriyle ilgileri müfessir tarafından özellikle anılır. Şerhlerde de genellikle aynı yolun izlendiği söylenebilir. Şârih îzâhını yapacağı metinde geçen sözcük, sözcük grubu, cümle, atıf, telmih ve hâdiseleri tefsîrlerdekine benzer şekilde açıklamaya çalışır. Bu açıdan bakıldığında, edebî şerhler bir nevî metin tefsirleridir.⁵

Şiir metnlerinin şerhi İslâm kültür dünyasında varlığının bütün karakteristik çizgilerini tıpkı filoloji, belâgat, biyografi ve benzeri birçok dal gibi Kur’anı ve onun i’câzını daha iyi anlamaya yönelik araştırmalara borçludur. Bu alanlarda elde edilen bilgi ve tecrübe sanat ve şiir alanına aktarılmış, orada eserlerin açıklanmasında uygulanmıştır. Hitâbet ve kitâbetin ortaya çıkardığı edeb literatürü, şâirlerin faaliyeti, şiir tartışmaları, eleştiri, daha fasih ve belîğ ifâdenin araştırılması, hep birlikte, klasik metin şerhinin esasını oluşturan bilgilerin tesbitinde önemli roller oynamışlardır. Bu çerçevede lafz, mana, kelime, nahv, cümle, paragraf, ifâde

³ Sâmî, Şemseddin, Kâmûs-ı Türkî, İdeal Kültür Yay., İstanbul, 2011, s. 601.

⁴ Kortantamer, Tunca, “Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, İzmir, 1994, S. 8, s. 1.

⁵ Kılıç, Atabey, “Dağılmış İncileri Toplamak: Şerh Tasnifi Denemesi”, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Anısına I. Uluslararası Klasik Edebiyat Sempozyumu, İBB, 2008, s. 1.

şekilleri ve daha çok bedî ve beyan adı altında toplanan retorik figürler araştırılmıştır. Bu iş yapılırken mantık dilinden ve usullerinden yararlanılmış, aklî ve vaz'î delâletlerle sınırlandırmalara, sınıflandırmalara gidilmiş, kurallar konmuştur.⁶

Metin şerhi hususunda zaman içerisinde farklı görüş ve beyanlara yer verilmiştir. Bilhassa Divan edebiyatı sahasında metin şerhi üzerine değişik yazılar yazılmış, fikir ve beyanlarda bulunulmuştur. Bu hususta Tunca Kortantamer'den edindiğimiz bilgilere göre Ali Nihat Tarlan'ın metin şerhi konusundaki tespitlerini şöyle aktarabiliriz:

"Metinleri diğer ilimler için değil, kendisi için kendisi olarak tetkik gerekir. Metin tetkiki tarihe, kültür tarihine, psikolojiye ve sosyolojiye malzeme sağlayan bir alan değildir. Diğer bilim dallarının bilgilerinden ve metotlarından istifade eder; ama onun kendine has prensipleri ve yolları vardır. Metin şerhi, edebiyat tarihi, teorisi ve edebi tenkitten kesinlikle ayrıdır. Bilhassa tenkit tamamen subjektiftir. Münekkid edebi eser üzerinde ikinci bir edebi eser yaratan ediptir. Metin şerhi ise sadece anlamaya çalışır. Bir operatör veya kimyager gibi teşrih ve tahlil eder. Müsterek maddeleri bulur, onları sıralar. Sanat eseri küldür, parçalanamaz itirazına karşı Tarlan, objektif bir bilgi için mürekkebin anâsırına ırcâ edilmesi gerektiğine inanır."⁷

Metin şerhini bilhassa metin tenkidinden ayrı tutan Tarlan, bunun gerekçesi olarak şârihin metin şerhini şahsîlikten uzak, nesnel veriler ışığında, bilimsel ölçütlere dayalı şerh etmesini öngörür. Metin tenkidi ise aksine eser içinde başka bir eser teşkil edecek kadar nesnellikten uzak, ayrıntı vermeyen ve bütünü anlatan bir türdür.⁸

Klasik Türk edebiyatında bilhassa manzum eserler şerh geleneğinin inşasında şüphesiz ilk sıralardadır. Hâll-i müşkilât ise şiir metinlerini fehmetmek, anlam derinliklerini irdelemekten geçer. Bir şiirin mana dünyasına dalmak için şiir içerisindeki mefhumları kendi bakış açımızla yorumlamamız yeterli değildir. Şairin karnında olan manayı ortaya çıkarmak, kültürel birikimin ve gerekli bilgi donanımının yanı sıra şair gibi düşünmek ve hareket etmekle olur. Zira biz bir metni, devrinin kültürüne göre, o kültürün bütün hususiyetlerini dikkate alarak değerlendirmeye çalışırken bile, günümüzün ve kendimizin kıymet hükümlerinden tamamıyla uzaklaşamayız. O eser, zamanının şu veya bu düşüncesinin, modasının meyvesi olmuştur. O düşüncenin veya modanın gereği olarak eserin birtakım açıklamaları vardır şüphesiz. Bu yorumdan yola çıkarak ele alınan esere kendimizden bir şeyler katabileceğimizi görürüz; ancak

⁶Kortantamer, a.g.m. s. 2.

⁷Tarlan'ın görüşleri Kortantamer'in çalışmasından özetle aktarılmıştır. İlgili değerlendirme için bk. Kortantamer, a.g.m., s. 2, 4.

⁸Kortantamer, a.g.m., s. 2, 4.

bu dahi şairin metni oluştururken bulunduğu kültürel ortamdan ve hayal dünyasından uzak kalmamalıdır. En kapsamlı ve etkileyici örneklerini divân şiiri içerisinde gördüğümüz bu durum şiirin mânâsı için sadece sözlüğün ve bilimsel bilginin yeterli olmadığı hükmüne bizi rahatlıkla ulaştırır. Nitekim Divân edebiyatı da şairin yaşadığı çağın kültürü ile yüklüdür. Onu tanımadan bu edebiyatı anlamak, hele anlatmağa kalkışmak bir çıkmaz yoldur.⁹

Edebî gelenek içerisinde yaşayan, nitelikli söz mirasına ve anlam gücüne sahip metinler dünden bugüne tarihi, felsefi, dini, mitolojik v.b. pek çok alanda kültürün taşıyıcıları olmuşlardır. Bize düşen bu mânidâr metinleri okumak, akıl süzgecinden geçirmek ve bir anlamda onlarla özleşebilmektir. Metinler şerhi ise tam bu kısımda gerekli ve önemlidir. Çünkü her metin müellif ve okuyucu arasındaki düzey farklılıklarından ötürü anlaşılır değildir. Bu minvalde metinlerin gündelik hayattan farklılık arz eden inanç, fikir sistemini anlatması veyâ üst düzey mesajları bünyesinde saklaması hasebiyle şerhe ihtiyaç duyulur. Bunların mütâlaasıyla birlikte şerh yaparken anlama ulaşmanın ölçütlerinden biri ve en önemlisi metinlerin tarafsız gözle irdelenmesi, bu cihetiyle açıklığa kavuşturulmasıdır. Çünkü yukarıda açıklandığı üzere şerh, edebiyat tarihi, teorisi veyâ edebî tenkitten ayrı bir yerdedir, farklı bir konumdadır. Şârihe düşen görev, bî-taraf tutumuyla bahsettiğimiz kıstaslar ölçüsünde metinleri şerh etmesidir. Bununla beraber şârihin gerek müellifin yaşadığı çağın gerekse kendi çağının değer hükümlerini eserine yansıtması beklenir. Çünkü metinlerin geçmişle gelecek arasında bir köprü görevi gördüğü gerçeği de göz önünde bulundurulursa şârihin zaman gerçeğini anlatması lüzûmlüdür.

2. KLASİK EDEBİYATIMIZDA ŞERHİN YERİ VE ÖNEMİ

Eskilerin “şerh-i mütun” yani metinler şerhi dedikleri edebî metni açıklama ve böylece metnin anlaşılmasını kolaylaştırma çalışmaları, divan edebiyatının kendi döneminden başlayarak, günümüze kadar gelmiş; günümüzdeyse geçmişin tanıtılması, dolayısıyla yaşatılması, geçmişle günümüz arasında bağlantı kurulması açısından büyük önem kazanmıştır.¹⁰

Klâsik şerhler metot olarak incelendiğinde, ele alınan beyit ya da ibarelerde parça bütünlüğüne önem verildiği görülür. Bu yüzden Klasik metin şerhi esas itibariyle kelime

⁹ Yılmaz, Ozan, “Klasik Şerh Edebiyatı Literatürü”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2007, C. 5, S. 9, s. 275.

¹⁰ Yılmaz, a.g.m., s. 273.

açıklamasına dayanır; yani klasik metin şerhi daha çok kelime açıklaması şeklinde yapıla gelmiştir. Özellikle; manzum metin şerhlerinde tek tek beyitlere bağlı kalınarak kelime, terkip ya da ibarelerin açıklanması yoluna gidilmiş; kısacası metin parça parça ele alınmıştır. Bu yöntem *Tümevarım* adını vermektedir. Şerhte, şarihe göre okuyucunun anlayamayacağı farz edilen yani anlaşılmasında güçlük görülen metnin ya da metne bağlı unsurların açıklanması esastır. Amaç okuyanı bilgilendirerek metni tanıtmaktır. Genel anlamda bakılırsa; evvelâ metnin o günün insanının rahatça anlayabileceği bir şekilde takdimi; daha sonra kelimelerin önce lûgat anlamlarından başlamak suretiyle, edebiyat içerisinde ifade ettiği anlam ve aldığı boyutun tespiti; bunu takiben, kelimenin o metin içerisinde ifade ettiği fonksiyon ve diğer kelimelerle edebî sanatlar açısından meydana getirdiği bütünlüğün tayini ve en sonunda, o edebî eserin mazmûnunun, yani arka plânda bulunan fikrinin en nihayetinde mesajının bulunup çıkarılması ve böylelikle neticeye gidilmesi klâsik metin şerhlerinde uygulandığı görülen yöntemler olarak değerlendirilebilir.¹¹ Klasik Türk Edebiyatı'nda şârihlerce en çok kullanılan şerh yöntemi Tümevarım şerh yöntemi olmuştur.

Bir şârihin sahip olması gereken donanımlarla ilgili bilgiler zikredildi. Belli başlı kriterler şekline getirilebilecek olan bu donanımın kullanılmasında Tümevarım şerh yönteminden başka genel geçer şerh yöntemleri de mevcuttur. Bahsi geçen yöntemlerden biri de *Tümdengelim* yöntemidir. Bu yöntemde genellikle metin bir bütün olarak ele alınır ve bütünü oluşturan parçaların metnin bütününe fonksiyon açısından nasıl bağlandığı tespit edilmeye çalışılır. Her bir parçanın görev ve fonksiyon açısından değerlendirmesi yapılarak metnin açıklanmasındaki görevleri ortaya konularak metin açıklanmaya çalışılır. Öteki yöntem ise *Analoji* yöntemidir. Bu yöntemde benzer özellik ve muhtevadaki eserler anlam katmanları açısından karşılaştırılır ve benzerlikler ve farklılıklar ortaya konarak kaynak eserin şerhi yapılır.¹²

Eldeki örneklerle baktığımızda edebî metinlerin iki amaç doğrultusunda şerh edildiğini görmekteyiz : İlki şerh edilecek metin ile ilgili okuyucunun bilgi birikiminin yetersiz kaldığı yerler olduğu düşüncesidir. Bunu şerh edenin kelime ve ibareleri açıklamasından, gramer bilgileri vermesinden, kültür unsurlarını açıklamasından anlamaktayız. Dolayısıyla bu şerhlerde bilgilendirme temeldir. Ayrıca eldeki metinlerin bir düşünce ve inanç sistemini açıklamak için bir vasıta olarak kullanılması şerhte rol oynayan diğer etkidir. Bu şerhlerde ise

¹¹ A.g.m., s. 274.

¹² Gültekin, Hasan, Metin Şerhi, Söylem Filoloji Dergisi, 2020, C. 5, S. 1, s. 141.

metnin anlaşılma, açıklanma amacı ikinci planda kalıp onun bir vasıta olarak kullanılması söz konusudur.¹³

Bu açıklamalar ışığında metin açıklamalarında iki unsuru göz önünde bulundurmak gerekir. Bunlardan ilki okuyucu, ikincisi metin. Bir metnin açıklanması mevzû bahis olduğunda o metinde okuyucuyu aşan bilgi, akıl, düşünce ya da sezgi ve duygu bağlamında okuyucunun anlamakta zorlanacağı meselelerin varlığı söz konusudur. Şerh etmedeki amaç, ister şerh edilen metindeki ideolojik bağlamın anlaşılması isterse metinlerin analiz ve çözümleme yoluyla okuyucuya aktarılma istenmesi olsun, önem arz eden husus metinlerin anlaşılması, açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu bağlamda şârihler okuyucunun anlaması için metinlere ışık tutan, kılavuzluk eden mühim birer vâsıtâdır.

Klasik şerh anlayışı esas alınarak oluşturulan şerh tasnifleri şu şekildedir:

A. Şerh Metoduna Göre Şerhler.

1. Aktarma Yönü Ağır Basan Şerhler.
2. Açıklama Yönü Ağır Basan Şerhler.
 - a. Geleneksel Şerhler.
 - b. Modern Şerhler.
 - c. Tercüme Dayalı Şerhler.

B. Metnin Muhtevasına Göre Şerhler.⁹

C. Metnin Diline Göre Şerhler.

D. Manzum veya Mensur Oluşuna Göre Şerhler.¹⁴

Muhteviyâtına göre şerhler üç çeşittir: A. Edebî Şerhler: **Mesnevî:** Şerh-i Mesnevî (İsmâîl Rusuhî b. Ahmed el-Mevlevî el-Ankaravî), Şerhu'l-Mesnevî (Sarı Abdullah b. Muhammed el-Ankaravî el-Bayramî), Şerh-i Mesnevî (Şem'ullah Mustafâ b. Muhammed Şem'î el-Prizrenî) **Divan:** Şerhu Dîvânî İbnî'l-Fârız (Abdülganî b. İsmâîl b. Abdülganî en-Nablusî), Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Mehmed Vehbî b. Hasan el-Eş'arî el-Konevî), Hz. Ali'ye İsnad Olunan Arapça Divanın Şerhi (Sa'deddin Süleyman b. Muhammed Emin Müstakim-zâde) **Manzum Sözlük:** Şerh-i Tuhfe-i Vehbî-Şerhu Tuhfetü'd-Dürriyye fi-Lügati'l-Fârsiyye (Seyyid Ahmed b. Ahmed el-Hanefî Hayatî el-Elbistanî), Mûzihü'l-Hafâ-Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (Muhammed

¹³ Yazar, Sadık, Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2011, s. 1.

¹⁴ Gültekin, a.g.m., s. 140.

Murad b. Abdü'l-halim el-Buhârî en-Nakşî Murad Molla) **Kaside vb. Şiir Şerhleri:** Kaside-i Bürde: Şerhu Kasideti'l-Bürde (Zeynü'd-din Halid b. Abdullah el-Cercavî el-Ezherî), Şerhu Kasîdeti'l-Bürde (İbrahim b. Muhammed el-Yalvacî), Kasidetü's-Şühde Şerhu Kasîdeti'l-Bürde (Ömer Naimî b. Ahmed b. Muhammed Said el-Harputî) Zafer-nâme: Zafer-nâme Şerhi (Ziyâeddin Abdülhamid b. Ferdüddin Ziya Paşa), Zafer-nâme Şerhi (Zaptiye Nâzırı Hasan Paşa) **Bostan:** Bostan Şerhi (Sudî el-Bosnevî) **Gülüstan:** Şerh-i Gülüstan (Şem'ullâh Mustafâ Şem'î el-Prizrenî) **Pend-nâme:** Pend-i Attâr Şerhi (İsmail Hakkı b. Mustafâ el-Celvetî el-Bursevî), Şerh-i Pend-i Attâr (Muhammed Murad b. Abdü'l-halim el-Buhârî en-Nakşî Murad Molla) B. Dînî Eser Şerhleri **Âyet:** Şerh-i Âyete'l-Kürsî (Ebu'l-Abbâs Ahmed b. el Kuraşî el-Magribî) **Siyer:** Şerhu's-Şemâilî'n-Nebeviyye'l-Hasâilü'l-Mustafaviyye (Hüsâmü'd-dîn Hasan b. Muhammed b. el-Hasan Hüsâm en-Nakş-bendî) **Vasiyetnâmeler:** Zübdetü'l-Hakâyık Şerh-i Vasiyet-nâme-i Birgivî (Mustafa el Güzelhisârî) **Gurer:** Nakdû'd-Dürer ale'd-Düreri fî-Şerhi'l-Gurer (Vankulı Muhammed b. Mustafâ) **Dürer:** Dürerü'l-Hukkâm fî-Şerhi Gureri'l-Ahkâm (Mollâ Hüsrev) **Besmele:** Şerhu Risâletü'l-Besmele (Muhammed b. Mustafa b. Osman el-Konevi el-Hadimî), Şerhu'l-Besmele (Ebû Sa'id Muhammed el-Hadimî) **Kelime-i Tevhîd:** Rûhu Kemâlâtî't-Tefrîd Şerhu Kelimetî't-Tevhîd (Süleyman Hakkı el-Eskişehrî) **Esmâü'l-Hüsna :** Şerhu Manzûmeti Esmâî'l-Hüsna (Ahmed b. Muhammed es-Sabî) **Hadîs:** es-Sirâcü'l-Münîr Şerhu'l-Camii's-Sağîr (Ali b. Ahmed b. Muhammed el-Bulakî el-Azizî), Hadîs-i Erba'în Şerhi (Ebu Bekr Usfirî Muhammed), Şerhu'l-Erba'în (İsmail Hakkı b. Mustafa el-Celvetî el-Bursevî), Şerhu'l-Ehâdisi'l-Erba'inli'l-Birgivî **Akâid/Kelâm:** Şerhu'l-Akâidi'l-Adûdiyye Tercümesi (Celalüddin Muhammed b. Es'ad es-Siddîkî ed-Devvânî), Şerh-i Akâid-i Adûdiyye Tercümesi (Serbest-zâde Ahmed Hamdî el-İskilibî) **Fıkıh:** Tercüme-i Şerh-i Siyer-i Kebîr (Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ahmed el-Hanefî es-Serahsî), Mecmau'l-Enhur fî-Şerhi Mülteka'l-Ebhur (Abdurrahman b. Muhammed el-Gelibolî-Damad Şeyhî-zâde) **Ferâiz:** Şerhu Ferâizi's-Secâvendî (es-Seyyid eş-Şerif Ali b. Muhammed el-Hüseynî el-Cürcanî), İlmi Ferâizden Ahvâl-i Erba'în Şerhi (Yûsuf Sıddîk b. Abdurrahman Çerkeşi) C. Tasavvufî Şerhler: **Şathiyeler:** Yunus Emre'nin Çıktım Erik Dalına İlahisinin Şerhi (Niyâzî-i Mısırî) Usûlî'l-Aşere: Şerhu'l-Usûlî'l-Aşere (İsmail Hakkı b. Mustafa el-Celvetî el-Bursevî)¹⁵

Türk şerh edebiyatı'nın XV. asırdan itibaren gelişmeye başladığı, XVII. ve XVIII. asırlarda en görkemli dönemini yaşadığını söylemek mümkündür. Eski toplumumuzun hayatında dinin çok önemli bir yer tuttuğu malûmdur. Bunun eski eserlerimize yansısı da

¹⁵ Atabey, a.g.m., s. 6-8.

normaldir. Bu sebeple edebiyatımızın diğer alanlarında olduğu gibi şerhler konusunda da dinin ve tasavvufun çok büyük bir ağırlığı vardır.¹⁶

Şerh edebiyatının XVI. asırda gelişmesinde özellikle ünlü şârihlerden Sürûrî, Sûdî ve Şem'î tarafından yapılan Farsça ve Türkçe şerhlerin önemli bir yeri vardır. Daha sonraki asırlarda da Rûsuhî mahlaslı İsmâil Ankaravî, Cevrî İbrahim Çelebi, Adnî Receb Dede, Abdullah Bosnevî, Salahî-i Uşşakî, Müstakim-zade Süleyman Sa'deddin ve İsmail Hakkı Bursevî gibi ünlü şârihler kıymetli şerhler kaleme almışlardır.¹⁷

Klasik estetiğin güç kaybettiği XVIII. yüzyılda tasavvufî şerh faaliyetleri artmıştır. Bu yüzyılın ilk çeyreğinde tasavvufî şiir şerhlerine hız kazandıran en üretken isim hiç şüphesiz İsmâil Hakkı Bursevî'dir. Bursevî, Yazıcıoğlu Mehmed Efendi'nin *Muhammediyye*'sini şerhettiği gibi aralarında Yûnus Emre, Âşıkpaşazâde, Hayretî, Niyâzî-i Mısırî, Şeyh Mehmed Sahfî, Abdurrahman Efendi ve Dukakinzâde Ahmed Bey'in de bulunduğu pek çok şairin manzumelerine şerhler yazmıştır.¹⁸

Metinlerin şerh edilmesinin altında çeşitli nedenler vardır. Yorumlama ve açıklama biçimi olarak şerhlerin kaleme alınma nedenleri de ayrı bir merak konusudur. Fakat söz konusu nedenler bir yana bırakılırsa her yazarın metnini şerhe ihtiyaç duyulmadan kaleme aldığı söylenir. Bununla berabermetinlerin şerhe niçin ihtiyaç duyulduğunun sebepleri şu üç maddede sıralanmıştır:

1. Yazarın düşünce ve ifadedeki üstün ve özel kabiliyeti dolayısıyla ince manaları maksada delalet eden veciz/öz ve yoğun bir şekilde dile getirmesi, ama okuyucuların yazarla bu konuda aynı seviyede olmaması.
2. Zaten açık ve biliniyor olduğu düşüncesi ile veya bir başka ilim dalını ilgilendirdiği için bazı ön bilgilerin verilmemesi.
3. Lafzın birden fazla anlama yorulacak tarzda mecazlı ve kinayeli bir üslupla yazılmış olması. Bu saydığımız nedenlerden başka metin yazarının da bir insan olduğunu, hatalar yapabileceğini, her ne kadar ilim tahsil ettiyse de bilgileri, hâdiseleri karıştırabileceğini, müphem kısımları hatırlamayabileceğini, yinelemelere düşebileceğini ve bunların da şerh sebepleri sayılacağını dile getirir.¹⁹

¹⁶ Erdoğan, Mustafa, Edebiyatımızda Şerh Geleneğine Genel Bir Bakış, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1996, s. 4.

¹⁷ Gültekin, a.g.m., s. 140.

¹⁸ Ceylan, Ömür, *Şerh*, DİA, 2010, C. 38, s. 567.

¹⁹ Yazar, a.g.e., s. 59-60.

3. PENDNÂME-İ ATTÂR ŞERHLERİ

Başlangıçta Peygamberlerin duydukları süreçten itibaren anlatmakla görevlendirildiği tebliğ gâyesi, bundan sonra gerek din adamları, fakihler, ulemâ gerekse insanlığın üzerine vazife addedilip günümüze değin sürmüştür. Edebiyat dünyasında ise müellifler farklı türlerde birçok eser kaleme almış, bu vasıta ile vazifeyi ifâ etmeye çalışmışlardır. Bahsi geçen eserlerden biri olan pend-nâmeler, uzun vâdede İslâm âleminde ve halk arasında çok okunan ve okurda kalıcı tesîrler bırakan manzum nitelikteki ürünlerdir. Pend-nâmelerde tebliğ edileni söylemek ortak gâye olmakla birlikte, tebliğ dışında farklı muhtevâları bulmak tabiidir. Manzum nitelikte ve mesnevî nazım şeklinden yararlanılarak oluşturulan bu türlerde dînî-tasavvufî fikirler doğrultusundaki ahlak, görgü kurallarını, gündelik hayattaki yaşantı şekillerini, insanoğluna mahsus duygu, düşünce her türlü emareleri bulabiliriz.

Türk edebiyatına Fars edebiyatından geçen Ferîdüddîn Attâr'ın *Pend-nâme* 'si türünün en meşhûru ve en fazla rağbet göreni olmuştur. Sadece Türk edebî geleneği içerisinde değer kazanmakla kalmamış aynı zamanda şark İslâm kültürünü de derinden etkilemiştir. Eserin birçok farklı dile tercüme ve şerhleri yapılmıştır. Attâr'ın *Pend-nâme* 'si aruzun fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün kalıbıyla yazılan, 900 beyitten oluşan, ahlâkî-didaktik yönüyle İslâm kesiminde benimsenip pek çok dile çevrilen ve mesnevî nazım şekliyle kaleme alınan güçlü ve ahenkli bir dile sahip eserdir.²⁰

Pend-nâme'nin Türk edebiyatında yapılan başlıca şerhleri şunlardır:

1. Şem'î Şem'ullâh (ö. 1602'den sonra) *Saâdetnâme* (Şerh-i Pend-i Attâr).
2. Abdurrahman Abdi Paşa (ö. 1103/1692) *Müfîd* (Şerh-i Pend-i Attâr).
3. İsmâîl Hakkı Bursevî (ö. 1724) *Şerh-i Pend-i Attâr*.
4. Şehrî, İsmet Süleyman Efendi (ö.1731), *Şerh-i Pend-i Attâr*.
5. MustafâRefî'a (ö. 1746'dan sonra), *Berg-i Dervîşân* (Şerh-i Pend-i Attâr).
6. İsmet Mehmet Efendi (öl. 1747), *Şerh-i Pend-i Attâr*.
7. Kilisli Rûhî Mustafâ Efendi (ö. 1798), *Rûhu'-ş-Şürûh* (Şerh-i Pend-i Attâr).
8. İsmâîl Müfid Efendi (ö.1802), *Şerh-i Pend-i Attâr*.
9. Zahrî Mehmed Efendi (ö. 1816'dan sonra) *Nazm-ı Miftâh-ı Pend*.

²⁰ Erdem, Habib, Ferâizî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pend-nâme-i Attâr Şerhi* (2-56. Varaklar İnceleme-Metin), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, YL Tezi, Tokat, 2022, s. 7.

10. Ferâ'izî-zâde Mehmed Saîd Bursevî (ö.1251/1835), *Şerh-i Pendnâme-i Attâr*.
11. Molla Murad (ö. 1848), *Kitâb u mâ Hazar* (Mâ Hazar-ı Muhammed Murâd).
12. Nâ'îli Salih Efendi (ö. 1876), *Kenz-i Nesâyih*.
13. (Şarihi Belirsiz), *Murâdiyye* (Şerh-i Pendnâme-i Attâr).
14. Hulûsî (ö. 1627'den sonra), *Vesîletü'l-Merâm* (Şerh-i Pend-i Attâr).
15. Şu'ûrî Hasan Çelebi (ö. 1693) *Şerh ve Tercüme-i Pend-i Attâr*.
16. Na'tî (ö.?), *Şerh-i Pend-i Attâr*.
17. Muhammed Raif (ö.?), *Şerh-i Pend-i Attâr*
18. Ali Behçet Efendi (ö.1822), *Nüzhetü'l-İhvan* (Pend-nâme-i Attâr Şerhi)²¹

Pend-nâme'nin edebiyatımızdaki tercümeleri şöyledir:

1. Sabâyî Hayreddin Çelebi (XVI. Yüzyıl), *Sırât-ı Müstakîm* (Tercüme-i Pend-i Attâr)
2. Rumelili Zaîfî, Pîr Mehmed Evrenos b. Nureddin (öl. 1553), *Bostân-ı Nesâyih* (Tercüme-i Pend-i Attâr)
3. Edirneli Nazmî (öl. 1559'dan sonra), *Tercüme-i Pend-i Attâr*
4. Emre (öl. 1557'den sonra), *Tercüme-i Pendnâme-i Attâr*
5. Mecîdî, Abdülmecîd b. Nasûh b. İsrâîl (öl. 1588), *Tercüme-i Pend-i Attâr*
6. Seyyid Alî b. Hasretî (öl. 1666'dan sonra), *Tercüme-i Pendnâme*
7. Hasan b. Abdullah el-Halebî Şuûrî (öl. 1693-94), *Tercüme-i Pend-i Attâr*
8. Ahmed Resmî Efendi (öl. 1783), *Tercüme-i Pend-i Attâr*
9. Siyâhîzâde Alî Efendi (öl. 1789?), *Gülşen-i AHBâr*
10. Zahrî Mehmed Efendi (öl. 1816'dan sonra), *Nazm-ı Miftâh-ı Pend*
11. Mehmed b. Seyyid Mehmed el-Muhterem el-Hüseynî (öl.?), *Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attâr*
12. Nâîlî-i Cedîd (öl. 1876), *Kenz-i Nesâyih*
13. Seyyid Alî Rızâ (öl. 1850'den sonra) ve *Riyâzü'r-Rızâ'sı*²²

²¹ Temiz, Elif, Bir Tasavvuf Klasığı Olarak Attâr'ın Pendnâme Adlı Eseri ve Tuhfetü'l-İsmet Şerhi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, YL Tezi, Konya, 2020, s. 15-16.

²² Kamçı, Muhammet, Feridüddîn Attâr'ın Pend-nâmesi'nin Abdurrahman Abdî Paşa Şerhi: Müfid, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, SBE, YL Tezi, Erzincan, 2019, s. 5.

I. BÖLÜM

1. FERİDÜDDİN ATTÂR

1.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği

İran edebiyatının büyük sufi şairlerinden olan Attâr'ın künyesi, Ferîdüddîn Ebû Hâmid Muhammed b. EbîBekrİbrâhîmAttâr-ı Nişâbûrî'dir. Kesin hüküm olmamakla beraber büyük bir ihtimalle 437-540/1142-45 yılları arasında Nişâbûr'da doğan mutasavvıf şair, eczacılık ve tıpla meşgul olduğu için *Attâr* lakabını almıştır. Moğolların Nişâbûr'u yıkıp harap ettikleri 1221 tarihinde şehid edilmiştir.²³ Kendisinden sonra yaşayan pek çok İranlı mutasavvıf-şair ve edîbe önderlik etmiştir. Bunlar arasında Mevlânâ, Şebusterî, Sa'dî, Hâfız ve Molla Câmî sayılabilir. Mevlânâ Attâr'ı "âşıkların önderi" saymış, tasavvuf yolunda kendisini küçük, onu büyük olarak vasıflandırmış, eserlerinde ondan faydalanmıştır. Şeyh Mahmud Şebusterî de *Gülşen-i Râz* adlı eserinde: "Şairlikten utanacak değilim ya yüzlerce yıl geçer de gene Attâr gibi bir şair gelmez" sözünü söylemiştir. Sûfî ve bilhassa Mevlevî şairlerin şiirlerinde Attâr'a birçok nazîreler yazılmıştır ve şairler onu hürmetle anarlar. Kendisine ait olduğu kesin olarak bilinen eserlerinde Attâr Ehl-i beyte hürmet ve sevgide kusur etmeyen müsâmahalı bir Sünnîdir. Hayâtının sonlarına doğru Şîî olduğu iddiasının, yanlışlığı ona dayandırılan eserlerden kaynaklandığı ileri sürülmüştür. 1193/1234 tarihinde vefat ettiği sanılmaktadır.²⁴

Attâr, küçüklüğünde Nişâbur çevresindeki Şâdyâh'ta, bir yandan babasının attâr dükkânında çalışıyor, burada baba mesleği attarlığı öğreniyor; öbür yandan da ilim ve irfan tahsil ediyordu. Attâr'ın eserlerine bakıldığı zaman, onun iyi bir Arapça öğrenimi gördüğünü, tefsir, hadis, kelâm, fıkıh gibi dinî ilimleri tahsil ettiğini; hikmet, felsefe, nücûm, eczacılık gibi akli ve tecrübî ilimlerden anladığını öğreniyoruz. Ancak bu ilimleri nerede ve kimlerden edindiğine dair elimizde bir bilgi yoktur. O zaman Nişâbur ilim ve irfan merkezi olduğundan, herhalde bu ilimleri tahsil etmesi için sefer yapmaya ihtiyaç duymamıştı. Bazı tarihçiler Attâr'ın tasavvufta adet olduğu üzere seyahatler yaptığını, Mekke'ye gidip Kâbe'yi ziyaret ettiğini anlatırsa da bütün bunlar aslı olmayan bir takım rivayetlerden ibarettir. Ömrünün sonuna doğru yazdığı *Esrâr-nâme*'de Kâbe'yi görme hasreti ve merâmı içinde bulunması, Attâr'ın Hicaz'a gitmemiş olduğunun ispatıdır. Attâr evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuştur. *Muhtâr-nâme*'deki

²³ Yazar, a.g.e., s. 376.

²⁴ Nakşibendî, M. Murad, (hzl.Altaytaş, M. ve Yiğit, E. Hüseyin), *Kitab-ı Mâ-Hazar Şerh-i Alâ Pend-i Attâr*, Büyüyenay Yay., 1.Bas., İstanbul, Kasım 2012, s. 17.

bazı rubâîlerinde, sağlığında bazı çocuklarının ölümlerine işaret edilmiştir. Attâr, İslâm tasavvufunun ehemmiyetli şahsiyetlerinden biridir. Yaşadığı dönem, tasavvuf bakımından oldukça önemlidir. O yüzyıla kadar Serrâc, Kelâbâzi, Ebu Tâlib Mekki, Kuşeyrî, Hücûvî ve Gazâlî gibi müelliflerin eserlerinde ifadesini bulan ve şekillenen tasavvuf, Attâr'ın eserlerinde, belki yeni değil ama muhakkak surette daha rahat ve daha serbest bir ifadeyle buluşmuş, bu hususiyetini sonraki asırlarda da epey zaman korumuştur. Bu itibarla Attâr'ı, vahdet-i vücûdu nazariyenin teferruatlı bir şekilde ortaya atıldığı sonraki devirle, bu nazariyenin böylesine sarîh ve ayrıntılı bir şekilde ifade edilmediği önceki dönem arasındaki geçişi başlatan büyük bir sûfi olarak onaylamanın hatalı olmayacağına inanılır. Attâr'da güçlü panteistik bir yatkınlığın bulunduğunu ancak bunun henüz derli toplu, felsefî ve nazarî bir hal almadığını kabul etmek gerekir. Onun eserlerine bakıldığı zaman, çağındaki ilim ve fikir hareketlerine Attâr'ın yabancı olmadığı, devrindeki kültürle tam olarak donanmış olduğu şüpheye yer vermeyecek biçimde anlaşılır. Mesnevîleri, rubâîleri, kasideleri, gazelleri, hikâyeleri, hikmetleri, öğütleri bu hususun gerçek tanığıdır.²⁵

Attâr'ın sanatı Türk edebiyatında kendisinden sonra gelen âlî mutasavvıf şairlerimize öncülük yapmış, onları derinden etkilemiştir. Kendini Attâr'ın takipçisi sayan Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde bu etkiler rahatlıkla görülür. Mevlânâ gibi Gülşehrî de Attâr'ın etkisinde kalmış, onun eserlerinden tercüme eserler yazmıştır. Klasik nazım şekillerinden faydalanan Attâr, daha ziyâde tasavvufî tarzdaki mesnevî ve gazellerinde muvaffak olmuştur. Gazellerinde sûfiyâne bir edâ ile vahdet-i vücûd anlayışını ve aşkı anlatır. Mesnevîlerinde şiire ve edebî sanatlara hâkim üstün bir hikâyeci görüntüsü vardır. Tasavvufî bir konuyu irdelerken örneklerle başvurması, çerçeve hikâyeler içinde açık ve anlaşılır bir plana göre, iç içe daha küçük hikâyeler anlatarak mevzûyu daha anlaşılır yapması böylece mânâları ana hikâye ile birleştirmedeki ustalığı ona özgü bir özelliktir. Attâr'ın anlattığı hikâyelerin bâzıları halk hikâyeleridir. Onun hikâyeleri Halk Bilimi'nden gelen zenginlikleri de bünyesinde barındırır.²⁶

Klasik nazım şekillerinin pek çoğunu kullanan Attâr, daha çok mesnevi ve gazelde başarı sağlamıştır. Orijinal ve yer yer aşkla dolu rubâîler yazmışsa da bu türde Hayyâm derecesine ulaşamamıştır. Kasideler na't, öğüt ve tasavvufun ana meseleleri hakkındadır ve bunlar Gazneliler devrinin büyük kaside üstatları Unsurî, Ferruhî-yi Sistânî ve Menûçihîrî'ninkiler kadar güzel, âhenkli, akıcı ve olgun değildir. Buna rağmen dinî ve ahlâkî kasidelerde sadece Senâî ve Nâsır-ı Hüsrev'i geçememiştir. Attâr'ın ustalığı tasavvufî gazellerinde aranmalıdır. O, bu nazım şeklinde yalnız yaratıcı olmakla kalmamış, kendisinden

²⁵ Uludağ, Süleyman, Ferîdüddîn Attâr, Tezkiretül-Evliya, Semerkand Yayınları, İstanbul, Eylül 2013, s. 16,25.

²⁶ Keyik, a.g.e., s. 13-14.

sonra gelen mutasavvıf olan ve olmayan şairlerin örnek aldığı kişi olmuştur. Gazelleri tasavvuf zevkini, özellikle vahdet-i vücûd telakkisini, ilâhî yolculuk için gerekli kabul ettiği aşkı ve âşıklığı dile getirir. Attar'ın mesnevilerinde şiire ve edebî sanatlara hâkim üstün bir hikâyeci olarak görünür. Tasavvufî bir meseleyi ele alırken temsillere başvurması, çerçeve hikâyeler içinde açık ve anlaşılır bir plana göre iç içe daha küçük hikâyeler anlatarak konuyu sıradan biri için bile daha net bir hale getirmesi ve böylece mânaları ana hikâye ile birleştirmede büyük bir ustalık göstermesi ona has bir özelliktir.²⁷

Sürekli coşkun ruh hâliyle söylediği şiirlerinde Ferîdüddîn Attar'ın öne çıkan tarafı sûfî-şâir kimliği olmuştur. Gerek çevresinden iyi derecede aldığı tasavvuf eğitimi gerekse kendisinin bu eğitime gösterdiği yoğun ilgi ve mahareti onu bu hususta örnek alınan şâir konumuna getirmiştir. Pek çok manzum türde eser vermesine karşın onun mensur alanda da başarı sağladığı eserleri severek okunmuştur. Eserlerindeki câziplik ise dil ve anlatımındaki canlılık ve özgün üslûbundan kaynaklanır.

1.2. Eserleri

Dâima hakîkatı aramaktan vazgeçmeyen Attâr, mücadeleci ruhu ile tecessüsünü her vakit diri tutmuş, onun bu araştırmacı ve atik ciheti eserlerine de yansımış, her dönem eserleri canlılığını kaybetmemiş, severek okunmuştur. Eserlerine baktığımızda ekseriyetle manzum eserler vermiştir. Az sayıda kaleme aldığı mensur eserlerinin en bilineni *Tezkiretü'l-evliyâ*'dır. Attar'ın hayatını yaşadığı ruhsal ve düşünsel evrim hasebiyle üç dönemde inceleyebiliriz: Birinci devrede maharetli şâir kimliğiyle öne çıkar. Kezâ şiire ve edebî sanatlara hâkim bir hikâyeci olarak görünür. İkinci devredeki eserlerinde ise nispeten gelişigüzel, düzensiz bir üslûp dikkati çeker. Fakat sûfî-şâir olmanın getirdiği heyecan ve coşkunlukla İlahîye duyduğu hissiyat, meram bitmez, âşık bir şâir olarak yoluna devam eder. Son devre olan üçüncü devre ise yaşlılık dönemine eş değerdir. Bu nedenle fikriyatında bir savrukluk, nizâmsızlık göze çarpar. Bununla beraber eserlerindeki sanatsal gücün de düştüğü görülür. Attâr'ın eserleri üzerine bir hayli araştırma ve inceleme yapılmıştır. Attâr'a nisbet edilen eser sayısı elli kadardır.²⁸

Attâr'ın *Hüsrevnâme* ile *Muhtârname*'de isimlerini verdiği ve ona aidiyeti kesin olan eserleri şunlardır:

²⁷ Şahinoğlu, M. Nazif, Attâr, Ferîdüddin, DİA, 1991, C. 4, s. 95-98.

²⁸ Uludağ, a.g.e., s. 26-27.

1. *Musibetnâme*: Mesnevidir. Konusu, Allah'ı dış âlemde arayan sâlikin onu iç âlemde bulmasıdır.
2. *Esrâr-nâme*: Konusu tasavvuf olan bir mesnevi olup yirmi altı makaleden ibarettir. Çerçeve hikâye yoktur, meseleler küçük hikâyelerle izah edilmiştir.
3. *Mantıku't-Tayr: Makamât-ı Tuyûr* adıyla da anılan eser bir çerçeve hikâye ile araya yerleştirilen birçok küçük hikâyeden meydana gelir. Çerçeve hikâyenin konusu ve aslı Ahmed Gazâlî'nin *Risâletü't-Tayr*'ından alınmıştır
4. *Hüsrevnâme*: 8364 beyitten meydana gelen, araya küçük hikâyelerin girmediği bu uzun mesnevinin konusu, Rum kayserin mâcerasıdır. Ancak mesele tamamıyla ahlâki ve tasavvufî bir mahiyette tasvir edilmiştir. Ancak İbnü'l-Arabî'de görülen tarzda bir vahdet-i vücûddan bahsettiği için bu mesnevînin Attâr'a aidiyeti şüphelidir.
5. *Muhtâr-nâme*: Konularına göre tertip edilmiş rubailer mecmuasıdır. II. Selim adına Türkçeye tercüme edilmiştir.
6. *İlahînâme*: Bir çerçeve hikaye ile birçok küçük hikayeden meydana gelen bir mesnevidir. III. Murad adına Türkçe'ye tercüme edilen bu mesnevideki bazı hikâyeler İblîs'le ilgilidir.
7. *Cevâhîr-nâme*: Şairin kendisi tarafından yok edilmiştir.
8. *Serhu'l-Kalb*: Şairin kendisi tarafından yok edilmiştir.
9. *Cevherü'z-Zât*: Allah'tan başka herşeyin hakîkî mânâda ve fiilen fânî olduğunu gösteren bu eserin büyük bir kısmında, ilah olduğunu anlayıp kendini vahdet deryasına atan bir gencin hikayesi anlatılır.
10. *Pendnâme*: Birkaç lisâna tercüme edilen, çok defa şerh edilip nazmen ve nesren Türkçeye çevrilen bu eserin Attâr'a âidiyeti hususunda şüpheler bulunur.²⁹
11. *Dîvân*: Mesnevîlerindeki tasavvufî fikireri lirik bir tarzda ifâde ettiği eseridir. On bin beyitlik divanın henüz ilmî neşri yapılmamıştır.
12. *Tezkiretü'l-evliyâ*: Büyük sûfilerin hal tercümelerinden bahseden ve bazı sözlerini nakleden mensûr bir eserdir. Attâr'ın çok tanınmış ve bir çok dile çevrilmiş olan bu eserinin sonradan istinsah edilen bazı nüshalarına yirmi beş sûfinin hal tercümesi daha eklenmiştir. Tezkiretü'l-evliyâ ilk olarak Aydınoglu Mehmed Bey zamanında adı bilinmeyen bir kişi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Eserin en tanınmış tercümesi ise Sinan Paşa'ya aittir.³⁰

²⁹ Eserler listesi Uludağ'ın *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümesinden aktarılmıştır. (Uludağ, a.g.e., s.26-27). Eserlerle ilgili ayrıntılı bilgiler için bk. Şahinoğlu, M. Nazif, "Attâr, Ferîdüddîn" DİA, 1991, C. 4, TDV Yayınları, s. 95-98.

³⁰ Şahinoğlu, a.g.e., s. 97-98.

1.3. Attâr'ın Pend-nâmesi

Arapça "nasîhat" kelimesinin Farsça'daki karşılığı olan pend kelimesi "öğüt, tenbih" gibi anlamlara gelir. Aslında pendlerin kaynağını Kur'an'ın "emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker" bildirisinden aldığı doğru bir tespittir. Bu sebeple pend-nâmelerin sâikin Kur'an ve Hadîsler olduğu söylenebilir. Nitekim beyitlerin çoğunda âyet ve hadîslere, kıssalara telmihlerde bulunulmuştur. Ayrıca pendlerdeki üslûp ve ifade şekilleri olsun ilmî ve ahlakî ciheti olsun tasavvuf hamurunda yoğurularak bir kalıba girmiş, bu hamurun özünde mâhiyet kazanmıştır. İslâm coğrafyasında büyük ilgi görmüş, Türk-islâm kültür hayatını derinden etkilemiş Attâr'ın *Pendnâme*'si, edebiyatımız üzerinde derin tesîrler icrâ etmiştir. Aynı zamanda anlaşılması kolay bir ahlâk kitabı olan *Pendname* Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulmuş, şöhreti sınır tanımamıştır; Fransızca, Almanca, Latince, Hintçe gibi dillere de tercüme edilmiştir. Yekûnû 900 beyitten oluşan eserin Türkçe'ye ise birçok manzum tercümeleri yapılmış ve birçok defa da şerh edilmiştir.³¹ Mesnevî kalıbına göre yazılan *Pend-nâme*'de İslâm dininin temel öğretileri, ahlâka dair kâideleri, insanların tekâmülünü amaçlayan düsturlar ve nasihatleri içeren tasavvufî konular ağır basar.³²

Pendnâme'nin Ferîdüddin Attâr'a ait olup olmadığı konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Türk edebiyatındaki tercüme ve şerhlere bakıldığı zaman mütercimler ve şârihler eserin Attâr'a ait olduğu hususunda şüphe duymazlar. Attâr'ın *Pendnâme*'sinin Türkçeye ilk tercümesi XVI. yüzyıllara tekâbül eder. Sonraki yüzyıllarda ise *Pendnâme*'ye yapılan tercüme veya şerh çalışmaları bir gelenek halini almıştır. Edebiyatımızda *Pendnâme*'ye pek çok tercümeçalışması yapılmakla beraber biz kısaca bazı tercümeleri şöyle sıralayabiliriz: Sabâî Hayreddin Çelebi'nin (öl.1535? veyâ1538?) *Sırât-ı Müstakîm*'i, Pîr Mehmed Evrenos b. Nureddin'in (öl. 1553) *Bostân-ı Nesâyih*'i, Edirneli Nazmî'nin (öl.1559'dan sonra) *Tercüme-i Pend-i Attâr*'ı, Emre'nin (öl. 1557'den sonra) *Tercüme-i Pendnâme-i Attâr*'ı, Seyyid Ali Rızâ'nın (öl.1850'den sonra) *Riyâzü'r-Rızâ*'sı.³³ Eserin Türkçede yapılmış başlıca şerhleri ise şunlardır: Sâmi'nin (1009/1600) *Saadet-nâme*'si; Abdurrahman Abdi Paşanın (1103/1692) *el-Mufid*'i Bursalı İsmail Hakkı'nın (1137/1725) *Şerh-i Pend-i Attâr*'ı ve Muhammed Murad Nakşibendî'nin (1264/1848) *Mâ Hazar*'ı başlıcalarıdır.³⁴

³¹ Nakşibendî, a.g.e, s. 19.

³² Türkoğlu, Serkan, Türk Edebiyatında Pendnâme-i Attâr'ın Manzum Tercümeleri ve Seyyid Ali Rızâ'nın Riyâzü'r-Rızâ'sı, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 22, 2018, Erzurum, s. 672.

³³ Türkoğlu, a.g.m., s. 672-677.

³⁴ Nakşibendî, a.g.e., s. 19.

II. BÖLÜM

1. FERÂ'İZÎ-ZÂDE MEHMED SA'İD EFENDİ

1.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği

Ulemâdan, himmetli, gayretli bir zât olan Mehmed Sa'îd Efendi Bursa'lıdır. Tedris yoluna dahil olarak Bursa'daki Emîr Sultan Camii hatibliğine nail olmuştur. Evlenmeden ömür sürmüştür. 1251/1835 tarihinde vefat etmiştir. Emîr Sultan Camii avlusunda defnedilmiştir.³⁵ Müellifin biyografisi hakkında teferruatlı bilgiye *Gülşen-i Maârif* adlı eserinin son kısmından ulaşmaktayız. Buna göre; babası Dersîâm Seyyid Ferâ'izî Mehmed Efendi'dir. İlk eğitimini babasından almış olup hocası Mihalicî-zâde Seyyid Hasan Efendi'nin tâlimâtıyla i'lâm, senet ve tahrîrat müsveddelerini temize çekmiştir. Kâtiplik görevindeki maharetinin kaynağı kendi kendine geliştirdiği Arapça bilgisiyle tahsilini aldığı Farsça'sının iyi olması ve Es'ad-zâde Atâullah Efendi'nin şeyhülislamlığı vaktinde tahsil ettiği ilimden kaynaklanır. Medrese eğitimi de alan Ferâ'izî-zâde'nin ilmî yönden muvaffakiyetinde İstanbul'da zamanın tanınmış mutasavvıflarından el-Hâc Ali Baba'nın katkısı büyüktür. Ferâ'izî-zâde bir yandan Ali Baba'nın derslerine devam ederken diğer yandan *Lugat-ı Şâhidi*, *Pend-i 'Attâr*, *Dîvân-ı Hâfız* ve Sâdî'nin *Bostan*, *Gülîstan* adlı eserlerini de okumuştur.³⁶

Kaynaklardan yeteri kadar bilgi edinemediğimiz fakat bizim de bizâtihi çalışmamızın esası olan *Pend-nâme-i Attâr Şerhi* adlı eserinden hareketle Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd hakkında şunları söyleyebiliriz: Müellifin gerek şerh boyunca sık sık kullandığı Arapça ifâdelerden gerek Arapça kaside örneklerinden beyitler tercüme etmesinden Arapça; eserde Farsça te'lif bir beyit yazıp bu beyti şerh etmesinden Farsça; eserinde halk ağzından deyimler, sözcüklere yer vermesinden ise Türkçe bilgisinin iyi derecede olduğu anlaşılmaktadır.

Ferâ'izî-zâde'nin Attâr'ın *Pendnamesi*'ne *Pend-nâme-i Attâr Şerhi* adıyla yaptığı şerhi doğrultusunda müellif hakkında ilave edeceklerimiz şöyledir: Şârihin şerhinde âyet, sûre ve hadîslere sıkça başvurmasından dînî ilimleri öğrendiği anlaşılmaktadır. Kelimelerin gramatikal anlamlarını açıklarken Arapça-Farsça-Türkçe karşılaştırmalar yaparak zihinde kalıcılığı

³⁵ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, (hızl.İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul, 1975, C. 3, s. 57.

³⁶ Özcan, Abdülkadir, 'Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd', DİA, 1995, C. 12, s. 366.

arttırmakta ve öğrenimi kolaylaştırmaktadır. Arapça-Farsça gramer terimleri kullanarak yapılan açıklamalarda dili ağırlaşırken halk ağzından sözcükler veya deyişlerin yer aldığı izâhat kısımları nispeten dilini daha anlaşılır kılmaktadır.

1.2. Eserleri

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin bilinen iki eseri vardır. Bu eserler mensûr tarzda yazılmış olup hacimli bir külliyata sahiptir.

1.3. Tarih-i Gülşen-i Maârif

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd'e esas şöhret kazandıran eseri aslı bir tarih kitabı olan *Gülşen-i Maârif*'tir. Müellif bu eseri uzun bir zaman diliminde tamamlamıştır. Buna göre müellif eserini kimi kaynaklara göre on senede, kimilerine göre on dokuz senede tamamlamıştır.³⁷ Ferâ'izî-zâde *Gülşen-i Maârif*'i yazma nedenini eserin hatime bölümünde açıklar. Buna göre Mehmed Saîd, eski tarihlerin gereksiz teferruatla dolu olduğunu bu yüzden olayların anlaşılmasında zorluklar yaşandığını, okuyanların hayır duası için eserini yazdığını anlatır. Dönemin padişahı II. Mahmut'a sunulan ve çok beğenilen bu eser Zilhicce 1249'da (1834) tamamlanmıştır. Eser; birinci cildi 848, ikinci cildi ise 845 sayfa olmak üzere toplam 1693 sayfadır. Eserin basım tarihi ise 1252 (1835) olarak verilir. Eserin birinci cildinde dünyâ tarihine genel bir bakış vardır. İkinci ciltte ise Sultan I. Abdülhamid'in hükûmetine ve 1774 Küçük Kaynarca Barışına kadar Osmanlı tarihi anlatılmaktadır. Olayları ana hatlarıyla ele alan müellif, faydalandığı kaynakların adını da vermiştir. Olayların anlatıldığı asıl kısım Osmanlı tarihi kısmıdır. Geleneksel İslâm tarih yazıcılığına uygun olarak evrenin yaratılışıyla başlayan eserde peygamberler tarihi, Hz. Muhammed ve İslâmiyet'in ortaya çıkışı, İslâm devletleri konuları yer alır. *Gülşen-i Maârif* hususunda bu bilgilere ek olarak içerdiği bilgiler yönünden orijinal bir eser olmadığı, bu yüzden kaynak olarak pek fazla kullanılmadığı yönünde bilgiler mevcuttur. Öte yandan eserin en önemli özelliği, döneminin çeşitli aydın kesimlerine seslenecek nitelikte, popüler tarihçilik anlayışıyla ve sade bir dille kaleme alınmış, başı sonu belli, genel bir tarih olmasıdır. Şairlik yönünün zayıf olduğunu, şiir söylemede yeteneği olmadığını söyleyen kaynaklar olsa da bir kaçmanzum risâle yazdığı söylenmektedir.³⁸

³⁷ Babinger, Franz, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri (Çev. Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 382.

³⁸ Yekbaş, Hakan (hızl.), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi Maddesi, 2014. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/said-feraizade-mehmed-said-efendi> [E.T. 17.10.2022].

Müellif *Târih-i Gülşen-i Maârif*e kaynak olarak ise Veysî Efendi'nin *Behcetü't-Tevârih* adlı Arapça eserinin *İşrâkü't-Tevârih* isimli Türkçe çevirisini ve Hacı Kalfa'nın, Sa'dedîn'in, Na'imân'nın, Râşid'in, İzzî'nin, Subhî'nin ve Vâsıf Efendinin eserlerini gösterir. *Gülşen-i Maârif*, ihtivâ ettiği bilgiler hasebiyle dünya tarihine ait bir eser ve Ferâ'izî-zâde ise bu eserin müellifi olmakla müşerref olmuştur.³⁹

1.4. Pend-nâme-i Attar Şerhi

Târihte zaman içerisinde geçmişten günümüze manzum-mensur tarzda pek çok metin yazılmıştır. Bu metinler, yalnız yazıldığı döneme değil, sonraki dönemlere de hitâp eden zamanın içindeki paralellikleri, eş değer yürüyen öğeleri bulup çıkaran ve önümüze takdim edilen kıymetli birer arşivdirler. Ahlâki-didaktik yönü ağır basan, dini-tasavvufî karakterli öğüt kitapları olarak yazılan pendnâmeler bu tür metinleri ihtivâ eden eserlerdir. Bu tarz öğütlerin verilmiş nedeni daha çok konuşulanların sözde kalmaması, fiiliyâta dökülebilmesi içindir. Özellikle de dinin emrettiklerine uymak, yasakladıklarından kaçınmaya titizlikle uyulan bu eserlerde din ve tasavvuf gibi alanlarda belli bir bilgi ve kültür donanımına sahip olmak şartı aranır. Pend-nâmelerde dünyadaki vâzifeler, öte âlem, Peygamber sözleri, Kur'ân âyetleri v.b. bir çok muhteviyât bulunur. Öte yandan, öğretilmek istenenin âyet, hadîs, çevirilerle desteklenmesi, atasözü, deyimler, dinî kıssalardan yararlanılması pend-nâmelerin içeriğini zenginleştiren bir diğer husûs olmuştur

Metinlerin anlaşılması; müellifin kullandığı üslûp farklılığı, döneminden çok sonra değer kazanıp okunması veya metnin her kesimden insanın anlayamayacağı, üst düzey mesajlar içermesi gibi nedenlerle güçleşebilir. Metinleri anlamak için, metnin müellifine dâir yaşadığı dönemle ilgili mûcib noktalar, o zamanın yaşayış biçimi, koşulları gibi bilinmesi elzem hususlar hakkında bilgi edinmek gereklidir.

Metni hiç bir hazırlığımız olmadan okuyucuya takdim etmek ancak o metnin gücünü zayıflatır, hatta yok eder. Şârih bu minvalde metni şerh ederken o metni daha iyi bildiği için değil, okuyucu metinden daha fazla haz duysun mantığını göz önünde tutmalı, bu yönde bir çaba harcamalıdır. Şair ise şiirinde ya sanatçı kişiliğini ya da vâkıf olduğu ilimlere dair bilgisini ortaya koyandır. Birincisini yapabilmek için şiire ait şekli özellikleri ve edebî sanatların sağladığı kelime oyunlarını kullanır; ikincisinde ise vâkıf olduğu ilimlerden ve bu ilimlerin

³⁹ Franz., a.g.e, s. 382.

terminolojisinden yararlanarak maharetini ortaya koyar. Bu iki yolu kullanarak üstün özelliklere sahip ve okuyucular tarafından beğenilmesini arzu ettiği sanat eserini yaratır. Bu durumda metin şerhi yapacak kişi sanat eseri olarak yaratılan şiirin şekli yapısını, edebî sanatları ve şairin vâkıf olduğu bütün ilimleri ve terminolojisini çok iyi bilmelidir.⁴⁰

Yukarıda bir metni şerh etmek için katedilen aşamalar ve şerh aşamasında şârihin sahip olması gereken niteliklerle ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır. Burada esâsen açıklama yönü ağır basan şerh yöntemiyle ele alınan şerhlere dikkat çekilmek istenmiştir. Bir metnin bilgi aktarımından ziyade daha iyi anlaşılması, açıklığa kavuşturulması amaçlanan bu tarz şerhlere örnek olarak Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pend-nâme-i Attâr Şerhi*'ni verebiliriz. Bundan başka şerh metnlerinin tercüme metinlerinden farklılık arz ettiğine de değinmek istedik. Tercümeler de şerhler gibi açıklama metinleridir. Fakat yapılan açıklamalar şerh metnlerinde olduğu kadar ince ayrıntılı olmaz. Bir başka deyişle şerh bir eserin etraflica irdelenip açıklanmasıdır. Metinde: Müellif ne diyor?, nasıl diyor? ve neden söylüyor? bu soruların cevabını ancak şerh metnlerinde bulabiliriz. Özetle Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pendnâme-i Attar Şerhi* yukarıda saydığımız sorulara cevap olabilecek nitelikte Attâr'ın *Pendnâme*'sini bütün yönleriyle inceleyen bir şerhtir. Ferâ'izî-zâde eserini mukayeseli bir şekilde Arapça-Farsça-Türkçe olmak üzere üç dilde açıklamış, dillerdeki sözcüklerin anlam, ses ve gramer özelliklerini aktarmış, bu dillerin zenginliklerini ortaya çıkarmıştır. Klasik metin şerhlerinin misâlini teşkil eden *Pendnâme-i Attar Şerhi*'nde uygulanan yöntem, geleneksel şerh yöntemidir.

Tasavvufî eserleri şerh etmedeki amaçlardan biri tasavvufî düşünce yapısını öğretmektir. Bununla birlikte şârih Arapça ve Farsça bilgisinden istifade ederek metinler vâsıtasıyla öğrencilerine ve okuyucularına öğretmek ister.⁴¹ Bu bakımdan Ferâ'izî-zâde'nin, eserinden hareketle iyi bir eğitimci olduğu anlaşılmaktadır. *Pendname-i Attar Şerhi* 'nde din ve tasavvuf adına bir çok şeyi bulabiliriz. Hz. Muhammed'e bağlılık, âhiret inancı, nefsânî arzûlar, iblise inanmak, kulluk, şükür, aff ve mağfiret gibi bahislerle şârih eserinde muhtevâyı zenginleştirmekte mânâyı ise derinleştirmektedir. Müellifin eserini câzip kılan nedenlerden biri gerek Kur'an yoluyla gerekse yaşayışlarından misâller verdiği Hz. Muhammed (s.a.v.) başta olmak üzere İbrâhim, Âdem, Yûnus, Süleyman Peygamber gibi Peygamber kıssalarından kısa

⁴⁰ Erdem, a.g.e., s. 2.

⁴¹ Çakıroğlu, T. Onat, İsmail Hakkı Bursevî'nin "Şerh-i Pend-i Attâr" (Attar'ın *Pendnâmesi*'nin Açıklaması) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attar'ın *Pendnâmesi* ile Karşılaştırılması" Hacettepe Üniversitesi, SBE., Doktora Tezi, Ankara, 2012, s. 52-53.

kesitler sunmasıdır. Ferâ'izî-zâde'nin eserinde bir sebep-i te'lif bölümüne rastlamadık. Eserini niçin yazdığına dâir bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla beraber, müellif şerhin bir kesitinde mârifetinin kaynağını Attâr'a bağlamaktadır: *Ahz-ı ma'rîfetullah bana 'Attarun sohbetinden hâsıl oldu şöyle ki eger ona muttasıl olmayaydım Hakdan bî-haber kalurdım* diyerek onun vâsıtasıyla bu eseri yazmada muvaffak olduğunu belirtir.

1.5. Ferâ'izî-zâde'nin Pendnâme-i Attâr Şerhi'nde Kullandığı Şerh Metodu

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin *Pendnâme-i Attâr Şerhi* adlı eserinin 57-106. varaklarını Latin harflerine transkribe ettiğimiz çalışmamızda müellifin şerh metodunun aşamalarını şöyle sıralayabiliriz: Şârih *Pendnâme*'yi beyit beyit şerh etmiştir. Bu işlemi ise bir sıraya tâbi tutarak yapmıştır. Öncelikle orijinal metindeki beyitlere sırasıyla bir numara vermiş. Ardından beyitlere verdiği numarayı esas alarak beyitleri şerhe geçmiştir. Çalışmamızda her bir beyit ilk şekliyle ve italik yazıyla yazılmıştır. Şârihin metinde uyguladığı şerh metodu etimolojik, gramatikal ve mânâ olmak üzere üç aşamalıdır. Şârih metinde önce kelime veya eke dâir açıklamalarda bulunmuş sonra bütün bir beytin yorumunu yapmıştır. Yani Ferâ'izî-zâde parçadan bütüne giden bir şerh metodu olarak bilinen Tümevarım şerh metodunu kullanmıştır. Şârih bu şerh metodunu uygularken belirli bir sıra gözetmemiş yani bâzen kelimelerin gramatikal yönden incelemesini yapmış sonrasında mânâsını açıklamış bazen de kelimenin doğrudan mânâsını izâh etmiş ardından gramer bilgisine yer vermiştir. Örnek olarak *ters korkı ma'nâsınadur, masdarı tersîdendür* ibâresinde Farsça bir kelimenin önce anlamını verip gramerini açıklamış. Başka bir örnekte ise *sâzed muzâri'dur, masdarı sâhtendür, düzmek ma'nâsınadur* diyerek kelimenin önce gramer bilgisini açıklamış sonra anlam bilgisini vermiştir.

Şârih, metinde mısra içerisinde bazı kelimelerin renkli kalemle üzerini çizmiştir. Ferâ'izî-zâde, okuyucunun dikkatini çekmek için bu yola başvurmuştur. Her varakta mutlaka iki, üç ya da daha fazla gördüğümüz bu kelimeleri ya ifade ettiği manayı açıklamak, ya ne için olduğunu anlatmak ya da Arapça, Farsça sözcüklerse muzarî yada mastar hallerini veya çokluk şekillerini ifade etmek için kelimeleri özellikle vurgulamıştır. Buna bir misâl olarak; *dânâyan dânnânun cem'idür* ibâresinde şârih "dânâyan" kelimesinin üstünü kalemle çizmiş ve kelimenin çoğul şeklini "dânnânun cem'idür" ifâdesiyle izâh etmiştir. Müellifin vurguladığı bu sözcükleri biz de transkripsiyonlu metinde koyu yazı ile gösterdik.

Müellif bâzı varaklarda kendince önemli gördüğü bahislerle ilgili bir not düşüldüğünü göstermek için der-kenar yazılarını kullanmıştır. Kelimelerin anlamsal ilişkilerini ‘müteallik’ sözüyle bağlayan şârih iki cümle arasındaki geçişleri bir sonraki cümleye bağlamak istediğinde ‘ba'de'l-cümle’ ibaresini sıklıkla kullanmıştır. Şerhte okuyucuyu zorlayan açıklamaya muhtaç sözcük ya da kavramların Türkçedeki işlevine değindikten sonra Arapça, Farsça karşılıklarını da vermeye çalışmıştır. Metnin yapısal değerlendirmesinde beyitte yer alan edat, zarf, sıfat, fâil ve mefûl olan kelimeleri tahlil etmiş. Fiillerin kaçınıcı şahıs ve zamana göre çekimlendiklerini ayrıca belirtmiştir. Arapça kalıp ifadeleri şerhine dahil ederken ‘*arabî ile tercümesi veyâ arabîyle takdiri*’ lafızlarını sıklıkla kullanmıştır. Bu ifadelerin Türkçedeki karşılıklarını dipnotlarda izâh ettik. Bundan başka âyetlerin Kur’andaki mânâlarını elimizde bulunan Kur’an meâlleri vâsıtasıyla dipnotlarda gösterdik. Şerhte geçen âyet, hadîs ve Arapça çeviri örneklerini çalışmamıza ilk hâlleriyle dâhil ettik. Burada hadîs-i şerîf kaynaklarını dipnotlarda belirtirken Tuba Onat ÇAKIROĞLU’nun “*İsmail Hakkı Bursevî’nin Şerh-i Pend-i Attâr Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attâr’ın Pendnâme’si ile Karşılaştırılması*” adlı doktora tezinden faydalandık. Dikkati çeken bir başka husûs beyitlerin kelime kelime anlatımı ve dil bilgisel tahlil ve çözümlemelerini yaptıktan sonra bütün bir beytin şerhine geçmeden önce ‘el-mânâ’ lafzıyla başlangıç yaptığıdır. Ferâ’izî-zâde metin şerhinde hadîs-i şerîf, dînî anlatı, atasözü, deyim ve Arapça kalıp ifade gibi birçok zenginliği işlevsel olarak kullanmış, bunlardan istifade etmiştir. Sözcükleri, zıt veya menfî mânâlarıyla ifâde ederek anlamı kuvvetlendirmiştir.

1.6. Ferâ’izîzâde’nin Pendnâme-i Attâr Şerhi ile Bursevî’nin Şerh-i Pend-i Attâr’ının Mukayesesi

Bursevî’nin *Şerh-i Pend-i Attâr*’ında şârih eserini şerhe, mısra mısra şerh metodunu uygulayarak başlamış olup sonraları beyitler halinde şerh etmiştir. Yani ilk şiirden bir mısra vermiş ve ardından bu mısra’yı şerh etmiştir. İlerleyen varaklarda bu işlemi bırakıp önce bir beyit yazmış ve yazdığı beyti şerh etmiştir. Kelimelerin Arapçadaki karşılıklarını ifâde ederken *arabî iletakdîri*, *arabî ile tercümesi* lafızlarını kullanmıştır: *Kerdfâş mecmû’-yı ‘arabî ile efşâma ‘nâsınadur* veyâ *lîsân-ı ‘arabî ile takdîri yesîrlük dimek olur* gibi ifâdeler buna örnektir. İsmail Hakkı Bursevî şerhinde kelimeleri sırayla açıklamış. Bunu yaptıktan sonra ‘mânâ-yı mısra budur ki’, ‘mânâ-yı beyit budur ki’ lafızları ile giriş yapıp şerhin geniş mânâsını anlatmıştır. Bu kısım bir sohbet havasında geçmiş olup şârih burada bazen uzun uzadıya izâhat vermiş bazen de bunlara hiç gerek duymadan aynı kelimeyi bir daha anlatmamış, muhtasar hâliyle ifâde etmiştir. Şârih beytin gramatikal yapısını belli bir sırayla şerh etmemiş, gelişigüzel bir düzende yorumlamıştır. Yukarıda Attâr’ın *Pendnâme*’sine yapılan şerhleri sıraladık. Bu

şerhlerden İsmail Hakkı Bursevî'nin *Şerh-i Pend-i Attâr* isimli eseriyle Ferâizî-zâde'nin *Pend-nâme-i Attâr Şerhi* arasında büyük benzerlikler olduğunu saptadık. Ayrıca Bursevî'nin şerhi ile Ferâizî-zâde'nin şerhi arasında ayrılan yönler de bulunmaktadır. Bu iki eserin mukâyesesini şöyle açıklayabiliriz: Şârihlerin benzeyen yönlerinden ilki kullandıkları şerh metodu olmuştur. Her iki şârihin izlediği metod Tümevarım şerh metodudur. Yani önce tek tek kelimelerin anlamını verip ardı sıra gramatikal yapısını anlatmışlardır. En sonunda beytin bir bütün hâlinde izâhatını yapmışlardır. Diğer bir benzerlik ortak kullandıkları lafızlardır. Örneğin 'takdîri' lafzını beyti nesre çevirirken; 'dimekdür' lafzını ise sözcüklerin Türkçe karşılığını açıklamak için kullanmışlardır. Bununla beraber, kelimeleri tahlil ederken Arapça gramer terimleriyle ifade etmişlerdir: Ferâ'izî-zâde şerhinden bir örnek şöyledir: *Haber anun mef'ûlidür ve ba'de'l-cümle cezâdur* ifâdesinde *mef'ûl* ve *cezâ* gibi Arapça terimler yoluyla cümlenin yapısal tahlilini yapmıştır. Bursevî'nin şerhinden bir örnek ise şöyledir: *A'dâ 'adûnun cem'idür düşmanma'nasınadur* diyerek *'adâ* kelimesinin çoğul şeklini *cem'idür* gramer terimiyle belirtir. Ferâ'izî-zâde buna ek olarak kelimelerin Farsça mastar hallerini Türkçedeki karşılıklarıyla beraber açıklamıştır. Meselâ *ters korkı ma'nâsınadur, masdarı tersîdendür* diyerek Farsça bir kelime vermiş, anlamını ise Türkçe izâh etmiştir. Kelimelerin yapısal bağlarını anlatmada ortak kullandıkları lafız *mef'ûl-i sarîhi* olmuştur. Buna Bursevî'den bir örnekle buna açıklık getirelim: *Bunda nâke bir kesîdün mef'ûl-i sarîhi ve câr u mecrûr gayr-i sarîhidür* şeklindedir. Her iki şârih de bâzı kelime ve kavramların dil bilgisel tahlilini yapmak istediğinde, tafsîlini yapacağı kelimeye dikkat çekmek için kelimenin üzerini çizmiştir. Peşinden bu kelime veyâ eke dâir açıklamada bulunmuştur. Bunun yanı sıra beyit veyâ mısrayı şerh ederken belirli bir sıra gözetmemişlerdir. Yine şârihler şerhlerinde âyet, hadîs ve Arapça ifadeleri orijinal şekilleriyle şerhe dahil etmişlerdir.

Bursevî ve Ferâ'izî-zâde'de ayrılan husûslardan biri beyit şerhini yaparken kelimelerin anlam ve gramer açıklamalarını yaptıktan sonra beyti bir bütün olarak açıklamaya geçmeden kullandıkları lafızlar olmuştur. Bursevî beytin mânâsına başlarken 'mânâ-yımîsrâ' ya da 'mânâ-yı beyit' gibi ifadeleri kullanmıştır. Ferâ'izî-zâdede ise bu lafız 'el-mânâ' şeklini almıştır. Bir başka ayrılan nokta mısra ve beyitleri şerh etme biçimleridir. Meselâ Bursevî şerhinde önce *Pend-nâme*'den bir mısra yâhut beyit yazıp daha sonra o beytin şerhini yapmıştır. Ferâ'izî-zâde ise *Pend-nâme*'deki beyitlere bir numara verip sırasıyla her bir beyti şerh etmiştir.

1.7. Pend-nâme-i Attar Şerhi'nin Kaynakları

Türk edebiyatında yalnız şerh türü eserlerin değil, yazılan çoğu eserin bir menşei, çıkış noktası vardır. Bir kaynağa isnâd edilmeyen eser, husûsî fikriyatı dile getirmek için yazılan bir denemeden öteye gidemez. Eserlerin anlaşılabilirliğini arttırmada önemli rol oynamaları, esere bir çok açıdan fayda sağlamaları da şüphesiz müellifin sayıca fazlaca kaynağa mürâcaat etmesini zorunlu kılmıştır.

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd eserinde başvurduğu kaynakları *Hatime* bölümünde açıklamıştır: Buna göre başlıcaları; Kur'an, âyetler, hadîs-i şerifler, Hz. Muhammed ve onun yolundan gidenler, tarikat erbâbları, Ashab-ı kirâm, Peygamber anlatıları ve dört halife gibi. Bir diğer isnâd ettiği kaynak İsmail Hakkı Bursevî'nin *Şerh-i Pend-i Attar*⁴² adlı eseridir. Bursevî'nin şerhinden bahsederken "bu latif şerh" diye bahseden Ferâ'izî-zâde, eserini muhtasar hâliyle Bursevî'den tahrir ettiğini, bunu ise der-kenar yazısı olarak eserin bir kenarına not aldığını son varakta anlatır. Ferâ'izî-zâde Bursevî'den sonra istifade ettiği diğer kaynakları *hatime* kısmında *Keşfü'l-Esrar*⁴³ ve *Mecmua-i Letaiif*⁴⁴ olarak belirtir.

1.8. Nüsha Tavsîfi

Eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu A 3310 numarada kayıtlı olup DVD numarası 177'dir. Ferâ'izî-zâde'nin eseri, tek nüshadır. Bu nüsha müellife aittir. Mensûr tarzda yazılmış olan eserin ölçüleri 177x120-152x100 mm olarak geçer. Kullanılan kâğıt türü ise abadî kâğıt türüdür. Eserin yekûnu 113 varaktır. Talik hat çeşidiyle yazılan eser, çiçek şemseli, zencirekli, yeşil metin ciltlidir. Kapak kısmı boştur. Bundan başka boş varaklarının adedi sekiz'dir. İlk üç varak boştur. Eserde şerhe dördüncü varaktan itibaren başlanmıştır.

⁴² İsmail Hakkı Bursevî'nin (ö. 1138/1752) FerîdüddînAttâr'a (ö.618/1221) ait Pendnâme isimli eserine yaptığı geniş hacimli şerhidir. Çakıroğlu, T. Onat, İsmail Hakkı Bursevî'nin "Şerh-i Pend-i Attâr" (Attâr'ın Pendnâmesi'nin Açıklaması) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attâr'ın Pendnâmesi ile Karşılaştırılması" Hacettepe Üniversitesi, SBE., Doktora Tezi, Ankara, 2012, s. 26.

⁴³Reşîdüddîn-i Meybüdü'nin (ö.520/1126'dan sonra) yazdığı ilk tasavvufî Kur'ân tefsirlerinden olması nedeniyle önemlidir. Kurtuluş, Rıza, Keşfü'l-Esrâr, DİA, 2022, C. 25, s. 319.

⁴⁴ Bursalı Lâmi Çelebi'nin (ö.938/1532) güldürücü ve öğütleyici küçük hikâyelerden oluşturduğu mensûr-manzum eseridir.Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 2010, s.689.

Pendnâme'deki beyitler orijinal şekliyle şerhin içinde yer alır. Her varakta beyit sayısı aynı değildir. Örneğin 62a'daki beyit sayısı 13, 69b'deki beyit sayısı 14'tür. Varaklar içerisinde beyit sayısı en az 11 en fazla 15 olmuştur. Eser, 1224/1809 tarihinde tamamlanmıştır. Çalışmamıza konu edindiğimiz son 50 varak içerisinde beyitlerin bulunduğu varak sayısı 34'tür. Söz konusu beyitlerin toplamı 448'dir. Her varakta ortalama mısra sayısı 61-62'dir. İncelediğimiz varaklarda yalnız beyitler numaralandırılmıştır. Eserin 106b'de son altı satırlık kısmı ve 106a yüzü hatime bölümüne ayrılmıştır. 106a'da dört satır karalı halde bulunmaktadır.

SONUÇ

Şerh sözcüğünün ortaya çıkışı, Kur'anı anlatmak için ihtiyaç halinde ortaya çıkan ve kullanılmaya başlayan tefsîr sözünün meşhûr olup yaygınlaşmasıyla aynı vakitlere tekabül eder. Çünkü şerhler de Kur'an ve hadisler başta olmak üzere her tür metnin bilinmeyen yönlerini anlaşılır kılma, tafsilatlı açıklamada bulunma çabalarıdır. Tefsîrlerin iştigâl alanı Kur'an-ı Kerîm, şerhlerinki ise manzum, mensûr metinlerdir. Bir nevî Kur'an tefsîri yerine metin tefsîri diyebileceğimiz şerhler XV. yüzyıl itibarıyla işlevsel olarak Türk edebiyatındaki yerini almışlardır.

Bir eserin yazar ve okuyucu olmak üzere iki ciheti olduğunu göz önünde bulundurarak şârihlerin de o eserin inşâsında önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Şârih, sadece müellifin eserini değil döneminin hüviyetini de metne dahil ederek okuyucuya anlatır. İyi bir şârih, eserin yazıldığı döneme ait sosyolojik yapıyı vermekle beraber eseri oluşturan yazara dair de maddi ve manevî her tür bilgiyi bilmek zorundadır. İyi bir şerh için bu olmazsa olmazdır.

Şerhler, klasik ve yapısalcı şerh yöntemi olmak üzere iki şekilde ele alınır. Kur'ân, tefsîr, hadis, gibi dinî bilimler veya menkıbe, peygamber hayatları, din ve tasavvuf erbabı ve benzeri unsurlara dayandırılan şerhlerde klasik şerh yöntemi uygulanır. Kelime açıklamasına dayanan, beyitlere bağlı kalınarak kelime, terkip ya da ibarelerin açıklanması yoluna gidilen özetle metnin parça parça analizini esas alan bu yöntem XX. asrın başlarına dek etkisini sürdürmüştür. Metnin yapısal açıdan taşıdığı değeri her yönüyle yansıtmadığı düşünülen geleneksel şerh yönteminin karşısında ise yapısalcı şerh yöntemini buluruz. Bu şerh yönteminin metne dâir bilgi vermek ve metni tanıtmak gibi amaçları söz konusudur. Klasik şerh yönteminin aksine metnin bir bütün olarak ele alınıp, genel kompozisyon, plan gibi yönlerden incelenmesi esas alınır. Yapısalcı yöntem günümüzde de yaygın olarak kullanılır.

Pend-nâmeler genellikle mesnevî nazım şekliyle yazılıp ahlâki-didaktik tarza sahiptirler. Pend-nâmeler başta din ve tasavvuf karakterli metinler olup muhteviyat açısından çeşitlilik arz ederler. Ahlâk, görgü kuralları, gündelik yaşam şekilleri, insanın tekâmülü gibi başlıca konuları Pend-nâmeler'de buluruz. Çoğunluğu mesnevî nazım şekilleriyle kaleme alınmakla beraber farklı şekillerine de rastlayabildiğimiz pendnâmelere yapılan şerhler bir hayli fazladır. Türk edebiyatında pend-nâmelerin en ünlüsü ve özellikle şark islâm kültüründe çok

okunan ve beğenileni Ferîdüddîn Attâr'ın *Pend-nâmesi*'dir. İnsanlık üzerinde derin bir etki bırakan bu eserin bir çok dile tercümesi ve şerhi yapılmıştır.

Feridüddîn Attâr, kullandığı dil ve üslûbu, aldığı eğitimi eserlerine göstermedeki başarısı, dünya görüşü, gözlemci kimliği ve benzeri özellikleriyle İran edebiyatından Doğu İslâm ülkelerinde benimsenmiş, şairliğiyle ön plana çıkmıştır. Attâr'ın eserlerinde tasavvufî bakış açısı açık bir şekilde görünür. Kendi döneminde mürşidlik yoluna girdiği, seyr-i sülûk içinde olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Attâr'ın mutasavvıf bir şâir olduğunu söyleyemek güçtür. Çünkü O, bu yönünü sistematik bir yapıyla göstermemiştir. Attâr sağlam bir tasavvufî çevrede yetişip, iyi bir tasavvuf terbiyesi almış şâirdir. Eserlerinde de aldığı terbiyenin izlerini görmek mümkündür. Her ne kadar onu bu cihetiyle tanısak da daha rahat ve esnek bir ifâde tarzını tercih etmiş, kendi belirlediği çizgiyi de ekleyerek edebiyata farklı açılardan katkılar sunmuştur.

Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi hakkında ulaşabildiğimiz malûmat yetersizdir. Ferâ'izî-zâde, ulemâdan, himmetli, gayretli bir zât olup Bursa'lıdır. Zamanının tarihî bilgilerine âşinâdır. Tadrîs yoluna dahil olarak Bursa'daki Emîr Sultan Camii hatibliğine nâil olmuştur. Evlenmeden ömür sürmüştür. 1251 (1835) yılında vefat etmiştir. Ferâ'izî-zâde'ye esas şöhret kazandıran eseri *Târîh-i Gülşen-i Maârif* 'tir. Aslı bir tarih kitabı olan bu eserini on seneden fazla bir zamanda tamamlamıştır. Eserin bu kadar uzun sürede tamamlanışı Ferâ'izî-zâde'yi dünya tarihine ait bir eseri yazmakla gururlandırmıştır. Müellifin bir diğer eseri *Pend-nâme-i Attâr Şerhi* 'dir. Farsça bir metin olan Attâr'ın *Pendname* 'sini Türkçe olarak şerh eden Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi bu eserini Farsça, Arapça ve Türkçe olmak üzere üç dilde açıklamış, dillerdeki sözcüklerin anlam, ses ve gramer özelliklerini aktarmış, bu dillerin zenginliklerini ortaya çıkarmıştır.

Klasik metin şerhlerinin güzel bir örneğini teşkil eden *Pendname-i Attâr Şerhi* 'nde Ferâ'izî-zâde'nin eserini neden şerh ettiğine dair bir bilgiye sahip değiliz. Eserde sebep-i telif gibi bölümlere rastlamadığımız için bir malûmatımız yok. Fakat Ferâ'izî-zâde'yi *Pendname-i Attâr Şerhi* 'nden tanıyıp gördüğümüz kadarıyla dini-tasavvufî edebiyatı yakından takip ettiğini bunu da eserde İslâm tarihi ve tasavvufî ilgili hadiseleri anlattığı dini kıssalardan anlamaktayız. Ferâ'izî-zâde eserinin son bölümünde anlattığına göre, *Pendname-i Attâr Şerhi* 'ni başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere, Hz. Muhammed, hadisler, tefsirler, İslâm Peygamberlerinden örnekler, dört halife, tarikat yolcuları, ashâb-ı kiram gibi kaynaklara

dayandırır. Ayrıca eserinin hatime bölümünde atıfta bulunduğu diğer bir isim de İsmail Hakkı Bursevî'dir. Ferâ'izî-zâde şerhini, İsmail Hakkı Bursevî'nin *Pend-i Şerh-i Attar* isimli eserinden aldığını, söyler. Her ne kadar bu yönüyle zihinlerde özgün bir çalışma örneği olmaması gibi sorular bıraksa da *Pendname-i Attar Şerhi* kopya değildir. Şârih belki Bursevî'ye ithafen, onun eserini çok beğendiği için belki de dinî-tasavvufî bir eser olduğu için hangi nedenledir bilinmez bu külliyâtı okuyucusuna fayda sağlaması hasebiyle takdim etmiştir. Bize düşen bu kıymetli vesîkaları idrâk etmek, anlam zenginliklerini akıl süzgecinden geçirip ortaya çıkarmaktır.

III. BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[56b] dilüñi kýtÀh ùut deyü maènÀ virmek fÀsiddür (11) *Her kirÀ úadri nebÀşed der cihÀn / Zinde meşmÀreş ki hest est ez mordegÀn* taúdiri her kesi ki nebÀşed ý rÀ úadridür cihÀn **meşmÀreş** zinde ki ez mordegÀn hest dimekdür ve ièrÀbı maèlýmduz meşmÀreş nehydür maādarı şomÀridendür āaymaú maènÀsına **ki** burada taèlil içündür **hest** est maènÀsına mordegÀna úayddur taúdiri ez mordegÀnest dimekdür **mordegÀn** mordeniñ cemèidür el-maènÀ her kimsenüñ ki bed hÿy ve bed zebÀn olduàundan ötüri ziyÀde úadr u iètibÀrı olmayasın añı zinde āayma zirÀ öyle kes mordelerdendür yaèni meyyit óükmündedür el-óÀāıl h`Àr u óáuır olan kimsenüñ óayÀt-ı dünyeveyyesi memÀt gibidür ve óáuÀrete sebep aòlÀú-ı reddiyedür (12) *Ez úanÀèat her kirÀ nebved nişÀn / Key tevÀnger sÀzdeş mÀl-ı cihÀn* taúdiri her kesi ki ne-buved ý rÀ nişÀn ez úanÀèat ki sazedes mÀl-ı cihÀn tevÀnger dimekdür ki bundan ièrÀbı ôÀhirdür **úanÀèat** úısmete rıøÀ vü ziyÀde taleb itmemek **orÀda** rÀ lÀm-ı carre maènÀsınadur èarab lehü dir **tevÀnger** úudret bulıcı dimekdür **sÀzed** muøÀrièdür maādarı sÀòtendür düzmek maènÀsına el-maènÀ her kimse ki anuñ içün úanÀèatden nişÀn olmaya ve mevcÿd olan mertebeden ziyÀdesin ùaleb eyleye úaçan añı mÀl-ı dünyÀ tevÀnger ve àani düzer yaèni ehl-i óırāı bütün mÀl-ı èÀlem ùuyurmaz ve her ne úadar çoú bulsa ùuydum dimez belki úabirde turÀb ùuyurur ki üstüò`Àn ve dıdesiniñ içine òÀk ùolar pes naèimüñ mezidini Àòirete alıúomak gerekdür (13) *DÀéimÀ mì bÀş ez óáuú tersgÀr / BÀş niz ez raómeteş ümmidvÀr* dÀéimÀ øarfdur ez tersgÀra müteèalliúdür tersgÀr mì bÀşuñ mefèýlı olduai gibi ez raómet ümmid vÀre müteèalliúdür **tersgÀrda ters** úorúı maènÀsınadur maādarı tersidendür **gÀr** edÀt-ı mübÀlaàadur **niz** yine eyøen maènÀsınadur **ümmidvÀr** ümidli ve èazÀmetli dimekdür el-maènÀ dÀéimÀ óáu teèÀlÀdan ziyÀde òavf idici ol ve mekrinden emn özrine olma zirÀ küfrdür ve yine raómetinden ümidlü ve recÀlu ol ve nÀ-

ümüd olma ki bu daòì küfrdür ve úÀle teeÀla ⁴⁵ لا تقنطوا من رحمت الله إلا
 يتى (14) *Ber èadÿ-yı ò`iş çün yÀbì ôafer / èAfv piş ý raz cürmeş*
dergüzer taúdiri çün yÀbì ôafer ber èadÿ-yı h`iş piş Àver èafv
 ve der güzer ez cürmeş dimekdür ki ièrÀbı bundan ôÀhirdür **yÀbì**
 muøÀriè-i muòÀùabdur maãdarı yÀftendür bulmaú maènÀsına **ôafer**
 maùlÿbı fevz ü àÀlib olmaú **èafv-ı** öenebden tecÀvüz ve eãerini
 maóvdur **cürm-i** iktisÀb mekrÿhda müsteèamildür **guzer** emrdür
 maãdarı gozÀştendür ve az gelmek ve bir yirden bir yire geçmek
 āalıvirmek maènÀsınadur el-maènÀ çünki kendi düşmenüñ üzerine
 ôafer bulasın ve àÀlib olasın èafv-ı rÀció olan maúÀmdan ve illÀ
 şerèden ve úalbden istiànÀ eyle ve aña göre èamel úıl zîrÀ baèøı
 aèdÀé vardır ki úatlı veyÀ àayrı vechile mÿéaòaðası lâzımdur
 nitekim baèøı óayvÀnÀt óall ü óaramda úatlı olunur fÀèide gelür
 kelb-i èukÿr ve èaúreb ve devlengeç didükleri úuş gibi

[56a] (1) *Her ki óÀøır nîst ander kÀr h`iş / Rîzed Àb rÿyı ez*
ruòsÀr ò`iş bunun èarabî ile tercümesi كل شخص ليس بحاضر في
 dimekdür pes óÀøır nîstüñ mefèÿlı ve fÀèili her kiye rÀciè
 øamirdür an der óÀøıra müteèalliúdür baède'l-cümleé her kiye
 āıfatdur zîrÀ her ki her kesî dimekdür ki mübtèÀdur Àb rîzedüñ
 fÀèili ve ez aña müteèalliúdür ve baède'l-cümleé mübtèÀya
 òaberdür **rîzed** muøÀrièlÀzımdur dökilür maènÀsın maãdarı
 rizidendür ruòsÀr degirmi ve büyük yañaú el-maènÀ her kimse ki
 kendi kÀrında óÀøır degil ve işi àayre lâmarlar anuñ Àb-rÿyı
 ruòsÀrından dökilür ve óürmeti úalmaz āuyı kesilmiş aàaç gibi
 úurıyup úalur (2) *Her ki rÀ bÀ òalú baòşÀyiş bÿd / Àb rÿy-ı ý*
der efzÀyiş bÿd taúdiri her ki ý rÀ buved baòşÀyiş bÀ-òalú bÿved
 Àb-rÿy ý der efzÀyiş dimekdür ý rÀ buvede müteèalliúdür ki rÀ
 lâm-ı cÀrre maènÀsınadur taúdim olundıâı ki ye irtibÀından ve
 ikisi kelime-i vÀóide óükmünde olduâından ötüridür bÀ baòşÀyişe
 müteèalliúdür baòşÀyiş daòì bÿvedüñ fÀèilidür ve baède'l-cümleé
 her kiye āıfatdur ki her ki daòì her kesî taúdiriyle mübtèÀdur

⁴⁵ "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." Kur'ân-ı Kerîm, Zümer Suresi (39);53.

⁴⁶ "Herkes bunu yapmaya hazır değil."

her küll ifrÀdı maènÀsına ióÀúa-i efrÀd içindür Àb rÿy ikinci bÿvedüñ fÀèili ve der aña ôarfdur ve baède'l cümle ôaber mübtedÀdur **baòşÀyiş** ism-i maådardur esirgeyiş maènÀsına velÀkin böyle mevÀzîeda maâdar maènÀsına óaml olunur ki baòşÿdendür ki esirgemekdür meróamet gibi **efzÀyiş** ism-i maådardur Àrtuş maènÀsına murÀd maådardur ki efzÿdendür artmaú maènÀsına herkes ki anuñ ôalúa meróameti ola anuñ óürmeti artmaúda olur zirÀ raómet ve óürmet birbirinüñ maúlÿbidür pes şol dilde ki âıfat-ı raómet ola anuñ äÀóibi óürmet ve èizzet bulur ve raómetüñ neticesi muèÀvenet ve imdÀd u inèÀm ve ifzÀldür pes malıyla ve bedeniyle olana şÀmildür (3) *BÀş dÀéim bordbÀr u bÀ vefÀ / TÀ be rÿy-ı ò`iş bini āad āafÀ* dÀéim ôarfdur bordbÀr bÀşuñ mefèÿlidür tÀ ùaèlileyyedür bÀ ôarfıyyedür ki biniye müteèalliúdür āadsafÀ bininüñ mefèÿlidür ve baède'l-cümle mîârÀè-ı evvelüñ maømÿnını taèlildür **bordbÀr** yavaş óalim gibi **āad** yüz **āafÀ** kederüñ øıddıdur el-maènÀ daéimÀ óaml ü óalim ol ki âıfat-ı enbiyÀdur ve èahd ki ùÿr u vaèdüni encÀz eyle ki āaddarliú münÀfıúlar âıfatıdur tÀ ki kendi yüzünde yaèni üzre āad āafÀ yaèni çou āafÀ göresin zirÀ āad böyle mevÀøîeda tekâir içündür burada āafÀdan murÀd óürmetdür zirÀ yüzi [57b] (1) *BÀ tevÀøue bÀş u òÿ kon bÀ edeb / āoóbeti perhizkÀrÀn mî ùaleb* bÀ mÀbaèdında bÀşa müteèalliúdür ve òÿ daòì kone mefèÿl ve bÀ aña müteèalliúdür ve baède'l cümle cümle-i ÿlÀ üzerine maètÿfdur soóbet mÀ baèdına muøÀf ve mî-ùalebe mefèÿldür **tevÀøÿè**muúÀbil kibr ü reyÀsetdür **edeb** umÿr-ı müstaósineyi rièÀyetdür gerek èibÀdÀtda ve gerek muèÀmelÀtda ve gerek èÀdÀtda perhiz-kÀrÀn perhizkÀruñ cemèidür ki âıfat-ı müşebbehedür ehl-i taúvÀ maènÀsına **mî-ùaleb** emrdür maâdarı ùalebîdendür istemek maènÀsına el-maènÀ tevÀøue âıfatıyla ol ve edeble òÿÿ eyle ve ehl-i taúvÀ āoóbetini ùaleb it eşúiyÀ meclisine oturma zirÀ tevÀøue èaleyhimü's-selam pes mütevÀøîe ve müteéeddib olan kimse enbiyÀ ile mücÀneset ve münÀsebet itmekle vaāf-ı meökÿr èulüvv derecesine sebep olur (2) *BordbÀri cÿy u bi ÀzÀr bÀş / TÀ ki gereded der hüner nÀm-ı to fÀş* bÀş bordbÀri mÀ baèdına mefèÿldür ve bi bÀşa müteèalliúdür ve

baède'l-cümle cÿy-cümlesi üzerine maèùÿfdur nÀm gerdedüñ fÀèili ve fÀş mefèÿli ve der aña ôarfdur **bordbÀri** de yÀ maådariyyedür bordbÀr óumÿl ü óalimdür **cÿy** emrdür maådarı cÿyidendür aramaú maènÀsına **ÀzÀr** Àzerden müştÀúdur ve ism-i maådardur azarlamaú ve incitmek ve sögmekdür **hüner** òíãÀl-ı óamíde ve āanèat u mahÀret-fÀş èarabídur bir nesnenüñ intişÀr u ôuhÿridür el- maènÀ yavÀşlıú ara ve dile yaèni òulkuñ ne ise yükin götürici ol ve bì-azÀr ol yaèni kimseyi rencide itme ve sebb ü şetm eyleme dehÀnuñı maóÿÿò ùut tÀ ki hünerde nÀmuñ fÀşı ve münteşir ola (3) *Hem çü tir yÀúend dÀnÀyan dehr / ÚÀtilend ey ò`Àce nÀ-dÀnan çü zehr* hem çü tiryÀúend muúaddem-i òaber ve dÀnÀyÀn dehr muèaòòar mübtedÀdur úÀtilend eyle nÀdÀn daòì böyledür **hemçü** kelime-i teşbihdür **tir yÀúend** aalı tir yÀú enddür end burada est ki rÀbıùÀdur anuñ cemèidür **dÀnÀyan** dÀnÀnuñ cemèidür aalı dÀna Àndur Àn edÀt-ı cemèdür ve dÀna āıfat-ı müşebbehdür mübÀlaaa ile èÀlim maènÀsına **dehr** murÀd-ı zamÀndur **úatilend** aalı úÀtil enddür úÀtillerdür maènÀsına **zehr** aaudur el-maènÀ zamÀnuñ èÀlimleri ve cihÀnuñ fÀøılları tiryÀú fÀruú gibidür ki zehr cehle maóø-ı devÀ ve maraø-ı nefse èayn-ı şifÀdur nÀdanlar ise bunlaruñ òilÀfıdur ki zehr helÀhil gibi úÀtil ü muşırrdur pes nÀfiéden istifÀde vü øÀrrdan mübÀèibde idegör (4) *Merdüm ez tiryÀú mî yÀbed necÀt / Òod kesî ez zehr ki yÀbed óayÀt* taúdiri mî-yÀbed merdüm necÀt ez-tiryÀk ki yÀbed kesî óayÀt ez-zehr dimekdür ki merdüm yÀbedüñ fÀèili ve necÀt mefèÿli ve ez aña müteèalliúdur kesî vü óayÀt ve ez daòì ikinci yÀbede göre böyledür **yÀbed** muøÀrièdur maådarı yÀftendür **òod** böyle yerde Àòir lafôı gibi maúÀm-ı taèerizde müstaemeldür el-maènÀ Àdem oàlanınuñ **[57a]** mesmÿm olanı tiryÀkden necÀt bulur ve helÀkden úurtılur òíd bir kimse zehrden úaçan óayÀt bulur yaèni böyle olduain bilürsen ve saña dimelü degildür ve anı bilmemek èacebdür imdi dÀnÀ èilm ü kemÀli eyle helÀk-ı maènevîden necÀta sebeb ve nÀdÀn cehl ü noúsÀnıyla helÀki müèeddídür bu sebebdenür ki èilme nÿr u rÿh u feyø dirler zirÀ bÀèiâ-i rÿşenÀyı ve bÀdı óayÀt-ı cÀvidÀnidür cehl ise òulmet ve müzeylü'l-óayÀt ü èaynü'l yebÿsetdür (5) *āabr u èilm ü óilm to*

bÀài dilend/ Óırã u buàø u kine zehri úÀtilend bÀài her nevèden eşcÀrı müşt Emil olan baàçadur **dilend** úÀtilendde olan end bÀlÀdaki gibidür **buàz** hubbuñ øıddıdur **kine** òışm u úalbde düşmenlik úutmaú ve intiúÀm el-muúadder el-maènÀ seniñ ãırr ve èilm ü óilm ü èaúl ve sÀéir ãıfat u òıãÀl-ı óamıdeñ bÀà-ı óayÀtuñdur tiryÀk gibi zirÀ bu maúyle faøÀéil eyle úalb zinde olur nitekim óırã u buàz u kibr ve kınüñ ve emsÀli úÀtil-i óayÀtıñdur zehr gibi zirÀ bu maúylede òÀéil eyle úalb-i morde vü nefsi-i zinde olur maúâyde-ı aalı ise nefsi úatl ve úalbi ióyÀdur (6) *Faòr-ı cümle kÀr-hÀnÀn dÀdenest / Der be-rÿy dÿstÀn be kuşÀdenest* faòr mübtedÀ ve cümle daòì hemzeé-i iøÀfet taúdiriyle mÀ-baèdına muøÀfdur aalı cümle-i karhÀdur ki li eclü'ø-øarÿre hemze óaóf olınmışdur dÀdenest òaberdür ve nÀn anuñ mefèylidür der be-kuşÀdenüñ mefèylidür be rÿy be-kuşÀdene müteèallıúdur be-küşÀden òaber baèd òaberdür **faòr** nazlanmaú ve òılÀlile temedduódur **nÀn** òaberdür **be-rÿy** ber rÿy dimekdür **kÿşÀden** açmaú el-maènÀ cümle-i kÀrlaruñ faòri yaèni insÀn anuñla faòr u temedduó itmege ãÀlió ü sezÀ olan iş nÀn virmek ve èitèÀm-ı uàèÀm itmekdür ki kurÀnda mevÀøıè-ı èadidede medó ü teràib olınan ãıfat-ı cemile ve óaãlet-i celiledür ve dostlaruñ yüzi üzerine úapuyı açmaúdur yaèni kuşÀde bÀb olup Àyende ve revendeye ikrÀm ü infÀú itmekdür gÿyÀ kuşÀde der olmaú sehÀ vü øiyafetden ve besteder olmaú imsÀk ü iøhÀrdan kinÀye oldı ve burada dostÀn be-tarikü'z-ziyÀde gelüp giden aóbÀbdur aèdÀ degil (7) *Gerçi dÀnÀ bÀşı vü ehl-i hüner / ØişrÀ kemter ziher nÀdÀn şomar kemter* taúdiri gerçi bÀşı dÀnÀ ve ehl-i hüner şomar ò'ış rÀ kemter ziher nÀdÀn dimekdür **gerçi** egerçi dimekdür **şomar** şomardenden emrdür ãaymaú maènÀsına el-maènÀ egerçi dÀnÀ ve ehl-i hüner olasın yaèni bu ãıfatlarla muttaãıf olur sañada yine kendiñi her nÀdÀndan aúall ü inúÀã èadd eyle zirÀ ekmel-i insÀnı bundadur ve şol ki menem diger nıstdür úuãÿruna vÀúıf olmadıàındandur ve bu bÀbda aèlemü'l-òalú èallemina mÀ cehlinÀ didi ve mÀ èarfenÀk óaúú maèrifinüñ deyü iètirÀf eyledi ve وما اوتيتكم من العلم الا قليلا⁴⁷ buyurdu pes

⁴⁷ "Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir" Kur'ân-ı Kerîm, İsrâ Suresi (17);85.

óaúdan agÀh olan kimseye daèVÀ düşmez belki tevÀøue düşer (8)
Şod dÿ óaãlet merd-i nÀdÀn rÀ nişÀn / äoóbet-i äıbyÀn ve raàbet
bÀzenÀn dÿ şoduñ fÀèili ve óaãlet fÀèilden temyızdÿr nişÀn
 mefèÿlidÿr merd nişÀna müteèalliúdur zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre
 maènÀsınadur nÀdÀn merde äıfatdur äoóbet dÿden bedeldÿr maèüÿfla
 bile **óaãlet** burada reóiledÿr **äıbyÀn** burada murÀd hadısü's-sinn
 olan oàlan ve tÀzelerdÿr **raàbet** bir nesneyi óıråla irÀdet ü
 ùalebdÿr **bÀzenÀn** da bÀ fì veyÀ ilÀ maènÀsınadur ve zenÀn cemè-i
 zendÿr ki muúÀbil-i merddÿr el-maènÀ iki óaãlet-i rezile merd-i
 nÀdÀn içÿn nişÀn u èalÀmetdÿr yaèni her kimde ki bu iki óaslet
 ola ol kimse cühelÀ ve süfehÀé úÀbilindedÿr èuúalÀ ve ehl-i
 vaúÀr gürÿhundan degil ve ol iki reóilenüñ biri tÀzelerle äoóbet
 ve meclislerine mülÀzemet ve biri daòì zenlere raàbet ü óırå ve
 anlarla ülfet ve müzÀveceddÿr zirÀ ikisi daòì òiffete dalÀlet
 ider (9) *NÀ-òøşì der zindegÀni ey velid / Merd rÀ ez öÿÿ-ı bed*
gerded bedid nÀ òøşì mübtedÀ ve der zindegÀni aña äıfatdur
 taúdiri nÀ òişì ki der zindegÀni óaãlet dimekdÿr bedid gerdedüñ
 mefèÿli ve merd aña müteèalliú ve ez bedide müteèalliúdur ve
 merdüñ taèallukı rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsına olmaàladur ve baède'l-
 cümle mübtedÀya òaberdÿr **nÀ òişì** nÀ òişluú ve nÀ mülÀyimliú
zindegÀni dirlikdÿr óayÀtdan temettue maènÀsına **velid** èarabidÿr
 burada ey civÀn ve ey piser maènÀsına **bedid** ÀşikÀre ve bellüdur
 el-maènÀ ey civÀn dirlikde nÀ-òişluú yaèni òalúla nÀ-òiş
 dirilmek ve lüüüfla geçmemek ve imtizÀc úılmamaú insÀna bed-
 òuyından ôÀhir ü ÀşikÀre olur eger hüsn-i óalú üzerine olsa
 herkes ile òiş geçinÿr ve maóbÿbu'l-úulÿb muúaøøeyü'l-merÀm
 olurdı (10) *Àn ki nebuved merverÀ fièl-i nikÿ / Morde mi dÀniş*
ki zinde nebuved ÿ fièl-ne-buvedüñ fÀèili merverÀ aña
 müteèalliúdur ki taúdiri merverÀ dimekdÿr ki rÀ lÀm-ı cÀrre
 maènÀsınadur ve nikÿ fièle äıfatdur ki Àn kesì taúdirinedÿr ki
 mübtedÀdur morde dÀnişüñ mefèÿli ve baède'l-cümle òaberdÿr ve ki
 taèilidÿr ne-buvedüñ fÀèili o ve mefèÿli zindedÿr ve baède'l-
 cümle taèililidÿr el maènÀ ol kimse ki anuñ içÿn eyü iş olmaya
 belki bedkÀr ola aña sen morde vü meyyit bil zirÀ zindelik

esbâbından üzerinde eâer yoúdur [58b] óayât-ı óaúíúiyenüñ ÂâÂrı ise efèÂl-ı cemile vü èaòlÂú-ı óamidedür (11) *Her ki gýyed èayb to ender òuøýr / Mì numÂyed rÂhet ez ôulmet be-nýr* herkesi ki dimekdür mübtedÂdur ve gýyedüñ taótıda øamiri aña rÂcièdür ve èayb mefèýlidür ve ender aña ôarfdur ve baède'l-cümle mübtedÂya âıfatdur rÂh nümÂyedüñ mefèýl-ı âÂnisi ve faèili taótında kesdür tÂ-yi òíùÂb numÂyede úayddur mì numÂyedet rÂh dimekdür ki numÂyedüñ mefèýli evvelidür ve ez u bÂ numÂyede müteèalliúdür **óuøýr** âıybetüñ øıddıdur **ôulmet** istinÂdet şÂnından olan maóalde èadem-i nýrdur maóall-i leyl gibi el maènÂ herkes ki senüñ èayb ve nouâÂn ve òauÂñı óuøýruñda yüziñe söyler ol senüñ muòliâ-i dıstındur zirÂ saña ôulmetden nýra yol gösterür yaèni ôulmet èayb u èÂr u naúıâadan nýr-ı hüner ve èııø u kemÂle iòrÂc ider meddÂóuñ olan ise òilÂfın ider (12) *Mer tu rÂ herkes ki bÂşed rehnümÂy/ Şükr u mì bÂyed Âverd nun becÂy* herkes mübtedÂ ve rehnümÂ-yı bÂşedüñ mefèýlı ve mer tu rÂ aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle mübtedÂya âıfatdur Âverdenüñ mefèýli ve Âverden bÂyedüñ fÂèilidür be-cÂy aña müteèalliúdür **rehnümÂy** vaâf-ı terkibidür yol gösterici maènÂsına mürşid ü hÂdi gibi maâdarı numýdendür göstermek ve görünmek maènÂsına el-maènÂ her kimse ki ùariú-i óaúda saña rehnümÂ ve mürşid ola anuñ şükrini yerine getürmek gerekdür evvelÂ óaúúa şükr eyle seni u maúýle mürşide hidÂyet itdi ve âÂniyÂ ol mürşide şükr eyle ki seni irşÂd eyledi zirÂ bu maúýleye şükr itmek emr-i haúúla olıcaú íùÂèat-ı emr lâzımdur secdeé-i Âdem gibi el-óÂâıl ùaleb-i mürşid emrledür (13) *Mer òiredmendÂn-ı èÂlem rÂ şinÂs / Òulú-ı nık u şerm nıkýter libÂs rÂ lâm-ı cÂrre* maènÂsına olmaâla òiredmendÂn şinÂsa müteèalliúdür òulú-ı şinÂsuñ mefèýl-ı evveli ve nıkýter âÂnisidir nıkýter libÂs-ı aósene libÂsin dimekdür **mer** zÂyid **òiredmendÂn** òiredmendüñ cemèidür èaúıllu maènÂsına **şinÂs** emrdür maâdarı şinÂòtendür añlamaú maènÂsına **şerm** öddür óayÂ gibi **nıkýter** eyýrek yaèni ziyÂde eyý **libÂs** mÂyülbes maènÂsınadur el-maènÂ èÂlem-i dünyÂnuñ èÂúılleri içün eyü öýyı ve óayÂyı ziyÂde güzel ve yaraşur libÂs añla yaèni aómaú kendi üzerine libÂs-ı

fÀòir telebbüs itse daòi yaraşmaz zirÀ aòlÀú-ı cemileden vücýdunda ziyneti yoúdur ve èÀúil palÀã u òırka geyse daòi yaúışur zirÀ óasenü'l-aòlÀúdur ve insana aòlÀú-ı óasene zeynet-i besdür gerekse libÀs ziyneti olmasun (14) *ÓÀl-i òod rÀ ez du kes penhÀn medÀr/ Ez ùabib-i óÀõıú u ez yÀr àÀr taúdiri medÀr hÀl-i òodrÀ penhÀn ez dý kes dimekdür óÀl mefèýl-i evvel ve pinhÀn àÀnı ve ez pinhÀna müteèallıúdur ikinci ve üçünci ve ez evvelkiden bedeldür óÀl insÀnuñ nefsinde ve cisminde ve malında umýr-ı müteóavvile vü müteàayyiresidür **penhÀn** gizlü **gÀr** ùÀada olan göçük meàÀredür burada yÀr àardan murÀd teşbih-i ùariúıyle òavÀãã-ı aóbÀbdan olan kimsedür zirÀ şiddetlerde muèayyen ve her óÀlde muãÀóib ve hemdemdür el-maènÀ kendü óÀlüñi iki kimseden gizli ùutma ve her ne ise söyle biri ùabib-i óÀõıú ve óekim-i mÀóirden ve biri daòi yÀr àÀr ve muãÀhibden zirÀ ùabib eger cismÀnı ve eger rýóÀnidür seniñ maraø u derdiñe muùualie olmayıcaú óalüñ müştedd ü helÀke müèeddÀ olur anuñçün mürid rüeyÀsını mürşidden ketm itmez bil ki her ne ise söyler zirÀ eòhÀruñda maãlaóat vardır ve yÀr àar daòi böyledür anuñ çün cenÀb-ı risÀlet óuóeyfetü'l yemÀniyi àÀóibü's-sır idinmişdi ki sÀéire ibrÀz itmedü ki esrÀr u òafiyyÀtı aña keşf iderdi ve baède'l cümle taèliliyye der zirÀ buradaki tÀ maènÀsına taèlil içündür tÀ gerdi dimekdür **gerd** mÀøisidür aòrinde est rÀbıùÀé-i iòbÀrdur **óarÀm** úauèen memnuè olan nesne **ník nÀm** áıfat-ı müşebbehedür güzel Àdlu maènÀsına el-maènÀ her nesne ki anı óaú teeÀlÀ senüñ üzerüñe óarÀm eylemişdür sen andan baèid ol ve óadd-i şerèi tecÀvüz itme tÀ ki níknÀm olasın yaèni eger dillerde memdýó ve óaúúa maúbýl ve maraøeyy olayım dirseñ óarÀmdan óaöer eyle ve illÀ bednÀm u mebàýø olursın el óÀãıl sýé-i óÀlüñ seni her vech ile pest-pÀye ider (5) *Çünkü be kuşÀyed der rýzı òudÀy / Dil kuşÀdedÀr u tenki kem numÀy òudÀ-bekuşÀyedüñ fÀèili ve der mefèýli ve baède'l cümle fièl-i şarúdur dildÀruñ mefèýl-i evveli ve kuşÀde àÀnisi ve baède'l-cümle cezÀdur tenki numÀyedüñ mefèýl ve kim maãdarı maóöýfuñ áıfatıdır ki ol maãdar numÀyuñ mefèýl-i**

muùlaúidür lisÀn-ı èarabî ile tercümesi⁴⁸ *اراءة قليلة* dimekdür **çünkü** de ki rÀbıúadur ki iki kelime veya iki cümleyi biribirine rabû içündür **rýôî** burada murÀd rızú-ı muúadderdür **tenki** úarlıúdur muúÀbili bolluúdur **numÀy** emrdür maãdarı numýdendür göstermek ve görünmek maènÀsına el-maènÀ çünkü óaúú teèÀlÀ òizÀne gibi olan rızúuñ úapusını üzeriñe fetó ve seni merzýú eyleye batnuñda kuşÀde dil ol ve ôÀhirüñde daòî úarlıaı az göster yaèni **[58a]** hiç bir vechle munúabıø olma yaèni taódiâ-i nièmet úariúıyle kuşÀderýy ol ve eãer-i nièmeti üzeriñde eòhÀr eyle ve illÀ küfrÀn-ı nièmet olursın (6) *TÀze rýy u òiş saòn bÀş ey aòî / TÀ buved nÀm-ı tý der èÀlem saòî tÀze bÀşuñ mefèýlidür nÀm-buvedüñ fÀèili ve saòn mefèýli ve der aña ôarfdur ve baède'l-cümle taèlildür tÀzerýy güler yüzlü òiş saòn mülÀyim sözlüdür ki ikisi daòî âıfat-ı müşebbehedür Àòide yÀ mütekellim-i vahdedür burada murÀd dîn úarındaşıdur **saòî** burada muùlaú cömerd maènÀsınadur el-maènÀ ey dîn úarındaşı mala mÀlik ve rızúa nÀéil olduàun vaúitde güler yüzlü ve mülÀyim sözlü ol ve eãer-i rızúı zÀhirüñde eòòÀr u maluñdan dostÀn ve fuúarÀya beòl ü infÀú eyle tÀ ki èÀlemde nÀmuñ saòî ola ve cömerdlikle aduñ añıla ve òalú senüñ óüsn-i òýlü ve óalüñe óüsn-i şehÀdet idüp bu maènÀyı sebeb-i maàfired ü bÀéiâ-i rifèatüñ ola óuãýãa vefÀtuñdan soñra òayrla òikr bÀúî èömr-i âÀnidür (7) *Por meòor endýh-ı merg ey bu'l-heves / Çünkü vaút Àyed negerded piş ü pes endýh meòoruñ mefèýlidür vaút Àyedüñ fÀèili ve baède'l cümle fièl-i şarùdur negerded øamiri merge rÀcièdür piş negerdedüñ mefèýlidür piş ü pes muúaddem ü muéaòòardur zirÀ piş öñdür ki taúaddüm ve pes Àreddür ki teéeòòür iútiøÀ ider **por** burada çou maènÀsınadur **meòor** nehydür maãdarı òordendür yimek maènÀsına ekl gibi **endýh** àamm u àussa **merg** mevtdür **bý'l-heves** aãlında ebu'l-hevesdür burada sevdÀ maènÀsınadur **negerded** muøÀriè-i menfidür maãdarı gerdidendür dönme maènÀsına el-maènÀ ey bu'l-heves ve âÀóib-i sevdÀ ve óariâ-i óayÀt fÀniye àam u àussa mevti çou yeme ve mevtden óavf idüp ùÀife-i yehýd gibi elf sene èömr temennî itme**

⁴⁸ "Kasılmayı az göster."

çünkü vaút-i mevt gele ⁴⁹فإذا جاء أجلهم فلا يستأخرون ساعة ولا يستقدمون mycibince muúaddem ü muèaòòar olmaz ve senüñ temennì vü òavfuñla iş bitmez (8) *Dil zi àill u àış hemişe pÀk-dÀr / TÀ түvÀni kine der sine medÀr dildÀruñ mefèyli evveli ve pÀk àÀnisi ve òarf-i cer pÀke müteèalliúdür hemişe dÀéimÀ maènÀsına òarfdur kine medÀrun mefèylidür der aña òarfdur **àill u àışş** fesÀdat yÀ ùaniyye **kine** úalbde intikÀm için èadÀvet ùutmaú **sine** göğüsdür āadr gibi el-maènÀ úalbüñi aòlÀú-ı reddiyeden dÀéimÀ pÀk tut ve úÀdir olduúça sineñde hiçbir kimseye èadÀvet ùutma zirÀ senüñ úalbüñ fi'l-óáuiki cennet-i maèeneviyyedür ve illÀ muúarrebinden olmazsuñ (9) *Tekye kem kon ò`Àce ber girdÀr-ı ò`ış / Dil binì ber raómet-i cabbÀr-ı ò`ış* tekye kon kelimesinüñ mefèyli ve kem maādar-ı maóöýfun āıfatıdır ki ol maādar emrüñ mefèyl-i muúlaúidür èarabì ile taúdiri **اعتمادا قليلا** dimekdür ki burada úillet èademden èibÀretdür ki lÀ tÀètemed aālÀ dimekdür ber tekyye müteèalliúdür dil mÀ-baèdında emrüñ mefèyli berraómet daòì aña müteèalliúdür **tekye** úayanmaú ve söykünmek iètimÀd gibi **h`Àce** ey ò`Àce dimekdür ki òarf-i nidÀ maóózýfdur **kirdÀr** āanèat ü èÀdet işlenen iş vaāf-ı terkibidür ki aālında Àrende-i kireddür iş getürici maènÀsına **binede** nih emrdür evvelinde bÀ-yi meksýre ùaleb içindür maādarı nihÀdendür úomaú maènÀsına vaøè gibi el-maènÀ ey ò`Àce ve èaziz kendi fièl ü èamelüñ üzerine Àz iètimÀd eyle yaèni aālÀ úayanma ve benim èamelim vÀrdur deyü nefsüñe àurýr getürme belki göñlüñi kendi cebbÀr u àuffÀruñ olan mevlÀnuñ faòl u raómetine úo yaèni aña úayan zirÀ tevfiú andandur ve èamel mycib-i duòýl cennet degildür belki duòýl faòl ve raómete menýtdur (10) *Bihterìn-i çiz ha òulú-ı nikýst / Óalú òulú-ı nìk-rÀ dÀrend dost* bihterìn mübtedÀ ve mÀ baèdına muøÀf u òulú òaber ü nikýst aña āıfatdur òalú dÀrendüñ fÀèili ve òulú mefèyl-i evveli ve dürüst àÀnisiidür veyÀ òid òulú mübtedÀ ve dÀrend cümlesi òaberdür **bihterìn** de yÀ nisbet ve nýn teékid nisbet içündür **òulú** öýydur üçünci gibi ikinci fetaóla maòlýú*

⁴⁹ "Onların (yok olma) zamanları geldiğinde ne bir an geri kalabilirler ne de bir an öne geçebilirler" Kur'ân-ı Kerîm, Yûnus Suresi (10); 49.

maènÀsınadur murÀd âÀseddür el-maènÀ nesnelerüñ yaèni evãÀf-ı
 insÀniyyenüñ en eyüsi ve yegreki eyü öyydur ve óüsn-ü òalú
 cümleden maúbýldur zirÀ òalúı biribirine naøm ve cemè ider Allahü
 TeÀlÀ ise ictimÀèiyi sever ve iftirÀ úah buàø eyler ve òalú-ı
 èÀlem daòì dïst ùutarlar zirÀ öyy-ı maóbýb olıcaú anıñla
 müteòallıú öyy-ı maóbýb olur ve maóbýbu'l-úulýb olmaú âıfat-ı
 aòyÀrdur (11) *Rev fûrýten bÀş dÀeim ey òalef / Kın buved ÀrÀyiş*
i ehl-i şeref rev emrdür reften den gítmek ve yürimek maènÀsına
 fûrýten bÀşuñ mefèýlidür daeim ôarfdur kın aälında ke indür yaèni
 ki rÀbıúadur ve in ism-i işÀretdür müşÀrün ileyhÀ fûrýten bÀşuñ
 maømýnidur ve in buvedüñ fÀèilidür ve ÀrÀyiş mefèýlidür ve
 ÀrÀyiş mÀ baedına muøÀfdur **fûrýten** âıfat-ı müşebbehedür Àşaa
 tenlü maènÀsına yaèni mütevÀøiè dimekdür **òalef** be-óasebü'l-
 àÀlib àÀliólere itilÀf olunup âıfat-ı medó olur **ÀrÀyiş** zinetdür
 ki ism-i maådardur **şeref**-i èulüvv ve mecddür el-maènÀ ey òalef
 ve veled ü òalife-i men teúaddüm yûri dÀeimÀ mütevÀøiè ol ki
[59b] ehl-i şeref ve óasbüñ fi'l-óauíuí zib ü zineti bu âıfat
 olur yaèni eger òalefü'l-âıddıú òandÀn-ı peder olayım dirseñ ve
 selege òayr òalef olmak dilerseñ tevÀøuezineti ile tezeyyün eyle
 zirÀ ehl-i èizz ve úader ü şeref olanlaruñ zineti bu der ki
 zinet-i maèneviyyedür ve bu maúyle zinet ü ÀrÀyiş zinet
 óissiyeden òayırludur zirÀ allÀhü teeÀlÀ âýrete baúmaz belki
 sirete baúar (12) *Án ki bÀşed der kef-i şehvet esir / Gerçi*
ÀzÀdest ý rÀ bende girtaúdiri Án kesi ki bÀşed esir der kef
 şehvet gerçi ý ez destgirinde ý rÀ dimekdür ÀzÀ dest mübtedÀé-
 yi maóöýfa òaber ve baède'l-cümle şarú u cümleé baèdiyye cezÀdur
 kef èarabidür_burada yed? maènÀsınadur **şehvet** nefsüñ lezzete
 meyl ve anı irÀdetidür **esir**-i meémýr maènÀsınadur ki meéöýö u
 muúayyeddür **ÀzÀd** burada óürr alÀ âala vü gayre şÀmildürr el maènÀ
 ol kimse ki şehvet ùabièatiye elinde esir ve aña bende ola gerçi
 ÀzÀd dirsens anı úul ùut ve esir-i èadd eyle yaèni ôÀhirde óürr
 ve ÀzÀd olduàunuñ şerefinedür ki maènÀda èabde'l-baúınu's-
 şehvedür ve şehvet-i noúsÀniyye umýr-ı sÀlifeden olmaàla àÀóibi
 daòì ò`Ar u òelildür anıñ çün tÀife-i âufiyye salu gelür ni

riyâzetle bedé iderler (13) *Çün koni **deéeb-i** óabibân râ edeb / Dâr şân ez ôiş dýr u kim úaleb dâb koninûñ mefèýl-i evveli ve edeb-i âânisi baède'l cümle şarû u mîâraé-ı âânî maömýnı cezâdur dâr şânda şân øamir cemè muûââıl mefèýl-i evvel ve dýr âânîdür ve ez dýra müteèalliúdür ve kem úaleb dâr şân cümlesi üzerine maëtýfdur zirâ ikisi daði inşâdur ve kem úalebüñ èarabî ile úaúdiri u úaleb "úalben úalîlen" dimekdür zirâ kem nâkîâdur burada èademe maómýl oldı **kinî** muøâriè muòâtabdur maâdarı kerdendür eylemek ve işlemek maènâsına **deéeb** èâdetdür **óabibân** óabibüñ cemèidür maóbýb yaèni maènâsına dýr **úaleb** emrdür maâdarı úalebîdendür istemek maènâsına el-maènâ çünki dýstânla deéeb ve èâdetini edeb umýr-ı müstaóseneyi rièâyet eyliyesin pes anları kediñden dýr úut ve az úaleb eyle yaèni muúteøâ-yı edeb budur ki anlardan aâla bir nesne úalebinde olmayasın ve anları o maúýle úalebden baèid úutasın tâ ki orada bir emr-i mekrýh ôuhýr ile dýstân senden teneffür itmeyeler ve dýstândan nesne istemek memnuè olıcaú ve düşmândan be úariúü'l-evvelidür (14)*

*Ger tu bîni nâ kesî râ destgâh / Óâcet-i òod râ ez u hergiz maøvâh ger òarf-i şarûdur ki fièl üzerine dâðildür tu tevassuú itdügi li eclü'ø-øaryredür pes tu óaúíúatde bîni tý dimekdür râ lâm-ı cârre maènâsınadur ve nâ kesî bîniye müteèalliúdür destgâh bîninûñ mefèýlidür óâcet maøvâhuñ mefèýlidür ve ez daði aña müteèalliúdür **nâ kesî** de yâ ibhâm ve yâ tenkîr ve yâ vahdet içündür nâ kes kes degil dimekdür burada beðayl ve denî maènâsınadur **destgâh** âânîeün âlât ile işledigi yer olmaâla destgâh denildi soñra âanèat sebep-i âınâ vü úudret olmaân destgâhı úudret ü miknetde istièmâl eylediler aâlında **ez vü** aâlında ez odur ôamir-i munfaâıldur ki nâ kese râcièdür el maènâ eger sen baðil ü denî kimse içün úudret ü âınâ görürseñ veyâ bârgâh u câh u celâl müşahede úalursañ kendi óâcetüñi u maúýle sâfilden evúatdan bir vaúitde úaleb eyleme yaèni cemî evúatda andan müstaànî ol ve aña el açma zirâ deniye el açmaú ziyâde denâèetdür pes o maúýleyi âdem yerine èadd itme zirâ niâf âýretdür (15) *Ber der-i nâkes úadem her giz meber / Ver bebîni**

hem mepors ez vey òaber úadem meberüñ mefèyli ve ber aña müteèalliúdur bebininüñ mefèyli maóöyfdur ver bebinì nÀkes rÀ dimekdür ve baède'l cümle şarúdur zirÀ ver ve egerden muóáuúaúdur ez meporsa müteèalliúdur vü òaber anuñ mefèylidür ve baède'l cümle cezÀdur ve cezÀ cümlesi daòì mÀúabline maèüyfdur **meber** nehydür maãdarı bordendür iletmek maènÀsına **bebinide** bÀ müşteúÀta èalÀmet-i iştüúÁ için ve muòÀriè üzerine taòäiã-i istikbÀlden ötüri dÀòil olur **binì** muòÀri-ı muòÀuabdur maãdarı didendür ki görmekdür **hem** cemè u øamm u muvÀfaúat içündür **mepors** nehydür maãdarı porsidendür ãormaú maènÀsına suéÀl gibi **ezvey** aálında ez oydur **òaber** burada iòbÀra ãÀlió olan kimsedür el maènÀ nÀkes ü bÀòilüñ kapısı üzerine úadem iletmek ve eşigine ayaú baãma ve eger anı görürseñ andan òaber ãormaú ki suéÀl istiftÀéidür suéÀl-i istiftÀéi óükmündedür çünkü denì vü dýnden úaleb èauÀ memnyèdur suéÀl òaber daòì böyledür zirÀ ikisi daòì suéÀl úabilindendür pes bu maúyle suéÀl meöellet ü óauÀreti müstemil olmaàla mehnì oldı ve andan imsÀk itmekle èırø-ı dìn kemÀlin buldı **[59a]** (1) TÀ ãavÀb-ı kÀr binì serbeser / Ber murÀd-ı òod mekon kÀr ey piser ãavÀb bininüñ mefèulidür ser-be-ser ez ser tÀ be-ser dimekdür ki mine'l-evvel ile'l Àòir ve cemèan ve külliye maènÀsınadur ber mekona müteèalliúdur kÀr anuñ mefèylidür el-maènÀ tÀ ki işüñ ãavÀbını göresin mine'l-evvel ile'l-Àòir yaèni cemèi kÀrım ãavÀb olsun ve uçdan uca hiçbir nesnede òatÀ itmeyeyim dirseñ ey piser kendi murÀduñ üzerine iş işleme belki işüñi şerèÀ taùbiú eyle ve hevÀ vü şehvetle işüñi úutmaúdan óaöer it ve illÀ òatÀ idersin ve nÀdim olursın (2) TÀ tüvÀnì bÀzenÀn ãóóbet mecýy / RÀz-ı òodrÀ nìz bÀ işÀn megýy **tÀ** mÀdÀm maènÀsınadur lisÀn-ı èarabì ile tercümesi mÀdamet taúdir ey müdde-i devÀm úudretüñ dimekdür **mecýy** nehydür maãdarı cýsten ve cýyidendür istemek ve aramaú maènÀsına ãóóbet anuñ mefèyli ve bÀ ãóóbete müteèalliúdur taúdiri me-cýy ãóóbet bÀzenÀn dimekdür rÀz daòì me-gýyüñ mefèyli ve bÀ aña müteèalliúdur **nìz** daòì maènÀsınadur el-maènÀ úÀdir olduúca zenlerle ãóóbet úaleb eyleme yaèni ãóóbet ü úlfet itme zirÀ úalebüñ áemeresi ãóóbetdür maúsýd

keâret âoóbeti menè ü nehydür ve daòi kendi rÀz u sirruñı zenÀna açılup söyleme zırÀ øabûına úÀdir olmayup feøÀóatüñe sebep olur pes anlara ifşÀ-yı rÀz itmek maóall-i töhmet olur (3) *Ançe ender şerè bÀşed nÀ-pesend / Gird-i ý hergiz megerd ey hýšmend* taúdiri Àn çizì ne bÀşed ender şerè **nÀ-pesend** ey hýšmend megerd her giz gird ý dimekdür ki burada çe çizì maènÀsınadur ki nesne dimekdür ve bÀşed cümlesi aña âıfatdur ve çizì mübtedÀdur ki òaberi mîâraè-ı âÀni maømýnıdur nÀ-pesend beğenilmemiş **gird** çevre maènÀsına **megerde** ôarfdur **meger** nehydür maâdarı gerdidendür döñmek maènÀsına **hýšmend** uálu ve èaúılludur el-maènÀ ol nesne ki şerè-i ilahî içinde pesendide vü maúbýl degildür ey èÀúıl hiçbir vaúitde anuñ çevresinde döñme ve işleyeyim dime zırÀ èÀsi olursın ve Àoir cezÀñu bulursın zırÀ óaú teèalÀ èisyÀn muúÀbelesinde vaèid ü endÀz itmişdür (4) *Her çi rÀ ger dest óaú ber tý óarÀm / Dýr bÀş ez vey ki gerdì nìk nÀm* óaú ger destüñ fÀèili ve rÀ mefèýl-i evveli zırÀ taúdiri her çizì ki ý rÀ dimekdür ki her çizì mübtedÀdur ve óarÀm mefèýl âÀni ve ber óarÀma müteèalliúdür ve baède'l-cümle mübtedÀya âıfatdur dýr mÀbaèdında emrüñ mefèýlidür ez dýra müteèalliúdür ve baède'l-cümle mübtedÀya òaberdür nìk nÀm gerdinüñ mefèýlidür **[60b]** (1) *TÀ tevÀni kÀr-ı ebleh rÀ mesÀz / KÀr fermÀyeş velì kemter nevÀz* tÀ tevÀni ôarfıyyet müstemre maènÀsına mÀdumet taúdir demek olmaàla mesÀza ôarfdur kÀr mesÀzuñ mefèýlidür ikinci kÀr fermÀyeşüñ mefèýl-i âÀnisi ve øamir-i àÀib u evvelkidür velì velìkinden muòaffef ôarf-i istidrÀkdur kemter maóöýf olan mefèýl-i muùlaúa âıfatdur taúdiri nuvÀz nuvÀòten endüñ dimekdür **ebleh** maúÀm-ı zemde müsteèmil olan aómaú ve yoàýndur **mesÀz** nehydür maâdarı sÀòtendür düzmek maènÀsına **fermÀy**-ı emrdür maâdarı fermýdendür ki buyurmaúdur **nevÀz** emrdür maâdarı nevÀòtendür ki oòşamaú ve eyü naàme ile saz çalmaú ve dýst u úarındaş ùutınmaúdur el maènÀ mÀdÀm ki úÀdir olasıñ aómaú ve nÀsÀzuñ işini düzüp úoşma maúâýd işine úarışma ve bulaşma ve illÀ mülevveâ olursın dimekdür ve sen aña iş buyur ve òidmet-i òÀriciyyede istiòdÀm eyle velakin anı yÀr ve yoldaş ùutma zırÀ ebleh bende-i şehvetdür óürr-i

bÀliùùabè degildür (2) *Ez du kes perhiz kun ey hÿşyÀr / TÀ nebini nekbeti ez ruzigÀr* taúdiri kon perhiz ez dü kes dimekdür ki perhiz emrüñ mefèyli ve carr u mecrÿr perhize müteèalliúdür nekbeti nebiniñ mefèyli ve der fièle ôarf ve cümlesi taèliliyyedür **perhiz** ictinÀb u ittiúÀ **hÿşyÀr** aälinda yÀr hoşdur muãÀóib hÿş maènÀsına **nekbet** èarabide musibetdür el maènÀ ey èÀúil iki kimsenüñ ãóóbetinden ve úurbından ictinÀb eyle tÀ ki rÿzgÀrda muãibet görmeyesin yaèni zamÀnede menkyb u muãÀb olmaúdan òavf iderseñ ol iki nesneden òazer eyle ve illÀ derde uàrarsın ve muãibete düşersin (3) *Evvel ez düşmen ki ÿ istize rÿst / V`Àngehi ez ãóóbet-i nÀdÀn dost* taúdiri evvelÀ perhiz kon ez düşmen dimekdür ki cÀr u mecrÿr muúadder perhize müteèalliúdür ve evvel ôarfdur ÿ mübtedÀ ve istize rÿòber ve baède'l cümle düşmene ãifat olur ve Àngehi ve baède ve åÀniyÀ perhiz kon ez ãóóbet dimekdür **istize** dü ãifat-ı müşebbehedür ki cenk ü cedel ve òuãÿmet yüzlüdür **nÀdÀn-ı dost** aälinda dost-ı nÀdÀndur taúdiri dost ki nÀdÀnest dimekdür el maènÀ evvelÀ şol düşmenden ictinÀb eyle ve şerrinden òazer eyle ki cenk ü cedel ve òuãÿmet yüzlüdür yaèni yüzsüzdür ki eòhÀr-ı òuãÿmet ü èadÀvet itmekden óayÀ eylemez ve åÀniyÀ nÀdÀn olan dostuñ ãóóbetinden åaúın ve anuñla çoúluú mecÀlise itme zirÀ Àòir münkesir olursın ve dimişlerdür ki mecÀlisetü'l-aómaú òÀùiru'l-úıyÀm anhe ôafer (4) *Ò`iş-rÀ ez nezd-i düşmen dÿr dÀr/ YÀr-ı nÀdÀn rÀz-ı òod mehcÿrdÀr* taúdiri dÀr ò`iş rÀ dur ezed nezed düşmiş dÀr yÀr nÀdÀnrÀ mehcÿr ziòod dimekdür ki ò`iş rÀ dÿr ezed nezed düşmen dÀr yÀr nÀdÀnrÀ mehcÿr zi òod dimekdür ki ò`iş dÀruñ mefèyli evveli ve dÿr åÀnisi ve cÀrr dÿra müteèalliúdür ve keòÀlik yÀr ikinci **[60a]** dÀruñ mefèyli evveli ve mehcÿr åÀnisi ve cÀrr mehcÿra müteèalliúdür **nezed** èind maènÀsınadur meâelÀ nezd-i men benim úatımda ve nezd-i tu senüñ yanuñda dimekdür el maènÀ kendiñi düşmen yanından dÿr u baèid úut tÀ ki şerriñden amÀn bulasın ve nÀdÀn olan dostı kendüñden mehcÿr u metrÿk úut ve dostlıaın terk it zirÀ aómaúdan cefÀdan àayrı nesne gelmez bu sebebden dimişlerdür ki aómaú dostdan èaúıllu düşmen yegdür zirÀ èÀúil olan kimse düşmen olsa da mizÀn-

ı èaúl elde olduúça her işi fikr-i āāóíó eyle vezn idüp işler aómaú ise bì-mìzÀn ü bì-fikrdür (5) *Ey piser kem gýy bÀ merdüm doroşt / Ver beký-yı bÀ tu gerdÀnend pošt* kem bÀlÀda taúdir olındıaı üzredür dorošt mevāýf taúdiriyle kýyüñ mefèýlidür soèn dorošt dimekdür bÀ úýya müteèalliúdür ver be-kýyı ve eger be-kýyı dorošt taúdiriyle şarúdur pešt ger dÀnendüñ mefèýli ve fÀèili taótında øamír-i cemédür zirÀ merdüm ism-i cinsdür bÀ gerdÀnende müteèalliúdür ve baède'l cümle cezÀdur **dorošt** iridür kebir gibi **gerdÀnend** cemè muøÀriè-ı àÀyibdür maādarı gerdÀnidendürki döndürmek maènÀsına der **pošt** arúadur ôahr gibi el maènÀ ey piser òalúa iri sözi az söyle yaèni hiç söyleme ve eger söz diñlemeyüp söylerseñ saña arúaların döndürürler yaèni iúbÀl itmezler belki ièrÀø iderler zirÀ úavl-i àaliô sehm zehrnÀk gibidür bu maúyle sehm ise kimse úarşu varmaz ve yüziñi aña hedef itmez ve òalú senden ièrÀø idicek bì-kes úalursın pes óüsn-i òulú u rıfúla kelÀm gerekdür tÀ kim òalúı āayd idesin (6) *Bihterín-i òulú midÀni kirÀst / Án ki dÀd ināÀf u ināÀfı ne-ò`Àst* bihterín òulú mübtedÀ kirÀst òaber ve baède'l-cümle midÀninüñ mefèýlidür zirÀ midÀni efèÀl-i úulýbdandur ki burada muèallaúdur Àn ki taúdiri Àn kesì rÀst ki dimekdür ki Àn mübtedÀ-yı maóöýfa òaberdür ki odur dÀduñ taótında fÀèili Àn kesidür ināÀf mefèýlidür ve ikinci ināÀf neò`Àsetüñ mefèýlidür ki neò`Àset mÀøi-i menfidür vÀv maènÀda neòèÀset üzerine dÀòildür ve baède'l-cümle-i dÀd üzerine maèüýfdur **òulú** öýyður **midÀni** muøÀriè-i muòÀùabdur burada istifhÀm-ı müteøammındur maādarı dÀnistendür bilmek maènÀsına **kirÀst** da ki ism-i istifhÀmdur ve rÀ taòāiā içündür ki lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur pes ki rÀ lisÀn-ı èarabide li men gibidür est edÀt-ı òaberdür **ināÀfide** yÀ-yı zÀid ve ināaf-ı èadÀletdür **neò`Àset** maādarı neò`Àsitendür dilemek maènÀsına ùaleb gibi el maènÀ òuyuñ yegreki ve eñ eyüsi bilür misin kimüñ içündür ve kime maòāýādur ve anuñla pes cevÀb virüp dir ki ol kimse içündür ve anuñ şAnındandur ki òalúa ināÀf virdi ve èadle muèÀmele eyledi ve anlardan ināÀf istemedi belki òulm olundıaı āýretde afv eyledi (7) *Çün óadiā-i óýb gýy bÀ faúir /*

*Bih buved zÀneş ki pÿşÀni óarır mîârÀè-ı evvel şarù u âÀni cezÀdur òadiâ gÿyînüñ mefèyli âariói ve bÀ faúir àayr-ı âarihîdür ve çün maènÀda gÿyi üzerine dÀòildür zÀneş bihe müteèalliúdür bih buvedüñ fÀèilidür şın øamiri faúire rÀcièdür óarır pÿşÀnîñ mefèyli ve baède'l-cümle ki rÀbîúasıyla mÀúabline âıfatdur **óadiâ** sözdür **gÿyi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı goftendür ki söylemekdür **faúir** kesîrû'l-iótiyÀcdur **bih** eyüdüñ nîk gibi **zÀneş** aâlında ez Àneşdür şın fièl-óauíúÀ pÿşÀniye úayddur taúdiri ez Àn maènÀ ki pÿşÀneş dimekdür **pÿşÀni** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı pÿşÀnidendür örtmek ve geydürmek ve örtdürmek ve geydürtmekdür **óarır** âiyÀb raúíúdür el maènÀ çünki faúire güzel söz söyliyesin ve feraó baðş kelÀmla óúsn-i òíùÀb eyliyesin bu muèÀmele aña óarır geydürmekden yeg olur zirÀ kelÀm óasenüñ teéâiri cÀna ve libÀs raúíú ü âevb-i şöhret bedenedür ve rÿóÀni cismÀniden aúvÀdur (8) *Óışm òorden pişe-i her serverest / Telò bÀşed vez şeker şirîn terset* òorden mübtetÀ óışm mefèylidür pişe òaber ve mÀ-baèdına muøÀfdur telò bÀşedüñ mefèylidür fÀèili taótında zamîrdür ki óışm òordene rÀcièdür vez şükr taúdiri velÀkin o şirîn mübtetÀ-yi maóöÿfa òaber u cÀrr u mecrÿr aña müteèalliúdür **óışm** aaøabdur pişee-i âanèatdur ki **server** burada murÀd muútedÀ-yı dîn ve imÀm ehl-i yaúindür ki òiâÀl-i óamidede sÀéire nisbetle başbyèÀdur **telò** acıdur muúÀbili şirîndür el mÀènÀ aaøabını yemek ve yuúmak ve iòhÀr itmek rîs-i dîn olan kimsenüñ âanèatıdur gerçi böyle tecerriè àayô u aaøab itmek ibtidÀda telò ü zehrñAk olur velÀúin nihÀyetde şükrden ziyÀde úatlu gelür zirÀ gaøabuñ dünyÀ vü Àòiretde mefÀsidi çóudur niçeler anuñ sebebiyle dîn ü ser ü cÀndan çıúmuşlardur (9) *Her ki bÀ merdüm nesÀzed der cihÀn / ZindegÀni-i telò dÀred bi-gumÀn* taúdiri her kesî nesÀzed bÀ merdümdür cihÀn dÀred zindegÀni-i telò bi-gumÀn dimekdür ki ièrÀbı ôÀhirdür **nesÀzed** muøÀriè-ı menfidür maâdar-ı aâlisi saòten ve ferèisi sÀzidendür düzmek maènÀsına **zindegÀni**de hemze tevessüldür ki burada âıfat ile mevâÿf [61b] arasında tevassuú itmişdür el-maènÀ her kimse ki dünyÀda òalú-ı èÀlem ile kendine düzen virmez yaèni düzilüp úoşılup imtizÀc itmez ol kimse bişekk*

ü şübhe acı dirlik ùtar ve òalúla dirliği olmadıâından óÀlì zehrNÀk olur ve èurve-i kÀrı bedende úalur zirÀ muèin bulmaz ve àam u àuãâadan òalÀã olmaz (10) *Án ki şÿòest ü nedÀred şerm hÀ niz/ DÀn ki ÿ nÀ-pÀk zÀdest ey èaziz Àn ki Ànkesi ki taúdirinde mübtedÀ ve şÿòest mübtedÀ-yı maòõÿfa òaberdür ki o der ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele âifatdur şerm nedÀredüñ mefèÿlidür ve baède'l-cümle cümle-i ismiyye üzerine maèùÿfdur o mübtedÀ nÀpÀk zÀdestüñ taótında fÀèilinden óÀldür ve zÀd baède'l-cümle mübtedÀya òaber ve baède'l-cümle ki rÀbıúasıyla dÀne mefèÿldür zirÀ dÀn efèÀl-i úulÿbdandur ki burada muèallaúdur **şÿò** burada bítekellüf ü ceri ve bi-edeb ü fitne maènÀsınadır **şerm** utanmaú ki èarab óayÀé dir **dÀn** emrdür maâdarı dÀnistendür bilmek maènÀsına **nÀpÀk** pÀk ü ùÀhir degil maènÀsına **zÀd** ùòadı dimekdür maâdarı zÀdendür ùòamaú vü ùòurmaú maènÀsına lÀzım ü müteèaddi istièmÀl olunur el maènÀ ol kimse ki fitne vü bi-perde ve óayÀ daòì ùutmaz ey èaziz bil ki o nÀpÀk ùòamışdur yaèni ùahÀret-i aâliyyesi youúdur belki òabÀâet-i cibiliyye ile dünyÀya gelmişdür bed güherden ise o maúÿle şÿòluú âÀdır olagelmişdür ale'l-òuãÿã menbet-i syéiden bitmek daòì bÀèiâ feòÁoatdur (11) *Ez melÀmet tÀ bemÀni der emÀn / BÀş dÀim hemişin âÀlióÀn* ez amÀna müteèalliúdur ve der bemÀniye ôarfudur tÀ taèlîliyyedür dÀèim ôarf bÀşdur hemnişin mefèÿl bÀşdur ve mÀ-baèdına muòÀfdur **melÀmet** denÀete müteèalliú olan nesne ile vaâf-ı taèÿir itmekdür **bemÀni** muòÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı mÀndendür úalmaú maènÀsına **amÀn** zevÀlü'l-òavf óuãÿlü'l-iùmiénÀndur **hemnişin** oturmaúda biribirine muvÀfıú dimekdür **âÀlióÀn** âÀlióüñ cemèidür âalÀó odur ki evúÀtten hiç bir vaúitte iètiúÀd uèameline óalel gelmiye el maènÀ melÀmet ü serzenişden amÀnda úalmaúuñ içün dÀèimÀ âÀliólere yÀr ol ve anlarla ãóóbet eyle zirÀ âÀlióler memdÿólar ve fÀsıúlar meòmÿmlardur pes meòmÿme muúÀrin olan meòmÿm oldıâı gibi memdÿóá muúÀrin olan daòì memdÿódur ve dimişlerdür ki taúvÀdan ãoñra òayırlu nesne aòì âÀliódür zirÀ òayırla emr ider ve úalb-i celis suédÀn òayırludur (12) *Çend òaãlet Àverd ò`ori be-rÿÿ/ BÀ tu gÿÿem ger hemi gÿÿi**

be-gýy çend öaâlet Àverdün fÀèili ò`Àrî mefèyli ve bÀ aña müteèalliúdur veyÀòud çend öaâlet òîãÀl müteèadde maènÀsına mübtedÀ ve mÀ-baèdî òaberdür bÀ gýyeme müteèalliúdur ve baède'l-cümle cezÀ-yı muúaddemdür mÀ-baèdî şarù muèaòòardur begýy meúyl úavldür **çend** èadedden suéaldur kem gibi yaèni esmÀ-i istifhÀmiyyedendür ne úadar maènÀsına **òÀrî** öelillikdür **rýy**-ı òikr cüzé-i ve irÀde-i küll ùariúiiyle murÀd òÀtdur **be-gýy** emrdür maâdarı goftendür söylemek maènÀsına el-maènÀ bir úaç öaâlet insÀnuñ yüzine yaèni öatına ò`Àrliú ü zillet getürür eger söyle dirseñ saña söyliyeyim tÀ ki ol reöÀéilden óaöer idüp öelil olmaúda maâyñ olasin (13) *Evvel Àn bÀşed ki mÀnend-i mekes / Merd-i nÀ-ò`Ànde şeved mihmÀn-ı kes* evvel mübtedÀ Àn mefèyl-i muúaddemdür baède'l-cümle òaberdür mÀnend mihmÀni tanôirdür merd şevedün fÀèali mihmÀn mefèylidür nÀ ò`Ànde merdden óÀl veyÀ aña âıfatdur óÀl olursa Àòiri sÀkin ve âıfat olursa meksýrdur **mÀnend** şebîh ü naôir maènÀsına mÀnistenden meéöyö isimdür mÀnisten beñzemekdür **meges** siñekdür öübÀb gibi **nÀ-ò`Ànde** oúınmamış ve daèvet olinmamış maènÀsına ism-i mefèyldür **mihmÀn** úonuúdur el maènÀ ol òîãÀl-i reöilenün evvelÀ ol öemimedür ki kişi daèvet olinmamış oldıaı óalde veyÀòud daèvetsiz kimse mekes gibi kimseye mihmÀn ü øaif ola yaèni siñek bilÀ daèvetin úaèÀm üzerine varup úonduaı gibi ol daòî vÀrib ile sofrasına otura ve úufeyl gibi medèuvv olanlara tÀbièolup àayrün ò`Ànesine mihmÀn ola bu ise èaúlen ve èadeten belki şerèan úabiódür nitekim úurèanda gelür <sup>50</sup> ولكن ازار عيتم فاد خلوا الايت irişmek maènÀsına el maènÀ her kimse ki mecÀlisde aèlÀ ilÀ èÀli olan eşrÀfuñ üst yanına otura ve óaddin bilmiye ikrÀnuñ yüzine ò`Àrliú irişürse ve óaúÀret òÀt ile mübtelÀ olursa baèid degildür zirÀ óaddini tecÀvüz iden kimse Àòir òacil olur maèlym olaña ki bu beytüñ maømýnı òîãÀl reöilenün dördüncisidir (5) *Nist cemèi rÀ çü ber úavl-i tu gýş / äad süòan ger bÀ şedet yeg-rÀ megýş* beşinci öaâlete işÀretdür cemèi rÀda rÀ-lÀm-ı cÀrre maènasına olmaàla be-òasebü'l-maènÀ niste müteèalliúdur zirÀ nist burada èarabide leys maènÀsınadur gýş

⁵⁰ "Çağrıldığınızda en uygun vakitte girin." Kur'ân-ı Kerîm, Ahzâb Suresi (33);53.

nistüñ fÀèilidür ve baède'l-cümle fièl-i şarùdur zirÀ çü vÀv àayr-ı melfÿôa ile ki vÀv-ı resmi dirler bir úaç maènÀya gelür burada şarù içündür ki maènÀda nist üzerine dÀòildür āad suòan bÀşedüñ fÀèili ve tÀ mefèÿlidür ve baède'l-cümle şarùiyyedür yek rÀ mekÿşuñ taúdiri meku Ān cemèi rÀ cemèi rÀ yekì ez āad suòan dimekdür pes şın øamir-i àĀyibdür ki be-óasebü'l-maènÀ mekÿya müteèalliúdür ve yek mefèÿldür èarabì ile [61a] taúdiri لا تقل لهم من اقوالك الكثيرة و لو واحدا⁵¹ dimekdür ve baède'l-cümle cezÀ vü cümle-i cezÀèiyye daòì şarüiye-i ÿlÀya cezÀdur **cemèi** bir cemÀeat maènÀsınadur vaódet içündür **gÿş** burada murÀd semÀedür āad tekāir içündür **yek** burada yekì mÀúamınadur **megÿ** nehydür söyleme dimekdür maādarı goftendür el maènÀ çünki senüñ úavl ü kelÀmuñ üzerine bir cemÀeatüñ gÿş u semÀei olmaya eger yüz sözüñ yaèni kelÀm-ı firÀvÀnuñ ola birini söyleme zirÀ kelÀm-ı óaú güherdür ki münÀsib úulaú olmadıúça taèliú olunmaz ve illÀ sözüñ yabana gider ve òĀr olursın ve bundan mütekellimüñ suòanver ve kelÀmınuñ óaú olması fehm olındı (6) *ÒĀcet-i òod rÀ meòĀh ez düşmenĀn / Zin beter òĀri nebĀşed der cihĀn* altıncı óaāleti taúrirdür óĀcet meòĀhuñ mefèÿli ve cĀrr u mecrÿr aña müteèalliúdür òĀri nebĀşedüñ fÀèili ve zin òĀriye müteèalliúdür der gibi zin beter aālında zein bedterdür el-maènÀ kendi óĀcet ü øarÿretüñ olan nesneyi düşmenlerüñden isteme ôirÀ dünyÀda bundan ziyÀde bedhĀrlıú olmaz şol sebebden ki düşmene celÀdet ü istianÀ iôhĀr itmeliğür ki èizzet bundadır suèal u ùalebde ise øillet ü inkisĀr vardur düşmen daòì senün böyle olduāun ister (7) *Ez fÿrÿ mĀye murÀd-ı òod me-cÿy/ TÀ neyĀyed mer turÀ òĀri berÿy yedinci reøileyi beyĀndur murÀd mecyÿuñ mefèÿli ve ez daòì aña müteèalliúdür mĀrĀ-yı āĀnünüñ taúdiri tÀ neyĀyed òĀri berÿy turÀ* dimekdür ki òĀri neyĀyedüñ fÀèili ve berÿyi aña müteèalliúdür veyÀ òodi merturÀda rÀ lĀm-ı cĀrre maènÀsına olub neyĀyede müteèalliúdür pes berÿy òĀrluāuñ müteèalliúını beyĀn olur **fÿrÿmĀye** āıfat-ı müşebbehedür aşaa vü

⁵¹ "Tek tek bile olsa kötü sözlerinizden onlara bahsetmeyin."

alçaú aãıllu maènÀsına **neyÀyed** aãlında ne Àyeddür pes Àyed muøÀrièdür maãdarı Àmedendür gelmek maènÀsına el maènÀ düşmenden ùaleb óÀcet itmedüğüñ gibi gerekse bed aãl olmasun bed aãldan daði murÀduñı isteme gerekse düşmen olmasun tÀ ki yüzüñe ve õatuña ò`Àrılıú gelmiye zirÀ bed aãl olan kimse bed muèÀmeleden òÀli degildür kişı zÀdeler óüsn muèÀmeleden òÀli olmadıaı gibi zirÀ beóasebü'l-àÀlib aòlÀú-ı óasene vasiyye-i sÀriyydür pes ehl-i èirø olan deni maúylesine el açmaz ve óÀcet ùaleb itmez (8) *BÀzen u kydek mekun bÀzi helÀ / TÀ negerdì ò`Àr u zÀr u mübtelÀ* sekizinci òaãleti taórirdür pes èunvÀn-ı kelÀmda çendden murÀd heşt olmuş olur bÀzi mefèyl mekun ve bÀ mekun ile bÀziden her birine taèalluúa ãÀlihdür egerçi àÀni aúrebdür ò`Àr negerdiniñ mefèyli ve baède'l-cümle mÀúabline taèlildür **kydek** bÀlià olmadıú oàlÀndur **bÀzi** oyundur luèb gibi **helÀ** alÀ maènÀsına óarf-i tenbihdür ÀgÀh ol dimekdür el maènÀ èavret ü oàlÀn ile oynama ãaúın tÀ ki ò`Àr u óaúır ü nÀlÀn ü pür belÀ olmayasın zirÀ fiñefsü'l-emr vaúarı münÀfi vü èirøa muòÀlifdür pes bu maúyle luèb ucından insÀna òalúdan sitem eksik olmaz ve àam u àuããa Àòir Àdemi bÀli ider yaèni çüridür ve köhne úalur (9) *Der cihÀn şeş çiz mi Àyed benÀr / EvvelÀ bÀri ùaeÀm-ı òoş güvÀr şeş çiz mi Àyedüñ fÀèili ve der aña óarf ve bÀ aña müteèalliúdür* evvelÀ evvel dimekdür ki elif ıulÀú-ı vaãli vaúf-ı mecrÀsına icrÀ içündür evvel mübtelÀ ve mÀ-baèdı maãdar teévili ile òaberdür evvelÀ yÀbiye óarf olmaú dürüst degildür teéemmül **yÀbi** fièl-i muøÀriè-ı muòÀùabdur bulasın maènÀsına maãdarı yÀftendür ùaeÀm yÀbinüñ mefèylidür òoşgüvÀr ùaeÀmuñ àıfatıdur **ùaeÀm** òevú olınan àıdÀdur **òoşgüvÀr** àıfat-ı müşebbehedür hoş siñici yaèni siñmesi óoş ve mülÀyim el maènÀ dünyÀda altı nesne işe gelür ve fÀéidelü vü raàetlüdür ol kişı münóaôm olur mülÀyim taèÀm bulasın ki bedene müfid ve muúavvidür doroşt veyÀ bes nesneler ise mièedede münóaôm olmayup kedýret ü áıúletden òÀli olmaz bu cihetden muharrÀ taèÀmlara raàbet iderler ve áaúıl nesneden óaõer eylerler meger ki fuúÀradn olup ekl itdügi nÀmülÀyim øarýri ola (10) *Òoş buved yÀr-i muvÀfıú der cihÀn / BÀz maòðymi ki bÀşed*

mihribÀn buvedüñ fÀèili yÀr ve mefèyli òoşdur ve der aña ôarfıdur maòdÿmı muúadder buvedüñ fÀèilidür ki bÀz òoş buved maòdumı ki taúdirindedür başedüñ taótında øamir fÀèil maòdÿma rÀcièèdür mefèyl mihribÀndur baède'l-cümle maòdÿma âıfatdur **muvÀfıú** muòÀlifüñ øıddıdur **maòdÿm** òıdmetdendür ki maèryfdur mihribÀn şefúatlü ve muóabbetlü yaèni şefúat ü muóabbet idici dimekdür el maènÀ òoş olur yÀr-ı muvÀfıú dünyÀda yaèni muvÀfıú muãÀóib ve müttefiú yoldÀş dünyÀda raàbet olınan umýrdandur girü bir maòdÿm ki mihribÀn ve müşfiú ola bu daòì şÀnına iètinÀ olınan nesnelerdendür maòdÿmdan murÀd òÀdimüñ velisidür ki efendisidür bu maúyle ise ikisiden òÀlì degildür yÀ aòlÀú-ı süleóÀé üzerinedür ki óuúýú-ı òÀdimi mürÀèèÀt idüp şefúat ve meróametle muèÀmele ider ve bu maènÀ òÀdimüñ saèÀdÀt-ı dünyeviyyesindendür ve yÀ aòlÀú-ı fıśúaé üzerinedür ki òadime òÀlì dÀéimÀ óaber ü èunfdur ve bu óÀl òÀdimüñ bì-sitÀre olduàundandur ki òıdmetde olduúça ôulmet-i àamdan òalÀã olmaz **[62b]** (11) *Her süòan kÀn rÀst gÿyì vü dürüst / Bih zi dünyÀ zÀn ki der vey nefèi t tost* her süòan mübtedÀ úÀn aálında ki Àndur ki rÀbıúa ve Àn ism-i işÀretdür Àn rÀ taúdiriyle kÀn kÿyinüñ mefèyl-i evveli ve rÀst àÀnisidür ki ve baède'l-cümle mübtedÀya âıfatdur bih taúdiri bih estdür ki óaber mübtedÀdur zÀn ki zÀn sebeb ki maènÀsına taèlildür ve der vey muúaddem óaber ve nefètast muéaòòar mübtedÀdur edÀù-ı haber fi'l-óáuıúÀ habere úayddur taúdiridür vey est nefè-i tu dimekdür **rÀst** toàrıdur ki vÀúleà muùÀbıú olan sözdür **dorost** bütün ve saà àaóió gibi **bih** yeg maènÀsına **nefè** faéide eylemekdür el maènÀ her söz ki anı uòarı ve saà söylersin dünyÀdan içinde olan eşyÀdan saña yegdür şol sebebden ki toàrı vü àaóió söylemekde senüñ dìn ü dünyÀña fÀéide vardur nitekim meşhýrdur ki dimişlerdür ⁵² *النّجاة في الصدق والهلاك في الكذب* zırÀ áıdú cennete ve kizb cehenneme cerrÀydur (12) *Án çi erzÀnest èÀlem der behÀş / èAúıl-ı kÀmil dÀn u zÿ dilşÀd bÀş Àn çi Àn çiz* dimekdür ki mübtedÀdur er zÀnest muúaddem óaber ü èÀlem muéaòòar mübtedÀ ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele âıfatdur ki rÀbıùÀsıyle ki

⁵² "Kurtuluş hakikatte gizlidir, helak ise yalandadır."

maóöýfdur Ànçiz ki dimekdür der erzÀna ôarfdur èaúl dÀnuñ mefèýli ve baède'l-cümle Àn çenüñ ôaberidür zý ki ez ý dimekdür dilşÀda müteèalliúdur ve dilşÀd bâşuñ mefèýlidür ve baède'l-cümle cümle-i dÀn üzerine maèüýfdur **erzÀn** ucuz erzÀni ucuzluú ve lâýiú maènÀsına daòì müstaèmeldür **behÀ** bir nesnenüñ úıymetidür **dÀn** emrdür maâdarı dÀnistendür bilmek maènÀsına **dilşÀd** aälında şÀd-ı dildür ki âıfat-ı müşebbehedür ser ôoş aälında ôoş ser oldıaı gibi pes şÀd dil şen göñüllü dimekdür el maènÀ ol nesne ki èÀlem anuñ behÀ vü úıymetinde ucuzdur yaèni bütün èÀlemi anuñ muúÀbelesinde virseñ yine ucuz almış olursun ol nesneyi èaúl-ı kÀmil bil ve eger èaúl-ı kÀmilüñ var ise dilşÀd ve feróanÀk veyÀoud aña úÀniè ve rÀøı ol zirÀ èaúl-ı kÀmil bütün dünyÀ deger ki anuñ kemÀli èaúl-ı maèÀd olmaúdur zirÀ èaúl-ı meèÀş nÀuíâlarda daòì bulınur kièaúl raòisdür pes èaúl-ı àÀli kÀmillerüñ èaúlıdur ve her kimde ki bu èaúl bulınur devlet-i èuômÀya melik olmuş olur pes bu devletle niçe şÀd u şen olmaz (13) *Düşmen-i óaú rÀ nebÀyed dÀş dost / BÀz keşt-i cümle çün Àòir be-dost* dost dÀştuñ mefèýli evveli ve dÀşt dÀšten maènÀsına nebÀyedüñ fÀèili ve düşmen dÀştuñ mefèýl-i âÀnisidür bÀzgeşt mübtedÀ u cümleye muøÀf ve be-dost ôaberdür **bÀzgeşt** rucýè maènÀsınadur **cümleden** murÀd cümle ôalúdan **çün** taèlil içündür **bedost** aälında bÀ ostdur ve ý øamir-i óaúúa rÀcièdür el maènÀ óaúúuñ düşmenini dost úutmaú olmaz yaèni küffÀr u fusÀú ve ehl-i bidèat ve erbÀb-ı inkÀr dostluúa sezÀ degildür zirÀ cümle ôalúuñ rucýèi Àòir óaúúadur pes müémin-i muüiè ve sinni ve muúırruñ dostı Allah'dur mÀsivÀ degildür ve anuñ muóÀsebesinden óaøer idüp aèdÀyı aóbÀb ittiòÀò itmemek gerekdür [62a] (1) *Her ki mihmÀn-ı kesì nÀ-ò~Ànde şod / Nezd-i merdüm ò~Àr u zÀr u rÀnde şod* taúdiri her kesì ki şod mihmÀn kesì nÀò~Ànde şod nized merdüm ò~Àr u zÀr ve rÀnde dimekdür nÀò~Ànde şoduñ taótında øamirden óÀldür **zÀr** inleyicidür nÀlÀn gibi **rÀnde** ism-i mefèýldür sürülmüş maènÀsına maâdarı rÀndendür el maènÀ herkes ki bir kimsenüñ mihmÀn u konuàı oldı oraya oúınmamış oldıaı óÀlde ol kimse ôalú yanında øelil ü nÀlÀn ve sürülmüş oldı øelil oldıaı budur ki bilÀ daèvetin varmaàla

istiâûÀl ü teölil olunur zar oldiâi budur ki óalkuñ sistemi ve melÀmeti ucundan mariø ü mübtelÀ gibi olup iñler sürilmiş oldiâi budur ki naôardan sÂúü u èitibÀrdan dÿr olur (2) *DigerÀn bâşed ki nÂdÀni reved / Ked ÔudÂy-ı ôÀne-i merdüm şevêd* diger mübtedadur âÀni yerine vaøè olınmışdur Àn bâşed âÀbıúdaki gibi ôaberdür nÂdÀni yÀ-yı vaódet eyle revedüñ fÀèilidür **kedòudÀ** aâlinda ôudÂy keddür âÀóibü'l-beyt ve rabbü'd-dÀr maènÀsına el-maènÀ ikinci ôaâlet reøile ol olur ki bir nÂdÀn gide fuøýlen ôÀne-i ôalkuñ ketóudÀsı ola yaèni hÀne âÀóibi gibi àayrüñ ôÀnesinde mutaâarrıf ola ve bi-pervÀ muèÀmele eyliye ve işe úarışa ki aña beyne'n-nÂs fuøýl dirler (3) *KÀr kerden ber óadiâ-i Àn du merd / Kez pey-i cehlend dÀéim der neberd* üçüncü ôaâleti beyÀndur pes kÀr kerden mübtelÀ-yı maóöýfa âÀliâ veyÀ digerdür kÀr kerdenüñ mefèýlidür kez aâlinda ki ezdür pes du merd mübtelÀdur ve neberdend haberdür **neberd** cenkdür neberde behÀdur ki cenke úÀdirdür el-maènÀ ôiâÀl-i reviyyenüñ üçüncüsü iş işlemekdür ol iki kimsenüñ sözi üzerine ki anlar biribirleriyle dÀéim cehÀletleri ucundan cenk ü cedeldedür zirÀ ehl-i ôuâýmetüñ sözine iètibÀr ü iètımÀd yóudur ki àaraøen biribirlerinin ôilÀfına olup muòÀlif söylerler pes o maúýlelerin sözlerin diñlemekte ôaúr vardur zirÀ ôilÀfı ôuhýrunda itdükde insÀn óacl ü ô`Àr olur (4) *Her ki benişined zeber âadr-i âudÿr / Ger resed h`Àri berÿyeş nist dÿr* her kesî ki dimekdür ki mübtelÀ ve benişined cümlesi aña âıfatdur zeber nişinedüñ ôarfıdur ô`Àri resedüñ fÀèili ve berÿyeş aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle fièl-i şarúdur dÿr nistüñ mefèýlidür èarabî ile taúdiri leyse baèiden dimekdür ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarú u şarúıyye daòî baède'l-cümle óaber mübtelÀdur **nişined** muøÀrièdur maâdarı nişestendür oturmaú maènÀsına **zeber** yuúÀrı ve üst fevú gibi âadr burada her nesnenüñ aèli vü muúaddem ü evvelinde müstaèemeldür **rüşd** muøÀrièdur maâdarı reşidendür **[63b]** (1) *èAyb kes bâ ý ne-mi-bÂyed numÿd / ZÀn ki nebved hiç laómı bi-âudÿd* èayb u numÿduñ mefèuli ve numÿd bâyedüñ fÀèilidür zirÀ numÿden maènÀsınadur ve bâ numÿde müteèalliúdür ve baède'l-cümle

müsteènife olur zÀN ki zi Àn sebeb ki dimekdür ki mÀ-baèdında cümle aña âıfatdur hiç laómı nebuvedüñ fÀèili ve bi-àudÿd aña müteèalliúdür **àudÿd** guddenün cemèidür àudde laóm içinde pek nesnedür ki türkıde ben dirler ki eklì mekrÿódur el-maènÀ kimsenüñ èaybını aña yaèni kendine göstermek ve senüñ şöyle èaybuñ ve sebeb nouãanuñ vardur demek gerekmez zirÀ hiç et veyÀ hiçbir et ben didükleri nesnesiz olmaz pes beni ùaró idüp laómı eklì itdükleri gibi sen daòì èaybı terk ve setr idüp hüner ü òaãlet-i óasene-i naôar eyle zirÀ dimişlerdir ki ای الرجال المذهب yaèni óalúuñ úanèanisi èayddan òÀlìdür hemÀn èaybıyla úabÿl itmek gerekdür (2) *Ez ÒudÀ ò`Àh Ànçi ò`Àhi ey piser / Nist der dest-i òalÀéíú nefèu øarr Àn çe Àn çiz ki dimekdür ki muúaddem olan òÀ`huñ mefèÿl-i āarióì ve ez ÒudÀ àayr-ı āarióìdür ve ò`Àhı* cümlesi çiz e âıfatdur nefè nistüñ fÀèilidür èarabì ile taúdiri ليس⁵³ dimekdür ve nist lÀ maènÀsına olmaú daòì cÀizdür bu äÿretde nefè manāÿb olup taúdiri lÀ nefè ü lÀ-øarr demek olur el-maènÀ ey piser her ne óÀcetüñ var ise ÒudÀy àaniden ùaleb eyle ki óuãÿle gele zirÀ òalúuñ elinde nefèü øarr yoúdur belki nÀfiè u øarra'llÀhü teèÀlÀdur ve òalú bÀb-ı óaúúuñ muótÀclarıdur pes óÀcetüñi aãÀleten ol bÀba èarô eyle ve baède úuùba teveccüh eyle ve baède maôhar àani olan āulùÀn èaôm kapusına var bÀbu'llÀh olmaú úaãdıyla tÀ ki izn-i óaúkla óÀcetüñi bitüre pes nÀ ôamuñ murÀdı celeb menfaèat ü defè-i maøarrat itmek isterseñ dÀmen-i óaúka yapış ve kendiñe bir maøarrat irişse daòì óakdan bil menfaèat gibi (3) *BendegÀn-rÀ nist nÀãır coz ilÀh / BÀzı ez Óaúú ò`Àh u àayr-ı meò`Àh bendegÀn rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ki bendegÀn nistüñ mefèÿl àayr-ı āarihì nÀãır fÀèildür cüz ileh istiãnÀ-yı müferriàdür èarÀbì ile taúdiri ليس للعباد ناصر الا الله⁵⁴ dimekdür yÀri ò`Àduñ mefèÿl-i āarióì ve ez óaú àayr-i āarióìdür ikinci meò`Àhe müteèalliúdür ve bÀède'l-cümle ò`Àh cümlesi üzerine maèùÿfdur bu èaùf maèùÿf èaleyh cümlesini teèkid içündür **bendegÀn** bendenüñ cemèidür **yÀri** muèÀvenetdür pes yÀ*

⁵³ "Yaratıklar ne faydalıdır, ne de zararlı."

⁵⁴ "Kullar için Allah'tan başka yardımcı yoktur."

maādÄriyyedür **nÄÄir** yÄrdur **äayride** yÄ zÄned ü äayr sevi
maenÄsınadur cemëi aâyÄr gelür el-maenÄ úullar içün allÄhü
teèÄlÄdan äayri nÄÄir u muèn youdur ki maóall-i øarÿretde ve
òuäÿäa aedÄ üzerine nuäret ü ièÄnet ider binÄéen èali hazÄ
ièÄneti mevlÄèü'l-mevÄliden ùaleb eyle zirÄ mÄèadÄsı ièÄnetden
èÄcizdür (4) *Her ki ez úahr-ı ÖudÄ tersed besì / Bì gumÄñ ez vey*
biter sed her kesì taúdiri her kesì ki tersed ez úahr-ı ÖudÄ besì
be-tersed bì-gumÄn ez vey her kesì dimekdür besì tersed evvele
ve bì-gumÄn [63a] äÄniye úayddur **úahr** äalebe vü teölil ü
tesòirdür **besì** nice vü çou ve ziyÄde maenÄsınadur herkesi de yÄ
vaódet veyÄ zÄyiddür yÄ aälinda nisbet içündür bes bÄ-yı èarabi
ile nice vü çou vü ziyÄde maenÄsınadur **her keside** yÄ vaódet veyÄ
zÄyiddür el-maenÄ her kesì ki úahr-ı ilÄhiden ziyÄdesiyle yaèni
óauíúat-i òavfla òavf eyliye ki mevÄrid-i havfdan hiç bir
maóalde istişèÄr-ı òavf itmekden òÄli olmiya bì-şek ü şübhe her
kes o maúÿle òÄéifden havf ider ve aña ser furÿden münfek olmaz
nitekim halúa amÄn viren müemine òalú-ı èÄlem daòì amÄn virür
naôar ile esede rÄkib olanlara tesòir-i cinde SüleymÄn
èaleyhisselÄm (5) *Ez bedì goften zebÄnrÄ her ki best / Gerd*
şeyüÄn-ı laèin-ra zir dest ez beste müteèalliúdür ve zebÄn anuñ
mefèÿlidür ve baède'l-cümle her kiye äıfatdur taúdiri her kesì
ki best zebÄnrÄ ez bedì dimekdür ki her kesì mübtedÄ ve mİärÄè-
yı äÄni cümlesi òaberdür kerdüñ taótında fÄèili her kesidür
şeyüÄn mefèÿl-i evvel vü zir-i dest mefèÿl-i äÄnidür **bedide** yÄ
zÄéid vü emrdür muúÄbili nİkdür **laèin** be-maèniü'l-melèÿndur
maúsÿd-ı raóetden dÿr olduáıdur el-maenÄ her kişi ki lisÄnını
şerèan ve èaúlen úabió olan sözi söylemekden baàladı ve aázın
açup söylemedi şeyüÄn laèini eli altında eyledi yaèni zebÿn u
maälÿb úıldı ve illÄ şeyüÄn aña äÄlib oldu pes dilini fuóşdan
kelÄm-ı rediden óıfô u ôabù iden şeyüÄna geldi (6) *Kes nebÄyed*
penc çiz ez penc kes / YÄd gir ez nÄÄlío-ı òod in nefes kes nekre
olmaàla maúÄmina göre èumÿm ifÄde eder pes kes mübtedÄ vü ne-
yÄbed cümlesi òaberdür ne-yÄbedüñ fÄèili taótında ve penc
mefèÿli ve cÄr u mecrÿr aña müteèalliúdür yÄd mÄ-baèdınuñ mefèÿli

ve in daòiyÀduñ mefèýlidür velakin yÀd gir lisÀn-ı èarabide óıfô u øabù maènÀsına olmaàla in nefes yÀdgirüñ mefèýlidür demek daòi vechdür **nefes** aàızdan dÀòil ü òÀric olan rihdür el maènÀ hiç bir kimse pes nesneyi pes kimseden bulmaz yaèni ol beş kimse de ol beş òaãlet olmaz kendi nÀãló ü vÀèizüñden bu nefesi yaèni bu sözi ezber eye ve òaùıruñdan çıúarma maúãýd dimekdür ki bizim sözimiz saña naãíoat ùariúıyledür ve bu òuãýãda úalbimizde àıll ü àış yoúdur binÀè èali hazÀ nefes óaúdur diyüp söz ùutarsañ müntefiè olursın (7) *Nist evvel dosti ender mülýk / İn süòan bÀver kon ez ehl-i sülýk* evvel mübtedÀ dosti nistüñ be-óasebü'l-maènÀ fÀèilidür ve cümlesi muúaddem òaberdür ender niste ôarfdur èarabi ile taúdiri ⁵⁵ليس في الملوك محبة و صداقة و وفاء dimekdür ve nist muúaddem òaber ü dosti muéaòòar mübtedÀ olup baède'l-cümle evvele òaber olmaàa yoúdur zirÀ bu äýretde nist mücerred rÀbıúa vü edÀt-ı òaber olur bÀver kon beyt-i sÀbıúda yÀdgir gibidür èarabide iètimað maènÀsına olıcaú in süòan lafôı bÀverkon mecmýèına mefèýl olur ve illÀ in bÀvere mefèýlidür **dostide** yÀ maãdariyyedür **ender** ôarfdur der gibi ôarfdan **murÀd** úalblerinde dostluú rÀsiò degildür dimekdür **bÀverÀ** ism-i maãdardur aãlı bÀveriden ü bÀver kerdendür inanmaú maènÀsına taãdiú gibi **sülýk** yürimek ve gitmek murÀddur el maènÀ ol beş nesnenüñ evveli budur ki selÀùin ü mülýkda dostluú yoúdur yaèni úalblerinde äadÀúatleri rÀsiò degildür belki adni bahÀneyle äadÀúati èadÀvete tebdil iderler ehl-i sülýkdan bu maúÀma iètiúÀd eyle yaèni òavÀãã-ı nÀsdan saña bu sözi èinü'l-yaúin söylerler pes bu maènÀya inanmaú olmaz naôar eyle ki enbiyÀ vü evliyÀya neler itdiler (8) *Sifle-i rÀ bÀ mürüvvet nengeri / Hiç bed-òýyi neyÀbed mihteri* sifle nenekrinüñ mefèýl-i äariói ve bÀ-mürüvvet gayr-i äarióidür mihteri ne-yÀbedüñ mefèýli ve bedhýyi fÀèilidür mîârÀ-yı àÀni cümle-i müstaúile maømýnı daòi mÀúablinden münúauıledür **sifle** her nesnenüñ kendi cinsinden bed gevher olana dirler ve baòil ü dýn-ı himmetdir Àòirinde hemze yÀ-yı zÀyideden bedeldür mürüvvet kişilik maènÀsına insÀniyyet daòi dirler **nenekri**

⁵⁵ "Krallar için şan, dostluk ve sadakat yoktur."

muðÀriè-1 muðauab-1 menfidür aālinda nikridür maādarı nigeristendür baúmaú maènÀsına naôar ü iltifÀt gibi bed **òyyi**de yÀ-yı åÀniye úayddur neyÀyed muðÀriè-1 menfidür maādarı yÀftendür bulmaú maènÀsına **mihteri** ululuúdur el maènÀ deni vü baòil ü bedgevhre mürüvvat ile naôar eylemeyesin yaèni bir kişiliği ve bir luuf u keremi olur diyü bu vechle anuñ cÀnibine baúmayasın ve daòì hiçbir bedòyy ululuú bulmaz ve òalú arasında ehl-i èizzet olmaz pes bed òyy Àdem olur dime ve ümid eyleme işte bu iki mīārÀeuñ her biri penç çizden birer mÀdedür (9) *Her ki ber mÀl-i kesÀn dÀred óased / Bÿy-1 raómet ber dimÀàesh key resed* taúdiri her kesì ki dÀred óased bermÀl-i kesÀn ki resed bÿy-1 raómet der dimÀàesh dimekdür ber óasede müteèalliúdur óased dÀredüñ mefèylidür baèdeél-cümle her kesìye âifatdur ki her kesì mübtedÀdur bÿy resedüñ fÀèili ve der aña ôarfdur ve baède'l-cümle mübtedÀya óaberdür **kesÀn** kesüñ cemèidür kimesne vü kişi maènÀsına maúsÿd mütemevvil olan kimselerdür óased bÀlÀda muóarrerdür **bÿy** úoúı **dimÀà** ümmü'd-dimÀà berceldür úıyıúdur ki beyni anuñ içindedür demÀà dimÀàı kesr itmekdür åoñra be-ùariúü'l-istièÀre àayri mevøÿeda daòì istièmÀl olındı el-maènÀ her kimse ki kimselerüñ yaèni erbÀb-1 àınÀdan olan òalúuñ malı **[64b]** üzerine óased eyliye ve anuñ zevÀlini ve kendine óuāÿlini isteye bu maúÿle kişinüñ dimÀàına raómet úoúusu úaçan irişür yaèni irişmez ve raómet bulmaz zirÀ óükmi óaúúa iètirÀø itmiş olur ki fi'l-óauíúa küfrdür pes insÀñ bu maúÿle evsÀfdan nefsi tezkiye itmedikçe Àşÿde olmaz anuñçün selimü'ā-āadr olanlar dÀreynde sÀlim ü èindÀllah maúbÿldür (10) *Án ki keõõÀbest u miğÿyed dÿrÿà / Nist ÿ-rÀ der vefÀ-dÀri fÿrÿà* taúdiri Àn kesì ki keõõÀbest dimekdür ki ÿ mübtedÀ ve keõõÀb óaber ve baède'l-cümle Àn kesìye âıfaúdur ki Àn kesì mübtedÀdur ve mi-gÿyed dÿrÿà cümlesi fièliyyeyi ismiyye üzerine èauf úabilindendür egerçi belÀàate münÀsib degildür ve cÀèizdür ki ve ÿ mi-gÿyed dÿrÿà taúdirinde ola bu åÿretde ismiyye olur fÿrÿà nistüñ be-óasebü'l-maènÀ fÀèilidür ve ÿrÀda rÀ lÀm-1 cÀrre maènÀsına olmaàla fÿrÿàa müteèalliú olur ve der fÿrÿàa ôarfdur **keõõÀb** àiàÀ-yi mübÀlaàadur

ki mevâd-ı keâirede kiöbe işâretdür **dürÿâ** vâûîeâ muûâbîú olmayan sözdür **ve fâdâride** yâ maâdâriyyedür vefâdâr vaâf-ı terkibidür ki dârende-i vefâdur vefâyı óıfô idici dimekdür ve vefâ âadr ü naúø-ı èahd itmemekdür fûrÿâ şuèledür burada murâd eâerdür el-maènâ ol kimse ki keöôâbdur èale'l-istimrâr yalan söyler ol kimse içün vefâdârlıúda şuèle vü eâer yoúdur zirâ keöôâb olan kimse ve èahdine úutmaz ve dâéimâ naúø-ı èahd ider pes o maúÿlenüñ vaèd ü èahd ü peymânına iètimâd itmemek gerekdür ve öyle kimse yâr ü vefâdâr olmaz binâéen ali hazâ äóóbetinden ve dostluàundan óaöer lâzımdur (11) *Her kirâ seh kâr èâdet bâşedeş / Der cihân baòt u saèâdet bâşedeş* taúdiri her kesî ki bâşedeş ÿ-râ seh kâr èâdet bâşedeş baòt ü saèâdet der cihân dimekdür pes ÿ râ fièl-óáuîúa øamir-i àâyibden yaèni şından bedeldür seh kâr bâşedüñ fâèili ve şın mefèÿl-i evveli ve èâdet-i âânisi ve baède'l-cümle her kesiye âıfatdur ve her kesî mübtedâdur ve baòt u saèâdet ikinci bâşedüñ fâèili ve şın mefèÿli ve der anuñ ôarfıdur ve baède'l-cümle mübtedâya òaberdür **seh** üçdür **èâdet** óalúuñ muèâvede eyleyüp üzerine müstemirr oldıúları nesnedür nitekim **baòt** devlet ü ùâliè **saèâdet** şeúâvet ü nuóÿsetüñ øıddıdur el maènâ her kimse ki üç kâr aña èâdet ola dünyâda aña devlet ü saèâdet óââıl olur yaèni dünyâda ùâliè başında olur ol kârlara muvaffaú olduâçün ve aòiretde daòì ecr-i èaôım bulup süèedâ derecâtına vuâÿl bulur (12) *Tâ tevâned çiz bi-minnet koned / Ö'îş-râ müstevcib-i raómet koned* tâ tevâned èarabî ile müddete devâm-i úudrete maènâsına konedüñ ôarfı ve hayr konedüñ mefèÿlidür ö'îş ikinci konedüñ mefèÿl-i evveli müstevcib âânisidür òayr şerrüñ muúâbili **minnet**-i èadd nièmetdür ki meômÿmdur pes **òayr bi-minnet** eylúkdür ki anda menn vâöì olmıya **müstevcib** ism-i fâèil âigası üzere isticâbdandur lâÿıú olmaú maènâsına kâle fièl-úâmus el-maènâ úâdir oldıúça bi-imtinân òayr u óasene eyliye ve bu bahâneyle kendini müsteóauú raómet eyliye yaèni itdúgi eylúkte eger imtinân-ı vâöiyeti yoàise sezâvâr-ı raómet olur ve illâ buúlân-ı èamelden mâèadâ kesr-i óauır itmekle maôhar âaôab-ı ilâhi olur pes imtinânñdan óaöer gerekdür zirâ fièl-óáuîúâ muèti vü faèâl

allahü teèÀlÀdur èabd Àlet gibidür (13) *DÀéimÀ ger biyend ý èayb-ı kesÀn / Der melÀmet hiç ne-guşÀyed zebÀn ger biyend ý dÀèimÀ èayb kesÀn* taúdirindedür ki o biyendüñ fÀèili ve dÀéimÀ ôarfı vü èayb mefèýli baède'l-cümle fièl-i şarùdur der ne-guşÀyedüñ ôarfı ve ne-guşÀyedüñ fÀèili taótında ý øamiri ve mefèýli zebÀn ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarùdur **èayb** ol nesnedür ki bir şeyè anuñla maúarr-i naúã olur insÀnda ve àayride cÀridür **melÀmet** zemm itmek ve başa úaúup úaèn u teşniè eylemek el maènÀ eger ol kimse dÀèimÀ òalúuñ èayb u nouãanına göre melÀmetde hiç zebÀn açmaya yaèni aàzın açup dil uzatmıya ve taèyib idüp óaúúında bed söylemiye ve setr eyliye pes lebler zebÀnı óıfô içündür gýyÀ úavilü'l-lisÀn olan kimse bi-leb ü bi-dehÀn gibidür anuñçün maúÀm-ı öemde aàzı açú dirler bir nesnenüñ vücydını içÀb itmişdür **rıôÀ**-yı öoşnydлуúdur el-maènÀ evvelallÀh-ü teèÀlÀnuñ óükm-i úaøÀsını bilmek ve anuñ üzerine cÀri olup óulv u mürrde inúıyÀd göstermekdür bundan soñra cÀn u dil ile rıôÀsını úaleb eylemekdür yaèni esbÀb-ı rıôÀya teşebbúá idüp raèyallahu èanhüm ve raèý anh zümresinden olmaúdur (5) *Çist siyom dýr býden ez cefÀ / Her ki dÀred in buved ehl-i áafÀ* çist muúaddem òaber siyom muèaòòar mübtedÀdur dýr býdenüñ mefèýli ve býden mübtedÀ-yı maóöýfa òaberdür ki cümlesi suèÀle cevÀbdur taúdiri Àn býden dýr dimekdür ez dýra müteèalliúdur in dÀredüñ mefèýli ve baède'l-cümle her kiye áıfatdur ve her ki herkesi ki taúdiriyle mübtedÀdur ehl-i áafÀ buvedüñ mefèýli ve baède'l-cümle òaberdür **çist** nehdür dimekdür **siom** üçincidür **cefÀ** sy-yi muèÀmele **in** cefÀ dýr olmaàla işÀretdür **áafÀ** bir nesne şevbden òÀliã olmaúdur el-maènÀ üçinci nedür kimseye cefÀ itmekden ve àılôetle muèÀmeleden dýr u bÀèid olmaú dýr ve bunda **[64a]** allÀhü teèÀlÀya resýlullÀhu sallallÀhu èaleyhi ve sellem eõa vü cefÀ dahì dÀòildür ki kitÀb ü sünnetüñ óükminden òurýc ü taèòimi muòıll olur işde bulunmaúdur ve her kimse ki bu maènÀdan yaèni cefÀdan dýr olmaàı úuta ve ehl-i cefÀ olmıya ol kimse ehl-i áafÀ olur (6) *Her ki dÀred dÀniş u èaúl u temiz / Cüz be-rÀh-ı Óaú nebaòşed hiç çiz cüz istiãÀn-* yı mufarriàdur taúdiri ne-baòşed hiç çiz ez çizhÀ illÀ berÀy óaú

dimekdür ve bu istiânÀda müsteânÀ èali óasebü'l-èavÀmil muèarrebdür burada mefèýl vÀúie olmışdur mÀøarbet illÀ zeyden gibi **temiz** aālında temyizdür **ne-baøsed** muøÀrièi menfidür maādarı baøšidendür baàişlamak maènÀsına el-maènÀ her kimse ki èilm ü èaúl ü idrÀk ùutar yaèni bu úuvvetler ve melekeler anda mevcýddur bir nesne baàişlamaz ve kimseye ièuÀ itmez illÀ óaú içün ve rıøÀsını taóãiliden ötüri baàişlar ve virür yaèni èauÀsı àarÀø-ı nefşÀni ile meşýb degil belki maóøÀ rıøÀ-yı óaú içündür zirÀ müèemin muòliãüñ óÀli budur yoòsa riyÀ vü nifÀú degildür (7) *ãidúa-i kÀlyde bÀşed bÀ riyÀ / Key buved Àn çiz maúbýl-i òudÀ* *ãidúa* mübtedÀ ve ki rÀbıta ve Àlyde bÀşedüñ mefèýli ve bÀ Àlydeye müteèalliúdür ve baède'l-cümle *ãidúa* àıfatdur Àn òayr buved fÀèili ve maúbýl mefèýli ve baède'l-cümle òaber mübtedÀdur *ãidúa* allÀhü teèÀlÀdan àevÀb maúlýb olınan èauıyye **k'Àlyde** aālında ki Àlydedür pes Àlyde mÀøiden úııımdur bulaşmış maènÀsına maādarı Àlydendür **riyÀ** bi iòlÀã èamelini òalúa göstermekdür el maènÀ *ãidúa* ve yÀòud *ãidúa* ki riyÀ vü sümèa ile Àlyde ola ol òayr úačan maúbýl òuda olur yaèni olmaz pes istifhÀm inkÀrı olur ve o maúýle aàrÀø-ı nefşÀniyye ile meşýb olan nesneye òayr demek àýreti veyÀ àÀóibinüñ zèamı óasebiyledür zirÀ allÀhü teÀlÀ pÀki úabul ider mülevveãi degil (8) *Ger èamel òÀliã nebÀşed hem çü zer / Úalb-rÀ nÀúıd neyÀred der* naòar taúdiri ger ne-bÀşed èamel òÀliã hem çu zer dimekdür ki èamel ne-bÀşedüñ fÀèili ve òÀliã mefèýli ve hem çu òulýãı teşbihdür ve baède'l-cümle fièl-i şarùdur *nÀúıd* ne-yÀredüñ fÀèili ve úalb mefèýli ve der aña ôarfdur ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarùdur **úalb** geçmez aúçedür **nÀúıd** temyiz idici el-maènÀ eger èamel óÀã altun gibi àışşdan òÀliã olmıya úalb ü maàşýş olmuş olur *nÀúıd* vü àarrÀf ise o maúýle úalbi naòara getürmez ve úabýl itmez pes allÀhü teèÀlÀ baãirdür ki *nÀúıd*-ı derÀhim ü denÀnır ne-vechle rÀéic ü úalbi birbirinden temyiz idüp rÀéici úabýl ü úalbi redd iderse allÀhü teèÀlÀ daòì yevm-i úıyÀmetde èamelüñ hÀliã ü àayr òÀliãini temyiz idüp kendi òÀtıçün olan èamel òÀliã ü àÀlióì aòò ü mÀèadÀsın ùaró ider (9) *TÀ tevÀnger bÀşi ender rýzigÀr / Nefs-rÀ ez arzýhÀ dýr dÀr tevÀnger*

bÂşinüñ mefèyli ve ender aña ôarf ve baèdeél-cümle mîârÀè-yı âÂni maømýnını taèlildür dýr dÂr baèid maènÂsinadur tebèiddin ve nefis anuñ mefèyli ve cÂrr u mecrýr aña müteèalliúdur **tevÂnger** burada tevÂnÀ dimekdür güçlü vü úudret ü úutlu maènÂsına **bÂşi** fièl-i muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı bÂşidendür olmaú maènÂsına muøÀrièı bÂşeddür **nefs**den murÂd nefis-i óayvÂniyyedür **arzý** dilekdür el-maènÀ tÀ rýzgÂrda güçlü vü úuvvet ü úudretlü olasin nefis-i óayvÂniyyeyi müştehÂsı olan nesnelerden tebèid ile yaèni úuvvet ü úudret odur ki nefse âÀlib olasin ve diledügi nesnelere müsÀèade itmeyesin eger böyle tevÂnÀ olursañ pehlivÂn ü bahÂdırsın ve illÀ arslan olsañ daòì rýbÂh u òargýşdan óaèifsin zirÀ iètibÂr maènÂyadur âýrete degil (10) ÇÂr çizest ez **kerÀmethÀ**-yı Óaú / YÂd dÂreş çün zi men gîrî sebaú çÂr çiz mübtedÀ ve est maènÀda Àòir mîârÀèa úayddur ki ez **kerÀmethÂy** óaúúest dimekdür cÂrr u mecrýr òaberdür **yÂd** dÂreş cezÀ-yı muúaddem ve mÂ-baèdı şarú-ı muéaòòardur **sebú** àirînüñ mefèyli ve zi men aña müteèalliúdur **kerÀmethÂy**da yÂ izÀfe vü tevessül içündür **kerÀmethÀ** **kerÀmetüñ** cemèidür evliyÀ-yı kirÂmdan be-ùariú-i ôarfü'l-èiÀdet âÂdır olan nesnedür yÂd dÂreşde şın øamir-i âÀéib muttaâıldur ki çÂr çize rÂcièdür **sebú** óareket ile ders maènÂsinadur el-maènÀ dört nesne allÂhü teeÀlÀnuñ èibÀde **kerÀmet**lerindendür ki ⁵⁶يُخْتَصِرُ بِرَحْمَتِهِ مِنْ يَشَاءُ mycibince murÂd itdügi úulına anuñla ikrÂm eylemişdür sen ol dört nesneyi ezber it çünki benden ders úutasın yaèni benden bu nesneleri aòò itdükden soñra óıfô eyle ve aña göre èamel úıl zirÀ müfid nesnelerdür (11) *EvvelÀ âıdú-ı zebÂnet der süòan / Baèd ezÀn óıfô-ı emÂnet fehmi kon* evvelÀ mübtedÀdur sÂbiúa öikr olundiâı üzre âıdú-ı zebÂn òaberdür zebÂn tÀ-yı òiùÀba muøÂfdur der âıdúa ôarfdur baèdezÂn duvumın ki èarab el-âÂni dir anuñ yerinedür ve óıfô òaberdür fehmi kon kelimesinüñ mefèylidür ve baède'l-cümle istinÂfih olur ki mÂ-úabline taèalluúı yoúdur burada saòn sinüñ fetóiyledür muùÂbaúat kondan ötüri **emÂnet** øıdd-ı óıyÂnetdür **fehmi** úalble anı idrÂkdür el-maènÀ ol dört nesnenüñ evveli sözde âıdú-ı

⁵⁶ "Allah üstünlüğü, rahmetiyle dilediğine mahsus kılar." Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi (2);105.

zebĀnuñdur yaèni sözi ùogrı söyliyessin kiöb itmeyessin veyĀ yalĀn
[65b] úatmayasın ve òalù kiöbdendür ki meĀelĀ kelĀm-ı ĕarabide
vav yerine fĀ getüresin eger Āayrũñ kelĀmını naúl idersek ve
illĀ ĀĀdiú olmazsan bundan Āoñra óıfô emĀnetdür ki òilĀf-ı şerële
emĀnetde taĀarruf getürmeyessin ve emĀnet óaúú u ĕabdũñ
ĕuhdesinden gelesin imdi fehmi eyle ve ĕamel úıl zırĀ fehmi
bulınmadıúça ĕamel dürüst olmaz (12) *Pes seòĀ hest ez kerĀmĀt-ı
ilĀh / Faøl-ı Óaúdan ger naôar dĀri nigĀh* sehĀ mübtedĀ hest est
maènĀsına Āòir mĀrĀèi úayddur ki ez kerĀmĀt-ı ilĀhest dimekdür
pes cĀrr u mecrÿr òaber mübtedĀdur faøl dĀnuñ mefèÿli ve baède'l-
cümle cezĀ-yı muúaddemdür naôar dĀrinũñ mefèÿl-i evveli ve nigĀh
ĀĀnisi ve baède'l-cümle şarù-ı muèaòòardur **pes** burada baède
maènĀsınadur **nigĀh** Āaúlamaú ve beklemekdür maèlÿm ola ki bu iki
mĀrĀèuñ her biri başúa cümle ve maômÿn müstaúbeldür el-maènĀ
yaèni maènĀ-yı mĀrĀè-yı evvel budur ki bundan Āoñra seòĀ vü
kerem allĀhü teeĀĀnuñ ĕabde kerĀmĀt-ı seniyyesindendür yaèni
seòĀ olan kimse óaúúuñ ikrĀmına maôhar olmuşdur ki anuñ keremi
aĀa sĀzi olup ehl-i kerem olmuşdur pes her úula bu kerĀmet
virilmez belki iòtiĀĀ-ı ilĀhidür ve maènĀ-yı mĀrĀè-yı ĀĀni
budur ki eger naôar u baāaruñı maófÿô tutarsañ anı óaúdan merid
luuf bil yaèni kişı çeşmini nĀ-maóremden ve naôarı óarĀm olan
nesnelere baúmaúdan óıfô itmek óaúúuñ aĀa faøl u ihsĀn u ziyĀde
ikrĀmundandur ki her kes müyesser olmaz sehĀ gibi ve dimişlerdür
ki ĀĀt-ı lehve naôar itmek mekrÿhdur pes hĀne birÿn olan kimse
eger züúĀda vü eger sÿúda gözini óıfô itmelidir eger muóarremden
ve eger mekrÿhdan zırĀ mekrÿha naôar daòì óaòô-ı nefsdan vü
maèĀiyete dĀèi olmaúdan òĀli degildür (13) *TĀ tevĀni dÿr bĀş ez
sÿdòĀr / ZĀn ki hest ez düşmenĀn-ı kirdgĀr* tĀ tevĀni mĀ-baèdına
ôarfdur dÿr bĀş baèiddi nefsũñ dimekdür mĀrĀè-yı ĀĀniniñ
taúdiri zĀn sebebi ki ÿ ez düşmenĀn kirdgĀrest dimekdür ki hest
est maènĀsına edĀt-ı òaberdür ve cĀrr u mecrÿr mübtedĀ-yı maóöÿfa
òaber olup baède'l-cümle sebebe Āıfatdur ve zĀn sebebi dÿr bĀş
taèlildür **sÿdhĀr** aalı òorende-i sÿddur fĀéide yeyicidür yaèni
muèĀmeleci vü muóetekir ki bir nesneyi ziyĀdeye beyè içün Āaúlar

mÀèhazÀ aña òalúuñ øarÿreti vardur ve ehl-i riyÀ iótikÀruñ èadÀ-yi óaú ve melèÿn-ı muùlauı oldıúları naãåla åÀbitdür **kirdgÀr** faèÀl maènÀsınadur ki allÀhü teèÀlÀdur el-maènÀ úÀdir oldıúça muèÀmele-i ciden yaèni ehl-i riyÀdan ve muótekirden nefsüñi tebèid eyle ve åóóbet içün meclislerine dÀòil olma belki mülÀúi olsun selÀm bile verme ol sebebden ki bunlar faèÀli lemÀyurid olan allÀhü teèÀlÀnuñ aèdÀsındandur ve aèdÀya muúÀrin olmaúdan dosta èadÀvet lÀzım gelür pes óaøer itmelidür ve bunda èıyd-ı şedid vardur ve baèøı nusaòda bu maóalde bu beyit daòì vÀúie olmışdur ⁵⁷ هر كرا حق داده باشد اين چهار / باشد انكس مؤمن پر هيز كار **velÀkin** nÀôım gerçi èunvÀn-ı kelÀmda daòì çÀrçiz dedi fe-emmÀ penççiz yazdı meger ki çÀrçiz nÀsıòdan sehv ola el-maènÀ her kime ki allÀhü teèÀlÀ bu dört kerÀmeti iósÀn itmiş ola ol kimse müémìn-i muttaúi olur pes perhizkÀr müémìnüñ åıfatıdur yoòsa vÀv-ı èaùife ile degildür nitekim şeró åadedinde olan baèøı bì-mÀyelerüñ nusòalarında ve àayride vÀvla vÀúie olmışdur **[65a]** (1) *Her kirÀ binì berÀh-ı nÀ-æevÀb / Ser berÀheş Àr tÀ yÀbì æevÀb* taúdiri her kesì ki binì ÿ rÀ dimekdür ki ÿ rÀ mefèÿli ve be-rÀh aña ôarfdur ve baède'l-cümle her kesìye åıfatdur ki her kesì mübtedÀdur **nÀ-æavÀb** rÀhuñ åıfatıdur ve ser Àruñ mefèÿli ve be-rÀheş anuñ ôarfıdur ve rÀheşde olan şın sere úayddur sereş be-rÀh Àr dimekdür æevÀb yÀbinüñ mefèÿlidür ve baède'l-cümle taèlìliyyedür nÀ-æavÀb òauÀ dimekdür **æevÀb** èamel-i åÀlih muúÀbelesinde olan cezÀdur el-maènÀ her kimi ki rÀh-ı òauÀda göresin gerek òauÀé ôÀhir ve gerek òauÀ-yı bÀùın sen anuñ başını ve yüzini ùariú-i æavÀba getür ve ùòarí yola döndür (2) *Zahmet-i òod-rÀ zi merdüm dÿr dÀr / BÀr-ı òod ber kes meyefgan zinhÀr* dÿr dÀruñ mefèÿl-i evveli ve zaómet åÀnisi ve cÀrr u mecrÿr dÿra müteèalliúdür ve cÀéizdür ki dÿr dÀruñ mecmÿeyı èarabide baèidd maènÀsına ola tebèiddan ki írÀú ùutmaúdur bu åÿret de mefèÿl bir olur ki zaómetdür bÀr mifekenüñ mefèÿli ve ber aña müteèalliúdür **zaómet** àalebe vü taøyiúdür **bÀd** yükdür óiml gibi **mì-feken** nehydür aålında me efkendür maãdarı efkendendür bıraúmaú maènÀsına **zinhÀr** kelime-i tenzihe ve

⁵⁷ "Bu dördü (dört öğüt) kime hak vermişse / O kimse dindar bir mü'min olur."

redêdûr kellÀ maènÀsına el maènÀ kendi âlúletüñi ve kendüñe şÀúú olan işi òalúdan írÀú ùut ãaúın kendi bÀruñı kimsenüñ üzerine bıraúma belki àayrûñ yükini kendi üzeriñe al ki kemÀl-i insÀni bundadur (3) *Ger hemî ò`Àhi ki bÀşi restgÀr / Roò megerdÀn ey berÀder ez seh kÀr restgÀr* bÀşinüñ mefèyli ve bÀşi cümlesi daòì ò`Àhinüñ ve ò`Àhi cümlesi daòì fièl-i şarûdur ve roò megerdÀnuñ mefèyli ve ez aña müteèalliúdur ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarûdur **restgÀr** aálında restedûr ki ism-i mefèyldûr úurtılmış ve òalÀâ olmuş maènÀsına **me-gerdÀn** nehydûr maâdarı gerdÀnidendûr döndürmek maènÀsına taòvîl gibi el-maènÀ ey birÀder dünyÀ ve Àòiretde ehl-i necÀtdan olmaú dilerseñ üç kÀrdan yüzüñi çevirme ve anlarla èamel eyle yaèni bu üç kÀr senüñ dest-i úahrdan sebebi necÀú ü bÀèiâ òalÀâúndur (4) *EvvelÀ dîden buved óükm-i úaøÀş / Baèd ezÀn custen becÀn u dil rıøÀş* evvel mübtedÀ dîden buvedüñ fÀèili óükm dîdenüñ mefèyldûr baède'l-cümle òaberdûr óükm-i úaøÀya ve úaøÀ şına muøÀf ve şın allÀhü teèÀlÀya rÀcièdûr baèd custene ôarf ve cÀrr u mecrýr aña müteèalliúdur rıøÀş anuñ mefèyldûr **dîden** burada rüéyet-i úalbiyyedûr ki maèrifetdûr **úaøÀ** defèine çÀre olinmayan óükm-i ezeli ve írÀdet-i úaùèiyyedûr [66b] (1) *Piş merdüm her ki rÀzet kerd fÀş / Hemdem-i Àn ebleh-i bÀùıl me-bÀş* taúdiri her kesî ki kerd fÀş rÀzet piş merdum me-bÀş hemdem Àn ebleh-i bÀùıl dimekdûr **kerdfÀş** mecmýeî èarabî ile efşÀ maènÀsınadur **hemdem** hemnefes ü hemãoóbet **ebleh** selimü'â-âadr u uàuz **bÀùıl** muúÀbil óaúdur ki maúÀl ü faèÀlde olmaâa şÀmildûr el-maènÀ her kimse ki senüñ rÀzyñı òalú öñünde ve nÀs yanında ifşÀ idüp söyler ol ebleh bÀùıl ve aàzı açıaúñ muãÀóibi olma zirÀ hemdem odur ki ãÀóibü's-sırr yaèni rÀzdÀr ola çünki bu maènÀ mefúuddur pes o maúyle ile ãoóbet-i memnyèdur ve illÀ feøÀóate müéeddî olur (2) *Her ki bÀşed mÀniè-i èoşr u zekÀt / V'Àn ki àÀfil vÀr begzÀred áalÀt* her kesî ki vÀnkesi ki taúdirindedûr ki àÀfil vÀr mÀ-baèdına úayddur ber bÀşa ve ez óaðere müteèaliúdur ve bÀş cümlesi her kesîye òaberdûr zirÀ her kesî èarabide küllü şaòã maènÀsına mübtedÀdur ki her lafôî küll ifrÀdı maènÀsınadur tÀ cümle-i sÀbiúÁé-yı emriyyeyi taèlildûr

zÀr ne-bÀşinüñ mefèýlidür bisyÀr zÀre úayddur **mÀniè** muúÀbili muèùidür **èošr** burada murÀd òÀric-i arødan verilen zekÀt-ı èošürdür **zekÀt** maldan cüz-i muèayyendür ki fuúarÀya âarf olunur ve **vÀridÀt** teşbihdür **begzÀred** muøÀriè-ı müşebbdür maâdarı guzÀrdendür edÀ itmek maènÀsına ki türk ödemek dir **âalavat** efèÀl-i maòâýâa ve erkÀn-ı maèlýmeyden èibÀretdür **óaõer** òavfdan **çenÀn** aâlında çün Àndur ki çün teşbihe ve Àn ism-i işÀretdür baèdeõÀ beyt-i evvel beyt-i âÀniye merhýndur anuñçün bir yerde cemè olındı el-maènÀ her kes ki èošr ü zekÀta mÀniè ola yaèni واتواحقه⁵⁸ mycibince òÀric arøuñ óaúúını maóalline virmeye ve daòì واتوا الزكوة⁵⁹ flúòà óaúú-ı fuúarÀyı iòrÀc eylemiye ve ol kimse ki àÀfil gibi namaz odaya yaèni şuryü-ı ôÀhir ü baúınasın reèÀyet itmeyüp àÀfilÀne namÀz úıla o maúýle kimseden óazer üzerine ol áaúın ùÀ ki cihÀnda çou nalan olmyasın yaèni eger iótirÀz üzerine olmazsañ ve anlara hemdem olursañ başuñ gelen derd ü belÀ ocinden çou iñlersin zirÀ óuúýú-ı allÀh ve óuúýú-ı èibÀd bilmeyenler maàøyb u menóýslardur pes anlara úarın olan daòì anlar gibi olup berekÀt-ı èömr ü rızú bulmadıàından àayri dünyÀda meómým ü Àòiretde muèaõõeb olur (5) *Der guõer ez çÀr òaãlet zinhÀr / TÀ nesýzed mer turÀ bisyÀr nÀr* der guõer emrdür maâdarı goõeştendür ki geçmekdür ne-sýzedüñ fÀèili nÀr ü mefèýli tu rÀdur mer zÀyiddür bisyÀr maóõýfa âıfatdur ki ol maóõýf ne-sýzedüñ mefèýl-i muùlaúidür èarabî ile taúdiri كَيْلًا يَحْرَقُ النَّارَ احْرَاقًا كَثِيرًا⁶⁰ dimekdür **ne-sýzed** muøÀriè-ı menfîdür maâdarı syòtendür yanmaú ve yaúdı maènÀlarına ki lazım ü müteèaddidür **nÀr** óissiyye ve rýóÀniyyeye [66a] şÀmildür óissiyye cehennem ü rýóÀniyye àÀm ü elem ü óasret ü nedÀmetdür el-maènÀ dört òaãletden geç áaúın yanına uàrama ve áÀóibi olma tÀ ki seni áýri ve maènevî Àteş çou yaúımıya yaèni eger ol dört òiãÀl-i reõileden geçmez ve anı terk itmezsen çou yanarsın ve àam u óasret Àteşine düşersin (6) *Leõõet-i èömret eger bÀyed bedehr / BÀş dÀéim ber haõer ez óışm*

⁵⁸ "Hasat günü de hakkını verin." Kur'ân-ı Kerîm, En'âm Suresi (6);141.

⁵⁹ "Zekatınızı ödeyin!" Kur'ân-ı Kerîm, Nur Suresi (24);56.

⁶⁰ "Böylece ateş sizi kabuk gibi yakmaz."

u úahr èomretde tÀ-yi òiùÀb bÀyede úayddur taúdiri eger bÀyedet
 leõõet-i èomr bed her dimekdür pes leõõet-i èomr bÀyedüñ fÀèili
 ve tÀ-yi mefèýlidür dÀéim ôarfdur ber bÀşa ve ez óaõere
 müteèalliúdür **òaşm** àaøabdur el-maènÀ eger saña dehr ü zamÀnda
 leõõet-i èomr gerekse ve óalÀvetini bulayım dirseñ dÀéimÀ àaøÀb
 u úahrdan óaõer üzerine ol yaèni kimseyi meúhýr ü musaòòar ideyim
 ve intiúÀm alayım diyü muòuarib ü bi-óuøýr olma zirÀ òaşm u úahr
 itmek ve intiúÀm āadrında olmaú insÀna keder virür ve zehrñÀk
 eyler pes leõõet-i èömri ne-vechle bulur belki vaúti zehrle guzer
 ider pes bu maúýle āıfatdan selimü'ā-āadr olmaú gerekdür ki dünyÀ
 ve Àòiretde āýri ve maènevî èaõÀbdan òalÀā-ı nefsi bu āıfatdan
 tezkiye ile olur (7) *Çün negerded òalú bÀ òulú-ı tu rÀst / Ger*
beòuy-ı merdümÀn sÀzi revÀst òalú evvel ne-gerdedüñ fÀèilidür
 est mefèýli ve bÀ-òalú aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle fièl-
 i şarùdur be-òýý sÀziye müteèalliúdür ki sÀzi fièl-i muòÀuabdur
 ve bu daòì baède'l-cümle şarù-ı āÀnidür ve revÀst yecýz maènÀsına
 cezÀdur ve baède'l-cümle şarù-ı evvelüñ cezÀsıdur ve cÀéizdür ki
 revÀ cÀéiz maènÀsına mübtedÀ-yı maóõýfa òaber olup cümlesi cezÀ
 ola in revÀst taúdirine zirÀ èarabî ve farside şarù u cezÀ cümle
 úabilindendür el-maènÀ çünkü òalú-ı èÀlem senüñ òulú u òuyuñ ile
 rÀst u dürüst olmıyalar belki senüñ òuyuñla taóalluúdan münòarif
 olalar ve sen òuyuñla tenhÀ úalasın eger merdumlerüñ ve nÀsuñ
 òuyı düzilüp úoşılup kendüñe düzen virseñ revÀ ve cÀéiz ve belki
 maóalline göre vÀcibdür velÀkin bu maènÀ umýr-ı èÀmmeye göre
 şerèÀ muvÀfıú olan mevÀddadur ve illÀ òilÀf-ı şerèè üzre ve èÀdet-
 i úabióada òalúuñ mizÀcına göre yürimek rÀst u revÀ degildür (8)
ZÀn çe óÀāıl nist dil òursenddÀr / Gýş-ı dil-rÀ cÀnib-i in
penddÀr taúdiri dÀr dîl-i òursend-i zi Ànçe ki ý óÀāıl nist
 dimekdür ki dil dÀruñ mefèýl-i evveli ve òursend āÀnisi ve ôarf-
 i cerr òursende müteèalliúdür vÀv mübtedÀ ve óÀāıl nistüñ
 mefèýlidür zirÀ nist burada leys maènÀsınadur ve baède'l-cümle
 òaber ve baède'l-cümle ki rÀbiúÀsıyla çe ye āıfatdur zirÀ çe
 burada çiz maènÀsınadur **òursend** úÀnièdür kýş dil ikinci dÀredüñ
 mefèýl-i evveli ve cÀbet-i āÀnisidür el-maènÀ ol nesne ki óÀlÀ

óÀã1l ü vÀúie degildür andan úalbüñi úÀniè ve rÀø1 ùut yaèni mÀøiye teéessüf ü müstaúbel içün tevaúúie itme belki mevcýdla iktifÀ eyle ve úalbüñi úulaàını bu naãlóat cÀnibine ùut zira saña fÀyideli nesnedür (9) *Ey òalife tekye ber devlet mekon / YÀd dÀr ez nÀã1ó-ı òod in süòan òalife sulùÀndur ber tekyye müteèalliú ve tekye mefèýl mekondur yÀddÀruñ mecmý-yı èarabì ile iófÀò maenÀsınadur in mefèýl-i àariói ve ez àayr-ı àarióidür* **òalife** òilÀfetdendür ki àayrúñ yerine nÀéib ü maúÀmına úÀéim olmaúdur **tekye** èitimÀddur **devlet** şol mÀl ü mertebedür ki beyne'n-nÀs tedÀvül yaèni birbirinden aòò olunur el-maenÀ ey òalife-i èarø u medÀr beúÀ-yı üýl ve èarø mÀl u mülk ü mertebèñ üzerine iètimÀd itme ve dünyÀya úayanma zirÀ bi-vefÀ vü serièü'z-zevÀl ve óicÀb-ı ôulemÀnidür ve kendi vÀèiô nÀã1óuñdan bu sözi ve pendì óíô eyle zirÀ müfid nesnedür ki èamel iderseñ müntefiè olursın ve óaúúa tevekkül-i taammla berÀziò dünyÀ vü Àòiretde necÀù bulursın yýsuf ü dÀvud ü süleymÀna èaleyhi's-selÀm naòar eyle ki devlet ü salúanatları óaúúa hicÀb olmadı ve devlet içinde devlet-i èaòimi buldılar sırr-ı iftiúÀrdur anuñçün ôÀhirde daòì fuúarÀé ile mücÀlise iderler ve kesb yedleriyle taèayyüş iderlerdi fÀ-èarefe (10) *Sýd nekned ger girizi ez úaøÀ / Her çi mi Àyed bedÀn midih r1øÀ* sýd nekned cezÀ-yı muúaddem ger girizi ez kaøÀ-yı şarù-ı muéaòòardur sýd neknedüñ mefèýlidür fÀèili maóöýfdur ki cümle-i şarúıyyeden müstefÀddur nekned giriòten sýd dimekdür **girizi** muòÀriè-ı muòÀùabdur maàdarı goriòtendür úaçmaú maenÀsına firÀr gibi ez aña müteèalliúdür her çe her çiz ki maenÀsınadur ki mübtedÀ ve mi-Àyed cümlesi maóöýf olan ki rÀb1úasıyla aña àífatdur r1øÀ mi-dihüñ mefèýli ve bedÀn r1øÀya müteèalliúdür ve baède'l-cümle òaberdür **bedÀn** aálında be Àndur **dih** emrdür maàdarı dÀdendür virmek maenÀsına ièùÀ gibi el-maenÀ eger úaøÀ ve óükm-i ezelden firÀr iderseñ bu firÀr itmek saña fÀyide virmez zirÀ úaøÀ-yı mübrem geri dönmez ve Àòir muúaøøì ne ise yerin bulur binÀéen èali haòÀ her nesne ki úaøÀdan saña gele aña r1øÀ vir yaèni àaøÀb itme ve iètirÀø eyleme zirÀ ol muúaøøì senüñ aóvÀl ü èaybuñdandur ki óaú teèÀlÀ vaút-i merhýnunda òalú idüp saña

göndermişdür pes لا نفرق بين احد من رسله⁶¹ mycibince úaøÀ vü úadere imÀnı kÀmil olan kimse maóbÿbı úabÿl [67b] itdügi gibi meger vahy daòì úabÿl ider ki maóbÿb-ı ùabèen óulv ü òayrdur ve mekrÿh ùabèen mürr ü şerdür ve eger vÀrid olan úaøÀé muèallaú ise duèÀ éile úarşula zirÀ duèÀ daòì úaøÀdandur bu äÿretde úaøÀyı úaøÀ éile redd itmiş olursın (11) *Her ki ÿ bÀ dostÀn yek dil buved / Cümle maúsÿd-ı dileş óÀãıl buved* taúdiri her kesì ki ÿ buved yekdil bÀ-dostÀn dimekdür ki her kesì mübtedÀ ve ÿ mübtedÀ-yı áÀnì ve buved cümlesi òaber mübtedÀ-yı áÀnì ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele äıfat olur mıârÀè-yı áÀnìnüñ taúdiri buved cümle maúäÿd dileş óÀãıl dimekdür ki cümle buvedüñ fÀèili ve óÀãıl mefèÿlidür ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele óaber olur ve cümle lafôı maúäÿd muøÀfdur ki aālında cümledür hemze-i iøÀfet ile el-maènÀ her kimse ki dostlarla yekdil ü yekcihet yaènì mütteóid ü müttefiú ola ol kimsenüñ cemèi meúÀãıd-ı úalbì óÀãıl olur yaènì göñli murÀdı ne ise vücyda gelür zirÀ bir maālaóat-ı mühimme düşdükde úalbleriyle himmet ü úalıblarıyla daòì ièÀnet eylerler ve anı maòöÿl eyleyüp óÀli üzerine terk itmezler zirÀ muúteøÀ-yı āadaúat ve uòuvvet-i nuāret ü ièÀnetdür òilÀfı degil ve şol ki aòbÀbla āadÀúat üzerine zindegÀnì itmeye Àoir maúhÿr ü maòöÿl olur (12) *Der cihÀndÀnì ki gerded muèteber / Án ki ÿ rÀ pÀk mì bÀşed naôar* **ki** burada ism-i istifhamdur èarabide men gibi ve mübtedÀdur ki òaberi gerded cümlesidür ve baède'l-cümle dÀniye mefèÿldür zirÀ burada dÀnì efèÀl úulÿb-ı muèallaúadandur ve burada maènÀ-yı istifhÀmı müteôammındur Àn ki cevÀb-ı istifhÀmdur taúdiri Àn kesì gerded muèteber ki dimekdür ki Àn kesì mübtedÀ ve mÀ-baèdı òaberdür naôar mì-bÀşedüñ fÀèili ve pÀk mefèÿli ve ÿrÀda rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ki naôara müteèalliúdür **muèteber** iètibÀrdandur ki müşÀhede olınan nesnenüñ maèrifetinden müşÀhede olinmayan nesnenüñ maèrifetine èubÿrdur **pÀk** Àrì vü temiz dimekdür **pÀk** úayurmaú didükleridür **òaur** helÀkdür el-maènÀ bilürmisin ki cihÀnda kim muèteber olur ve úangı şaòs ziyÀde raàbet ü iètibÀr bulur ol kimse muèteber olur ki pÀk naôar

⁶¹ "Biz Allah'ın peygamberleri arasında ayırım yapmayız" Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi (2);285.

yaèni hevÀ vü şehvetle naôÂardan ûÂhir ola ve çeşm-i mecÂzla baúmiya belki èafif ola veyÀòud kÂri naôar-ı èaúliye muúÂarin ola ve her işi ûariúí üzerine işliye bu maúyle ise úillet üzerine bulunur anunçün muèteberdür ki òaûar ü helÂkden òavf itmeye ve umýr-ı hÂèileyi úayurmaya ve emn üzerine ola bundan murÂd şecÀeatle vaâfdur zirÀ bahÂdır olan kimsede olur olmaz nesneyi mübÂlÂt olmaz bulunursañ rýz-ı miónet ü şiddetde ol daòì saña muèayyen ve meded irişici olur yaèni eylik øÂyiè olmaz ve fÂéidesi yine saña rÂciè olur úÂle teeÂlÀ ⁶²هل جزاء الا حسان الا حسان ve bu maømýnla èamel itmek ehemmi-mühimmÂtdandur velÂkin ekâer nÂs àÀfillerdür ve vÂúíèanuñ ilÂcını vuúyèından ãoñra ararlar maèhazÀ tedÂriki muúaddemden gerekdür (4) *Çün beyÂbî devleti ez müsteèÂn / Ender an devlet mebor ez dostÂn* devleti beyÂbînuñ mefèyli ve ez aña müteèalliúdür ender Ân mebora ôarf ve ez aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarúdur **beyÂbî** muøÂriè-ı muòÀuabdur maâdarı yÂftendür bulmaú maènÂsına **devleti** bir nevè devlet ü mÂl ü mertebe **müsteèÂn** allahü teeÂlÂdur ki andan vaút-i óacÂtda èavn ü nuâret úaleb olunur **mebor** nehydür maâdarı boridendür kesmek maènÂsına el-maènÀ çünki óaú teeÂlÂnuñ ièÂnet ü imdÂdıyla bir devlet-i èÂliyye bulasın ol devlet ü pÂye içinde dostlardan kesilme ve yine evvelki ãoóbet ü óüsn-i muèÂemele üzerine ol bil ki be-óasebü'l-maúÂm ve'l-óÂl-i musÂvÂt aóbÂb eyle tÂ ki mezid-i rıfèat bulasın (5) *Mer tu rÂ her kes ki yÂr-ı àam buved / Çün resed şÂdî hemÂn hemdem buved* taúdiri yÂr tÿ buved der evúÂt-ı àam dimekdür ki her kes mübtedÀ ve yÂr buvedüñ mefèyli ve mer tu rÂ aña müteèalliúdür zirÀ burada rÂ lÂm-ı cÂrre maènÂsınadur şÂdî resedüñ fÂèili ve baède'l-cümle fièl-i şarúdur hemdem buvedüñ mefèyli ve hemÂn hem ol maènÂsına olursa fÂèil olur el-maènÀ her kimse ki evúat-ı àam u àuããada senüñ yÂr àamkÀruñ çünki àamuñ zÂéil olup ferÀó u sürýr óÂãıl hem ol yÂr àam senüñ enis ü muãÀóibüñ olur ve miónet ü rÂóatda senden münúaúìè olmaz pes saña lÂzım ü vÂcibdür eyyÂm-ı àamda olan àamòorluàuna baúup eyyÂm-ı sürýrda meclisüñden dÿr u ãoóbetüñden

⁶² "Güzelliğin karşılığı elbette güzelliiktir" Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân Suresi (55); 60.

mehcÿr itmeyesin veyÀoud her kimse ki eyyÀm-ı àamda saña àam yüki ola yaèni àamòoruñ òilÀfuñda bulına çünki saña sürÿr irişe yaèni idbÀaruñ iúbÀle mübeddil ola hemÀn saña enis ü muãÀóib olur ve äÿret-i muèÀmele başúa yüz gösterür ve nifÀúını setr idüp iòlÀã yüzinden gelür (6) *Maèrifet óÀãıl kon ey cÀn-ı peder / TÀ beyÀbi ez òudÀ-yı òod òaber óÀãıl kon mecmÿeı èarabide óaããıl maènÀsına olmaàla tefèilden emr olmaú üzere maèrifet aña mefèýldur óaããılı'l-maèrifet maènÀsına ez òabere müteèalliú ve òaber beyÀbinüñ mefèýlidür ve cümlesi taèlìliyye olur zirÀ tÀ àaraø içündür **maèrifet** bir nesneyi ⁶³على ما هو عليه idrÀk itmekdür [67a] pes nÀôımuñ murÀdı maèrifet-i ilahiyyedür ki òÀt ve äıfat u efèÀl-i óaúúa müteèalliúdür **óÀãıl kon** óÀãıl eyle dimekdür **cÀn peder** yaèni ey pederüñ cÀnı gibi maóbÿbı **òaber** iòbÀrla olan èameldür el-maènÀ ey eèizz vÀóibb eşÿÀ olan cÀn gibi èaziz ü maóbÿb olan piser maèrifet-i ilahiyye-yi cemèini úasd eyle tÀ ki kendi rabbuñdan òaber bulasın yaèni kişie maèrifetullah lÀzım ve ùariúinden óaúudan òaber almaú gerekdür tÀ ki àÀfil ü cÀhil zümresinden olmıya zirÀ àaflet ü cehl-i menhídür seyyid şerif curcÀniden rah menúýldür ki tÀ ben ò`Àce èalÀaddın èauùÀra úaddise sırruh peyveste olmadum òudÀy müteèÀlÀ bilüp añlamadum yaèni aòz-ı maèrifetullah baña èauùÀruñ ãóóbetinden hÀãıl oldu şöyle ki eger aña muttaãıl olmıyaydım óaúudan bi-òaber úalurdım (7) *Her ki ÿ rÀ maèrifet óÀãıl neşod / Hiç bÀ maúãýd-ı òod vÀãıl neşod* maèrifet neşedüñ fÀèili ve óÀãıl mefèýli ve ÿrÀ óÀãıla müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ve baède'l-cümle her kiye äıfatdur ki her ki her kesì taúdirinde mübtedÀdur ikinci neşedüñ taótında øamir-i fÀèil ÿya rÀcièedür vÀãıl mefèýli ve bÀ vÀãıla müteèalliú ve baède'l-cümle òaber mübtedÀdur el-maènÀ her kimse ki añÀ maèrifetullah óÀãıl olmadı ve óaúuí esmÀ vü äıfatı yüzinden maúðÿr-ı beşer olduıı úadr bilmedi evúÀtdan bir vaúitde murÀd u maúãýdına vÀãıl olmadı belki andan münúatiè úaldı zirÀ maúãýd aãılı maèrifetullahdur pes ùariú-i maèrifetden münúatiè olan kimse her ne maúýle murÀda irse münezzil-i maúãýdda irdim*

⁶³ "Bulunduğu hal üzere."

dimesün zirÀ maèrifet-i maúbýle taúvÀ vü èamel ü sülýk yüzinden óÀãıl olandur mÀèadÀsı merdýddur (8) *Her ki èÀrif şod òudÀy ò`işrÀ / Der fenÀ biyend beúÀ-yı ò`işrÀ* taúdiri her ki şod èÀrif òudÀy ò`iş rÀ dimekdür ki èÀrif şoduñ mefèýli ve òudÀy èÀrifüñ mefèýli bekÀ biyendüñ mefèýli ve der aña ôarfdur ve cümle-i ýlÀ her kiye âıfat ve âÀniye aña ôaberdür zirÀ her kesı taúdirindedür ki mübtedÀdur **fenÀ beúÀ** birbirlerinin ııdlarıdur el-maènÀ her kişı ki kendi òudÀsına èirfÀn-ı óaúıúı ile èÀrif ola ve vicdÀn ile idrÀk eyliye ol kimse fenÀfillah mertebesinde görür kendi beúÀsını ve óayÀtını ve idrÀk eyler zirÀ burada rüéyetden murÀd rüéyet-i úalbiyyedür el-óÀãıl óaúúla beúÀ ve óayÀt-ı bÀúııye isteyen evvel kendi nefsinı ifnÀ ider yaèni ôÀt u âıfat u efèÀlini ôÀt u âıfat u efèÀl óaúda müstehlik úıllur ãoñra ôÀt u âıfat efèÀl óaúla beúÀ bulur ki evvelkiye taólil ve ikinciye taèúıd dirler işte mertebe-i fenÀ ôÀta èurýc ve mertebe-i beúÀ âıfata nüzýl äýretidür ki èurýcda muntehÀya o ednÀ vü nüzýlde àayete úabe úavseyn dirler ve fenÀ mevt-i maènevı vü beúÀ óayÀt-ı bÀúııyedür ve beyt-i meøkýrda böyle demek daòı olur ki ol kimse beúÀsını ve zindeligini èÀlem-i fenÀda görür ve taóãıl ider zirÀ fenÀ-yı irÀdi-i maènevı sülýkla óuãýle gelür ve sülýk sefer-i maènevidür ve sefer-i maènevı bu èÀlem-i fÀnıde bÀúıı olduúça vücýd bulur çünkü fenÀ-yı ıòúırÀrı yaèni mevt-i ùabiè ile fÀni ola bir daòı tedÀrik-i mÀfÀt idemez pes sırr-ı óayÀt ü beúÀdan óiããemend olayım diyen kimse èÀlem-i fenÀda iòtiyÀr elinde iken ùariú-i fenÀya sülýk ider (9) *Her ki ý èÀrif nebÀşed zinde nıst / Úurb-ı óaú-rÀ lÀyıú u erzende nıst* taúdiri her kesı ki ý ne-bÀşed èÀrif nıst zinde dimekdür ki her kesı mübtedÀ ve ý mübtedÀ-yı âÀni ve ne-bÀşedüñ fÀèili taótında øamır-i ý ve mefèýli èÀrif ve baède'l-cümle ôaber mübtedÀ-yı âÀni ve baède'l-cümle âıfat mübtedÀ-yı evveldür nıst leys maènÀsınadur fÀèili taótında øamır-i ý ve mefèýli zinde ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele ôaberdür lÀyıú ikinci nıstüñ mefèýli ve úurb lÀyıúa müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ve liyÀúat gerçi bÀéile taèdiye olunur fe-emmÀ maènÀ-yı ehliyet taømını ile

cÀéizdür èarabî ile taèbiri leys ehlen úurbü'l-óáu dimekdür ve baède'l-cümle àaberdür **zinde** óayydur **úurb**-ı óáuú óáuúúat-i úÀbe úavseyndür yaèni şol dÀéireyi iki niâf eyleyen óau-ı miúdÀrî nesnedür ki müşÀhede didükleri bu mertebede óÀãıldur **erzende** lÀyıú maènÀsına isimdür masdarı erzÀnidendür el-maènÀ her kimse ki o èÀrif-billÀh olmıya zinde degildür zirÀ óayÀt-ı óissiyyeye iètibÀr yoúdur ki óayvÀnÀtda daòî vardur belki muèteber olan úalbüñ feyð-i maèrifetle zinde olmasıdur ki óayÀt-ı insÀniyye budur ve öyle kimse úurb-ı óáuúa lÀyıú erzÀni degildür zirÀ úurb-ı óáuúa vesîle olan maèrifetdür ve maèrifetüñ daòî ùariki èibÀdetdür (10) *Nefs-i óod rÀ çün şinÀsi bÀ óauÀ / Óáu teeÀlÀ rÀ bedÀni bÀ èauÀ* *nefs şinÀsiye mefèýldür bÀ daòî aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle fièl-i şarúdur óáu bedÀniye mefèýldür ve bÀ daòî aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarúdur teeÀlÀ cümle-i muèarrıøadur* **nefs**-i murÀd *nefs-i óayvÀniyyedür ki mebd-i şerr ü fesÀddur* **şinÀsi** muøÀriè-i muòÀùabdur maâdarı şinÀòotendür añlamaú maènÀsına **óauÀ** muúÀbili ãevÀbdur **óáu** ism-i óÀtdur åÀbit ü dÀéim ü **bÀúî** maènÀsına **teeÀlÀ** mÀzidür vaâf-ı vÀãıfeyn ü èilm-i èÀlameyn ü èÀrifeyn anı ióÀta itmekden ve ãıfat-ı maólýkeynden èÀlî vü mürtefiè oldı dimekdür **bedÀni** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı dÀnistendür bilmek maènÀsına **èauÀ** èauıyye vaãla **[68b]** el-maènÀ çünki kendi nefsüñi óauÀ éile yaèni óauÀ kÀr añlıyasın óáu teeÀlÀyı bi èauÀ éile yaèni èauÀkÀr bilürsin nÀòımuñ murÀdı ùabÀúÀt-ı maèrifetden ùabaúa-i ednÀyı beyÀndur zirÀ evãÀf-ı ilÀhiyyeyi maèrifete evãÀf-ı nefsiyye ile intiúÀl olunur pes úalb-i insÀnide ednÀyü'l-maèÀrif *nefs-i óayvÀniyyenüñ şÀnı óauÀ olduain bilmekdür ve kişi kendi cürmine iètirÀf itmek ùaleb-i èafvî müstelzimdür èafüvv ise allahü teeÀladur ki müönibe tevbe ièuÀ ider ol daòî tÀéib olur ve tevvÀb u àafýr u èafvv isimleri yüzinden óáuúa irtibÀù bulur ve èabd meöb-i öeneb ne idügin bilmese bu irtibÀùı bulmaz (11) èÀrif Àn bÀşed ki bÀşed óáu şinÀs / Her ki èÀrif nist nebved cins ü nÀs taúdiri èÀrif bÀşed Àn kesî ki dimekdür ki dimekdür ki èÀrif mübtedÀ ve Àn kesî bÀşedüñ mefèýli ve baède'l-cümle àaberdür bu*

äýretde bÀşedüñ fÀèili taótında øamir olur ve ikinci mîârÀeuñ
 taúdiri her kesî ki nîst èÀrif dimekdür her kesî mübtedÀ ve èÀrif
 nîstüñ be-óasebü'l-maènÀ mefèýlidür ve baède'l-cümle mübtedÀya
 âifatdur ne-buvedüñ ûaótında øamir-i fÀèil mübtedÀya racièdür
 cins ne-buvedüñ mefèýlidür ve baède'l-cümle òaberdür **óáuşinÀs**
 vaâf-ı terkîbidür aâlı şinÀsende-i óáuður óáu añlayıcı maènÀsına
cins nevèden Àèimm olana dirler **nÀs** ism-i cemèdür el-maènÀ èÀrif
 ol kimse olur ki óáuşinÀs ola yaèni óáu añlamıyan kimseye èÀrif
 dimezler gerekse èÀrif taòallüâ eylesün ve ulým ü úavÀnîn-i
 èaúliyye ve rüsým-ı èörfiyye bilsün zîrÀ maúâýd-ı aâlı èilm-i
 ilÀhidür her kim ki èÀrif-i billah degildür cins-i nÀs olmaz
 yaèni sen o maúuleye Àdem dime zîrÀ Àdem òalifetullahdur ve
 òilÀfet-i èilm ü maèrifet üzerine mevúýfdur (12) *Hest èÀrif rÀ*
bedel mihr ü vefÀ / KÀr èÀrif óamd bÀşed bÀ åenÀ mihr ü vefÀ
 mübtedÀ ve hest muúaddem òaberdür óÀâıl maènÀsına èÀrif be-
 óasebü'l-maènÀ heste müteèalliúdür zîrÀ rÀ lÀm-ı cÀrre
 maènÀsınadur bedel aña ôarfdur kÀr bÀşedüñ fÀèili ve óamd mefèýli
 ve bÀ maè maènÀsına aña müteèalliúdür óamd maómýd üzerine åenÀdur
 yaèni taèòimini müşèir olur vechle ôikrdür nièmet muúÀbelesinde
 ve àayride olmaâa èÀmn u mevridi òÀâdur ki yalnız lisÀndur el-
 maènÀ èÀrifüñ bir nişÀnı daòì budur ki èÀrifüñ úalbinde mihr ü
 vefÀ vardur yaèni muóabbet-i rýóÀniyye ve ahd ü vaède vefÀ Àrdur
 gerek óáuúa ve gerek òalúa nisbet eyle ve bir èalÀmeti daòì budur
 ki èÀrifüñ kÀrı allahü teèÀlÀya óamd ü åenÀ olur yaèni eger
 nièmet-i maèrifete ve eger àayriye ve gerek sırra ve gerek
 øarrÀda zîrÀ cümlesi fièl-i maómýddur ve baèı aóvÀlüñ ûabèen
 mekrýh oldıâı èÀrifüñ àayriye göredür zîrÀ èÀrif sırr-ı úadere
 vÀúıf u óikmet-i ibtilÀya muúuâliè vü óulv ü mürr aña berÀberdür
 ki óulvile müteleöôîö ü mürrle müteéallim olmaz fÀèarefihu (13)
Her ki ý rÀ maèrifet baòşed òudÀy / áayr-ı óáu rÀ der dil-i ý
nîst cÀy taúdiri her kesî ki baòşed ýrÀ òudÀy maèrifet nîst der-
 dil-i ý àayr-ı óáu rÀ cÀy dimekdür ki ýrÀ baòşedüñ mefèýl-i àayr-
 ı åariòì ve òudÀy fÀèili ve maèrifet mefèýlidür èarabî ile

taúdiri كل شخص وهب له الحاق معرفته به ليس في قلبه محل لغيره ⁶⁴ pes cÀy nistüñ fÀèili ve der aña ôarf ve àayr mefèyl-i àayr-i âariódür **baøsed** muøArièdur maàdarı baøsidendür baàıslamaú maenÀsına el-maenÀ her kes ki allahü teeÀlÀ aña ôat ü âıfat efèÀline müteèalliú maèrifet baàıslaya anuñ úalbinde óaúdan àayri içün yer youdur zirÀ ما جعل ⁶⁵ mycibince úalb-i vÀóidde yÀr ile aayÀr âıamaz ve maèrifetullah o maúyle taèalluú götürmez pes úanai úalbde ki mÀsivÀdan bir nesneye taèalluú vardur anuñ maèrifeti úÀaira vü nÀúıãadur **[68a]** (1) *Kem koned bÀ kes vefÀ in rÿzgÀr / Cevr dÀred nisteş bÀ mihr kÀr* taúdiri koned in rÿzgÀr vefÀ bÀ kes kem dimekdür ki in rÿzgÀr konedüñ fÀèili ve vefÀ mefèyli ve bÀ-kes vefÀya müteèalliúdür kem konede ôarfdur cevır mÀ-baèdına mefèyldür nist burada leys maenÀsinadur ki kÀr fÀèili ve şın maenÀda mefèyl-i âarióidür èarabide lehü maenÀsına ve bÀ maèa maenÀsına kÀre müteèalliúdür el-maenÀ bu rÿzgÀr yaèni zamÀne veyÀ dünyÀ òalúa vefÀyı az eyler yaèni aâlÀ vefÀsı youdur eger vefÀsı olaydı òalú meãÀéibden maâyın olurdı óuãÿãa ecele dermÀn bulurdı pes miârÀè-ı âÀni ile bi-vefÀ oldıainı şeró idüp dir ki bu dünyÀ cevır ùutar ve zamÀnede ôulmden àayri eâer görünmez ve anuñ mihr ü muóabbetle kimseye işi youdur yaèni zamÀne ôÀlim ü àaddar ve bi-meróametdür (2) *Án ki bÀ tÿ rÿz-ı àam mibest kÀr / Ruz-ı şÀdi hem be-porseş zinhÀr* taúdiri Án kesı ki best bÀ tu rÿz àam kÀr hem be-porseş rÿz şÀdi zinhÀr dimekdür ki kÀr bestüñ mefèyl-i âariói ve bÀ tu àayr-i âariói ve rÿz aña ôarfdur ve rÿz şÀdi be-porseşe ôarfdur ve cümle-i ýlÀ Án kesıye âıfat ve âÀniye ôaberdür **best** mÀzidür maàdarı bestendür baàlamaú maenÀsına **şÀdi** şÀdluú vü sürÿrluú maenÀsına be-porseşde **pors** emrdür maàdarı porsidendür ãormaú maenÀsına suéÀl gibi el-maenÀ ol kimse ki àam u musibet gününde senüñle iş baàladı ve nedim àamküşÀr oldı ferah vü sürÿr güninde hem sen anı ãor ve anuñla luúf u kereme müteèalliú kÀr baàla ve sÀbíúayı nisyÀn ve illÀ küfrÀn-ı nièmet ehli olursın áaúın bu didügümüñ ôilÀfın itme ve yañılma dimekdür

⁶⁴ "Kendi ilmine bağılı olan her insanın kalbinde başkaları için yer yoktur."

⁶⁵ "Allah bir insan için (onun içinde) iki kalp yapmamıştır." Kur'ân-ı Kerim, Ahzâp Suresi (33);4.

(3) *Ruz-ı ni'emet ger tu perdâzi bekes / Rÿz-ı mi'onet bâşedet feryâdres* takdiri ger perdâzi tu ruz-ı ni'emet be-kes bâşedet rÿz-ı mi'onet feryâdres dimekdür ki tu perdâzi taótında olan şamir-i öiüabı teékiddür rÿz aña ôarf ve be-kes daöi aña müte'elliüdü ve baède'l-cümle fi'el-i şarüdur bâşedün fâ'ili taótında şamir kes ve mef'el-i evveli tâ-yi öiüâb ve â'nisi feryâdres ve baède'l-cümle cezâ-yı şarüdur ve tâ-yi öiüâb óaúíúatde mef'el âayr-i âarióidür zirâ taúdiri bâ-şedet râ dimekdür ki râ lâ'm-ı cârre ma'nâsınadur pes lisân-ı 'arabî ile taúdiri yeâirlüü dimekdür **perdâzi** mu'âri'e-ı mu'â'abdur maâdarı perdâ'otendür itmâm eylemek ve işe âyret virmek ma'nâsına **mi'onet** belâdur **feryâdres** vaâf-ı terki'bîdür ki resende-i feryâddur meded irirşici dimekdür el-ma'nâ eger sen ni'emet ü re'â ve öoşluâun güninde kimsenün işine âyret virürseñ ve maâla'óatında **[69b]** (1)

*Nezd-i 'ârif nist dünyâ-râ ôaûar / Belki ber ôod nisteş hergiz naôar ôaûr nistün fâ'ili ve dünyâ mef'ul-i âayr-i âarióî zirâ râ lâ'm-ı cârre ma'nâsınadur nezd aña ôarfdur naôar nisteşün fâ'ili ve ber naôara müte'elliüdü nisteşün taúdiri nist ÿrâ dimekdür **hergiz** eumÿm-ı evúât içündür **nezd** eind ma'nâsına türk yan dir **ôaûr** 'arabîdür şeref ma'nâsına **belkide** bekl? 'arabîde teraúúi ve ki lafôı mâ-ba'edına rabû içündür el-ma'nâ 'ârif-i billah úatında dünyâ vü mâfihânuñ şeref ü 'izzet ü óürmet ü miúðârı yóudur zirâ ma'lyúdur anuñçün 'ârif mülk-i süleymâna naôar itmez zirâ mülk fânidür belki óaú bâúíye ve tecelliyâúına naôar eyler ve dünyâya naôar itmek úursun belki kendi nefsi üzerine bile her giz ve aâlâ naôar eylemez ma'hazâ kendi nefsi kendine e'abbü'l-eşyâdur*

(2) *Ma'rifet fâni şoden der vey buved / Her ki fâni nist 'ârif key buved* ma'rifet buvedün fâ'ili şoden mef'elî ve fâni şodenün mef'elî ve der fâniye ôarfdur ikinci fâni nistün mef'elî ve 'ârif buvedün mef'elî ve baède'l-cümle her kiye ôaber olur fâni nist cümlesi âıfat oldıâı gibi **dervey** aâlında der oydur ki oy şamir-i munfaıldur hüve gibi burada ôudâya râci'dür el-ma'nâ ma'rifet-i ilahiyye didükleri óaúda fâni olmaú olur ya'eni netice-i ma'rifet fena'illahdur ki 'abdün ôât ü âıfat ü ef'âli

ÖAt-ı aódiyyede bi'l-küllıye müstehlik olmaúdur ki maóú u ùams
 u maóvdur her kimki bu vechle fÀni degildür úačan èÀrif-i óaúıúı
 olur yaèni olmaz belki èÀrif-i resmı olur (3) *èÀrif ez dünyÀ vü
 èuúbÀ fÀriàast / ZÀnçe bÀşed àayr-ı MevlÀ fÀriàast* èÀrif mübtedÀ
 fÀrià òaber ve ez fÀrige müteèalliúdur zÀnçe daòı ikinci fÀriàa
 müteèalliúdur bÀşedüñ fÀèili taótında øamir içündür àayr mefèyl
 ve baède'l-cümle Ànçeye áıfatdur **dünyÀ** èuúbÀ dünyÀ dünydandır
 úurb maènÀsına burada úurbıa evveliyet murÀddur ve èuúbÀ
 dünyÀnuñ èaúabindedür **fÀrig** meşàulüñ øıddıdur **zÀnçe** aálında ez
 Àn çiz ki dimekdür **mevlÀ** allahü teèÀlÀdur ki èabd-i memlÿk
 muúÀbelesinde meökÿrdur el-maènÀ èÀrif-i billah dünyÀ vü Àòiret
 ehlu'llaha óarÀmdur yaèni ehlu'llah dünyÀ vü èuúbÀya taèalluúdan
 maócÿrdur egerçi ebdÀnla aèmÀl-i uòrevıyyeye meşàullerdür
 velakin úulÿbla taèalluúdan berilerdür her nesne ki mevlÀnuñ
 àayridür andan ÀzÀdedür zıra maúlÿb-ı óaúıúı mevlÀdur yÀr-ı
 bÀúıdır àayr ise fÀnidür (4) *Himmet-i èÀrif lika-yı óaú buved /
 ZÀn ki ez òod fÀni-i muúlaú buved* himmet èÀrif mübtedÀdur liúÀ
 buvedüñ mefèyli ve baède'l-cümle òaberdür zÀn ki ez Àn sebeb ki
 dimekdür ki maømÿn mıārÀè-ı evveli taèlildür fÀni ikinci buvedüñ
 mefèyli ve ez fÀniye müteèalliúdur ve baède'l-cümle sebebe
 áıfatdur ve evvelki buvedüñ fÀèili øamir himmet ve ikincinüñ
 øamir èÀrifdür **himmet** úalbüñ bir nesne üzerine cemıè úuvÀsıyla
 teveccühidür [69a] bir vechle ki ol nesnenüñ òılÀfı òÀúıra
 gelmiye liúÀ-yı óaú burada murÀd rüéyet-i úalbiyyedür ez òod
 kendi nefsinden dimekdür el-maènÀ èÀrif bi'llahuñ himmet ü úaadı
 liúÀ-yı ilÀhi ve rüéyet bÀridür ol sebebdan ki kendi nefsinden
 fÀnié-i muúlaúdur yaèni efèÀl ü áıfat ü öAtından ve aèøÀ vü eczÀ
 ve úuvÀsından fenÀ bulmaduí nesnesi úalmamışdur el-óÀãıl eger
 èÀrifüñ murÀdı liúÀ-yı óaú olmayaydı fenÀ-yı külli bulmazdı pes
 èÀrife düşen böyle fenÀ taósıl itmekdür tÀ ki liúÀ-yı meökÿrla
 mutsaèid? ve müşerref olma zirÀ nefs perdedür (5) *BÀ çi mÀned in
 cihÀn gÿyem cevÀb / Án ki bined Àdemı çizı be-ò`Àb* bÀ mÀnede
 müteèalliúdur in mÀnedüñ fÀèilidür gÿyem cevÀb şarú-ı muúaddere
 cezÀdur taúdiri eger porsı gÿyem cevÀb dimekdür cevÀb gÿyemüñ

mefèýlidür fÀèili mìm mütekellimdür **çi ne** cevÀb úauèedur zirÀ kelÀm-ı òaãm-ı óevÀyla münúauè olur **Àdemì** bir Àdem dimekdür **ò`Àb** uyúudur el-maènÀ bu cihÀn neye beñzer eger suéÀl iderseñ saña cevÀb vireyim aña beñzer ki bir kimse menÀmda bir nesne göre ve umýr-ı òayÀliyyeden bir şeyé müşÀhede eyliye ki gördiği nesne uçar úuş sÀyesi gibi köri karaltıdır ki sÀye āayd olinmadıāı gibi ol òayÀlden daòì bir nesne elem görmez (6) *Çün şevēd bīdār ez ò`Àb ey èaziz / ÓĀāıl-ı nebved zi òÀbeş hiç çiz şevēdün* taótında øamir fÀèiled mî ye rÀcièdür bīdār mefèýldür ez bīdÀra müteèalliúdür hiç çiz nebvedün fÀèili ve óĀāılı mefèýli ve óarf-i cer óĀāıla müteèalliúdür binün evvel ü Àòiri şarù u cezÀdur **bīdār** uyanuú **ò`Àbeş**de øamir-i àÀéib fièle úayddur nebvedeş hiç çiz óĀāıl ez ò`Àb dimekdür el-maènÀ ey èazizü'l- úadr çünki ol Àdemì ò`Àbdan uyana ò`Àbda gördiği nesneden aña bir nesne hĀāıl olmaz zirÀ èilm-i simyÀ gibi emr òayÀlidür ki òÀricde vücýd-ı muóáuúáu youúdur meāelÀ kendini óammÀmda èiātisÀl ider körür uyanup bedende óamÀm-ı rÀòını bulmaz ve èasel muāaffi tenÀvül ider velakin yaúôaya geldükde aázında dĀddan zĀd bulmaz ammÀ erbĀb-ı keşfüñ insilÀòlarında olan aóvÀl böyle degildür belki òÀricde eāeri íósÀs olinur óattı cenĀb-ı nübüvvēt āallalĀhü èaleyhi vesellem **شېخ اقطعك قدس سره ښه** úurāa virüp şeyò-i meòkýr ol èÀlemde kurāanuñ niāfını ekl idüp óisse geldükde niāf Àòirini elinde buldı fesubhanü'l-úĀdir (7) *Hemçünin çün zinde-i úftĀd u mürd / Hiç çizì ez cihÀn bĀ òod nebord* hemçünin edĀt-ı teşbihdür aālı hemçün indür hem buncılayın maènÀsına zinde-i úftĀduñ fÀèilidür Àòirinde hemzeé vaódet içündür ki yĀ-yi maóöýfadan bedeldür hiç çizì neborduñ mefèýli ve ez ve bĀ neborda müteèalliúdür ve baède'l-cümle cezÀdur **úftĀd** mĀøidür maādarı úftĀdendür düşmek maènÀsına **mürd** mĀøidür maādarı mürdendür ki ölmekdür **nebord** mĀøi-i menfidür maādarı bordendür iletmek maènÀsına el-maènÀ buncılayın yaèni óĀl-i ò`Àb gibi çünki ber zinde òĀk fenÀya düşdi ve öldi veyÀòud úıyĀm idüp gezdigin ve serv gibi revĀn āarāar ecel ùóúnup mürde oldı óufre-i úabre düşdi bu cihĀndan kendi ile hiç bir nesne iledüp Àòirete

götürmedi baà u baàçe vü metÀè-ı libÀs ve dÀr u eâÀaudur hem dînÀr emâÀalinden belki bu cümle dÀr-ı fenÀda úaldı pes istiâóÀb itmek óüsn èamele muótÀc oldu nitekim bu maènÀ-yı ifÀde idüp dir (8) *Her kirÀ býdest girdÀr-ı nikÿ / Der reh-i èuúbÀ buved hemrÀh-ı ÿ taúdiri her ki býde ÿ rÀ est girdÀr nikÿ buveddür rÀh èuúbÀ hemrÀh ÿ dimekdür ki býde est muúaddem ôaber ve ÿ rÀ aña müteèalliúdür ve girdÀr muéaòòar mübtedÀdur býd øamiri girdÀra rÀciédür der aña øarf ve hemrÀh aña mefèýldür ve baède'-l-cümle her kiye zirÀ taúdiri her kesı ki dimekdür **býde** mÀøi-i muúayyeddür **girdÀr** èÀdet olup işlenen iş ki āanèat dirler **nikÿ** gökçek **hemrÀh** yoldÀş el-maènÀ her kimse ki anuñ gökçek işi yaèni èamel āÀlióıi olmuşdur ve Àrdur rÀh èuúbÀda anuñ yoldaşı olur yaèni burbÀù köhne nehøat ve sefer Àòiret itdükde aña yoldÀş ola óaú aemÀl āÀlióÀ-yı bÀúiyedür yoòsa zeòÀrif dünyÀ-yı fÀniye degildür pes aâyÀr terk ve kendine yÀr olanı iòtiyÀr itmek gerekdür (9) *İn cihÀn rÀ ÀrÀyed çün zenı dÀn öÿb rÿy / Ò~işrÀ ÀrÀyed ender çeşm-i şÿy in cihÀn dÀnuñ mefèýl-i evveli ve çün zenı āÀnisidür öÿbrÿy zenüñ āıfatıdur ò~iş ÀrÀyedüñ mefèýli ve ender aña ôarfdur ve cümlesi vech-i teşbihı beyÀndur **zenıde** yÀ zÀéid **öÿbrÿy** āıfat-ı müşebbehedür güzel yüzlü maènÀsına **ÀrÀyed** muøÀriédür maādarı ÀrÀstendür bezemek maènÀsına **şÿy** ve şÿ her èavrat Àri el-maènÀ bu cihÀnı güzel yüzli èavrat gibi bil yaèni merée-i óasene gibidür ki kendini **Àri** gözine tezyin eder ve şirin gösterür murÀdı ise óaúıúat degil belki mekr ü óiledür (10) *Merd-rÀ mı pervered ender kenÀr / Mekr u şive mìnümÀyed bi-şomÀr* merd perverdün mefèýli ve ender ôarfıdur mekr daòı mı-numÀyedüñ mefèýli ve bi-şomÀr aña müteèalliúdür **perverd** muøÀriédür maādarı perverdendür beslemek maènÀsına **kenÀr** óÀlet vuālatdan kinÀyedür úoçmaú maènÀsına gelür **mekr** èarabıdur ôafiyyen saèy bi'-l-fesÀd maènÀsına **şive** nÀzdur **numÀyed** muøÀriédur maādarı numÿdendür göstermek ve görünmek maènÀsına el-maènÀ zen öÿbrÿy eri úucaàında besler ve bi-óesÀb óıle vü nÀz ü èişve gösterür tÀ ki seni āayd eyliye ve maärÿr u àÀfil úıla **[70b]** (11) *Çün biyÀbed òofte şÿy nÀgehÀn / Bi-gümÀn sÀzed helÀkeş Àn zamÀn* şevi**

biyÂbedüñ mefèýl-i evveli ve òufte mefèýl-i âÂnisi ve nÂgehÂn biyÂbede ôarfdur bi-gumÂn sÂzede müteèalliú ve helÂk sÂzedüñ mefèýli ve fÂèil-i øamir zendür ve øamir-i àÂéib ki şındur şýya rÂcièdür Ân sÂzede ôarfdur **biyÂbed** muøÂrièdur maâdarı yÂftendür bulmaú maènÂsına **òufte** mÂøi-i muúayyeddür maâdarı òuftendür yaúmaú ve uyumaú maèñÂsına burada murÂd âafletdür **nÂgehÂn** vaúitsiz dimekdür **sÂzed** dýzer ve âuret virür el-maènÂ çünki zen mekkÂre vü òaddÂè... Ârını nÂgÂh uyumuş ve àÂfil bula bi-gumÂn ol vaút-i âurýr u âafletde anuñ helÂkini düzer ve âýret virüp vücýda getürür zirÂ şivekÂrılıúdan murÂdı kendini inandırmaú ve yÂr ü vefÂdÂr ôan itdürmek idi yoòsa âÂdıúÂ ne degil idi (12)

*Ber tu bâdÂ ey èaziz-i pür-hüner / Kez çünin mekkÂre bâşı ber óaõer ber bâdÂya müteèalliúdür bâ-honer èazize âıfatdur ey èaziz ki muúÂrinest bâ-honer dimekdür zirÂ bâ maè maènÂsınadur ber âÂni bâşıye ve kez ki aâlında ki ezdür óaõere müteèalliúdür ki rÂbıúÂdur ber tu bâdÂ ki dimekdür **bâdÂ** emr-i àÂéibdür maâdarı budendür olmaú maènÂsına **honer** âanèat ü âanèatda mehÂretdür **nÂmýr** adı çıúmuş ve dillerde òayırla ve buèø-u evâÂfla söylenür maènÂsına **mekkÂre** ziyÂde mekr ü óile idici el-maènÂ ey èaziz bâ-hüner ü şerif nÂmýr senüñ üzerüñe olsun ki bu maúýle mekkÂreden óaõer ü òavf üzerine olasın ve illÂ helÂk-ı âýriye müèeddî olur kezÂlik èacýz-ı dehrden daòì iótirÂz gerekdür ve illÂ helÂk-ı maèneviye müncerr olur pes bunda dünyÂyı zen zibÂya ve zeòÂrifini zinet ü dibÂya ve âýret-i müzaòrefesiyle dılfirib oldıı mekr u óile vü tezvire teşbih vardur (13)*

*Der veraèâÂbit úadem bâş ey piser / Ger hemî ò`Âhi ki bâşı muèteber der âÂbite ôarf u âabit úadem başa mefèýldür ve cümlesi cezÂ-yı muúaddemdür muèteber bâşinüñ mefèýli ve baède'l-cümle ki rÂbıúasıyla ò`Âhiye mefèýl ve baède'l-cümle şarú-ı muéaòòardur **veraèóarÂm-ı** şübühÂtuñ mecmýèından ictinÂbdur **âÂbit úadem** âıfat-ı müşebbehdür âÂbit ayaúlu maènÂsına el-maènÂ ey piser veraè bâbında âÂbit úadem ol ve şübühÂtdan perhiz òuâýâunda ayaú bas ve zelilden âaúın eger èindallah muèteber Âdem olmaú isterseñ zirÂ allahü teèÂlÂ necÂsÂt-ı âýretiye vü maèneviyyeden müteùahhir olanları sever*

muóarremÀt ü şübühÀù ise necÀsÀt-ı maèneviyyedendür şübhe odur ki anuñ vechi óelÀle ve bir vechi óarÀm ola (14) *ÒÀne-i dìn gerded ÀbÀd ez veraè / Lik mì gired óarÀbì ez ùamaè* òÀne gerdedüñ fÀèili ve hemzesi óarf-i iøÀfetdüñ ÀbÀd mefèýlidür ez ÀbÀda müteèalliúdür **lik** lakin maènÀsına óarf-i istidrÀkdur **mì-gired** muøÀrièdur maãdarı giriftendür ùuùmaú maènÀsına **òarÀbì** óarÀbluúdur **ùamÀè** nefsüñ bir nesniye óırāla meyli el-maènÀ şübühÀtdan perhiz itmekden òane-i dìn maèmýr ü ÀbÀdan olur ve ùamaèdan óarÀbliú ùutar bunda dìnì òÀneye teşbih ü veraèì esÀsla tenùir vardur gýyÀ bì-esÀs ü bì-istiókÀm olan binÀ istimsÀk itmeyüp óarÀb oldıàı ki dìn daòì ùamaèla óarÀb u veraèla maèmýr olur ve ùamaè-ı veraè muúÀbelesinde irÀd eyledi zirÀ ùamaè kÀr olan Àdemde perhiz olmaz belki óÀùıb-ı leyl gibi ne bulursa cemè ider ve óelÀl ü óarÀm ü şübhe dimez ekl eyler (4) *Án ki ez Óaú dostì dÀred ùamaè / Der muóabbet kÀõibeş dÀn bì-veraè dÀred ez óaú dostì ùamaè* dimekdür ki Án kes mübtedÀ dÀredüñ fÀèili øamir Án kes ve mefèýl-i evveli dostì ve áÀnisi ùamaè ve baède'l-cümle mübtedÀya áıfatdur kÀõib dÀnuñ mefèýli ve şın dÀna úayddur ve der kaõibe müteèalliú ve bì-veraè şından óÀldür ve baède'l-cümle mübtedÀya òaberdür el-maènÀ ol kimse ki óaúdan óaúúa dostluú ùamaèın ùutar bì-veraè oldıàı óalde yaèni şerièat ü óaúıúatde veraè vü taúvÀsı yoàiken daèvÀ-yı muóabbet-i ilahiyye idersen anı ol óalde daèvÀsında kÀõib bil zirÀ muóabb maóbýbuñ emr ü nehyinden úaşra çıúmaz pes bilÀ bürhÀnın daèvÀ istimÀè olunmaz (5) *Çist taúvÀ terk-i şübühÀt u óarÀm / Ez libÀs u ez şarÀb u ez ùaèÀm* çist muúaddem-i òaber taúvÀ muèaòòar mübtedÀ vü terk suéÀle cevÀbdur ki mübtedÀ-yı maòöýfa òaberdür taúdiri o terk-i şübühÀt ü óarÀmest dimekdür ez şübühÀt ü óarÀmı beyÀndur **şübühÀt** şübhenüñ cemèidür el-maènÀ nedür taúvÀ-yı melbýsÀt ü meşrýbÀù ü maùèýmÀtdan şübühÀù ü muóarremÀt olanları terkdür ve bunlar muèòam-ı şübühÀt ü muóarremÀt olmaàla taòāiā-i bi'ö-õikr itdi ve óadiāde gelür her pÀdişÀhuñ óimÀye itdügi nesnesi vardur arø ve emāÀli gibi ve óaúúuñ óimÀsı maóÀrimidür ve şol kimse ki himÀye úarib ola lÀbed anuñ içine düşer pes gerekdür ki şübühÀtdan

ictinÀb ide ve óudÿd-ı ilahiyyeye úarib olmıya (6) *Her çi efzÿnest eger bÀşed óelÀl / Nezd-i aãóÀb-ı veraè bÀşed vebÀl* taúdiri her çiz ki ÿ efzÿnest dimekdür ki her çiz küll-i şeyé maènÀsına mübtedÀ ve efzÿnest mübtedÀ-yı maóöÿfe òaber ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı meökÿra âıfatdur ve eger burada èarabide in vaâliyye maúÀmındadır óelÀl bÀşedüñ mefèÿlidür nezd ikinci bÀşedüñ ôarfıdur vebÀl anuñ mefèÿlidür ve baède'l-cümle her çize òaberdür **efzÿn** efzÿdenden artuú maènÀsına isimdür **óelÀl** istièmÀlde [70a] èuúÀb olmıyan şeyèdür **vebÀl** øararı òavf olınan nesnedür el-maènÀ ôikr olınan melbÿsÀt u mekÿlÀt u meşrÿbÀt u àayriden her nesne ki úadr-i óâcetden ziyÀdedür eger óelÀl maúÿlesinden ise daòi aãóÀb-ı veraè vü erbÀb-ı taúvÀ èindinde øararından òavf olunur zirÀ fevúa'l-óâce nesne iddiòÀr ü istimsÀk itmek zühd ü tevekküli münÀfi vü óırã u ùamaè vü şehveti müşèirdür anuñçün ãaóÀbe raêÿallahu èanhüm zÀyidi úabÿl itmediler ve muóÀsebesinden òavf itdiler zirÀ vÀrid olmuşdur ki ⁶⁶ *خل الها حساب و حرامها عذاب* (7) *Çün veraè şod yÀr bÀ èilm ü èamel / Óüsn-i iòlÀãet bubÀyed bi-òalel* veraè şoduñ fÀèili ve yÀr mefèÿli ve bÀ èilm yÀre müteèalliúdür ve baède'l-cümle fièl-i şarùdur ve óüsn bubÀyedüñ fÀèili ve bi-òalel fÀèilden óÀldür ve baède'l-cümle cezÀ-yı şarùdur iòlÀãetde tÀ-yi òiùÀb bubÀyede úayddur **yÀr** úarın ü muãÀóib **iòlÀã** èameli mülÀóaôa-i àayrden òÀliã úılmaúdur **bi-òalel** muttaãıl dimekdür el-maènÀ çün veraè vü taúvÀ èilm èamele úarın ola bunlaruñ vücÿdından ãoñra muttaãıl óüsn-i iòlÀã daòi gerekdür zirÀ iòlÀã her èamelüñ aãlıdur bi-aãl ferè ise àemere virmez ve aãluñ vücÿdından ãoñra óüsn-i daòi lÀzımdur ki istiókÀmdur ve bi-òalel gerekdür ki her èamele muúÀrinetidür ve illÀ èamel bi-rÿó cesed gibi olur zirÀ aèmÀl-i ãÀlióÀnuñ ervÀóı neyyÀt-ı òÀliãe ve úuãÿr àÀfiyedür ve ãÀlióüñ ãalÀóı anuñla äÿret bulur ve illÀ fÀsid olur işte bu beyitden dört nesne mefhÿm oldu (8) *NÀgehÀn ey bende ger kerdì günÀh / Tevbe kon deróÀl u èöör-i Àn be-ò`Àh* nÀgehÀn kerdìye ôarfıdur gonah anuñ mefèÿlidür tevbe kon luàatına mefèÿl ve der aña ôarf ve èöör be-ò`Àhuñ mefèÿlidür

⁶⁶ "Haramın azabı helalin hesabı var."

ve mîârÄ-yı evvel şarû u âÂni cezÂdur kerdî mÂøî-i muòÀùabdur **tevbe** maèâiyyetden ûÀè ata rüçyèdur **óÀlden** murÂd zamÂnidür **èöör** işledim ve bedlik itdüm ve rüçyè eyledim bir daòî itmeyesin maènÂsına el-maènÀ ey bende yaèni allah úavli eger nÂgÂh âafletle òauÀ vü günÂh itdünse teòîr itmeyüp hemÂñ ol óalde mevlÀya rüçyè eyle ve itdügüñ günÂhuñ èöörini dile **و استغفر ك واتوب اليك** ⁶⁷ diyü söyle ki tevbe ûaèate rüçyèuñ ve istiâfÂr itdügüñ günÂhuñ setrini ûalebdür ki rüçyèuñ óaûiúati bu iki nesneden èibÂretdür zirÀ biri úavlidür ki lisÂnladur ve biri daòî fièlîdür ki erkÂnladur ve gÂh olur ikisi daòî lisÂnla olur meâelÀ lafô-ı úabióuñ yerine kelime-i úayyibe söyler ve lisÂnıyla ol lafôuñ setrini ûaleb eyler gerçi úalbiyle nedem daòî tevbedür velakin mertebe-i şerièati daòî mürÂeat ü muóÀfaôa itmelüdür (9) *Çün gonÂh-ı naúd-ı Àyed der vüçyd / Tevbe-i nisye nedÂred hiç syd gonÂh Àyedüñ fÀèili ve der aña ôarf ve naúd gonÂhuñ âifatıdır taúdiri çün Àyeddür vüçyd-ı günÂh ki naúdest dimekdür tevbe nedÂredüñ fÀèili ve hiç syd mefèyli ve nisye tevbenüñ âifatıdır ki bunuñ daòî tÀúdiri tevbe ki nisye est dimekdür tevbe Àòirinde olan hemze tevessül içündür ki âifat u mevâyf meyÂnında vÀúièe olmışdur zirÀ hÂ-yi àayr-ı melfyôa ittiâÂle mÂnièdür **naúd** viresiyeñ muúÂbili **vüçyd** bir nesnenüñ èayn ôÀricde ôuhÿr u kevni nisye nesieè maènÂsınadur el-maènÀ çün vüçyda ôÀøır günÂh gele viresiye tevbe aâla fÀyide ûutmaz pes òauÀ-yı óÀøıra tevbe-i èÀcile gerekdür zirÀ belki nÂgÂh muâırren fevt ola anıñçün óadiâde gelür ki **هلك** ⁶⁸ **المسوفون** yaèni tevbeyi teéòîr itdi neler helÀk oldılar zirÀ bir kimseyi ki yılan ãóumuş ola şehr-i IâfahÂndan tiryÀú gelince teéòîr itmez belki helÀk olur pes günÂh yılan gibi zehirnÂkdür ki óaøer itmelüdür ve vüçyd bulduâi âÿretde daòî teéòîr itmeyüp èilÀcın görmelüdür (10) *Der inÂbet kÂhelî kerdên òauÀst / Ber ümid-i zindegÂni kÂn hevÂst kerdên mübtedÀ kÂhelî mefèyl ve der kÂhele ôarf u òauÀ ôaberdür ber kerdene müteèalliúdür kÂn aâlında ki Ândur ki kÂfuñ kesresi óaøf u hemzenüñ fetóası aña naúl olınup**

⁶⁷ "Senden bağışlanma diler ve Sana tevbe ederim."

⁶⁸ "Erteleyenler helâk olur." İmam-ı Rabbini.

derc olinmışdur **Àn** mübtedÀ ve hevÀ òaberdür ve baède'l-cümle ümide âıfatdur **inÀbet** tevbe vü iòlÀs-ı èamel eyle allahü teeÀlÀya rücyèdur **kÀhel** süst maènÀsınadur **zindegÀni** óayÀtdan temettüè maènÀsına **Àn** ümide işÀretdür **hevÀé** meddle òulüvve delÀlet ider el-maènÀ óaúúa inÀbet ü rücyè itmekde süstlük eylemek ve øaèaf u fütÿr göstermek òaùÀdur şol óayÀtdan müddet-i ùavile temettüè vü intifaè üzerine ol ümid maènÀdan òÀli vü fÀyideden tehîdür zirÀ ecelüñ sinn-i maèlÿmı ve maraø-ı maèhudı youúdur pes muótemeldür ki sen bu üyl-ı emel içinde àÀfil olup mevt saña gele ve ümid itdügüñ maènÀ óÀâıl olmıya nitekim niçeleri bu vechle meéöÿö olmuşlar ve dünyÀdan úuãÿr u nouãÀnla rıólet úılmışlardır (11) *TÀ tevÀñi ey piser òidmet güzîn / TÀ şeved esb-i murÀdÀt zir-i zîn tÀ tevÀni güzine ôarfdur tÀ mÀdÀm maènÀsınadur òidmet mefèÿldür ikinci tÀ taèlil içündür esb şevedüñ fÀèili ve zirÀ aña ôarfdur **guzîn** emrdür maâdarı guzîdendür üründilemek maènÀsına **esb** atdur feres gibi **zir** aşaaadur **zîn** at arúasına binmek için urduúları eyerdür el-maènÀ ey piser tÀ ki úÀdîrsin yaèni úÀdir olduúda òidmet-i iòtiyÀr eyle vesÀéir aóvÀl [71b] içinden anı üründüle tÀ ki murÀduñ atı eyer altında ola yaèni taót-ı sercde feres merkÿb Àdem rÀkibe niçe musaòòar oldıysa murÀd u maúãÿduñ daòì saña müsaòòar u müyesser ola zirÀ òidmet vesîle-i nefsdür feüh-i faéile ve nefsi-ı èayn murÀddur pes òidmetden murÀd ùariú-i tevÀøueì iòtiyÀr ü maãÀlió èabÀdda bulunmaú ve adÀ-yı óuúÿú ü òidmet bà'llahdur ki ãÿret-i kÀmilesi mürşid-i kÀmile òidmetdür ve òidmetüñ àÀyeti min òadm u òudim mÿcibince maòðÿm esmÀ vü memdÿó òalÀéiú olmaúdur (12) *Bende-i çün òidmet-i merdÀn koned / Òidmet-i ÿ gonbed-i gerdÀn koned* taúðiri çün koned bende-i òidmet merdÀn koned gonbed gerdÀn òidmet ÿ dimekdür ki bende konedüñ fÀèili ve òidmet mefèÿlidür ve keõÀlik gonbed ikinci konedüñ fÀèili ve òidmet mefèÿlidür ve mecmÿ-yı kelÀm şarú u cezÀdur **bendeéé**de hemze vaódet içündür **merdÀn** ricÀlullahdur **gonbed** úubbedür **gerdÀn** âıfat-ı müşebbehedür dönegen maènÀsına maâdarı gerdîdendür el-maènÀ çünkü bir ãÀdıú óaú úulı ricÀlullaha òidmet lÀÿıú eyliye künbed-*

i gerdÄn ki ÄsmÄn ü eflÄkdür anuñ öidmetiñ eyler zirÄ óáúíúÄt erlerine öidmet hemÄn óáúúa öidmetdür zirÄ vesÄéil-i óáú u meôÄhir sırr-ı muülÄúdur ve óadiâ-i úudsíde gelür ki يا دنيا اخدمى من ⁶⁹خدمى yaèni óÄdim óáú olanuñ dünyÄ öidmetkÄrı olur eger yerler ve eger gökler ve eger mÄfihümÄ velakin çaròı taòäiä itdi zirÄ eczÄ-yı dünyÄnuñ muèaôôamıdur öyâyäa ki vech-i arøda olan erzÄú u esbÄba teâirÄt oradan nÄzil olur zirÄ èulviyyÄt-ı müeääirÄt u sufliyyÄt-ı müteéëääirÄtdur (13) *Behr-i öidmet her ki ber bended miyÄn / BÄşed ez ÄfÄù-ı dünyÄ der emÄn* taúdiri her kesì ki ber bended behr-i öidmet miyÄn dimekdür ki ièrÄbı ôÄhirdür **behr** taèlil içündür **ber** zÄyiddür ki maâÄdir ü efèÄl evÄéiline taósın içün getürürler ve gÄh olur ki mÄøide ber ve der müfÄcah içün ziyÄde úılınur ber Àmed ü der Àmed gibi nÄgÄh geldi dimekdür **bended** muøÄrièdur maâdarı bestendür baàlamak maènÄsına **miyÄn** bel ü orta maènÄsına vasaù gibi **ÄfÄt** muøı vü müfsid nesnedür el-maènÄ her kimse ki öidmet-i merdÄn içün bel baàlıya ve fi'l-meâel dÄmen der miyÄn ü teşmîr sÄú eyliye ÄfÄù u èÄhÄt-ı dünyeviyyeden ÄmÄnda ve bi-òavf olur zirÄ ⁷⁰فاؤوا الى الكهف ⁷¹mycibince ehlu'llah kehf-i ÄmÄndur ki ÄfÄt-ı nefsdan anlarla amÄn óÄäıl oldıaı gibi ÄfÄù-ı äyriyyeden daòì óuäýle gelür zirÄ allahü teèÄlÄ anlara naôar idüp anlaruñ öürmetine òalúa meróamet ve ÄfÄtı defè eyler óuäýäa ki öidmet sebebiyle ortada ittiäÄl úavì ola suéÄl olunursa ki yÄ bu úadar ibtilÄ vü miónet nedür ki òavÄää u èavÄm mübtelÄdur cevÄb budur ki bu dünyÄ dÄrü's-selÄm dÄrü'l-imtihÄndur ve óáú teèÄlanuñ imsÄk itdügi ÄfÄt irsÄl itdügünden bisyÄrdur úÄle teèÄlÄ ⁷¹ولو يو اخذ الله الناس بظلمهم ماترك عليها من دابة

⁷¹[71a] (1) *Her ki ez èilm ü veraè gired sebaú / Dýr bÄyed býdenes ez àayr-ı Óáú* her kesì ki dimekdür kiredüñ øamîr-i fÄèil kesîye rÄciè ve mefèýli sebú ve ez sebúe müteèalliúdur veraè èilm üzerine maèüýfdur ve èilm-i veraèa iøÄfetle daòì dürüstdür nitekim taävîr-i maènÄda gelür dýr býdenüñ mefèýli ve býden

⁶⁹ "Ey dünya bana hizmet edene hizmet et." Feyzü'l-Kandir Camiüs's-sagîr şerhi.

⁷⁰ "..... o zaman mağaraya sığınır" Kur'an-ı Kerîm, Kehf Suresi (18);16.

⁷¹ "Eğer Allah yaptıkları zulümlerinden dolayı insanları hemen cezalandırıyorsa, yeryüzünde hiçbir yaratık (canlı) kalmazdı." Kur'an-ı Kerîm, Nahl Suresi (16);61.

bÀyedüñ fÀèilidür ve ez àayr-i dýra müteèalliúdür **sebú** ders maènÀsınadur el-maènÀ her kimse ki èilm-i nÀfièden ve veraè úaviden ders úuta veyÀòud veraèeneýe dirler kemÀ yenbaàì aña èÀlim ola ol kimse óaúúuñ àayriden dýr olmaú gerekdür yaèni yalnuz şübhelü nesne dýr olmaú degil belki mÀsivÀ'ullahuñ cümlesinden perhiz ider ve veraè şerèì vü óaúíúì ile muttaâif olur (2) *TerskÀrì ez veraè peydÀ şevèd / Her ki bÀşèd bì-veraè rüsvÀ şevèd* taúdiri şevèd terskÀrì peydÀ ez veraè dimekdür ki fièl ü àÀfil ü mefèýldür ez peydÀya müteèalliúdür mÀ-baèdì òÀhirdür **terskÀrì** òavf işluluú zirÀ terskÀr âifat-ı müşebbehedür veyÀ maādÀriyyedür rüsvÀ melÀmet olmış kimse el-maènÀ allahü teèÀlÀdan òavf u ò'ış üzere olmaú veraèdan peydÀ olur yaèni anuñ ki şübýhÀtdan ictinÀbı yoúdur úalbi fÀsiddür ve bu âifatlu kimse allahdan úorúmaz her kim ki bì-veraè vü taúvÀ ola rüsvÀ vü pür melÀmet olur yaèni eger dünyÀda ve eger èuúbÀda zirÀ dünyÀda lisÀn-ı nÀsa vü Àòiretde zebÀniye eline düşer (3) *BÀ veraè herkes ki òod-rÀ kerdRÀst / Conbiş ü ÀrÀmeş ez behr-i ÒudÀst* taúdiri her kes ki kerd òodrÀ rÀst bÀ-verÀè dimekdür ki her kes mübtedÀ ve mÀ-baèdında cümle aña âifatdur òod kerdüñ mefèýl-i evveli ve rÀst àÀnisi ve bÀ kerde müteèalliúdür conbiş mübtedÀ ve ez behr òaber ve baède'l-cümle herkese òaberdür **conbiş** conbìdenden ism-i maādardur depreniş ve óareket maènÀsına **ÀrÀm** ÀrÀmidenden ism-i maādardur úarar maènÀsına burada conbiş u ÀrÀmdan murÀd óareket ü sükýndur el-maènÀ her kimse ki kendini veraè âifatıyla rÀst u mustaúim eyledi ve taúvÀ-yı óaúíúì ile óaúúa òòarılup gitdi anuñ óareket ü sükýnı óaúudan ötüridür yaèni aàRÀø-ı nefsaèniyyeden pÀk olup her óÀli óaúúla olur ve kendi nefsiyle minbaèd iş úutmaz zirÀ veraè anuñ sebeb-i ùahÀretidür bu âýretde Àòiretde muóasebeye óÀcet úalmaz zirÀ muóÀsebe òÀliã ü àayr-i òÀliã teftiş içündür ehl-i veraè ise dünyÀda muóÀsebelerin görmışlerdür (4) *Án ki ez Óaú dostì dÀred ùamaè / Der muóabbet kÀõibeş dÀn bì-veraè* taúdiri Àn kesì ki **[72b]** (1) *Her ki piş-i àÀlióÀn òidmet konèd / İzedeş bÀ devlet ü óürmet konèd* taúdiri her kesì ki konèd òidmet piş àÀlióÀn konedeş ized bÀ devlet ü óürmet dimekdür

ãÀlióan ãÀlióüñ cemèidür ãalÀó cemèi evúÀüda aèmÀl ü aóvÀli fesÀd ü òallden maãýn olmaúdur **ized** allahü teeÀlÀdur **devlet** mÀl ü mertebe **óürmet** èizzet ü taèòim el-maènÀ her kim ki ãÀlióler óuøýrunda òidmet eyliye ve meãÀlióinde bulına allahü teeÀlÀ anı devlet ü óürmete muúÀrin eyler zirÀ muóterem olan kimseye iótirÀmen òidmet itmek sebab-i óürmetdür ve keöÀlik devlet-i uòreviyyeye vesiledür zirÀ ãuleóÀ vü merdÀn-ı óaú mülýk-ı maèeneviyyedür mülýk ise aãóÀb-ı cezÀéindür (2) *ÒÀdimÀn-rÀ hest der cennet meéÀb / Rýz-ı maóşer bi-óisÀb u bi-kitÀb* **hest** óÀãıl u mevcýddur burada rÀbiúadur est maènÀsına ki òÀ dimÀna úayddur taúdiri òÀdemÀnrÀst der cennet mÀb dimekdür ki rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsına olmaàla òÀdimÀna muúaddem òaber ve mÀb muéaòòar mübtedÀ ve der cennet aña ôarfdur èarabî ile taúdiri **للخادمين ماب و مرجع في الجنة** dimekdür **mÀb** mercièdür bi-óisÀb òÀdimÀndan óÀl u rýzgÀr aña ôarfdur rýz-ı maóşerde **bi-óisÀb** u bi-kitÀb oldıúları óalde cennete rücuè iderler dimekdür **kitÀb** defter-i èameldür el-maènÀ ãuleóÀya òidmet idenler içün cenetde mÀb vÀrdur yaèni o maúýle òÀdimlere cennet-i èÀliye óüsn mÀb ü mercièdür rýz-ı maóşerde ve cemède bi-óisÀb ü bi-kitÀb oldıúları óÀlde yaèni anlar içün ne defter-i èamel açılur ve ne òod münÀúaş a olınup bu èamellerindür diyü ãayılur belki úabirlerinden mebèýã oldıúları gibi cennete rücyè iderler (3) *ÒÀdimÀn bÀşend iòvÀn-ı şefiè / CÀy-ı işÀn der cinÀn bÀşed refiè* òÀdimÀn mübtedÀ şefiè bÀşendüñ mefèýli ve iòvÀn şefièa müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ve baède'l-cümle òaberdür èarabî ile taúdiri **الخدامون يكونون شفعاء للاخوان** 72 dimekdür cÀy işÀn mübtedÀ ve der aña ôarfdur bÀşedüñ taótında øamir fÀèil cÀya rÀcièdür refiè mefèýlidür ve baède'l-cümle òaberdür **bÀşend** bÀşedüñ cemèidür zirÀ nýn edÀt-ı cemèdür olmaú maènÀsınadur **iòvÀn** cemè-i Àòdur úarındaş maènÀsına **şefiè** şÀfièüñ mübÀlaaasıdur **refiè** burada murÀd refè óissidür ki derecÀt-ı èÀliyye cinÀna dÀéirdür el-maènÀ ehl-i óaúúa òidmetgüzÀr olanlar yevm-i óaşrde iòvÀn-ı müèiminine şefÀeatgÀh olurlar gerek ol

⁷² "Hizmetkarlar kardeşlere şefaati olurlar."

iövÄn-ı meşfÿëla iövÄn úarÄbet olsun ve gerek ⁷³ انما المؤمنون اخوة mycibince iövÄn-ı dîn olsun òuãÿãa ki miyÄnda èuúð uòuvvet-i uòreviyye-i maòãÿãa ola ve o maúÿle òÄdimlerüñ cennÄt-ı èÄliyede yeri merfÿë ve èÄli olur zirÄ èamelden èÄri olan evlÄd mertebede abÄé vü ecdÄda mülóíú olıcaú òidmet-i bÄbu'llahda daòì úuãÿr itmeyenler mehÄdim mertebesin bulurlar ve Äòiretde anlaruñ civÄrında olurlar (4) *Gerçi òÄdim èÄsi vü müfsid buved / Bihter ez äad mümsik-i èÄbid buved* gerçi burada èarabide in vaäliyye gibidür pes cezÄya muòtÄc olmaz òÄdim buvedüñ fÄèili ve èÄäi mefèÿlidür bihter ikinci buvedüñ mefèÿli ve ez bihtere **[72a]** müteèalliúdür **gerçi**de çe lafôınuñ maènÄsı yoúdur fe-emmÄ èacem anı ger ile istièmÄl ider rÄbiúa äÿretinde ki gibi **èÄäi** úaädla irtikÄb óarÄmdur **müfsid** øıdd-ı muäliódür **äad** tekäire maómÿldür **mümsik** mÄl ü vücydı beölde nuòl itmekdür **èÄbid** èibÄdet idici el-maènÄ egerçi òÄdim-i ehl'ullah ve èÄşıú-ı cemÄl'ullah kendi nefsinde òauÄkar ve Ärıø-ı vücydunda müfsid ola yaèni bi'l-farø böyle olsa daòì yegrekdür çoú mümsik ü èÄbiddin yaèni cümlesinden evlÄdur dimekdür zirÄ efrÄd ehl-i imsÄk ü èibÄdetten hiçbir ferdüñ rÄh-ı óaúda vücydını beöl iden èÄşıúla berÄber olduai yoúdur fe-keyf ki andan evlÄ vü aèli ola bunda èÄşıúuñ èişú sebebiyle öenebi maäfÿr olmaaa remz vardur anuñçün óaú teeÄlÄ ben èuşşÄúa èaòÄb itmem diyü vaèd itmişdür teéemmül eyle ki óaøerÄt-ı aäóÄb-ı kirÄmuñ raø äazve-i bedrde òidmet-i resÿl ü òidmet-i dîn ü beöl-i vücyd itdükleriçün ⁷⁴ اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم maømÿnı ile mübeşşir oldılar (5) *Mi-dehed her òÄdimi-rÄ müsteèÄn / Ecr u müzd-i äÄéimÄn u úÄéimÄn* müsteèÄn mi-dehedüñ fÄèili ve her òÄdimi rÄ mefèÿl-i evveli ve ecr-i äÄnısídür **müsteèÄn** allahü teeÄlÄdur **ecr ü müzid** ücret ü äevÄb dimekdür **äÄéimÄn ve úÄéimÄn** äÄéimüñ ve úÄéimüñ cemèleridür el-maènÄ allah el-müsteèÄn äuleóÄya òiêmet idenlerüñ her birine äÄéimlerüñ ecrini ve úÄéimlerüñ mozidini virür yaèni äÄéim ü úÄéim olmasa daòì şeref-i òidmet sebebiyle anlaruñ äevÄbını bulur zirÄ äÄéim ü úÄéim

⁷³ "Müminler ancak kardeşirler" Kur'ân-ı Kerîm, Hucurât Suresi (49);10.

⁷⁴ "Düşünün de istediğinizi yapın" Kur'ân-ı Kerîm, Fussilet Suresi (41);40.

olmaú kendi neufsine òidmet ãulehÀ vü erbÀb-1 óaú ise òayr-1 müteèaddidür (6) *Behr-i òidmet her ki ber bended kemer / Ez dıraòt-1 maèrifet yÀbed âemer* taúdiri her kesı ki ber bended kemer behr-i òidmet yÀbed ez dıraòt-1 maèrifet âemer dimekdür **kemer** úuşaúdur **dıraòt** yaş aâaç ki henüz kesilmemiş ola **maèrifet** óaúÀéiú-i ilahiyye vü kevnıyyeye èilmdür **âemer** aâac yemişidür el-maènÀ her kimse ki úuşaú baàlıya òidmet-i merdÀndan òtüri yaèni òidmetde cedd ü ihtimÀm eyliye şol bir mühimmkÀr içün bend niúÀú iden gibi ol kimse bulur maèrifetullah aâacından meyve yaèni meyve-i maèrifeti òÀdim-i merdÀn olan ekl ider gýyÀ maèrifet-i ilahiyye muúlaúa bir aâaç gibidür ki feyø-i ilahı anuñ meyvesidür ve burada dıraòtla temâilde leüÀfet budur ki òÀdim òidmetde úÀéimdür şecere bostÀnda úÀéim oldıaı gibi anuñçün meyvedÀr olur ve òÀdimüñ meyvesi dehÀn-1 merdÀndan aòò itdügi feyø-i maèrifetdür çünki maòdým yüzinden perveriş bula Àòir kendi daòı maòdým-1 esmÀé olur (7) *Her ki òÀdim şod cinÀneş mi-dehend / Hem âevÀb-1 âÀziyÀneş mi-dehend* taúdiri her kesı ki şod òÀdim mi-dehendes cinÀn hem mi-dehendes âevÀbı âÀziyÀn dimekdür pes şınlar fièillere úayddur **âevÀb** ecr-i èameldür **âÀziyÀn** âÀzinüñ cemèidür el-maènÀ her kimse ki merdÀn-1 meydÀn-1 óaúúa òidmet eyledi aña cennetler virürler yaèni bir degil belki bir úaç cennet iósÀn iderler hem aña âÀziler âevÀbı virürler yaèni yüz derece virülür ki her iki derecenüñ arası beşer yüz senelik mesÀfedür pes mecmý-yı mesÀfe illÀ biñ yıl olur vechi budur ki òidmet merÀdÀn itmek cihÀd-1 ekber úabilindendür ki nefsiyle mücÀhededür ve bu mücÀhede ehline âiddiú dirler ki derecesi fevú derecÀtü's-şühedÀdur bu cihetden âevÀb-1 âazÀé ile meşÀb oldıaı cihÀdı yüzindendür (8) *Ey birÀder dÀr mihmÀn-rÀ èaziz / TÀ biyÀbı èizzet ez raóman tu niz* mihmÀn dÀryn mefèýl-i evveli ve èaziz-i âÀnisidür èizzet biyÀbınüñ mefèýli ve ez aña müteèalliú ve tu biyÀbı taótında øamir-i òiúÀbı tekiddür **niz** daòı maènÀsınadur **mihmÀn** úonuúdur **èaziz** èizzetlü óürmetlü vü şereflü **tÀ** taèlil içündür **biyÀbı** muøÀriè-1 muòÀuabdur maâdarı yÀftendür bulmaú maènÀsına **raóman** allahü

teèÀlÀdur el-maènÀ ey úarındaş eger òÀneñe úonuú gelürse anı èaziz úut yaèni òidmetle ve iùèÀm-ı úaèÀmla ve rÿy-ı òandÀnla tÀ ki sen daòì raóman olan allahdan èizzet ü óürmet bulasın zirÀ her èamelüñ cezÀsı kendi cinsindendür (9) *Müémini ko-dÀşt mihmÀn-rÀ nikÿ / Óaú küşÀyed bÀb-ı raómet-rÀ berÿ müémini mübtedÀ veyÀ vaódet içündür ko aālında odur ki mübtedÀ-yı āÀni ve mihmÀn dÀştuñ mefèyl-i evveli ve nikÿ āÀnisi ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı āÀniye òaber ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı āıfatdur óaú küşÀyedüñ fÀèili ve bÀb mefèyli berÿ aña müteèalliú ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele òaberdür berÿ aālında ber odur ki ber istièlÀ içündür èali gibi ve ÿ øamir-i munfaāıldur ki müémine rÀcièdür el-maènÀ müémin ki o mihmÀnı eyü vü òoş úutdı ve aña şÀyeste òidmet itdi bu òuyluú müémin üzerine veyÀòud anuñ yüzine allahü teèÀlÀ bÀb-ı raómeti küşÀde ider yaèni meróamet ve ikrÀmı ve fetó-i bÀbı muúÀbelesinde aña raómet óaāāa úapusın açar maúāýd budur ki anuñ öenÿbì mihmÀnla òÀne birÿn olduàından mÀèadÀ ikrÀmı fevúinde mezid-i nièmet ü vüfÿr-ı raómetle ikrÀm olunur ⁷⁵ ان الله لا يضع اجر المحسنين (10) *Her ki bÀşed úabèeş ez mihmÀn melÿl / Ez vey ÀzÀred ÒudÀ vü hem Resÿl taúdìri her kesì ki bÀşed úabèeş melÿl ez mihmÀn ÀzÀred ezvey òudÀ vü resÿl dimekdür ki her kesì mübtedÀ vü úabè bÀşedüñ fÀèili ve melÿl mefèyli ve ez melÿle müteèalliú ve baède'l-cümle ki rÀbıúasıyla mübtedÀya āıfatdur ezvey ÀzÀre müteèalliú ve òudÀ fÀèil ve baède'l-cümle mübtedÀya òaberdür **tabb**-ı mizÀcdur ki óareket-i şuèveri olanda ve olmayanda müstaèemeldür óareket-i óayvÀniyye vü óareket-i eflÀk gibi fülÀnuñ òoşca úabièatı vardur dimek āalÀù-ı èammedendür zirÀ Àdemì-i èÀúilì cemÀd-ı menzilesine tenzıldür **melÿl** melÀmetdendür sÀmet maènÀsına [73b] **ÀzÀred** muøÀriédur maādarı Àzurdendür söñmek ve incitmek maènÀsına el-maènÀ her kimse ki anuñ úabè u meşrebi mihmÀndan pür melÀl ola ve istiāúÀl idüp óaôô itmeye òudÀ vü resÿl andan incinür zirÀ kitÀb u sünnete muòÀlifdür ki allahü teèÀlÀ iùèÀm-ı úaèÀm u resÿlullah ikrÀm øayf eyle emr**

⁷⁵ "Allah elbette iyilik yapanların ecrini yok etmez." Kur'ân-ı Kerîm, Hûd Suresi (11);115.

itmişdür ve muòÀlefet emr-i şÀriè rencide úılmaú gibidür eò òudÀ vü resýl ise mycib-i laènetdür nitekim kurÀnda manãýãdur (11) *Bendeé-i kÿ òidmet-i mihmÀN kuned / Ò`iş-rÀ şÀyeste-i RaómÀN kuned* taúdiri bendeé ki ý kuned òidmet-i mihmÀN kuned ò`iş rÀ **şÀyeste**-i raómÀN dimekdür ki şÀyeste yarar ü yaraşıú maãdarı şÀyestendür yaramaú maènÀsına el-maènÀ bir úavl ki o mihmÀN òidmet-i lÀyíúa eyliye kendini raómÀN yarar eyler yaèni ríøÀsını bulur ve maúÀm-ı úurb u èindiyetde olur pes raómÀNda muøÀf taúdir olinur ríøÀ-yı raóman ve úurb-ı raómÀN gibi ve bunda ikrÀm øayfda faããal rÀciò olmaaa remz vardur zirÀ bir èamel ki èabdi muãil-ı mevlÀ ola aèmÀl-i sÀéireden mümtÀz olur aãlı budur ki allahü teeÀLÀ iùèÀm ü seúì vü èiyÀde-i faúiri kendine iøÀfet úıldı *جعت فلم تطعمنى و ظمت فلم تسقنى مرضت فلم تعدنى* gibi bu cihetden øayfüñ nüzyli óaúúuñ bi'ò-òÀt nüzyli gibi oldu ve sulúaña ikrÀm iden úurb-ı sulùÀnla mükrim olur (12) *Her ki mihmÀN-rÀ berýy-ı tÀze did / Ez ÒudÀ elùÀf-ı bi-endÀze did* taúdiri her kesì ki did mihmÀNrÀ be-rýy-ı tÀze did ez òudÀ elùÀf-ı bi-endÀze dimekdür **tÀze** ùariyy ü laùif **elùÀf** luùfuñ cemèidür el-maènÀ her kimse ki mihmÀNını güler ve açíú yüzle gördi ve anı inbisÀùla úarşuladı òudÀy àani vü myèùiden bi-úıyÀs ü bi-taúdir luùflÀr gördi ve itdúgi keremüñ ecrini müşÀhede úıldı ve neticesine vÀãıl oldu ve ecrüñ bi-óadd oldıaı èamelüñ òulýãına dÀéirdür yaèni òulýã naúdür úuvvetde olsa ecr aña göre taøèif olinup èişretten mÀte ve mÀtdan ulýfe teraúúì ider òuãýãa ki iòtiããã-ı ilahì bÀbından başúa mezid daòì vardur (13) *Ez tekellüf dÿr bÀş ey mizbÀN / TÀ girÀNì nebvedet* ez *mihmÀN* dÿr bÀşuñ mefèýlidür ve ez dÿra müteèalliúdür veyÀòud dÿr bÀşuñ mecmÿ-yı tebÀèüd veyÀ tebèidle emrdür bu äýretde ez mecmÿèına müteèalliú olur tÀ taèlil içündür girÀNì ne-buvedüñ mefèýl-i àÀNisi ve evveli tÀ-yi òiùÀbdur óarf-i cer girÀNìye müteèalliúdür tekellüf **külfet** ü müštaúúatla iş úutmaú ve zaómet çekmek **mizbÀN** konuàı konuúlayup reèÀyet idendür girÀNì aairlíúdur **mihmÀN** úonuúdur el-maènÀ ey úonuú úonuúlayıcı ve görüp gözedüp rièÀyet idici eger úaeÀmda ve eger àayri aóvÀlde tekellüfden ve èÀdetden ziyÀde iş úutmaúdan ırÀà ol veyÀòud kendi nefsüñi tebèid eyle tÀ saña úonuúdan aairlíú óÀãıl olmıya yaèni

eger tekellüf ûariúine sÀlik olursañ úonuúdan tiz melÀl gelür ve istiâúÀle sebep olur bu cihetden ecrüñ noúsÀn bulur zirÀ ecr ü âevÀb meémýl olan òidemÀt neşÀt u inbisÀúa muúÀrin gerekdür pes şol èamel ki kerÀhet-i ùabèla ola maúbýl olmaz (14) *MihmÀn hest ez èaùÀhÀ-yı kerim / Her ki zÀ pinhÀn şeved bÀşed leéim mihmÀn mübtedÀ ve hest Àòir mîāraèa úayddur est maènÀsına ez èiùÀ hÀy kerimest dimekdür ki cÀrr u mecrýr òaberdür mîārÀ-yı āÀnînüñ taúdiri her kesî ki şeved pinhÀn zio bÀşed leéim dimekdür ki èarabî ôÀhirdür **kerim** allahü teeÀlÀdur **leéim** kerimüñ muúÀbilidür el-maènÀ úonuú úonaú āÀóibine mevlÀ-yı kerimüñ èaùÀlarındandur ki keffÀret öenýb u refè derecÀtına bÀèiādür her kimse ki mihmÀndan kendini gizliye ve görünmiye ve defè ide denî vü baòil olur pes òalú-ı ilahî ile ittiāÀf gerekdür ki keremdür ve millet-i ibrahimiyye üzerine olmaú lâzımdur ki ikrÀm øaifdür ve illÀ èabd-i óaú olmaz belki èabd nefis olur ve millet-i ibrahime ittibÀèdan òÀric olur úÀle teeÀlÀ ⁷⁶ قل بل ملته ابراهيم (4) ZÀñ çe dÀri endek u pişi ey piser / Bürd bÀyed piş derviş ey piser zirÀ fuúarÀya taāadduú allahü teeÀlÀya farø-ı óasen gibidür ki allahü teeÀlÀ àani bi'ô-ôÀt olmaàla muúÀbelesinde muøÀèaf-ı iósÀn ider zirÀ farødan murÀdı luuf u keremine vesiledür (5) *NÀn bidih bÀ cÀéièÀn behr-i òudÀ / TÀ dehendet der behişt-i èAdn cÀ taúdiri bidih nÀn bÀcÀéièÀn ez bahr-i òudÀ dimekdür ki nÀn bidihüñ mefèýl-i āarióı ve bÀcÀéièÀn àayr-i āarióidür ez bahr emri taèlildür tÀ àaraø içündür dehendetde tÀ-yi òiùÀb mefèýl-i evvel ve cÀ āÀnidür **bidih** emrdür bÀ teékid ùaleb içündür dehüñ maādarı dÀdendür virmek maènÀsına ièuÀ gibi **bÀcÀéièÀn** da bÀ mücerred taèalluú içündür cÀéièÀn cÀéièuñ cemèidür aç olmaú maènÀsına **bihişt** cennetdür el-maènÀ nÀn vir òubz ùòara ac olanlara rıøÀ-yı òudÀ içün tÀ saña cennet-i èadnde yer vireler yaèni orada melÀéike saña yer ve maúÀm göstereler egerçi fi'l-óauúúa muèuì allahü teeÀlÀdur maúāýd ièuÀ-yı nÀn ü iùèÀm-ı uaeÀmuñ mezid-i faølını beyÀndur ki bu òaālet bÀèiā-i duòýl aèlÀ-yı cennÀt ve sebep-i vuāýl dizveh maúÀmÀùdur pes burada nÀnı taòāiā itdi**

⁷⁶ "(Sen onlara) de ki: Hayır! (Hakka tapan) İbrâhîmin dinine uyarız." Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi (2);135.

muèòim-ı àıda olmaàla ve illÀ murÀd iùèÀm-ı ùaeÀmdur muùlaúÀ kerkese vaút-i øarÿretde kelbe olsun (6) *Bir ten-i èuryÀn ki pÿşed-i cÀmeé / Óaú dehed ÿ rÀ zi raómet-i nÀmeé* ki lafòı burada zevü'l-uúýldan istifhÀm içündür ki mübtedÀdur pÿşed øamiri aña rÀcièdür cÀme pÿşedüñ mefèýl-i âarióoi ve bir ten àayr-i âarióidür ve baède'l-cümle òaberdür óaú dehedüñ fÀèili ve nÀme mefèýli ve ÿrÀ aña müteèallıúdur zirÀ [73a] rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur zi raómet nÀmeyi beyÀndur ve baède'l-cümle cevÀb istifhÀmdur **ten** gövdedür beden maènÀsına **èuryÀn** çıplÀúdur **pÿşed** muøÀrièdur maãdarı pÿşidendür örtmek ve örtünmek ve giymek **cÀmeéide** hemze vaódet ve yÀ zÀéiddür cÀme melbÿsdur **nÀmeéi** bir nÀme dimekdür el-maènÀ her kim èuryÀnuñ bedeni üzerine bir cÀme vü libÀs örte ve geydüre óaú teèÀlÀ aña raómetden bir nÀme vire yaèni meróým ü maáfÿr olması óaúúında berÀt yaza ve Àòiretde muèÀfi vü müsellemlerle maóşÿr ola ve óülle-i cennet ile ÀrÀyiş bula cezÀ-yı vifÀú ùariúııyle zirÀ her èamelüñ kendine münÀsib ecir vardır anuñçün âÀéimlere ⁷⁷ *كلوا واشربوا* dinilür (7) *Her ki áovbi ber ten-i èÀri dehed / Der du èÀlem izedeş yÀri dehed* taúdiri her kesı ki dehed áovbi bir ten èÀri dehedeş ized der duèÀlem yÀri dimekdür pes şın dehede úayddur burada evvelki dehed pÿşed maènÀsını müteøammın olmaàla ber ile taèdiye eyledi ki istièlÀ içündür **áovbi** libÀsdur **dü èÀlem** dünyÀ vü Àòiretdür **ized** ism-i òÀãã-ı bÀridür **bÀri** ièÀnetlik ve muèinlik el-maènÀ her kimse ki bir uryÀnuñ bedeni üzerine bir libÀs vire yaèni ilbÀs eyliye ki èÀlemde óaú aña ièÀnet vire yaèni èuryÀna libÀsla nice muèin olduysa óaú daòı aña muèin olup dünyÀda libÀs-ı taúvÀ vü Àòiretde óülle-i cennet ile müzeyyen eyliye (8) *Ger ber Àri óÀcet-i muótÀc-rÀ / Ber serÀz iúbÀl yÀbi tÀc-rÀ mıārÀè-yı åÀninüñ* taúdiri yÀbi tÀc ber serÀz-ı iúbÀl dimekdür ki tÀc yÀbinüñ mefèýli ve ez tÀci beyÀndur **ber Àri** muòÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı ber Àverdendür yuúarı getürmek yaèni úaldırmaú **iúbÀl** idbÀruñ øıddıdur **tÀc** pÀdişÀhların başlarına giydikleri mücevherli tÀcdur el-maènÀ eger muótÀcuñ óÀcet ü faúr u øarÿretini yuúarı

⁷⁷ "..... yiyin, için....." Kur'ân-ı Kerim, A'râf Suresi (7);31.

getürürseñ yaèni iótiyÀcını defè idüp murÀdına müsÀèade iderseñ iúbÀlden başuñ üzerinde tÀc bulursın yaèni tÀc-ı iúbÀl geyüp mülýk gibi müferriz ü mükerrem olursın zırÀ faúirüñ destgiri olmaú sebab-i devlet ü àınÀ vü óaúirüñ muèÀvenetinde bulunmaú bÀèiâ ü èaôÀmet ü kibriyÀdur (9) *Her ki bÀşed u zi devlet baòt-ı yÀr / Òayr verzed der nihÀn u ÀşikÀr* ý bÀşedüñ taótında øamir-i fÀèili teékiddür baòtyÀr mefèýlidür ve òayr mÀ-baèdına mefèýldür **baòtyÀr** devletlü vü ùÀlièlü maènÀsına **verzed** muøÀriè-ı àÀéibdür maãdarı verzidendür öykünmek ve bir nesneyi èÀdet idinmek ve úazanmaú el-maènÀ her kimse ki devlet-i uòreviyyeden ùÀlièlü vü kevkeblü yaèni bu maúýle devlet-i èuòmÀye sitÀresi müsÀèid ola nücm-i saèdede ùòàup levh-i cebninde raúam-ı saèÀdet yazıla ol kimse gizli vü ÀşikÀre òayr úazanur ve òayırlu nesneye yeltenür ve anı èÀdet idinür zırÀ yıldızınıñ muúteøÀsı budur ve bunuñ òilÀfı olan sÀèi bi'l-şerr olur nitekim óadiâde gelür ⁷⁸ *اعملو افكل مديسر لما خلق له* es bunda òayırla murÀd emr-i meràýbdur muùlaúÀ gerek iùèÀm-ı ùaèÀm ve iúrÀm-ı øaèif ü ilbÀs-ı libÀs ve gerek àayrı (10) *Ey piser her giz meòýr nÀñ-ı baòil / Kem-nişin der èömr ber ò`Àn-ı baòil* kem maãdar-ı maóöýfa áıfatdur ki ol maãdar nişine mefèýl-i mutlaúdur fÀrsi ile taèbiri nişin nişesten endüñ ve èarabiyle tercümesi ⁷⁹ *اجلس جلوسا قليلا* dimekdür *ای لا تجلس اصلا فان القلت في مثل هذا المقام عبارة عن العدم* 80 el-maènÀ ey piser hiçbir vaúitde baòil olan kimsenüñ etmegin yeme ve èömründe mümsik olanuñ sofrası üzerine az otur yaèni hiç oturma zırÀ òasisüñ ùaèÀmı dÀéi yaèni maraødur cömerdüãñ ùaèÀmı devÀé oldıaı gibi anuñçün baèøı äüleóÀnuñ faùurıyla teberrük iderler pes dimekdür ki ne sofrasına otur ve òod àayrı vechile ùaèÀmın ekl eyle zırÀ baòilüñ her ne vechle olursa ùaèÀmın ekl itmek hemÀñ sofrasına oturmaú gibidür zırÀ sofraya oturmaúdan murÀd ekl-i taèÀmdur (11) *NÀn-ı mümsik cümle rencest u èanÀ / Mişevded nÀn-ı seòì nýr u øiyÀ nÀñ-*

⁷⁸"Herkes neden yaratıldıysa onu kolayca elde eder." Buhârî Kader.

⁷⁹ "Biraz otur!"

⁸⁰ "Açtım beni doyurmadın, susadım su vermedin, hastalandım beni ziyaret etmedin!"

ı mümsik mübtedÀ cümle hÀl ü renc òaberdür nÀn mişvedüñ fÀèili ve nÿr mefèyliðür **mümsik** baòildür **renc** zaómetdür **èanÀ** óareketden óÀãıl olan taèbedür **seòì** óÀcet miúðÀrı beòl idendür **nÿr u øiyÀ** ecsÀm-ı neyyireden münteàir olan nesnedür ki umÿr-ı óissiyyeyi müşÀhedeye muèindür el-maènÀ baòilüñ nÀn u ùaèÀmı cümleten renc ü elemdür yaèni derd ü belÀ vü zaómete sebebdür ki andan òulmet-i ùabièiyye óÀãıl olur seòì ve cömerdüñ nÀn u nièmeti ise nÿr-ı òulÿàla münevver ve malı daòì şÿb-ı şübheden muàaóóardur pes eàeri daòì aña göre olur (12) *Ta neò`Ànendet beò`Àn-ı kes merev / Vez pey-i murdÀr çün kerkes merev tÀ mÀdÀm maènÀsına me-rev* kelimesine ôarfdur ne-ò`Ànend fièl-i muøÀriè-ı menfi cemèdür tÀ-yi òiùÀb mefèyli ve fÀèili nÀsdur kes úarinesiyile ve necivÀn kes dimekdür ve mİârÀè-yı àÀnìnüñ taúðiri ve me-rev ez bì murdÀr çün kerkes dimekdür ki bundan ièrÀbı ôÀhirdür [74b] **me-rev** nehydür ki ùaleb terk-i fièldür maãdarı reftendür gitmek ve yürimek maènÀsına **ez peyi** behri maènÀsınadur **murdÀr** lÀşe vü cìfedür **kerkes** aúbaba didükleri úuşdur el-maènÀ mÀdÀm ki seni daèvet itmeyeler kimsenüñ sofrasına gitme ve cìfeden òtüri kerkes gibi gitme yaèni dünyÀ-yı òabiàe ardına düşüp kerkes úuşı gibi lÀşeye úonmaàa ve murdÀr nesne yemege tenezzül itme zirÀ bilÀ daèvetin sofr-a-i àayre cülÿs itmekde reòÀlet ü feøÀóat vardur nitekim bÀlÀda bülendi ve dünyÀ cìfiye ve ùÀlibleri kilÀbe teşbih olundiàı òod eàerde vÀrid olmışdur pes dünyÀ cìfeden èibÀret oldu fe-keyf ki òabià ü óarÀm ola (13) *Çeşm-i niki ez òasis ü dÿn medÀr / Saúf-ı ÿ rÀ hem tu bì ustÿn şomÀr* baèøı nüsòada saúf-ı virÀn rÀ tu ber ustÿn me-dÀr düşmişdür çeşm me-dÀruñ mefèyli ve óarf-i cezÀ aña müteèalliúdür saúf daòì şomÀruñ mefèyli ve tu taótında øamir-i òiùÀbı teékid ve bì aña müteèalliúdür **çeşm** burada ümid maènÀsınadur **niki** de yÀ maãdariyye ve nik eyüdür **òasis** u dÿn òasÀset ü denÀéet ü óakÀret ehli dimekdür **saúf** òÀnenüñ tavanıdur **ustÿn** sutÿdendür ki direk maènÀsınadur el-maènÀ òasÀset ü denÀéet ehlinden eylük ümidini ùutma hem sen o maúÿlenüñ saúfını direksiz èadd eyle yaèni baòil ü deniden bir nesne recÀsında olmaú temelsiz ve direksiz òÀneye iètimÀd

gibidür ki ùaótında fÀyide yoúdur ve nusòa-i uòrÀnuñ daòi meÀli bu maènÀdur zirÀ dimekdür ki deni Àdem saúf-ı vîrÀn gibidür ki sen anı direk üzerine ùutma ve aña göñül virme zirÀ andan òayr yoúdur (14) *Ger koni òayri tuvÀn òod mebîn / Her çi bîni nîk bîn u bed mebîn* taúdiri ger koni tu òayri me-bîn ÀnrÀ ez òod dimekdür ki tu koni taótında olan øamîr-i òîüÀbı teékîd ü Àn me-bînüñ mefèýlidür veyÀoud ôÀhir naôm üzerinedür ki tu mübtedÀ ve Àn kÀ'l-evvel ve me-bîn cümlesi òaber ve baède cezÀ-yı şarúdur her çe mübtedÀ ve bîni cümlesi aña âıfatdur èarabî ile taúdiri külli şeyéin terÀh dimekdür nîk mÀ-baédına mefèýl olup baède'l-cümle òaberdür ve bed daòi mÀ baédına baède'l-cümle mÀ-úabline maèüýfdur èaúfu'l-inşÀé èaliyyü'l-inşae **me-bîn** nehy-i óÀøırdur maâdarı dîdendür ki görmekdür el-maènÀ eger sen bir òayr iderseñ veyÀoud eger òayr eylerseñ sen anı òodbîn olup kendüñden görme belki tevfiú-i óaúúa bÀú belki kendiñi ifnÀ idüp tevòid-i efèÀle nÀôır ol ve her ne ki görürsen eyü gör ve bed görme yaèni úabióuñ úubóunu setr ü óüsnini keşf eyle tÀ ki settÀr isminden óiããedÀr olasın belki kendüñi maúÀm-ı farúda olup kem ü yaramaz gör ve òalúa naôÀr-ı cemèle naôar idüp meóÀsinden àayri görme zirÀ óekimüñ cemèe efèÀli òayrdur anuñçün bedîhü'l-òayr dinildi ve şerr-i iòÀfet olunmadı zirÀ şerr-i beze nisbetle ve meúaøøî bi'l-èarø fe-efhem cidde **[74a]** (1) *Òayre ber ò`Àn-ı kesî mihmÀn şeved / Çün resed mihmÀn ez u pinhÀn şeved* taúdiri şeved òayre mihmÀn ber ò`Àn kesî çün resed mihmÀn şeved pinhÀn ez ý dimekdür ki ièrÀbı ôÀhirdür **òayre** burada murÀd bi-èaúl ü bi-idrÀk ü ni-endişe dimekdür **ò`Àn** sımÀù u sofradur el-maènÀ bi-èaúl ü bi-idrÀk ü bi-endiş olan àayrüñ sofrası üzerine mihmÀn olur ve nüzýl ü cülýs ider çünki aña mihmÀn gele gizlenür ve sofrasına kimse alup muvÀsÀt itmez bi-èaúl ü bi-idrÀk oldıaı budur ki èilm-i óÀl bilmez ve mihmÀnuñ øayf-ı ilahî olduain añlamaz ve bed-endiş oldıaı budur ki nièmetim eksilür úlýÀs ider maèhazÀ beóle mezîd olur zirÀ muósineé-i iósÀn ilahî mevèýddur (2) *Her ki mihmÀnet şeved ez óÀã u èÀm / Pişi u mibÀyed Àvurdan úaeÀm* taúdiri her kesî ki şeved mihmÀnet ez óÀã u èÀm mi-bÀyed Àverden úaeÀm piş

ý dimekdür ki ez òÀã u èÀm her kesiden óÀldür ve Àverden mi-
 bÀyedüñ fÀèili ve ùaeÀm Àverdenüñ mefèyli ve piş aña ôarfdur el-
 maenÀ her kimse ki òÀãã u èÀmmdan senüñ úonuàın ola anun öñüne
 ùaeÀm getürmek gerekdür ve taècili mendybdur óuãÿãa rÀh dýrdan
 vÀrid ola zirÀ Àc olmaú iótimÀli àÀlibdür (3) *Her ki mihmÀn-rÀ*
girÀmi mikoned / Guşışı der nik nÀmi mikoned taúdiri her kesi ki
 mi-koned mihmÀnrÀ girÀmi mi-koned guşışidür nik nÀmi dimekdür
girÀmi èizzetlü vü óürmetlü maenÀsına **kýşışide** yÀ zÀyide ve yÀ
 vaódet-i nevèiyye kýşış kýşiden luàaôından ism-i maádardur
 velakin murÀddur ki duruşmaúdur ictihÀd gibi **niknÀm** âıfat-ı
 müşebbehedür eyü adluluú vü ôayırla yÀdluluú maenÀsına el-maenÀ
 her kimse ki mihmÀnı èaziz eyler yaenì èizzet ü óürmetle ùutar
 ve ikrÀmda úuãÿr itmez ol kimse niknÀmıúda ictihÀd ider yaenì
 ol èamel anuñ beyne'n-nÀs niknÀm olmasına bÀèiâ olur pes ikrÀm
 ôayfla kendi nefsiçün ictiôÀd itmiş olur ki ôalúuñ kendi óaúúında
 óüsn-i şehÀdet ü ôayırla duèÀlarıdur ki sebep úabýl-i ôudÀdur
 (4) *ZÀn çe dÀri endek u pişi ey piser / Bürd bÀyed piş derviş ey*
piser taúdiri ey piser Ànçe dÀri ez endek ü biş dimekdür ki ôarf-
 i cüzz mÀ-úablini beyÀndur ve cÀéizdür ki harf-i cer dÀriye
 müteèalliú olup endek ü biş ançeden bedel ola **zÀnçe** aalı zi
 ançedür **endek** azdur úalıl maenÀsına **biş** artuúdur zÀyid maenÀsına
 piş öñdür **derviş** muúlaú faúirdür el-maenÀ ey piser her ne ki
 ùutarsın azdan ve çóudan yaenì mÀlik olduauñ ne ise derviş öñüne
 iletmek gerekdür gerek mihmÀn ü gerek àayr-i mihmÀn [75b] (1)
SeèalÀmet dÀn ki der aómaú buved / EvvelÀ àÀfil ziyÀd -ı Óaú
buved bunuñ taúdiri dÀn ki seèalÀmet buved der aómaú dimekdür ki
 dÀn ki èarabide ièlam dimekdür pes seèalÀmet mübtedÀ ve buved
 cümlesi ôaber olup baède dÀn kiye mefèyl olur evvel mübtedÀ àÀfil
 ikinci buvedüñ mefèyli ve ôarf-i cüz àÀfile müteèalliú ve
 baède'l-cümle ôaberdür el-maenÀ èÀúil bil ki aómaúda üç èalÀmet
 ü nişÀn vardur ki ol èalÀmet anuñ óamÀúatine dÀldur evvelÀ ôikr-
 i óaúdan àÀfil olur zirÀ ôikr itmege evvelÀ èaúl gerekdür ki
 èilm èaúl üzerine mebnîdür pes şol dilde ki èaúl u èilm yoúdur
 maèlým u meôkÿr nereden ôÀúıra gelür (2) *Goften-i bisyÀr èÀdet*

*bÂşedeş / Kahili ender eibÂdet bÂşedeş goften bÂşedüñ fÂèili ve èÂdet mefèyli ve şın èÂdete úayddur yaèni be-óasebü'l-maènÀ aña rÂcièdür zirÀ bÂşed iki menóyle taèdiye itmez meger ki şın orÀ yerine ola ki rÀ lÂm-ı cÂrre maènÀsınadur kÂheli ikinci bÂşedüñ fÂèili ve ender aña ôarfdur **èÂdet** ôalú anuñ üzerine müstemirr olup muèÂvede itdükleri nesnedür **kÂhel** süstdür **eibÂdet** emrle ve bilÀ emr olana şÂmildür el-maènÀ aómaúuñ ikinci èalÀmeti budur ki çoú söylemek aña èÂdet olur ekâer kelÂm ise mÂlÀ yaèni maúylesindendür ve insÂn her işitdügin söylemek kiôbdendür ve insÂnı yüzi üzerine cehenneme düşüren lisÂnı şerridür pes úillet kelÂm-ı èaúldan ve keâreti óumúdandur ve üçinci èalÀmeti budur ki eibÂdetde aña kÂhillük vü fütýr olur yaèni cidd ü neşÀula eibÂdete úıyÂm itmez zirÀ âmrÂt èilm ü èamelden müstefid degil ve óaúıúatü'l-óÂle vuúýfı yoúdur (3) *Ey piser çün aómaú u cÂhil mebÂş / Yekdem ez yÂd-ı ÓudÀ àÂfil mebÂş* taúdiri ey piser me-bÂş çün aómaú vü cÂhil ve me-bÂş àÂfil ez yÂd òudÀ yekdem dimekdür ki ez àÂfile müteèalliú ve yekdem aña ôarfdur el-maènÀ ey piser aómak ü cÂhil gibi olma yaèni bir dem ü bir nefes ôikr-i óaúdan àÂfil olma pes mîârÀè-yı âÀni evveli beyÂn olmuş olur el-óÂâıl èÀúil ü èÀlim ol ki muúteøÂsı devÂm üzerine ôikr-i óaúdur nitekim aómaú ve cÂhilüñ óÂli devÂm üzerine àafletdür (4) *Her ki ý ez yÂd-ı Óaú àÂfil buved / Ez óamÀúat der reh-i bÂùıl buved* taúdiri her kesı ki ý buved gÂfil ez yÂd óaú buveddür reh-i bÂùıl ez óamÀúat dimekdür el-maènÀ her kimse ki o ôikr-i óaúdan àÂfil ü àayre meşâyl ola óamÀúatinden bÂùıl yolda olur yaèni ùariú-i óaú ùariú-i ôikr ü ùariú-i bÂùıl ùariú-i sehv ü nisyÂn u àafletdür bÂùıl oldıaı budur ki neticesi yoúdur zirÀ bir fÂyideli nesneye myâil degildür (5) *Hic ez fermÂn-ı Óaú gerden metÂb / Behr-i dÂm ÂzÂde-rÀ dÂmen metÂb* gerden me-tÂbuñ mefèyli ve cÂrr u mecrýr aña müteèalliúdür behr ikinci me-tÂbı taèlildür dÂmen anuñ mefèylidür dÂmen maénÀda ÂzÂdeye muøÂfdur dÂmen ÂzÂderÀ dimekdür **gerden** boyundur èunú gibi **me-ùÂb** nehy-i óÂøırdur maâdarı tÂftendür bükme maènÀsına **dÂm** burada tezvir içün istièÀre olınmışdur **ÂzÂde** meşâylüñ øıddıdur [75a] **dÂmen***

dÀmÀndan muòaffef etek maènÀsınadur el-maènÀ hiç óáuúuñ buyruàından boynuñı bükme ve yÀn virme nitekim úurÀnda gelür ⁸¹ وإذا انعمنا على الإنسان اعرض ونائ بجانبه nitekim òasis olan àani faúiri gördükde rýgerdÀn ü pehlevzen olur ve daòì tezvirden ötüri fÀrià ve kendi óÀlinde olan Àdemüñ dÀmenini bükme yaèni etegine yapışup çevirme ve bi-günÀhı müttehim ü bi-óuøýr itme el-óÀãıl fermÀn-ı óáuðan boynuñı büküp çevirmediğüñ gibi il etegine daòì bilÀ sebeb yapışup úıvırma ve illÀ óáuúa vü òalúa eöiyyet itmiş olursın ki cezÀsı luàat ü àaøab ü èaõÀbdur (6) BÀùılì rÀ ey piser gerden menih / Naúd-i merdÀn-rÀ be-her kevden menih kerdén mÀ-baèdına mefèýldür ve bÀùıl aña müteèalliúdür zirà rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur bÀùıllide yÀ zÀyidedür naúd ikinci menihe mefèýl àarió ü beher àayr-i àariódür **me-nih** nehy-i óÀøırdur maàdarı nihÀdendür úomaú maènÀsına vaøè gibi **naúd-i** merdÀn murÀd ricÀlullahuñ esrÀr u maèÀrifidür **kevden** aàır yürüyişlü kuned pÀlÀn atı vü üýý ve úuşı bunlardan istièÀre idüp geç fehmlü aómaú vü nÀdÀna kevden didiler el-maènÀ ey piser bÀùılla gerden úoma yaèni boyun virüp teslim ve múnúÀd olma bilki óáuúa serfürý eyle ve ôÀhir ü bÀùın úitÀb ü sünnetden òÀric olma zirà óáuúa Àãì vü maòlýúa muùìè olmaú yoúdur ve bÀùıl nefis ü şeyuÀn ü hevÀ ve ehl-i hevÀ vü münkirÀtdur ve daòì ricÀlulahuñ naúd-i maèÀrifini aómaúlar eline virme zirà nÀdÀn úadr-i güheri bilmez ve yedinde øÀyiè olur ve èörfÀé-i úmenÀé esrÀrdur pes nÀ-maóalle àarf dirhem ü dinÀr itmek nice òıyÀnet ise keşf-i esrÀr ü ifşÀ-i rÀz itmek daòì böyledür ve dimişlerdür ki ⁸² لا يباع الابل في سوق الدجاج (7) Der úaøÀ-yı ÀsmÀni dem mezen / Her kesì-rÀ biş bìn u kem mezen taúdiri me-zen demdür úaøÀ-yı ÀsmÀni vü bìn herkesì rÀ biş ve me-zen kem dimekdür **der úaøÀ** der óáuú úaøÀ dimekdür **ÀsmÀni**de yÀ nisbiyyedür **dem me-zen** süúýt eyle dimekdür **biş** zÀyiddür ki muúÀbili nÀúıãdur el-maènÀ úaøÀ-yı ÀsmÀni óáuúında dem urma yaèni tekellüm itme zirà burada sükýt itmek tekellümden evcidür şol cihetden ki sırr-

⁸¹ "Evet, insana nimet verdiğimiz zaman yan çizer, canının istediği yana gider." Kur'ân-ı Kerîm, Fussilet Suresi(41);51.

⁸² "Tavuk pazarında deve satılmaz."

ı úaøÀ vü úadere degme èÀrif vÀúıf degildür ve bi'l-farø vÀúıf olsa daòì ôÀhir şerée òalel getürür pes óükm-i ezele iètirÀø itmeyüp meúaøøì eger óulv ü eger mürrdür úabýl itmelüdü ve andan baóâi terk itmek gerekdür ve kaøAyı ÀsmÀna nisbet eyledi zirÀ âýreti levóde müâbetdür vaút-i merhýnı olduúda semÀéen baède semÀé cý hevÀya ve andan sÀetinde meúaøøile ve èaleyhe nÀzil olur ve daòì herkesi zÀyid ü kÀmil gör ve nÀúıã ü úÀãır urma yaèni âıfat-ı kemÀlile vaâf eyle âıfat-ı nouÀãnla degil ve dimişlerdür ki her gördügiñi òaøır bil yaèni èayn-ı kemÀlle baú ve óaúır görme kerkese fi-nefsü'l-emr kÀmil ü èaôm olmasun zirÀ söz sendedür anda degil (8) *Dest-i òod-rÀ sý-yı nÀ-maórem meyÀr / CÀnib-i mÀl-ı yetimÀn hem meyÀr taúdiri me-yÀr dest òod rÀ sýy-ı nÀ-maórem ve me-yÀr hem cÀnib mÀl-ı yetimÀn* dimekdür **nÀ-maórem** ecnebiyyedür **me-yÀr** nehydür maâdarı Àverdendür getürmek maènÀsına **yetimÀn** yetimüñ cemèidür el-maènÀ kendi elüñi nÀ-maórem cÀnibine getürme ve götürme ve ùutma ve nÀ-maóreme el uzaúmaú yÀ zinÀdan kinÀye veyÀ bir èuøvını mess itmekdür ki bu daòì zinÀdan maèdyddur şehvetle naôar gibi zirÀ naôar u mess ôerièa-i zinÀdur burada ôÀhir olan mess-i óaúıúidür ve yetimlerin mÀlı cÀnibine daòì Àl getürme yaèni uzatma nÀ-maóreme uzatmaduauñ gibi zirÀ ikisi daòì óaramdur ve mÀl-ı yetim ekl iden baùnında Àteş ekl ider pes anuñ nefsi dünyÀda pür Àteş olmışdur Àðiretde duòýl-ı nÀruñ sebebi budur (9) *TÀ tevÀni rÀz bÀ hemdem megýy / Ger tu bÀşì nız bÀ òod hem megýy tÀ tevÀni me-gýya ôarfdur rÀz mefèyl-i âarió ve bÀ hemdem àayr-i âariódür tu taót bÀşide olan øamir-i òiùÀbı teékiddür ve baède'l-cümle şarùdur bÀ-òod me-gýy âÀniye mefèyldür ve baède'l-cümle cezÀdur el-maènÀ úÀdir olduúça rÀzı enis ü celisüñe söyleme ve eger sen ölürseñ daòì söyleme ve kendüñle muóÀdeâe úılma zirÀ âýret-i ýlÀda belki hemdemüñ emÀnete òıyÀnet eyleyüp keşf-i rÀz ide ve sebab-i feøÀóatüñ ola ve âýret-i âÀniyede belki muóÀdeâe-i nefsÀniyyeye şeyüÀn muùùaliè ola ve anı òalúa neşr eyliye zirÀ böyle rÀzlar mektým iken من حيث لا يحتسب mekşýf olmışdur ve böyle demek daòì cÀéizdür ki mîârÀe-yı âÀni keşf-i rÀzı nehyde*

mübÀlaàaya maómÿl ola zirÀ kendi rÀzını kendine keşf itmek cÀéiz olmadıaı yerde àayre göre be-ùariúü'l-evlÀdur (10) *TÀ şevi ÀzÀd muúbil ey èaziz / Bi-ùamaè mibÀş eger dÀri temiz el-maènÀ ey èaziz tÀ bend-i èalÀúadan muùlaú ve ÀzÀd-ı muúbil ü ehl-i saèÀdet* olasin yaèni böyle olmaú içün bi-ùamaè vü óırã u şehvet ol eger temyiz ü idrÀkuñ vÀrise zirÀ kemÀl-ı èaúl insÀnı èalÀúÀtdan ÀzÀd ider ve şehvet-i nefsiyeden inkiúÀèına sebep olur ve òalúuñ malına vü eline baúdırmaz belki selÀmet ü èıffet cÀnibine cezb idüp gider (11) *Hest fÀsıú-rÀ se óaãlet der nihÀd / Başed evvel der dileş óubb-ı fesÀd hest muúaddem òaber fÀsıú-rÀ aña müteèalliúdur zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur [76b] seh óaãlet* muéaòòar mübtedÀdur der òabere úayddur evvel bÀşede ôarfdur der daòì óubba ôarfdur óubb bÀşeduñ fÀèilidür **fÀsıú** uÀèatdan òurÿc iden kimsedür **nihÀd** uabèdur sireşt gibi **fesÀd** àalÀóuñ øıddıdur el-maènÀ fÀsıú içün üç óaãlet-i rezile óÀãıldur nihÀdında yaèni anuñ üzerine maùbyèdur evvel úalbinde muóabbet fesÀd olur yaèni àalÀó nesneyi sevmez belki fesadı sever ve niòÀm-ı enfes ü ÀfÀúa òalel virecek aóvÀle meyl ider ve iki kimse arasında şıúÀú vÀúie olsa ıãlÀó òÀtü'l-beyn itmez belki şiddet buàza vesile olan esbÀbla Àteş efrÿz olur (12) *Hirfeteş ÀzurdÀn-ı òalú-ı ÓudÀst / Dÿr dÀred ò`ış-rÀ ez rÀh-ı rÀst óırfet mübtedÀ ve ozrden òaberdür dÿr dÀreduñ mefèÿl-i evveli ve ó`ış àÀnisi ve ez dÿra müteèalliúdur óırfet* èarabıdır àınÀèat naènÀsına zirÀ her nesne ki insÀn aña meşayl ü muèuÀd ola àanèat u óırfet dirler **rÀh-ı rÀst** àırÀu-ı mustaúımdür ki şerè-i ilahî vü dîn-i mübindür ki rıòÀ-yı óaúúa myãıldur el-maènÀ fÀsıúuñ ikinci èalÀmeti òalú òudÀyı incitmekdür yaèni eòıyyet ü kesr-i òÀùır aña kÀr olmuşdur bu ise fısu-ı èaòımdür zirÀ úatl óükmindedür ki binÀ-yı óaúú-ı hedmdür pes úÀtil nice melèÿn ise myöi daòì melèÿndur ve üçüncü nişÀnı budur ki kendini àırÀt-ı mustaúımden dÿr u baèid ùutar ve uariú-i èelÀle gider ki rÀh-ı keãirdür gÿyÀ nÀôm dır ki fÀsıú-ı muùlÀú odur ki hem kendi nefsiye ve hem sÀéire òulmi vardur eãlióÀ ... (13) *Hest ôÀhir seèalÀmet der şaúi / Miòured dÀéim óarÀm ez aómaúi* hest ôÀhir muúaddem òaberdür zirÀ ôÀhirest

dimekdür ki hest burada est yerinedür seéalÀmet muéaòòar mübtedÀdur ve der şaúi ôÀhire ôarfdur dÀéim mi-òýrede ôarfdur óarÀm mi-òuredüñ mefèýlidür ez taèlildür ez sebeb-i óamÀúat dimekdür zirÀ aómaúide yÀ maådariyyedür **şaúi** saèidüñ øıddıdur ki bed baòt didükleridür **óarÀm** óürmeti delil-i úaùèi ile áÀbit olan nesnedür **aómaúi** de yÀ maådariyyedür burada aómaú odur ki bir nesneyi maóallinüñ àayriye vaøè eyliye úubóını bilürken óarÀmı óelÀl yerine vaøè itmek gibi óürmeti maèlým iken el-maènÀ şaúi-i uòrevide üç èalÀmet ôÀhirdür evvelÀ aómaúlıından dÀéimÀ óarÀm ekl ider ekl óarÀm ise şaúÀvet-i uòreviyyeye bÀèiâdür ki ùariú-i cennetden èall olup ùariú-i nÀre ùòarı gitdügi ve ehl-i şaúÀvetle muèaòòeb olduıdur pes fi'l-óáuıúa şaúÀvet-i budur ki şeúÀvet-i dünyeviyye anuñ yanında bi-èitibÀrdur faúr u sý-yi óÀl ü õillet ü óasÀret ü emÀÀli gibi (4) *TÀ tu bÀşi hiç kes-rÀ bed megý / Piş-i merdüm hem zi bÀb-ı òod megý* òaberdür ve òaber mübtedÀnuñ âyreten èaynı vü maènen àayrıdır ki úudret maènÀsını müteòammındur pes óaml áaóío olur bed me-àunuñ mefèýl-i áariói ve hiç kes rÀ àayr-i áarióidür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur èarabı ile taúdiri *لا تَقُلْ قَوْلًا قَبِيحًا وَاحِدٌ مِنْ أَفْرَدِ النَّاسِ* dimekdür piş ikinci me-gýya ôarfdur ôarf-i cerr daòı aña müteèalliúdür **bÀb** burada èilmde müstaemeldür meaelÀ bÀbü'l-taòÀret dirler ki ùahÀretüñ èilmine anuñla tevaâıl olinur el-maènÀ tÀ sen sen olasın yaèni èömrüñ olup úÀdir olduúça kimseye bed söyleme zirÀ bed zebÀN dünyÀda meómým ve Àòiretde muèaòòebdür ve hem òalúuñ õñunde ve yanında kendi bÀbuñdan söz açup söyleme yaèni nÀsuñ kendi aóVÀlüñe ıulÀèalarına sebep olacaú müòÀkere bÀbın sedd eyle ve temedduè ùariúıyle kelimÀtdan daòı óaòer it zirÀ maùèýn ü müfteøiè olursın pes sıdú gibi òÀmýş ol (5) *Maèrifet dÀri girih der zer mebend / Çün resed mihmÀN berýyeş der mebend* taúdiri dÀri maèrifet me-bend girihe der zer dimekdür ki dÀri maènÀ-yı şarúı müteòammındur eger dÀri maènÀsına pes me-bend cümlesi cezÀdur mıârÀè-yı áÀnı daòı şarú u cezÀdur mihmÀN resedüñ fÀèilidür berýyeş ikinci me-bende müteèalliú ve der anuñ mefèýlidür **maèrifet**den murÀd maèrifet-i ilahiyye ve uòreviyyedür **girih** dügüm maènasınadur **zer**

murÀd zer u simdür **me-bend** nehydür maãdarı bestendür baàlamaú maènÀsinadur me-bend de der úapu maènÀsına deri bend itmek èadem müsÀèadeden kinÀyedür el-maènÀ eger maèrifet ùutarsañ yaèni óaúdan ÀgÀh iseñ ve maèÀda vuúýfuñ olup muóÀsebe-i mÀlına idügüñ bilürseñ altuna vü gümüşe düğüm baàlama belki óall-i èuúde idüp mÀluñı rÀh-ı óaúúa ãarf eyle ve illÀ nereden kesb itdüñ ve neye òarc eyledüñ diyü meséyl olursın ve óisÀb-ı şedidle muóÀsebe olinursun çün úonuú irişe ve ùòarılup òÀneñe gele anı güle güle úarşula ve úapuyı anuñ yüzine baàlama ve redd itme zirÀ øayıfa ikrÀm itmek lÀzımdur ki emr-i ilahî ile cÀnib-i àaybdan gelür ve bÀèiâ-i berekÀt olur ve zenýb anuñla hemrÀh olup âÀóibi bÀrdan úurtılur (6) *SeèalÀmet ôÀhir Àmed der baòil / BÀ tu gýyem yÀd gireş ey òalil seèalÀmet mübtedÀ ve der ôÀhire ôarf u ôÀhir Àmedüñ fÀèilinden óÀldür bÀ gýyeme müteèalliú ve yÀdgireş* èarabî ile óıfô maènÀsinadur **òalil** dost dimekdür şerói bÀlÀdadur el-maènÀ üç èalÀmet baòil ü mümsikde ôÀhir geldi yaèni baòil ü òasisüñ buòl ü òasÀsetine üç èalÀmet-i ôÀhire **[76a]** vardur ey dost saña ol üç èalÀmeti söyleyeyim ve taúrîr ideyim óıfô u èamel eyle (7) *EvvelÀ ez sÀéilÀn tersÀn buved / Vez belÀ-yı cýè hem lerzÀn buved* taúdiri evvelÀ buved tersÀn ez sÀéilÀn ve hem buved lerzÀn ez belÀ-yı cýè dimekdür **sÀéilÀn** sÀéilüñ cemèidür ki türk dilenci dir suéÀl istièuÀéi maènÀsına **tersÀn** âıfat-ı müşebbehedür úorúàÀn maènÀsına maãdarı tersidendür ki úorúmaúdur **lerzÀn** da âıfatdur ditregen maènÀsına maãdarı lerzidendür ki ditremekdür el maènÀ baòilüñ evvelki nişÀnı budur ki sÀéilllerden úorúàan olur ve rÀst gelse beñzi döner ve çep ü rÀst yüz çevirür ve defèiyle muúayyed olur ve ikinci èalÀmeti budur ki açlıú belasından ditregen olur yaèni aç olursa defèi cýè içün òarç lÀzım gelür diyü elem ü ıòùırÀba düşer pes kendi cýèi àuããasın çeken deni àayriye iùèÀm ü iósÀn itmek iótimÀli olur mı úÀéile allah (8) *Çün resed der reh beò`iş u ÀşinÀ / Bugõered çün bÀd u gýyed meróabÀ ò`iş* òiãm u úavmdür **ÀşinÀ** bilişdür muúÀbili yÀddur **bugõered** muòÀrièdür maãdarı guõeştendür bir yerden bir yere geçmek maènÀsına **meróabÀ** èarab ikrÀm murÀd itdükleri muòÀuaba

meróabÀ dirler el-maènÀ çünki baòil yolda òiām u úavm u ÀşinÀya irişe ve mülÀki ola benden bir şeyé cerri iderler diyü òavfından yel gibi geçer ve bir úurı meróÀba dir ve anuñla defè ider zirÀ anlara bi'l-küllıye ecnebı muèÀmelesin idemez sÀéir bigÀnelere itdügi gibi (9) *Nebved ez nÀneş kesı rÀ fÀéide / Kem resed bÀ kes zi ò`Àneş mÀéide ez fÀyideye müteèalliú ve fÀyide ne-buvedüñ fÀèili ve kesı mefèylidür kem maóöÿfa áıfatdur ki ol maóöÿf resede mefèyl-i muülÀúdur èarabı ile taúdiri يصل و صلا قالیلا ای لا يصل* ve fÀrisiyye ile taúdiri resed residen kemter bÀkes resede müteèalliú ve cÀrr u mecrÿr mÀyideyi beyÀndur ve mÀyide resedüñ fÀèilidür **fÀyide** èilmden ve mÀldan taóãil olınan nesnedür ki ziyÀde olmaú maènÀsınadur **ò`Àn** sofradur **mÀyide** úaeÀmdur el-maènÀ bÀòilüñ nÀnından ve úaeÀmından bir kimseye fÀyide vü áemere olmaz gerek aúÀrib vü gerek icÀnib vü gerek ÀşinÀ vü gerek bigÀne ve anuñ sofrasından kimseye úaeÀm az irüşür yaèni nÀdir vÀúie olur ki øarÿret-i úaviyyede bulunur ve belki fi'l-meâel ekmegi ucını iâırmayup dünyÀdan öyle gider nitekim pinti óamid diyü müştehir olan şaòã-ı bü'l-èacebden aóvÀl-i àaribe menúyldür ve baèı óikÀÿÀt daòì maóallindedür (10) *ÒÀcet-i òod-rÀ me-cÿy ez zışt rÿ / An ki dÀred rÿy-ı öÿb ez vey be cÿ óÀcet me-cÿnuñ mefèyli ve cÀr u mecrÿr me-cÿya müteèalliúdür Àn kinüñ taúdiri Àn kesidür ki mübtedÀdur ve dÀred cümlesi aña áıfatdur ez vey be-cÿya müteèalliúdür ve baède'l-cümle òaberdür **zişt** rÿ áıfat-ı müşebbehedür çirkin yüzlü maènÀsına **be-cÿy bÀnuñ** øammıyla emrdür zirÀ muøÀrièuñ evveli maømÿm olsa üzerine dÀòil olan bÀnuñ óareketi daòì uÀbiè olur el-maènÀ kendi óacet-i øarÿriyyeñi çirkin yüzlü kimseden arama ve úaleb eyleme belki ol kimse ki güzel yüz úutar andan iste ve òadiâde gelür ki ⁸³اطلبو الخير* **عند حسان الوجوه** yaèni óasenü'l-vech olmaú iètídÀl mizÀc ü baèı esbÀb-ı mülÀyimenüñ eâeridür ki àalibÀ anda òavÀãã-ı şerife idÀè olınmışdur ki ez cümle öÿbrÿyuñ úÀèi-i óÀcat olup erbÀb-ı øarÿrete beşÀşet-i vechle istiúbÀlidür (11) *Müémini rÀ bÀ tu çün*

⁸³ "Hayrı güzel yüzlü olanların yanında arayınız."

oftÀd kÀr / TÀ tuvÀni óÀcet-i ý rÀ berÀr müémini rÀda rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsına olmaàla uftÀda müteèalliúdur kÀr uftÀduñ fÀèilidür bÀ tu daòi aña müteèalliúdur takdiri çün oftÀd kar müémini rÀ bÀ tu dimekdür tÀ tevÀni ber Àra ôarfdur óacet anuñ mefèýlidür ve baède'l-cümle cezÀé çündür **müéminide** yÀ vaódet içündür **uftÀd** mÀøidür maādarı oftÀdendür düşmek maènÀsına **birarada** ber istièlÀ içündür Àr emrdür maādarı Àverdendür getürmek maènÀsına el-maènÀ çünki bir müéminüñ senüñle işi düşdi ve saña müteèalliú maālahatı vÀúie oldı mÀdam ki kÀdir olasin anuñ óÀcetini youaru getür ve yere biraúma yaèni óuāyle gelmesine saèy u ihtimÀm eyle zirÀ meāÀlió-i nÀsda bulunmaú kendi nefsine òidmetden efêÀldür şol cihetden ki maālaóat- ı àayrde mecbýr gibidür ki mertebe-i farødur ve kendi òidmetinde muòÀrdur ki mertebe-i nÀfiledür farø ise nÀfileden aúvÀdur ve bir daòi èindüél-Àrifeyn maúāyd-ı aāli nefsinden fenÀ bulmaúdur òidmet-i nefsÀniyye ise varlıú getürür (12) ÓÀcet-i òod rÀ cüz ez sulùÀn me-ò`Àh / Çün beò`Àhi yÀft ez der bÀn me-ò`Àh óÀcet me-ò`Àhuñ mefèýlidür cüz óarf-i istiānÀdur bu istiānÀya müferrià dirler yÀft gerçi mÀøidür velÀkin iki fièlüñ ictimÀèinda fÀyide olmamaàla burada ve naøÀéirinde maādar maènÀsına aòò olunur yÀften gibi pes yÀft be-ò`Àhuñ mefèýlidür ez mÀ-baèdına müteèalliúdur **derbÀn** úapucıdur ki úapuyı gözedir ve bekler el-maènÀ kendi óÀcetüñi hiç bir ferdden isteme illÀ ki sulùÀn-ı èazimden ve anuñ óükminde olan aāniyÀdan àaleb eyle zirÀ **[77b]** àinÀları cihetiyle taóāil-i murÀda úÀdirlerdür çünki óÀcetüñ sulùÀndan bulırsan ve o úapudan vücýda gelmek mümkündür pes úapucıdan ve anuñ óükminde olan øuèfÀ vü fuúarÀdan isteme zirÀ èÀcizlerdür nÀôm óisÀnü'l-vücýhdan àalebi taúdım eyledi zirÀ anuñ isèÀf-ı merÀma èalÀmeti õÀtidür sulùÀnuñ ise salúanat ü òazÀéını iètibÀrıyladur ve bunda iúuÀb daòi dÀòil oldı zirÀ anlaruñ daòi esmÀsı øÀtiye ve külliyyedür ve õÀhirde yedlerinde òazÀéin yoàise daòi úalblerinde müsÀèideye dÀèiye olıcaú teveccüh ü himmet-i dil eyle suhýletle óuāýl-ı peòir olur nitekim

òadiâde gelür ⁸⁴ إذا تحيرتم في الأمور فاستعينوا من أهل القبور yaèni min ehlü'l-fenÀ ve óáuúuñ àayriden ol àayrde esmÀ-i ilahiyye mülÀóáôasıyladur ve illÀ óáuúuñ aàniyÀsı daòì fuúarÀdur úÀl teeÀlÀ ⁸⁵ يا أيها الناس انتم الفقراء إلى الله yaèni óáuúa efúÀruñı bildüñse úanàı bÀbdan ùaleb itseñ óáuđan ùalebe rÀcièdür ki bÀb aña vesiledür (13) Ez vefÀt-ı düşmenÀn şÀdì mekon / Ez kesì piş-i kesì dÀdì mekon taúdiri me-kon şÀdì ez vefÀt-ı düşmenÀn dimekdür ki ôarf-i cerr şÀdiye müteèalliúdür ve şÀdì me-kona mefèýldür ikinci ez dÀdiye müteèalliúdür dÀdì daòì me-kona mefèýldür piş dÀdiye ôarfdur taúdiri me-kon dÀdì ez kesì piş kesì dimekdür **vefÀt** mevtdür **şÀdì** şÀd olmaúılıú **dÀdì** de yÀ maâdÀriyyedür ùaleb èadl u dÀd maènÀsına óÀkem óuøýrunda ise dÀd u feryÀd demek ôaãmından şikÀyetden nÀşidür el-maènÀ düşmÀnlaruñ mevtinden mesrýr olmaú eyleme zirÀ devran seni de anlaruñ ardınca çou müddet alıúomaz bilki ed-dünyÀ sÀèatün mycibince èömr-i dünyÀ bir sÀèat gibi guöer ider ve kimseye beúÀsı olmaz pes bir sÀèat èömr içinde kendi àamın úoyup àayrũñ mevtiyle ferÀónÀk olmaúdan ne óÀãıl olur meger ki secde-i şükri mycib nesne ola nitekim cenÀb-ı nübüvvet âallalahü èaleyhi ve sellem àazve-i bedrde serÀbı cehli maúuuè gördükde şükren beş kerre secde itdiler ve daòì kimseden kimse öñünde ve yanında şikÀyet eylemez zirÀ ôararı vÀr fÀyidesi youdur meger ki èadl içün sulùÀna şikÀyet eyleyesin ve ôaãmuñdan dÀd ò`Àh olasın veyÀ óÀliki óáuúa èarø idesin veyÀ ôalúa èarø itdügüñ âýretde murÀduñ teşekkì olmaıya belki elemüñi defè ü berÀy teselli ola ki aña hikÀyet dirler zirÀ lisÀn-i èÀrife şikÀyet düşmez baèdeôÀ bu beyitũ mÀ-úabline münÀsebeti youdur ôÀhir budur ki nÀsıòlar bunu maóallinden refè ü nÀ-maóalle vazè itmişlerdür ve kitÀbuñ ekâer mevÀøıèì melèube cühelÀé olmuşdur ⁸⁶ [77a] (1) **والله عليم بما يصنعون**

*Bì-ùahÀret bÀşed u bì-gÀh òiz / Hem zi ehl-i èilm bÀşed der giriz bì-gÀh òayr bì-ùahÀret üzerine maèüýfdur bì-ùahÀret bÀşede müteèalliúdür zÀ hel kerize müteèalliú ve der bÀşede ôarfdur **bì-***

⁸⁴ "Başınız dara düştüğünde kabir ehlinde yardım isteyiniz." Keşfu'l-Hafa.

⁸⁵ "Ey insanlar! Allah'a muhtaç olanlar sizlersiniz." Kur'an-ı Kerim, Fatır Suresi (35);15.

⁸⁶ "Şüphesiz Allah onların yaptıklarını bilir." Kur'an-ı Kerim, Fatır Suresi (35);8.

ùahÀret bì-pÀk **bì-gÀh òayr** bì-vaút úÀlúlcı dimekdür ki âıfat-ı müşebbehedür òizüñ maâdarı òizidendür ayaú üzerine úalúmaú maènÀsına **gırız** ism-i maâdardur burada maâdar maènÀsına úaçmaúdur firÀr gibi maâdarı giriòotendür el-maènÀ şÀúinüñ bir èalÀmeti daòi budur ki ùahÀretsiz olur yaèni èabdest almaz ve vaúitsiz úalúlcı olur ki ùulýè-ı şemse dek uyur ve namÀzı úaøÀya úalur ve bì-tahÀret oldıai cihetden úaøÀ daòi itmeyüp emr-i âalvetde tehÀvün ü teúÀsül itdügi ve èaúÀb-ı ilÀhiden òavf itmedigi içün kÀfir olur ve bir nişÀnı daòi budur ki ehl-i èilm ãoóbetinden firÀrda olur zırÀ èilm-i óÀl öğrenmek murÀdı degildür ùaleb-i èilm ise her müslim ü müslime üzerine farødur bu cihetden èulemÀ ile mecÀlise daòi farødur el-óÀãıl óarÀm-hor bì-namÀz u cÀhil olmaú èalÀmet-i şaúÀvetdendür ki ãÀóibi felÀó bulmaz gerekse saèÀdet-i dünyeviyye ile müsteèid olsun (2) *BÀ ùahÀret bâş u pÀki pişe kon / Vez èaõÀb-ı hem endişe kon pÀki yÀé* maâdariyye ile kon emrine mefèýl-i evvel ü pişe âÀnidür endişe ikinci kona mefèýl ve ez èaõÀb endişeye müteèallıúdur el-maènÀ vuøýela ol ve pÀklığı kendüñe âanéat ile yaèni âÀniè âanéatın elden úomadıai gibi sen daòi elüñ ve yüzüñ yumaúdan òÀli olma yaèni yalnız evúAt-ı maõãýâada degil belki ùahÀret dÀéimÀ üzerine olmaàa saèy eyle ve èaõÀb-ı úabrdan endişe vü fikr eyle yaèni òavf it zırÀ bì- ùahÀret ü bì-namÀzuñ úabrde óÀli düşvÀr olur şol maènÀdan ki erkÀn dinì hedm itdügçün suéÀl-i melekeyne cevÀba úÀdir olmayup muèaõõeb olur (3) *Ey piser megrız ez ehl-i èulým / TÀ nesýzed mer turÀ nÀr-ı semým* **me-gırız** nehydür maâdarı giriòotendür firÀr maènÀsına **ne-sýzed** muøÀriè-i menfidür maâdarı sýòotendür yanmaú vü yaúmaú burada müteèaddidür **merturÀda** mer zÀyidedür **semým** şol rió óÀrre dir ki zehrüñ teéâiri gibi teéâir ider el-maènÀ ey piser èulým-ı nÀfièa ehlerinden firÀr itme belki taèallum èilm-i din içün meclislerine dÀòil ol ve mülÀzemet eyle tÀ ki seni nÀr-ı semým iórÀú itmeye yaèni óarr-ı cehennem ki zehrüñ teéâiri gibi tÀ teéâir ider veyÀòud menÀfiõ-i bedene nüfýõ idüp ecsÀdı sýzÀn itdügi gibi ekbÀdı daòi yakup büryÀn eyler zırÀ cehl-i nÀrdur èilm-i nýr oldıai gibi òuãýâa ki

èilm-i óakÀéiú ola ve cehl-i óicÀbdur (4) TÀ tu bÀşı hiç kes-rÀ
 bed megÿ / Piş-i merdüm hem zi bÀb-ı òod megÿ tÀ mÀdÀm maènÀsına
 me-gÿya ôarfdur tu mübtadÀ ve bÀşı cümlesi [78b] (1) *Saòt-ı dil*
rÀ seèalÀmet yÀftem / Çün be-didem rÿy ez vey tÀftem taúdiri
 yÀftem seèalÀmet saòt-ı dil rÀ dimekdür ki yÀftem mÀøi mütekellim
 vÀóidedür seèalÀmet anuñ mefèÿlidür saòt-ı dilrÀda rÀ lÀm-ı
 cÀrre maènÀsınadur ki yÀfteme müteèalliúdür çün be-didem cümle-
 i şarúıyyedür rÿy tÀftemüñ mefèÿlidür ve ez aña müteèalliúdür ve
 baède'l-cümle cezÀdur **saòt-ı dil** âıfat-ı müşebbehedür úatı
 dillü ve yüreklü maènÀsına **yÀftem** maãdarı yÀftendür bulmaú
 maènÀsına muøÀriè-ı yÀbed gelür **taftem** maãdarı tÀftendür bükme
 maènÀsına el-maènÀ úatı gönüllü kimse içün üç èalÀmet buldum
 çün ol saòt dili gördüm andan yüzimi büküm ve çevirdim ol üç
 èalÀmet-i úabióadan ötüri pes bir kimseden ièrÀø itmek úabaéiúi
 óasebiyledür yoòsa be-óasebü't-tezÀt degil ve böyle demek daòi
 cÀéizdür ki çünki fikr itdüm gördüm ol üç nesnenüñ nihÀyet
 mertebede úabió oldıàını andan ièrÀz ü óaöer eyledim tÀ ki saòt
 dil olmayam zirÀ saòt dil olan kimseye kelÀm-ı óaú teéâir
 itmez(2) *Ber øÀèifan bÀşed şın cevır ü sitem / Hem úanÀeat*
nebvedeş bÀ biş u kem ber cevre müteèalliú ve cevır bÀşedüñ fÀéili
 ve şın mefèÿlidür bÀ úanÀeate müteèalliú ve úanÀeat ne-buvedüñ
 ve şın mefèÿlidür **øÀèifàn** burada murÀd øaèf hÀldür **cevır** ôulmdür
 güc itmek maènÀsına **úanÀeat** úısmete rıøÀ **biş** zÀyid ü **kem**
 nÀúıãdur maúãÿd az vü çoú dimekdür el-maènÀ ol saòt dilüñ bir
 èalÀmeti budur ki anuñ øuèfÀ vü fuúarÀ vü bi-nÀm olanlar üzerine
 ôulmi olur ve güc úutar zirÀ fi'l-meâel úalbinde meróamet ôalú
 olınmamışdur ve bir nişÀnı daòi budur ki anuñ çoaa vü aza
 úanÀeati olmaz yaèni ikisi anuñ yanında berÀber degildür belki
 çoú oldıàı zemÀn münbasiú vÀz oldıàı vaúitde munúabıø olup ne
 keâire şükr ve úalile âabr ider zirÀ úalbinüñ óaúla ÀşinÀlıàı
 youú ve sırr-ı úaøÀ vü úaderden bi-òaberdür (3) *Mevèiôet her çend*
kÿyi bişter / Derdil saòten nebÀşed kÀrger mevèiôet kÿyinüñ
 mefèÿlidür bişter mevèiôanuñ âıfatıdır zirÀ taúdiri her çend
 kÿyi mevèiôet bişter dimekdür ki mevèiôaé keâire murÀddur derdil

kÀrgerüñ ôarfıdur kÀrger ne bÀşedüñ mefèyлідür fÀèili taótında
 øamir mevèiôadur **mevèiôet**de tÀ ôiüÀb içün degildür belki mevèiôa
 dimekdür çend ne miúDÀr dimekdür **bışter** ziyÀdedek maènÀsına
kÀrger işçi maènÀsına el-maènÀ saòt dilüñ bir èalÀmeti daòì
 budur ki her ne úadar ziyÀde mevèiôa söylesek ve naãióat eylesek
 dil saòtında müéeâair olmaz zirÀ seng òArÀ gibidür ki senge bÀrÀn
 teéâir itmedügi gibi aña daòì feyø-i pend kÀr itmez gÿyÀ aãamdur
 ki işitmez úÀle teèÀlÀ ⁸⁷ **ولهم اذان لا يسمعون** yaèni úulaú ki kelÀm óaúúı
 gÿş içün òalú olınmış iken maòulıúla da istièmÀl itmemek ile aãm
 gibi olurlar sÀéir meşÀèir ü óÀss ü úuveyy daòì böyledür (4) *Her*
ki èÀrì bÀşed ez óüsn ü óayÀ / Ez pey óÀcet bÀ piş-i ý meyÀ
 taúdiri her kesì ki bÀşed èÀrì ez óüsn ü óayÀ meyÀbe **[78a]** piş
 ý ez pey óÀcet dimekdür **èÀrì** èuryÀndur **óayÀé** inúlyÀø nefsdür bir
 nesneden ki fièlinde lev'm vardur keşf èavrat ve fièl meèÀâi gibi
ezpey taèlil içündür **piş** öñdür **meyÀ** nehydür maãdarı Àmedendür
 gelmek maènÀsına el-maènÀ her kimse ki óüsn ü cemÀlden èÀrì ola
 ve āabióü'l-vech olmiya óÀcet-i øarÿriyyeñden ötüri anuñ öñüne
 ve yanına gelme ve aña èarø-ı óÀcet itme zirÀ meúaøøiyü'l-merÀm
 olmazzsın şol vechdenki zişt Àdemüñ òasÀset ü denÀéit ò`Àãã u
 levÀzımındandur ve bi-óayÀ vü bi-edeb olan daòì seni āıfru'l-
 yedürred itmekden utanmaz Àòir yanından tehi dest ü maózÿn
 çıúarsın (5) *Ehl-i dünyÀ-rÀ be-maèni mürdedÀn / TÀ ne bÀşi*
hemnişin-i mürdegÀn taúdiri dÀn ehl-i dünyÀrÀ be-maèni mürde
 dimekdür ki ehl-i dünyÀ dÀnuñ mefèyl-i evveli ve mürde āÀnisi ve
 be-maèni aña ôarfdur ve hem-nişin ne-bÀşinüñ mefèyлідür **ehl**
 ehl'ullah òaãāetullahdur ki óaúúa muøÀf olurlar **maèni** burada
 āÿret muúÀbilidür tÀ taóõir içündür ki āaúın diyecek yerde
 müstaèemeldür el-maènÀ ehl-i dünyÀyı maènÀda vü óaúıúatde meyyit
 bil eger āÿretde vü ôÀhirde aóyÀdan ise de nitekim ehl-i ilahì
 vü ehl-i Àòireti zinde bil eger mevtÀdan ise de zirÀ óayÀt u
 memÀtda muèteber olan úalbüñ óÀlidür anuñçün úurÀnda kÀfirden
 meyyit ile taèbìr olınmışdur imdi ĀgÀh ol ve saúın mürdelerüñ

⁸⁷ ".....onların kulakları vardır (fakat) işitmezler." Kur'ân-ı Kerîm, A'raf Suresi (7);179.

hemnişin ü muââóibi olmıyasın yaèni ehl-i dünyÀnuñ óubb-ı dünyÀéla úalbleri mürde olmaâla anlarla ãóóbet itmek hemÀn mürde ile ãóóbet gibidür pes bir úalbi ÀgÀhla ãóóbet eyle tÀ ki be-óükmü'l-cevÀrÀnuñ óayÀtından saña daòì óayÀt seryÀn ide (6) *BÀ úanÀèat sÀzi dÀéim ey piser / Gerçi hiç ez faúr nebved telòter bÀ sÀze müteèalliúdür dÀéim aña ôarfdur mîârÀ-yı âÀninüñ taúdiri gerçi ne-buved hiç telòter ez faúr dimekdür ki telòter ne-buvedüñ fÀèili ve cÀrr u mecrÿr telòtere müteèalliúdür vÀâil taúdir gerçi ne-buved hiç çizì telòter dimekdür ki hiç çizì ne-buvede fÀèil ü telòter fÀèilüñ âıfatıdur **sÀz** emrdür maâdarı sÀòtendür düzmek maènÀsına **gerçi** burada èarabide in vaâliyye yerinedür **faúrdan** murÀd àınÀ muââbilidür el-maènÀ ey piser úısmete rıøÀéla düzül ve úoşul ve geçen ve dÀéim rÀh-ı dinde anı kendüñe berÀà eyle egerçi faúrdan acıraú ve zehrñÀú nesne youúdur anuñçün òalú mala meyl ider zirÀ faúr ôÀtı üzerine mecbÿldür pes eger faúr bir telò nesne olmıyaydı mala itmez ve ùalebkÀrı olmazdı (7) *Her seóer ber òiz u istiâfÀr kon / Furâati eknÿn ki dÀri kÀr kon* taúdiri beròiz her seóer u kon istiâfÀr dimekdür ki her seóer ber òize ôarfdur ve mîârÀ-yı âÀninüñ taúdiri forâatı ki eknÿn dÀri kon kÀri dimekdür forâatı mübtadÀ ve eknÿn dÀriye ôarfdur ve baède'l-cümle mübtedÀya âıfatdur ve kon cümlesi òaberdür ve cümle-i òaberiyyede rÀbıûa-i mübtedÀ maóóufdur taúdiri kÀr kon derÀn furâat dimekdür **furâat** èarabidür nevbet maènÀsına **seóer** gicenüñ sudus Àòiri **beròiz** de ber zÀyid òiz emrdür maâdarı òizidendür ayaú üzerine úalúmaú maènÀsına **eknÿn** şimdi maènÀsına taòfif el-maènÀ seóer vaútinde firÀşuñdan úıyÀm eyle ve Àbdest al ve namÀz úıl ve tevbe vü istiâfÀr idüp ⁸⁸ *والمستغفرين بالاسحار* zümresinden ol ve ber furâat u nevbet ki şimdi úutarsın fevt olmadan kÀr eyle yaèni guêestelere ki òalîfesin ve nevbet-i óayÀt saña degmişdür èömr-i girÀnmÀyenüñ úadrini bil ve àanîmet aña ve fÀyideli iş úut ki èamel-i âÀliódür ve illÀ nÀgÀh guêer idüp rÀh-ı èuúbÀya bi-zÀd gidersin (8) *Hemnişin-i ò`iş-rÀ àıybet**

⁸⁸ ".....seher vaktinde Allah'a istiğfar edip yalvaranlar (içindir)." Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân Suresi (3);17.

mekon / Gayr-ı şeyu'ân ber kesî la'enet mekon âıybet me-konuñ mefêyl-i evveli ve hem-nişin âânisidür vaâlında mefêyl birdür zirâ âıybet me-kon lisân-ı âarabîde lâtaâtib maenâsınadur ve mîârâe-yı ââni daîi böyledür ki lâ telêyn êalâ aód **âayrû's-şeyu'ân** dimekdür ki âayr eóadüñ âıfatıdur ve la'enet êalâ kelimesiyle müsta'emeldür **âıybet** ââyibi bir vechle ôikr itmekdür ki eger işitse melýl ü maózýn ola **la'enet** êalî sebîlü's-saòù ûard u ibèâddur el-maenâ kendi muââóib ü celîsüñi âıybet itme zirâ belki gýşına girüp müteêeeôîi ola eôıyyet ise óarâmdur ve belki hemdemüñ olmıyanları daîi aâzuña alma meger ki fâsıú ola daîi şeyu'ândan âayri bir kimse üzerine la'enet eyleme yaèni şeyu'âna la'enet eyle zirâ la'neti naââla ââbitdür ve şeyu'ân-ı ins daîi böyledür ve dimişler ki ekâer la'enet şetme maómýldür ve illâ maóalli ise febihâ lâèine merdýd olur pes bilâ sebep ve bilâ maóal la'enetden óaôer gerekdür (9) *Çün şeved her rýz der èâlem cedîd / Ez günâhan tevbe mîbâyed guzîd* her rýz şevedüñ fâèili ve cedîd mefêyli ve der aña ôarfdur ez tevbe müteêalliúdür tevbe guzîdüñ mefêylidür guzîd guzîden maenâsına bâyedüñ fâèilidür ve baède'l-cümle cezâ-yı şarûdur **cedîd** yeñi **guzîd** mâøidür maâdarı guøidendür ki üründilemekdür el-maenâ çün her gün èâlemde yeñi ola ve tâzelene günâhlardan tevbe iòtiyar itmek gerek yaèni tevbeyide tâzelemek lâzımdur zirâ insân ôaùâdan ôâli degildür maúâýd gice vü gündüz dimekdür velakin aód-i hü mâ ile Àòirden iktifâ eyledi velâkin rýz ki ân âayr-ı munúasımdur ve tevbe-i rucýe dâéimâ maómýldur (10) *Her kirâ tersi nebâşed ez òudâ / Óaú bitersâned zi her çizî verâ* taúdiri her kesî ki ý râ ne-bâşed tersi ez òudâ tersâniden óaú zehr çizî verâ pes her kesî mübtedâ tersi ne-bâşedüñ fâèili ý râ mefêyl âayr-ı âarióî zirâ râ lââm-ı cârre maenâsınadur ez tersiye müteêalliúdür ve baède'l-cümle ki râbíúasıyla mübtedâyâ âıfatdur óaú betersânedüñ **[79b]** fâèili ve óarf-i cerr aña müteêalliú verâ anuñ mefêylidür aâlında o râdur **tersi** úorúıdur ôavf gibi Àòiründe yâ zâyiddür **be-tersâned** müteêaddidür maâdarı tersânidendür úorúutmaúdur taòvîf gibi el-maenâ her kesî ki anuñ óaúdan ôavfı olmıya ve âaøab u êaúâbından

óáõer úalmaya óáu teeÀlÀ anı her şeyeden úorúıdır ve fezaèa düşürür ve bundan fehm olundı ki şol kimse ki allahü teeÀlÀnuñ celÀl ü heybetinden òavf ide cemlèeşyÀ andan teheyyüb eyler ve kendi anlardan emn üzerine olur meger ki òavfla mÀmÿr oldıaı kimseden òavf ide allahu teeÀlÀdan òavf itmeyen gibi úÀle allahü teeÀlÀ⁸⁹ يا موسى خف من الذى لا يخاف منى (11) *TÀ tuvÀni óÀcet-i miskìn berÀr / TÀ ber Àred óÀcetet rÀ kirdgÀr tÀ tevÀni ber Àre ôarf u óÀcet ber Àruñ mefèylidür kirdigÀr ber Àredüñ fÀèili ve óÀcet mefèyli ve cümlesi taèliliyye dür **miskìn** muùlaúa faúir ü øaèifdür **kirdigÀr** allahu teeÀlÀdur el-maènÀ mÀdÀm ki úÀdir olasin miskìn ü faúir ü øaèifüñ óÀcetin yuúarı getür yaèni øarÿretin defè eyle ve murÀdını revÀ úıl ve destgiri ol tÀ ki⁹⁰ فعال لما يريد olan allahu teeÀlÀsınıñ óÀcetüñi yerde úomaya ve refè idüp vücÿda getüre nitekim ism-i èadlũñ öükmi budur (12) *Hest mÀlet cümle der kef èÀriyet / Ger bümÀned ez tu bÀşed zÀriyet* hest burada est maènÀsına taúdiri mÀlet cümle èÀriyet est der kef dimekdür ki mÀlet mübtedÀ ve cümle anı tekiddür èarabı ile taúdiri mÀlike kullehu dimekdür pes mÀletde tÀ òiùÀb içündür ve èÀriyyet òaber ve der aña ôarf u úayddur mİârÀè-yı áÀni şart u cezÀdur ez bumÀnede müteèalliúdür zÀriyet bÀşedüñ mefèylidür taúdiri sebab zÀri Àt dimekdür ki yÀ maådariyye ve tÀ òiùÀb içündür **kef** Àl Àyesi **èÀriyet** de tÀ aáliyyedür ve èÀdet èacem üzerine ùavile yazılur el-maènÀ senüñ elüñde olan cümle malüñ èÀriyyedür ki senden anı ister dÀd iderler veyÀ nighè úalmaz eger ol mal senden soñra úalursa nÀlÀn ü giryÀn olmaàa sebab olur pes òilÀfet-i óáuıa ol malı maóalline teslim eyle ve øarÿri elüñden çıúmadan iòtiyÀruñla infÀú it úale allahu teeÀla⁹¹ وانفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه⁹¹ yaèni sizde olan mal aãÀleten sizüñ degildür belki siz vekil ü òalife siz ki ùaraf-ı óáúdan be-ùarikü'l-èÀriyye mutaãarrıf siz bu cihetden óáuúuñ malını rÀh-ı óáuúa yine emr-i óáuıa infÀú idiñüz (13) *èÀriyet-rÀ bÀz mibÀyed sopord / Hiç kes didi ki zer bÀ òod**

⁸⁹ "Ey Musa benden korkmayandan kork!" Kur'ân-ı Kerîm, Kassas Suresi (28);31.

⁹⁰ "..... şüphesiz dilediğini yapandır." Kur'ân-ı Kerîm, Burûc Suresi (85);16. Hûd Suresi (11);107.

⁹¹ "Allah'ın sizin kullanımınıza verdiklerinden (Allah yolunda) infak edin." Kur'an-ı Kerîm, Hadid Suresi(57);7.

bobord èÀriyet soporduñ mefèyli ve sopord daòì soporden maènÀsına bÀyedüñ fÀèilidür hiç-kes mÀ-baèdına mefèyldür zer boborduñ mefèyl-i âarióí veyÀòud àayr-i âarióídür ve baède'l-cümle ki rÀbíùasıyla hiç kese âıfatdur **sopord** mÀøidür burada maãdar maènÀsınadur ki sopordendür iãmarlamaú maènÀsına ve ùapşır teslim gibi **didì** muøÀriè-ı muòÀùabdur ki istifhÀmı müteøammındur **zer** burada muùlaú maldan èibÀretdür el-maènÀ èÀriyyeti girü yaèni âÀóibine ùapşırmaú ve teslim eylemek gerekdür yaèni muèir olan kimse èÀúibet èÀriyyeti müsteèir elinden istirdÀd itmelüdü ve bir kimseye bÀúi úalmaz ve hiç kimseyi gördüñmi ki malı kendiyle bile úabre götürdi yaèni görmedüñ pes maluñ istiãóÀb olundiái olmayıcaú èÀriyye olan nesneye benimdür demek kiøb gibidür ve mevcýdı maärýú úılmamaú òauÀdur ve dünyÀya taèalluú itmek àurýr u àafletdür (4) *Hest dünyÀ ber miãÀl-i òÀnei / Begõer ez vey ger tu òod dÀnei* hest est maènÀsına edÀt òaberdür ki be-óasebü'l-maènÀ Àòir mıàraèa úayddur taúdiri dünyÀ ber miãÀl òÀneist dimekdür ki dünyÀ mübtedÀ ber miãÀl òaberdür veyÀòud hest óÀãıl ü kÀéin maènÀsına muúaddem òaber ve dunyÀ muéaòòar mübtedÀdur begõer ez vey cezÀ-yı muúaddem ve mÀ-baèdı şarù-ı muéaòòardur tu mübtedÀ ve òod anı teékid ve merdÀne òaberdür miãÀl bir nesnenüñ âıfatıdur **òÀneéide** yÀ zÀyide ve yÀ vahdet içün der òÀneden murÀd müsÀfiròÀnedür el-maènÀ dünyÀ bir müsÀfiròÀne gibidür òÀn gibi ki úonan göçer pes sen daòì aña taèalluú gösterme ve oradan geç eger merdÀn-ı óáuúa mensýb iseñ yaèni eger èuluvv-i himmetüñ var ise ve menzıl-i murÀda vuãýl dilerseñ yol üzerinde úonma ve nüzýl itdüñse daòì şol bir aàaç sÀyesine nüzýl iden gibi ol ki orada ikÀmet eyleme belki göç git (5) *Hest dünyÀ ber miãÀl-i úanùÀre / Begõer ez vey ger tu dÀri rýbere* tu dÀrinüñ taótında øamir-i òiùÀbı teékiddür **úanùÀreè** arabidür köpridür **be-rehde** bÀ óarf-i naúdiye de yoldur el-maènÀ dünyÀ bir köpri miãÀli üzerinedür yaèni köpriye beñzer nesnedür ki muóall úarÀr degildür belki muóall èubýrdur imdi sen ol köpri üzerinde ùurma ve andan guõer eyle eger yüzüñi yola ùutarsañ eger rehrev u ùÀlib-i menzıl iseñ yolcu yolda yaraşur didükleri

gibi sen daòì yoluña git ve maóall-i ikÀmet olmıyan yerde ikÀmet eyleme nitekim óadiâde gelür ⁹² كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل bundan maúãýd mÀsivÀdan úauè-ı èalÀúa vü vaâl-ı mevlÀya èazimet ü esbÀbına teşebbüâdür (6) *Her ki sÀzed ber ser-i pul òÀnei / Nist u Àúıl buved divÀnei* taúdiri her kesì ki dimekdür ki òÀneé sÀzedüñ mefèýli olup baèdeél-cümle her kesıye âıfatdur ki her kesì mübtedÀdur mîârÀè-yı âÀnînüñ èarabî ile taúdiri ⁹³ ليس هو عاقلاً بل يكون dimekdür ki ülfèüî nistüñ fÀèili ve èÀúıl mefèýli ve baède'l-cümle òaberdür mÀ-baedi taârió بما علم التزام úabilindendür ki maènÀ-yı ıørÀbı müştemildür **pal** köpridür köpri başı üzre dimek köpri üstünde dimekdür [79a] òÀneé de yÀ zÀyid divÀne de zÀyid oldıâı gibi el-maènÀ her kimse ki köpri üstünde òÀne düze ve ev binÀ eyliye o kimse èÀúıl degil belki divÀnedür zîrÀ binÀsı maóallinde degildür ve óazreti èaleyhi's-selÀm buyurmuşdur ki ⁹⁴ الدنيا قنطرة فاعبروها ولا تعمروها yaèni dünyÀ bir köpri gibidür pes üzerinden èubýr idik ve anı èimÀret itmek yaèni üzerinde binÀ úurmañuz ve maóall-i õemnde gelür ki ⁹⁵ شديد واشديد واملوبعيدا yaèni ehl-i dünyÀ úul-ı emele düşüp şeddÀdi binÀlar úurdılar ve èimÀretler eylediler ve dünyÀda muòallid olmaú iètiúÀdını ihÀm itdiler bu iètiúÀd ise òauÀ ve bu óÀl ise âaflet-i maózadur (7) *Ez òudÀ neved àınÀ cýsten revÀ / Hest müémin-rÀ àınÀ renc u èanÀ* taúdiri ne-buved custen àınÀ ez òudÀ revÀ àınÀ renc u àınÀ est müéminrÀ dimekdür ki custen ne-buvedüñ fÀèili ve revÀ mefèýlidür àınÀ custenüñ mefèýli ve ez òudÀ aña müteèalliúdür ve ikinci àınÀ mübtedÀ ve renc òaber ve müémin rÀ òabere müteèalliúdür zîrÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ve hest burada est maènÀsınadur ki maènÀda Àoir mîârÀèa úayddur **custen** istemekdür **èanÀ** burada muúlaú taèabdur el-maènÀ òudÀdan àınÀ vü devlet úaleb itmek revÀ vü cÀéiz olmaz yaèni ehl-i Àoirret yanında rÀéic nesne degildür zîrÀ àınÀ vü mal müémin-i kÀmile renc ü zaómetdür renc ü taèab ise bÀrdur ve

⁹² "Dünyada sanki bir garip ve bir yolcu gibi ol." Tirmizi, Zühd, 25.

⁹³ "O, akli başında değil aksine deli olur."

⁹⁴ "Dünya bir köprüdür o köprüden geç ama tamirine çalışma."

⁹⁵ "Güçlü bir şekilde inşa ettiniz, uzak olarak umut ettiniz."

insÀnuñ üzerinde bÀr-ı Àòiret variken bÀr-ı dünyÀ vü àam u àuããa-
i mÀsivÀyı neyler ve ism-i àani çekmek àınÀ-yı nefsi bulmaú
içündür yoòsa àınÀ-yı dünyÀyı vicdÀn için degil ve ben èuhde-i
àınÀdan gelürem demek úurı daèvÀdur ve ùariú faúr ùariú-i
nebevidür (8) *Faúr u dervişı şifÀ-yı müéminest / ZÀn ki ender*
vey āafÀ-yı müéminest faúr mübtedÀ ve şifÀ òaberdür ve ender vey
muúaddem òaber ve āafÀ muéaòòar mübtedÀdur mîârÀè-yı āÀnînüñ
taúdiri zÀn sebeb ki ender vey hest āafÀ-yı müémîn dimekdür ki
evvelki est aālı üzerinedür ki der maènÀsınadur ve ikinci est
hest maènÀsınadur vardur dimekdür anuñçün maènÀda Àòir òabere
úayddur ve cümlesi taèlîliyye olur **derviş** dervişlikdür **şifÀ**
maraðdan şifÀ didükleri ùaraf-ı selÀmet bulmaúdur el-maènÀ faúr
u dervişlik müémîne şifÀdur ol sebebden ki ol dervişlikde müémîne
āafÀ vardur yaèni müémînüñ úalbi kedýret-i mÀsivÀéla pàs ve
müémîn anuñ àamm u àuããasıyla marîz olmaú mertebesine yetmiş ve
faúr-ı vefÀúa ol kedýreti izÀle itmege āayúal gibidür zirÀ
ibtilÀdur ibtilÀ ise cilÀ-yı dile vesiledür ve illÀ enbiyÀ vü
evliyÀ mübtelÀ olmazdı ve cilÀ-yı dile vesiledür ve illÀ enbiyÀ
vü evliyÀ mübtelÀ olmazdı ve cilÀ-yı dil daòì èaks-i envÀr-ı
ilahiyeyi müstelzimdür ki maúāýd bi'ò-òÀt nýr-ı tecellînüñ
inèikÀsıdur pes bu āafÀ óÀāıl olıcaú maraø-ı àuããaya daòì şifÀ
óÀāıl olur (9) *MÀl u evlÀdet be-mèani düşmenend / Gerçi nezdik-*
i tu çeşm-i rýşened mÀl mübtedÀ be-mèani ôarfdur düşmenend
òaberdür Àòirinde ned edÀt-ı cemèdür nezdik ôarfdur èand
maènÀsına maôrýfı maóôýfdur gerçi mÀl ü evlÀdet nezdik tu
taúdirindedür ki çeşm ol maóôýfa òaberdür çeşm rýşen nur dide
maènÀsına pes aālî sebeb rýşenÀyı çeşmdür el-maènÀ senüñ emvÀl
ü evlÀduñ maènÀda ve óaúîúatde düşmenlerdür zirÀ ùariú-i
rehzenlerdür egerçi senüñ yanuñda didelerinüñ sebeb-i
rýşenasıdur veyÀòud senüñ rýşen didelerüñdür gýyÀ dünyÀya
anlarla naôar idersin ve evlÀda úurretü'l-èayn dirler zira
gözler anlarla sÀkin olup àayriye naôar itmezler veyÀòud insÀn
anuñla mesrýr olur (10) *İnnemÀ emvÀlukum rÀ-yÀd gîr / MÀl u mülk-*
i in cihÀn-rÀ bÀd gîr yÀd gîr üòkür maènasına olup innemÀ

emvÀlùkù'm be-óasebü'l-lafô aña mefèýl olur murÀd ⁹⁶ انما اموالك و اولادكم
 Àyetinüñ maømýnıdır bunda mÀl u mülk cihÀnı rióe teşbih
 vardur zirÀ rió gibi tiz gýöer ider el-maènÀ اولادكم و انما اموالك èÀyetini
 öikr ü maømýnını fikr eyle zirÀ allahü teèÀlÀ bu ikisini fitne
 úılmıřdur ki èabÀdı anlarla imtióÀn ider tÀ ki óaúúa meřàulle
 àayre meřàýl birbirinden mümtÀz ola bu cihÀnuñ mÀl ü mülkini yel
 ùut yaèni yel gibi èadd eyle serièü'l-inúıøÀ ve vücýdı èadem
 meÅÀbesinde bir mevhým nesnedür ve aúarãuya àayanmaú olmadıai
 gibi eser yile daòì iètimÀd youúdur (11) *Merd-i reh-rÀ býd-ı dünyÀ*
sýd nist / Hergizeř endiře ez nÀ-býd nist býd-ı dünyÀ mübtedÀ
 merde reh aña müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur sýd
 mefèýlidür èarabi ile taúdiri leys müfiden dimekdür baède'l-
 cümle òaberdür ve böyle demek daòì cÀéizdür ki nist merdreh rÀ-
 býd-ı dünyÀ buved mİārÀè-yı åÀninüñ taúdiri her giz nist ý rÀ
 endiře ez nÀ-býd dimekdür ki ý rÀ niste müteèalliúdür endiře
 fÀèilidür óarf-i cerr endişeye müteèalliúdür èarabi ile taúdiri
 merdrÀh ليس له فكر و غم من المعدم اصلا اى فى وقت من الاوقات او معناه ليس له ذلك لا جز عيا ولاكليا ⁹⁷
 sÀlik rÀh óaúdur **býd** vücýddur ki varlıúdur el-maènÀ sÀlik-i rÀh
 óaú içün dünyÀnuñ vücýdı müfid degildür yaèni anuñ varlıàından
 aña feraó gelmez ve her giz youúluúdan daòì àam u àuããası youúdur
 el-óÀãıl ne varlıàa seviñür ve ne òod youúluàa yerinür úale teèÀlÀ
 vechi budur ki èÀrif-i billah [80b] لكىلا تاسوا على ما فاتكم ولا تفرحوا بما آتاكم ⁹⁸
 resm-i sevÀyı åaóife-i òÀùırdan tirÀř eylemiş ve naúř-ı iøÀfÀtı
 silmişdür bu cihetden óaúdan àayrı úaydı yokdur (12) *Her ki ez*
åıèú dil-i åÀfi buved / Òırúai vü loumai kÀfi buved taúdiri her
 ki buved ý rÀ dil åÀfi ez ser åıdú buved òırúae vü louma-i kÀfi
 dimekdür ki ý rÀ buvedüñ mefèýl àayr-i åarióì ve dil fÀèili ve
 åÀfi mefèýl-i åarióıidür ve ez åıdú åÀfiyi taèlildür òırúa buvedüñ
 fÀèili ve kÀfi mefèýlidür **åıdú** serren ve èalÀniyyeten óaúúa
 muvÀfaúatdur **òırúaei** bir òırúa **loumaei** bir louma **kÀfi**

⁹⁶ "Ancak mallarınız ve çocuklarınız (sizin için) birer imtihan aracıdır." Kur'an-ı Kerim, Tegâbun Suresi (64);12. Enfâl Suresi (8);28.

⁹⁷ "Konunun aslı hakkında hiçbir fikre sahip değil.Zaman ve anlamdan da habersiz."

⁹⁸ "(Bu) siz, kaybettiğimize üzülmeyesiniz size verdiğimizde de güvenmeyesiniz diyedir." Kur'an-ı Kerim, Hadid Suresi (57);23.

kifÀyetdendür el-maènÀ her kimse ki âidú ucından úalbi âÀfi ola yaèni ehl-i âidú olduâından ôtûri Àyine-i úalbinde kedÿret olmıya ol kimseye bir òırúa ve bir louma kifÀyet idici olur yaèni tezeyyûn ü taèmim úaydında ve âamında olmaz belki âidÀ-yı serseri ve òırúa-i derviřÀne úÀéil olur nÀôm burada miskini ôikr itmedi zirÀ mesken èind-i ehlü'l-tecerrüd øarÿriyyÀtdan degildür belki maàaralarda ve òarÀbÀtda olmaú daòì úÀbildür meger ki müteéehhil ü âÀóibü'l èiyÀl ola (13) *Án ki der bend-i ziyÀdet mişeved / Dÿr ez ehl-i saèÀdet mişeved* taúdiri Án kesì ki mi-şeved der bend ziyÀdet mi-şeved dÿr ez ehl-i saèÀdet dimekdür ki **bend** úayd **ehl saèÀdet** muúarrebÿndur el-maènÀ ol kimse ki òırúa vü louma vü cüréadan ziyÀde úaydında ola ol kimse ehl-i saèÀdetden yaèni anlaruñ maúÀmÀtından sÀúuü ü úurblarından baèid olur zirÀ herkes tecerrüdüne ve muúarrebuñla münÀsebet-i maèeneviyyesine göre bulur (14) *BendegÀn-ı Óaú çü cÀn-rÀ bÀòtend / Esb-i himmet tÀ âüreyyÀ tÀòtend* taúdiri çü baòtend bendegÀn óaú cÀnrÀ tÀòtend esb-i himmet tÀ âüreyyÀ dimekdür **baòtend** cemè-i mÀøidür maàdarı bÀòtendür oynamaú maènÀsına **tÀ** intihÀ-yı àÀyet içündür óattÀ gibi **âüreyyÀ** úlker didükleridür ki yedi aded yıldızdur alùısı ôÀhir ve biri ôafidür **tÀòten** çapmaúdur ki úořmaú vü iyümek daòì dirler el-maènÀ óaú úulları yaèni èabd-ı maóø óaú olanlar çünki canlarını oynadılar ve meydÀn-ı fenÀya serlerin úoyup vücÿddan el yudılar fers himmeti úlker yıldızına dek segirtidiler yaèni çÀpdurdılar velakin sevú maènÀsını müteøammın olup sordılar demek olmaàla lÀzım müteèaddi maúÀmında istièmÀl olındı maúÀÿd èuluvv-ı himmet ü èÀlem-i úuddise óareketlerin beyÀndur zirÀ âüreyyÀ vü èayyÿü ü emÀÀli èuluvvde meàeldür **من الثريا الى الثريا وابن الثريا 99** **من يد المتناول** dirler ve bundan mefhÿm oldu ki èaliyy-i aòime vuãÿl u óaram óaúuúate duòÿl èanÀãır-ı sufliyyenüñ aókÀmından òurÿc ve belki candan daòì fenÀ ile óÀãıl olur ve illÀ cÀn u cihÀnı vormeyen býy-ı canÀndan ne alur ve ticÀretinden ne bulur fÀ-èarefe (15) *TÀ nebÀzi der reh-i ÿ her çe hest / Ánçe mibÀyed*

⁹⁹ "Uzanan ele göre süreyyâ nerede?"

gücÀ Àyed bedest taúdiri tÀ ne-bÀzidür reh ý her çizì ki ý hest kucÀ Àyed be-dest Ànçe mì-bÀyed dimekdür ki tÀ mÀdÀm maènÀsınadur ne-bÀzì fièl-i muøÀrì-ı muòÀùab-ı menfidür ve der aña ôarfdur ve her çizì mefèýldür ve ý hest mübtedÀ ve òayr olup her çizìye âıfatdur hest mevcýdest dimekdür Ànçe yaèni Àn çizì ki mì-bÀyed cümlesi Àyedüñ fÀèilidür be-dest Àyede ôarfdur el-maènÀ mÀdÀm ki anuñ yaèni óaúúuñ yolında her ne ki vÀrdur mevcýd ki oynamayasın ve cÀn u bÀşı fedÀ úılmayasın ol nesne ki gerekdür ve lâzımdur úanda ele gelür yaèni gelmez maúãýd budur ki ifnÀ-yı vüçýd itmedikçe vaâl-ı ilahî óÀãıl olmaz pes sen aña vüçýd-ı fÀniyi beöl itdürsen ol daòì saña vüçýd-ı bÀúi ıèùÀ ider ki aòö minhe u eòaðu minhe didükleri budur **[80a]** (1) *ÓÀãıl ez dünyÀ çe bÀşed ey emîn / Noh gezi kirbÀs yek pÀre zemîn çe bÀşed óÀãıl ez dünyÀ* dimekdür ki çe ism-i istifhÀm ve mübtedÀdur èarabî ile eyy şeyé dimekdür óÀãıl bÀşedün mefèýli ve cÀr u mecrýr óÀãıla müteèalliúdür èarabî ile taúdiri ¹⁰⁰ *اى شىء يكون حاصلًا من الدنيا* noh gezi óÀãılı beyÀndur bÀşed ez dünyÀ óÀãıl noh gezi dimekdür bu taúdir üzre óÀãıl fÀèil ve noh gezi mefèýl olur kirbÀs temyîzdür ve yek pÀre nohgez üzerine maèüýfdur zemîn anı beyÀndur ve fi'l-óauíúa taúdiri ve bÀşed yek pÀre zemîn dimekdür **emîn** murÀd emîn dîn ü dünyÀdur **noh** òouúzdur **gezide** yÀ zÀyiddür gez arşundur ôirÀè gibi **kirbÀs** úuun ebyaødan olan áovbdur **yek pÀre** zemîn bir úíteà yer dimekdür ki úabrdür el-maènÀ budur ki ey müémin emîn-i dünyÀdan ve metÀèı dünyÀdan ne óÀãıl olur yaèni àayetinde óÀãıl nolur òouúuz arşun beyÀø panbuh bezi olur ki kefendür ve bir parça yer olur ki úabirdür yaèni libÀsuñ ve yataàuñ kefen ü úabr olup mÀ-èadÀsı elüñden çíuar ve àayrilerüñ uàãarrufuna dÀòil olur (2) *Her çi dÀdì der reh-i Óau Àn-ı tost / VÀnçi mÀned Àn belÀ-yı cÀn-ı tost* taúdiri her çizì ki dÀdì der reh óau Àn-ı tost ve Àn çizì ki mÀndÀn belÀ-yı cÀn tost dimekdür ki çe lafôı iki maóalde daòì çiz maènÀsına ve mübtedÀdur dÀdì baède'l-cümle maóöýf olan ki rÀbíúasıyla mübtedÀya âıfatdur Àn tost ôaberdür ve mÀned cümlesi daòì ikinci çize âıfatdur Àn mübtedÀ-yi áÀnidür belÀ

¹⁰⁰ "Dünya ulaşılabilir olan her şeydir."

òaber ve baède'l-cümle çize òaberdür **Àn tost** senüñdür dimekdür
 Ànı Àn anuñdur ezÀn menest benimdür ezÀn mÀest bizimdür el-maènÀ
 her nesne ki óaú yolında virdüñ ol senüñdür yaèni Àòiretde anuñla
 müntefiè olursın ve ol nesne ki senden soñra úaldı ol senüñ belÀ-
 yı canuñdur zirÀ muóasebe olınursun ve infÀúuñ daòì àaraø-ı nefis
 içün sebíl-i şeyüÀnda olsa ol daòì mÀl müddeòar gibi muòırrdur
 zirÀ äaóibü'l-mÀl nereden kesb itdi ve nereye äarf itdi ve niçün
 infÀú itmedi diyü cümlesinden meséyldür (3) *Her ki bÀ endek zi*
Óaú rÀøì şeved / ÓÀcet-i ý rÀ ÒudÀ úÀøì şeved taúdiri her kesì
 ki şeved rÀøì zióaú bÀ Àndek şeved òudÀ úaêì óÀcet ý rÀ dimekdür
 ki zi óaú rÀøìye ve bÀ daòì aña müteèalliúdür òudÀ ikinci şevedüñ
 fÀèili ve úÀêì mefèýli ve óÀcet úÀêinüñ mefèýlidür el-maènÀ her
 kimse ki óaú teèÀlÀdan aza rÀøì ola òudÀ anuñ óÀcetini úaøÀ vü
 öükm idici ve kün òiùÀbıyla vücda getürici ola ve rızúı eksik
 olmiya ve azı çoú ola veyÀòud ehl-i rıøÀ olan kimsenüñ
 cemièóÀceti meúaøiyye ve müstecÀbü'd-daèvet ola **[81b]** (1) *Der*
seòÀ gýş ey birÀder der seòÀ/ TÀ biyÀbì ez pes-i şiddet reòÀ der
 kýşe ôarfdur ikinci der anı teékıddür òÀ beyÀbinüñ mefèýli ve
 cÀrr u mecrýr aña müteèalliúdür ve baède'l-cümle taèlildür **seòÀ**
 èali úadrü'l-óÀce olan èauÀ **kýş** emrdür maãdarı kýşidendür
 durışmaú maènÀsına **pes** äoñra ve ard **şiddet** iştidÀddan isimdür
 saòt olmaú maènÀsına **reòÀ**-yı saèate'l-ıyş maènÀsına el-maènÀ ey
 birÀder seòÀya çalış seòÀya tÀ ki şiddetden vü úaótdan äoñra
 reòÀ vüsèat-ı èıyş bulasın yaèni àam u àuããadan necÀt bulup
 mesrýr u òandÀn olasın maúãýd cýd u seòÀnuñ bu maúýle maènÀda
 müéeããir olduain beyÀndur zirÀ seòÀda muòtÀca şeró-i äadr vardur
 cezÀ ise èamel-i cinsindendür (2) *BÀş peyveste cuvÀnmerd ey aòì*
/ ZÀn ki nebved dýzaòì hergiz seòì peyveste bÀşa ôarfdur dÀéimÀ
 maènÀsına cuvÀnmerd mefèýldür zÀn ki taèlildür zÀn sebab ki
 maènÀsına her giz seòì ne-buvedüñ fÀèili ve duzaòì mefèýlidür
peyveste ulaşıú dimekdür **cuvÀnmerd** merd ki cuvÀnest dimekdür
 Àòide yÀ mütekellim-i vÀóde içündür **dýzaòide** yÀ nisbet içündür
 el-maènÀ ey úarındaşım ve şaúıú-i cÀnım muùuaãıl seòì ol ve
 yedüñi iósÀndan kesme ve çekme ol sebabden ki seòì herkez ehl-i

cehennem olmaz meger ki kÀfir ola óÀtem-i ùÀéi ve ibn-i cüdeÀn vü emâÀli zirÀ ¹⁰¹ رب اغفرلى خطيتى يوم الدين dimediler pes müémin seòì dÀòil nÀr olmaz zirÀ seòÀ emâel-i aòlÀú-ı enbiyÀdur ve baèøı kibÀr buyurmuşlardır ki aósen-i aòlÀú beyne vü beynullah teslim ü rıøÀdur ve aósen-i aòlÀú beyne vü beyn-i èibÀdullah óüsn-i seòÀdur (3) *Der rýò-ı merd-i seòì nýr u ãafÀst / ZÀn ki der cennet úarîneş MuãtafÀst* evvelki est hest maènÀsınadur taúdiri der roò-ı merd seòì hest nýr u ãafÀ dimekdür ki muúaddem-i òaber ü muéaòòar mübtedÀdur ve der cennet mÀ-baèdına ôarfdur úarîneş mübtedÀ vü muãtafÀ òaber ü muéaòòar mübtedÀdur ve der cennet mÀ-baèdına ôarfdur úarîneş mübtedÀ vü muãtafÀ òaber ve baède'l-cümle zÀn kiye ãıfatdur zirÀ taúdiri zÀn sebeb ki dimekdür el-maènÀ cömerd kişinüñ yañaasında vü yüzinde nýr-ı ilahî vü ãafÀ vü cilÀ vü rýşenÀyi vardır ol sebebden ki cennetde anuñ úarîn ü hemcivÀri cenÀb-ı muãuafÀdur ãallallahu èaleyhi ve sellem yaèni merd-i seòì seòÀvet-i vücýdı sebebiyle nübüvvetle münÀsebet-i maèneviyye peydÀ itmegin cennetde mekÀnı meóÀóat maúÀm-ı nebevîde olur ve rýy-ı muãuafÀdan iútibÀs nýr-ı óüsn ü cemÀl idüp yüzi nýr olup úalur (4) *Óáu TeeÀlÀ ber der-i cenet nuvişt / İn ki cÀy-ı esòiyÀ bÀşed behişt nuvişt* mÀøidür maãdarı nuviştendür yazmaú maènÀsına kitÀbet gibi nuviştüñ fÀèili óaúdur teeÀlÀ cümle-i muèeteriøadur ber nuviştüñ mefèyl-i àayr-i ãariói ve in ãarióidür taúdiri in òau ki dimekdür esòiyÀ seòinüñ cemèidür behişt bÀnuñ kesriyle cennetdür ki bÀşedüñ fÀèili ve cÀy mefèylidür el-maènÀ óáu teeÀlÀ cennet úapusı üstine dest-i úudretle bu òauı yazdı ki cennet seòiler yeri olur yaèni cennet òalú olundiái vaúitde ùÀú-ı bÀba bu maømýn kitÀbet olınmış idi [81a] zirÀ cennet ki maènÀ-yı cýd u keremden ãýret buldı anuñçün cennete faøl-ı ilahî ile duòýl iderler yoòsa aèmÀlle degil bu sebebden müémini daòì gerekdür ki òulú-ı ilahî ile müteòalliú olup cevÀd ola tÀ ki cennete duòýle münÀsebet-i úaviyye bula (5) *EsòiyÀ-rÀ bÀ cehennem kÀr nist / CÀy-ı mümsik cüz miyÀn-ı nÀr nist kÀr nistüñ fÀèili ve esòiyÀ aña müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-*

¹⁰¹ "O hesap gününde hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur." Kur'an-ı Kerîm, Şuarâ Suresi (26);82.

ı cÀrre maènÀsınadur ve bÀ maè maènÀsınadur ki kÀre müteèalliúdur èarabì ile taúdiri ¹⁰² ليس للا سخيافعل و مصلحتة مع خهنم dimekdür **cehennem** dýzaòdur **cÀy-ı mümsik** ikinci nistüñ faèilidür ve cüz-i istiânÀ-yı müferriàdür taúdiri ليس مكان الممسك الا وسط النر el-maènÀ cömerdler için cehennem ile iş youdur malını maóallinden imsÀk u óıfô idenlerüñ yeri daòì cehennem ortasından àayri degildür yaèni ne cömerdlerüñ cehennemle ve ne baòillerüñ cennetle münÀsebetleri belki cömerdlerüñ yerleri vasaù-ı cennet ve baòillerüñ vasaù-ı nÀrdur el-óÀãıl seòÀ duòyl-ı cennetüñ esbÀb-ı úaviyyesindendür mycib degil ise de ve baòl cehennemüñ esbÀb-ı úaviyyesindendür keòlik zirÀ duòyl-ı cennet faòlullah duòyl-ı nÀr èadlullahdur ve derecÀt u ùabaúÀt aemÀlullahdur derecÀt u ùabaúÀt èamÀlle iútisÀm olınup ùulýdları iètiúÀdlarına rÀciè olur (6) *Pişe ehl-i buòl telbis dÀn / Der cahimeş hemdem-i iblis dÀn* pişe danuñ evveli ve telbis àÀnisidür ikinci dÀnuñ mefèyl-i evveli maóöýfdur dÀn işÀnrÀ dimekdür ki ehl-i buòle işÀretdür ve mefèyl-i àÀnisi hemdemdür ve der caóimeş hemdeme ôarfdur şın ehl-i buòle rÀcièdür zirÀ ehl luàaòı cemè u ifrÀda àÀliódur ve bir daòì bu lisÀnda muàÀbaúat lÀzım degildür **telbis** taòliúdur **caóim** şedidetu'l-iştieÀl olan Àteşdür Àòirinde şın maènÀda úayddur ki dÀniş dimekdür el-maènÀ ehl-i buòlüñ àanèatını telbis bil yaèni òayr u şerri birbirine òalù itmişlerdür ve ùòarı yola gitmeyüp óile vü mekrden òÀlì degillerdür işte böyle olduúlarıçün sen anları cehennemde muãÀóib iblis bil yaèni ehl-i cehennem olup şeyùAnla bir zincire baàlanurlar zirÀ malı imsÀk itmekde iblis pür telbisüñ vesvesesine tÀbiè olmuşlardı bu cihetden anuñ taóte'l-livÀsında maóşýr olup ¹⁰³ وإذا النفوس زوجت mycibince cehennemde daòì aña muúÀrin úılınurlar (7) *Hiç mümsik nengered rýy-ı behişt / Belki bÀ ý kem resed buy-ı behişt* hiç mümsik mÀ-baèdınıñ fÀèili ve rýy mefèylidür belki ıørÀbdur ki teraúúi maènÀsını ifÀde ider bÀ ý resede müteèalliúdur býy resedüñ fÀèilidür kem maãdar maóöýfa áıfatdur taúdiri resed residen Ànedüñ dimekdür ki

¹⁰² "Cömert kişilerin cehennemle bir eylemi ve maslahatı yoktur."

¹⁰³ "Canlar bedenlerle birleştirildiği zaman.." Kur'an-ı Kerîm, Tekvir Suresi (81);7.

residen resede mefèyl-i mutlaúdur èarabî ile taúdiri ¹⁰⁴ يصل اليه ربح **ne-nekred** aãlında nikreddür el-maènÀ hiçbir mümsik veyÀoud mümsik hiçbir vechle cennet yüzine baúmaz zirÀ o yüze baúacaú yüzi yoúdur ki seòÀ yüzidür belki cennet rÀyióası ki beş yüz yıllıú mesÀfeden irüşür aña az irüşür yaèni ırÀúdan bile rÀyióa-i cenneti úóúmaz zirÀ meşÀmî bÀd-ı buòl eyle mesdýd olmaála dýr u nezdik bu maènÀda aña berÀberdür ki nezdik olsa daòì dýrdur baèdeòÀ bundan murÀd yÀ taàliò veyÀ úurÀnda òemm olınan buòlÀédur ki keferedür pes buòl áıfat-ı keferedür áıfat-ı müéminin degil (8) *Án ki miò`Ànend mer ý rÀ saúar / Ehl-i kibr u buòl-rÀ bÀşed maúarr* Án ki Án úabaúa veyÀ Án dÀrü'l-èaòÀb ki taúdirindedür mi-ò`Ànendüñ øamiri ehl-i úurÀna rÀciédür ki anlar muãóafda óúurlar mer zÀyidedür ý rÀ mi-ò`Ànendüñ mefèyl-i evveli ve saúar áÀnîsidür ve baède'l-cümle Án kiye áıfatdur ve Án ki taúdir-i meòkýrla mübtedÀdur òaberi mîârÀè-ı áÀnî cümlesidür ehl-i kibr bÀşedüñ mefèyl-i evveli ve meúarr áÀnîsidür **saúar** úabaúÀt dýòaðdan yine èalemdür **meúÀrr** úarar idecek yerdür el-maènÀ ol cehennem veyÀ ol úabaúa ki èulemÀ aña saúar dirler ve úÀrî-i úurÀn olanlar saúar diyü óúurlar el-óÀãıl saúar didükleri dÀrü'l-èaòÀb ehl-i kibr ü buòle meúarr olur yaèni mütekebbir ü baòil olanlaruñ úarÀr-ı kÀhilleri cehennemdür zirÀ kibriyÀ allahü teeÀlÀya maóãýádur pes her kim anuñla bu áıfatda münÀzaèa iderse dÀòil dýzaò olur ve cezÀsını bulur ve keòalik buòl beyÀn-ı úurÀnla meòmýmdur binÀen èalî hazÀ her kim aña ièetikÀd itmezse keferi ile cehennemde ebedî muèaòòeb úalur ve müèmin oldıaı äýretde daòì buòl anı keferi dÀèi olur bu sebebden iblis zÀhid baòilî úauÀrına almışdur ve fÀsıú seòiyi bend idememişdür zirÀ seòÀ anuñ Àòir necÀt ü áalÀóına sebebdür (9) *Ey piser der merdümü meşhýr bÀş / Ez baòilî vez tekebbür dýr* bÀş taúdiri bÀş meşhýrdur merdumî dimekdür ki der meşhýra ôarf ve meşhýr bÀşuñ mefèylidür ve ez dýra müteèalliú ve dýr bÀşuñ mefèylidür ve ez dýra müteèalliú ve dýr bÀşuñ mefèylidür **merdumî**

¹⁰⁴ "Cennet rüzgarı ona biraz eksik gelir -benzeri geçtiği gibi- yani asla ulaşmaz."

rucýliyyetlik ü insÀniyyetlik didükleridür ki üç nesneden èibÀretdür ki äidúu'l-lisÀn ü refièü'l-eõÀ èanü'l-cirÀn ü muvÀsÀt-ı maèül-iövÀndur muvÀsÀt malından kimseye nesne virüp anuñla müşterek olmaúdur ki seòÀ didükleridür **baòili** baòillik el-maènÀ ey piser insÀniyyetde ve kişilikde meşhýr ol yaèni cýd u keremle òalú arasında şöhret bulup her aàızdan bir òayır dueÀ Àl u derecÀt-ı èaliyye äÀóibi ol ve baòilliú vü tekebbürden baèid ol **[82b]** yaèni cemìe äıfat-ı öemimeden ve òuäýä üzere buòl u tekebbürden úalbüñi taùhír eyle ve bu maúýle bed nesnelerüñ yanına uàrama zirÀ óaúdan buèd ki bÀèiâ olur (10) *BÀ seòÀ bÀş u tevÀøue pişe gır / TÀ şeved rýy-ı dilet bedr-i münir* tevÀøue keâirüñ mefèýl-i evveli ve pişe äÀnisidür rýy şevedüñ fÀèili ve bedr mefèýli ve münir bedrüñ äıfatıdur ve baède'l-cümle mÀ-úabline taèilidür **tevÀøue** nefsinı vaøe u òıfødur ki riyÀset ü kibrüñ muúÀbilidür **pişe** äanèatdur **gır** emrdür maàdarı giriftendür uuúmaú maènÀsına **bedr** on gicelik ay **münir** rýşen eylemek el-maènÀ seòÀya muúÀrin ol ve tevÀøue kendüñe äanèat ittihÀõ eyle ki äÀniè äanèatına muúayyed oldıaı gibi sendaòì tevÀøuedan cüdÀ olma tÀ ki senüñ úalbüñ yüzi èÀlemi rýşen idici on dört gicelik mÀh gibi ola zirÀ seòÀ ile cilÀ-yı dil óÀãıl olur ve mütevÀøiè daòì òÀkden merfýe olup òÀk-Àlýd oldıaı muúÀbelede maúÀm-i èÀlide zirúÀn gibi şeref ü nýr bulur (11) *ÇÀr óaãlet fièl-i şeyüÀni buved / DÀned inhÀ her ki raómÀni buved* çÀr óaãlet buvedüñ fÀèili ve fièl mefèýlidür veyÀoud çÀr óaãlet ve cümle-i fièliyye òaberdür her ki dÀnedüñ fÀèili ve inhÀ mefèýlidür buved raómÀni cümlesi fÀèile äıfatdur raómÀni vü şeyüÀnide yÀlar nisbet içündür **raómÀni** aòlÀú-ı ilahiyye ile müteòalliú ü **şeytÀni** äıfat-ı şeyüÀniye ile muttaäıf olan kimsedür **inhÀ** çÀr óaãlete işÀretdür el-maènÀ dört èaded óaãlet-i öemime şeyüÀna mensýb iş olur raómÀni olan bu òiãÀl-i rezileyi bulur neticesine vÀãıl olur burada èÀlime raómÀni didi zirÀ èilm ism-i raómÀndan feyø-i òÀãdur ve insÀn-ı raómÀni olmadıúça şeyüÀni vü fièl-i şeyüÀni bilmez ve miyÀn òayr ü şerri farú itmez anuñçün her èaärda beyne'n-nÀs iòtilÀfÀt keâiresi ekâeri cehlden nÀşidür (12)

èAùse-i merdüm çü begõeşt ez yekî / BÀşed Àn ez fièli şeyùÀn bî-şekî taúdiri çu bukzeşt èaùse-i insÀn ez yekî bÀşed Àli dimekdür èaùseèide olan hemze iøÀfet içündür **èaùse** aàsırmaú didükleridür èuùÀs gibi el-maènÀ Àdem oàlÀnınuñ yaèni evlÀdınıuñ gerek müöekker gerek müéenneâ aàsırması çünki birden geçdi yaèni ziyÀde oldu bî-şek fièl-i şeyùÀndan olur yaèni şeyùÀndan dimÀà-ı insÀnı taórik ü êarbından olur tÀ ki âyreti müteàayyir ve bir Àfete müéeddî ola maèlým ola ki nefò-i rýó Àdemüñ èaleyhi's-selÀm vücüdına sereyÀn itdükde minòarlarından yaèni burnı deliklerinden hevÀé çıúup aàsırdı bu sebebden âyreti müteàayyir olup yine yerine geldikde melek aña óamd itmegi taèlîm itdi zirÀ óusn âyretinüñ evvelki óÀline èavdeti nièmet-i óalîle idi Àdem daòî el-óamdilullah diyücek allahu teèÀlÀ buyurdu ki ¹⁰⁵ بِرَحْمَتِ اللَّهِ يَا ادم يا ادم لهذا خلقتك yaèni seni baña óamd içün óalú itdüm tÀ ki óamdüñ muúÀbelesinde saña raómet idim teâmiyet èaùse buradan úaldı ve meâÀbióde gelür ki bir kimse óuøýr-ı resýl èaleyhi's-selÀm da aàsırdıúda cenÀb-ı nübüvvet daòî yeróamukullah buyurdu ve ardınca bir kerre daòî Àsırdıúda buyurdu ki الرجل مزكوم yaèni ikinci èaùsesine teâmiyet itmeyüp bu Àdem zükÀmèilletine mübtelÀdur diyü işÀret eyledi ve nÀôımuñ kelÀmı bu rivÀyete ve Àdemüñ èaùse-i vÀóidesine muvÀfiúdur ve baèøı rivÀyÀtda ikiye ve baèøında üçedek cevÀb lÀzım ve üçden ziyÀdesinde muòayyirdür ve óadiâde gelür ki ¹⁰⁶ من عطس ثلث عطسات متو اليات كان الايمان ثابتا في قل ve bu óadiâden üçedek teâmiyet lÀzım geldigi fehm olunur teâmiyet lÀzım gelicek èÀùese daòî her kerrede óamd lÀzım olur ve cevÀb-ı óamd-i mesmýè oldiâi âýretededür ve illÀfelÀ (13) Öýn-ı bini niz ez şeyùÀn buved / Án ki ôÀhir düşmen-i insÀn buved öýn buvedüñ fÀèili ve ez aña müteèalliúdur Án ki Án şeyùÀnki dimekdür ôÀhir fi'l-óauíúa düşmene âıfatdur buved düşmen-i ôÀhir-i insÀn dimekdür ki düşmen buvedüñ mefèýli ve baède'l-cümle şeyùÀna âıfat olur **bini** burundur enf gibi el-maènÀ burun úanı daòî şeyùÀndan olur yaèni anuñ dimÀà-ı insÀnı êarbındandur tÀ ki seyelÀn-ı keâirle helÀk

¹⁰⁵ "Ey Adem, Allah'ın seni yaratma nedeni, sana merhamet etmesindendir."

¹⁰⁶ "Kim üç kere art arda aksırıp elhamdülillah derse kalbinde iman kalıcı olur."

ola ol şeyüAnki insÄnuñ düşmen-i ôÄhiri olur yaèni düşmen oldıaı
 ÅşikÄredür egerçi iävÄ vü ilúÄsı òÄfidür ki úÄnpÄresi olan yürek
 anuñ maàmazıdur menfeõı beyne'l-kefindür anuñçün oradan hecÄmet
 sünnetdür zırÄ demüñ taëlili ile mecÄri-i şeyüÄn tenk olur
 vallahü'l-óafiô (4) *Vaède hÄy-ı ý heme bÄşed òilÄf / Úavl-i ý*
nebved be-àayr ez kiõb u lÄf vaèdhÄ bÄşedüñ fÄèili veyÄ iøÄfet
 içündür heme vaèd hÄyı tekiddür òilÄf mefèýldür úavl nebuvedüñ
 fÄèil ü beàayr aña müteèalliú ve ez daòi àayre müteèalliúdur
vaèdhÄ vaèdüñ cemèidür **òilÄf** burada òulfdan vaèhde vefÄ itmekdür
lÄf zerú u riýÄ vü ügünmek maènÄsına ism-i maädardur el-maènÄ
 münÄfiúuñ cümle vaèdleri òilÄf olur ve anuñ sözi kiõb ü lÄfdan
 àayrile olmaz yaèni sözleri vÄkíèa muüÄbıú degildür ve úurı lÄf
 ve çenedür ki bunlardan şerède nehy olinmişdur velakin eger nifÄú
 küfri ibüÄn u eslÄmı iøhÄrla olursa aña nifÄú imÄnı **[82a]** ve
 şerèi dirler ki mycib-i derk-i esfel olan bu nifÄúdur (5)
MüéminÄn-rÄ kem rièÄyet mi koned / Hem emÄnet-rÄ òıyÄnet mi koned
mıärÄè-yı evvelüñ èarabı ile taèbiri ¹⁰⁷ *بفعل قلیلا من الاعانته للمسلمين* dimekdür
 pes kem mi-konedüñ mefèýli ve ièÄnet mümeyyizi vü müéminÄnrÄ
 ièÄnete müteèalliúdur zırÄ rÄ lÄm-ı cÄrre maènÄsınadur el-
 maènÄ münÄfiú müémin-i muòliä olanlara az yardım ider yaèni
 iòtiyÄrıyla èiÄnet ü rièÄyet itmez ve şanlarında ve òuäýälarında
 ihtimÄm úılmaz meger øarýri vÄúie ola hem emÄnete òiyÄnet eyler
 yaèni úabýl itdügi gibi maóalline teslim itmez belki yÄ inkÄr
 veyÄ tebdil veyÄ naúä eyler baèdezÄ óadiä-i äaóióide vÄr oldıaı
 üzere èalÄmet-i nifÄú üçdür ve dýr tedriki òıyÄnet kizb ü àadr
 u úacýr èinde'l-meóÄsemedür yaèni óaúdan èudýl itmekdür (6) *Nist*
der vaède münÄfıú-rÄ vefÄ / ZÄn nebÄşed der ruòaş nýr u äafÄ
nist èarabide leys maènÄsına olmaäla vefÄ anuñ fÄèili ve der
 vefÄya ùariú ve münÄfıú rÄ vefÄya müteèalliú ve menfiyi tebyındür
 ve cÄéizdür ki nist nefy-i cins içün olan lÄ maènÄsına ola bu
 äýretde vefÄ anuñ ismi olur *لاوفاء للمنافق في وعده* maènÄsına zÄn nefyi
 taèalil ve der ne-bÄşede ôarf ve nýr fÄèilidür el-maènÄ münÄfiú

¹⁰⁷ "Müslümanlara az yardım eder."

içün vaèedinde vefÀ yoúdur belki kÀrı èahdini naúø u vaèedine èadem-i vefÀdur bu sebebdan anuñ yüzinde nÿr u äafÀ yoúdur zirÀ ôulmet-i bÀüini ve tÀrik-i èameli çehresine èaks itmişdür şöyle ki eger bir çeşm baâireti nÿr-ı ferÀsetle münevver ve pertev-i èayÀn u keşfle rÿşen kimse naôar eylese äÿret-i ôulmet görünür muòliâler yüzinde nÿr-ı ôÀhir oldıai gibi (7) *TÀ nepindÀri münÀfıú-rÀ emîn / Nist bAdÀ toòmeş ez rÿy-ı zemîn tÀ* taózirdür äaúın maènÀsına **ne-pindÀri** muòÀrièi menfi-i muòÀüabdur maâdarı pindÀştendür äanmaú maènÀsına **emîn** äıfat-ı müşebbehedür ki ôÀéink ü ôaüfüñ muúÀbilidür **yAdÀ** emr àÿyibdür olsun maènÀsına nist bAdÀnuñ mefèÿli ve toòmeş fÀèildür **toòm** her nesnenüñ aâlı ve maddesidür ez niste müteèalliúdur el-maènÀ zinhÀr münÀfıúı emîn ôann eylemeyesin zirÀ emÀnet ô`Àã ehl-i imÀnuñ äıfatıdır pes eger malunı ve eger rÀzuñı aña emÀnet virme ve illÀ øÿyiè olur münÀfıúuñ toòmı yer yüzinden yoà olsun zirÀ øarar èÀmmı vardur bu cihetden bed dueÀya müsteóakdur ve silsilesinüñ inúüÀèında nefè şÀmil vardur zirÀ dimişlerdür ki ¹⁰⁸ الحیثه لاتلد الا الحیثه maúÀmdan söylemişlerdür ¹⁰⁹ اذا طاب اصل المرء طابت فروعه (8) *Ez münÀfıú ey piser perhiz kon / Tià-rÀ ez behr-i úatleş tiz kon* ez perhize müteèalliú ve perhiz kon kelimesinüñ mefèÿlidür ve tià ikinci konuñ mefèÿl-i evveli ve tiz äÀnisi veyÀòud èaliyü'l-èaksdür ez bahr fièli taèlildür **perhiz** äaúınmaúdur **tià** murÀd úıllııcıdur **úatl** cesedden rÿóı izÀledür **tiz** murÀd delmekdür el-maènÀ ey piser münÀfıúıdan ve anuñla äoóbet ü muòÀlıãa vü muãÀdıúadan óaøer ü ictinÀb eyle belki şerrini defè içün anı úatl itmeden ötüri úıllıcı keskin eyle zirÀ vÀcibü'l-úaùldür şol vechden ki muøırrdur bu kelÀm be-uarikü'l-mübÀlaàadur ve cÀéizdür ki tiài tiz itmekden murÀd bed-dueÀ ola nitekim bÀlÀda kendinden äAdır oldu ve muótemeldür ki úatlden murÀd úatl óükmi ola ki şerri mündefè olur vechle taøyiúdur (9) *BÀ münÀfıú her ki hemreh mişeved / Menzil-i ÿ der teg-i çeh mi-şeved* taúdiri her kesı ki mi-şeved hem-rÀh bÀ münÀfıú mi-şeved menzil ÿ der tek çÀh

¹⁰⁸ "Yılanı sadece yılan doğurur."

¹⁰⁹ "Kişinin aslı iyiye nesli de iyidir."

dimekdür ki **tek** dib ki èarab úaèr dir ve derinlik maènÀsına el-maènÀ her kimse ki münÀfíú ile yoldÀş ve aña yÀr u muãÀóib olur anuñ menzili çÀhuñ yaèni cehennem úuyusunuñ derin dibinde olur ki cehennemüñ dibi yetmiş yıllıú mesÀfedür murÀd ان المنافقين فى الدرك الاسفل من النار¹¹⁰ maømýnıdur zirÀ herkes úırınıñ óükmini aòò ider ve cezÀsı daòì aña göre olur ve bunda yol yoldaşı olmaúdan taóóire daòì remz vardur zirÀ mycib taèb u süüýtdur (10) *SeèalÀmet based ender muttaúì / Key buved nisbet taúì-rÀ bÀ şaúì* bÀşedüñ fÀèili seèalÀmet ve ender aña ôarfdur nisbet buvedüñ fÀèili ve taúì nisbete müteèalliúdür bÀ gibi **muttaúì** ittiúÀdandur viúÀye ittióÀõ itmek maènÀsına ki kendiñi anuñla ãıyÀnet itdügüñ nesnedür ve óaúíúati nefsi mycib èuúýbet olan fièl ü terkden ãıyÀnetdür küfr ü maèÀãı vü taèalluú mÀsivi gibi anuñ ismine taúvÀ dirler **nisbet** iøÀfet ve bir nesneyi bir nesneye iãÀldür **şáúì** saèiddüñ muúÀbilidür ki esbÀb-ı tevfiú aña müsÀèade itmemişdür el-maènÀ üç èalÀmet olur muttaúideki ol èalÀmetle saèid ü muttaúì olduàı bilinür ve şáúíye saèid dinilmez èaksi gibi zirÀ úaçan taúínuñ şáúíye nisbet ü iøÀfeti olur yaèni olmaz el-óÀãıl muttaúì ki saèiddür başúa èalÀmeti vardur ki anuñ sebebiyle saèid şáúíye úıyÀs olunmaz ve óükm-i vÀóidde úılınmaz belki her biri vaãf-ı be-óuãýãı cihetiyle ber úıbledendür (11) *Ber óaãer bÀş taúì ez yÀr-ı bed / TÀ neyendÀzed verÀ der kÀr-ı bed* taúdiri bÀşed taúì ber óaãer ez yÀr bed tÀ yendÀzed ý rÀ der kÀr-ı bed dimekdür ki naúì bÀşedüñ fÀèili ve ber aña ve ez óaãere müteèalliúdür tÀ taèililiyyedür ne-yendÀzedüñ fÀèili taótında yÀr-ı **[83b]** bede rÀciè olan øamirdür verÀ aálında ý rÀ der ne-yendÀzedüñ mefèýlidür ý øamir-i munfaãıldur ki taúíye rÀcièdür der ne-yendÀzede ôarfdur el-maènÀ muttaúì olan kimse yaramaz yÀrdan óaãer ü òavf üzerine olur yaèni bed kÀr Àemi kendine yÀr idüp anuñla ãóóbet itmez tÀ ki anı kÀr-ı bede ilúÀ itmeye zirÀ bed kÀre úarın olan daòì bedkÀr olur nitekim meàel-i türkıde gelür üzüm üzüme göre úararur yaèni anuñ renginden ve taèmından

¹¹⁰ "Doğrusu münâfıklar cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadır." Kur'an-ı Kerîm, Nisâ Suresi (4);145.

çıúamaz zîrÀ aâıllda şirket fûrûede şirkete müstelzemdür (12) *Kem reved diger duryâeş ber zebÀn / Vez ûariú-i kiõb bâşed berkrÀn* taúdiri diger kem reved duryÀ ber zebÀneş dimekdür şın zebÀna úayddur bunuñ èarabî ile taúdir-i âÀnî 111 انه بجرى الكذب على لسانه قليلا جريانا قليلا dimekdür zîrÀ **diger** ki ber daòî dimekdür burada ikinci maènÀsınadur ki üç èalÀmetden evvelkinüñ àayridür ve **kem**den mefhým olan nouâÀn úillete ve úillet èademe maómýldür **reved** muøÀrièdür maâdarı reftendür gitmek ve yürimek maènÀsına **duryÀ** anuñ fÀèilidür ki yalan dimekdür ve **zeùÀrik** ve ez ûariúden muðaffefdür ki bâşede müteèalliúdür ûariú yoldur zîrÀ ayaú ile úarú u èarb olunur **kerÀn** kenÀr maènÀsınadur ki maúlýbidür el-maènÀ bir daòî èalÀmet-i muttaúî budur ki muttaúînüñ lisÀnı üzerine kiõb az gider yaèni aâlÀ yalan söylemez ve ûariú-i kiõbden kenÀr üzerine olur yaèni rÀh-ı duryâa gitmez belki kenÀra çıúar ve selÀmet bulur zîrÀ ûariú-i kiõbüñ àÀyeti menzil-i duzaòdur ve kenarı âıdúdur ki yemîn-i èarşÀ iâÀl ider ki cennet oradadur vallahü'l-muâıl (13) *Ez óelÀl-i pÀk kem kîrend kÀm / TÀ neyufted ehl-i taúvÀ der óarÀm* bu terkîbüñ aâlında taúdiri ehl-i taúvÀ kem kîrend kÀm ez óelÀl-i pÀk tÀ ne-yuftend der óarÀm dimekdür soñra ıømÀr úable'õ-õikr ûariúine sülýk vÀúie oldu pes kîrendüñ øamiri muéaòòar ehl-i taúvÀya rÀcièdür anuñçün cemè irÀd eyledi ehl-i taúvÀ ne-yuftedüñ fÀèilidür anuñçün ne-yuftedi ifrÀd itdi óelÀl èuúde-i menè andan maòal olan nesnedür ki istièmÀli üzerine muèÀúebe yoúdur pÀk uÀhir dimekdür ki şüheden müberrÀdur **kem** lafôı ve ièrÀbı naòÀéirinden aòò olunur **kÀm**-ı kÀf-ı èarabî ile murÀddur **ne-yuftedde** nýn nÀfiyedür yufted aâlında ofteddür ki defè-i âıúlet içün hemze yÀya úalb olınmışdur maâdarı oftÀdendür düşmek maènÀsına **óarÀm** muóarrem dimekdür ki óürmeti delîl-i úaùèi ile âÀbit olmışdur ve kaèbeye óaremine mescid-i óarÀm dinildügi óürmet-i èaòimesinden ötüridür el-maènÀ ehl-i taúvÀ óelÀl-i uÀhirden bile az murÀd úutar yaèni degme bir âıdÀé ile taèayyüş itmezler gerekse âuretÀ óelÀl olsun tÀ ki

¹¹¹ "İkincisi o ki dilinin üzerinden yalan söylemek az geçiyordu."

óarÀma düşmiyeler zirÀ taúvÀ vü veraèda ihtimÀm temin şübhÀta daòil olup oradan óarÀma tecÀvüz ider anuñçün úurÀnda gelür ¹¹² تلك حدود الله فلا تقر بها pes úurb-ı óudýddan nehyde mübÀlaàa vardur zirÀ maúãýd-ı aãlì óudýdì èadem tecÀvüzdür yoòsa èadem-i úurb degil

[83a] (1) *ÒÀmyÀze fièl-i şeyùÀnest u úayé / Ey piser eymen mebÀş ez mekr-i vey òamyÀze mübtedÀ ve fièl-i òaber vaúì òamyÀze üzerine maèüýfdur imen mÀ-baèdına mefèýldür ez imene müteèalliúdür òÀmyÀze esnemekdür ki òemyÀze iøÀfetledür úayyé úusmaú imeni bÀ imÀn ve bì òavfdur mekr òafiyyen saèy bi'l-fesÀd vey aãlında oydur ki øamìr-i munfaãıldur el-maènÀ esnemek fièl-i şeyùÀndur yaèni aña mensýb bir kÀr-ı úabiódür zirÀ esnemek aázın açup gerinmekdür sebebi keãret-i àeÀm óÀãıl olan âíúlet-ı bedendür ki óabÀéil-i şeyùÀndandur anuñçün dimişlerdür ki hiçbir nebì teãÀéüb itmemişdür zirÀ anlarda mycib-i teãÀéüb yoúdur ve aázın açmaú duòýl-ı şeyùÀna ùariúdür anuñçün yediyle veyÀ yekì ile setr-i fem itmek gerekdür gerek dÀòil àalvetde ve gerek òÀricinde zirÀ terk-i edebden ve müfsideden òÀlì degildür ve keòalik úayé itmek daòì fièl-i şeyùÀndur ki úabiói cihetiyle aña muøÀfdur zirÀ sebep-i àÀlibi imtilÀ vü inóirÀfdur ki vücýda kesel virmekden ve àeàati tÀ òayre bÀèiã olmaúdan müneffek olmaz ey piser şeyùanuñ mekrinden bì-òavf ve bÀ aman olma zirÀ óafiyyen saèy bi'l-fesÀddur*

(2) *Dýr bÀş ey ò`Àce ez ehl-i nifÀú / Der cehennem dÀn münÀfíú-rÀ viãÀú ez dýra müteèalliúdür der dÀne óarfdur ve áÀú dÀnuñ mefèýli ve münÀfíú rÀ ve áÀúa müteèalliúdür zirÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur viãÀú òÀnedür el-maènÀ ey ò`Àce yaèni èaziz ü muóterem olan müémin-i muòliã ehl-i nifÀúdan ve âífatlarından dýr ol ve ãoóbetleriçün meclislerine dÀòil olma münÀfíúun òÀne vü menziline cihetinde bil ki derk-i eslefdür ve ol ùabaúanuñ èaõÀbı sÀéirden eşeddür pes ehl-i nÀre úarib olan daòì ehl-i nÀr olur bu kerre yÀ èalÀmet-i nifÀú nedir tÀ ki ol nişÀnla münÀfíúı bilüp andan baèid olayım diyü suéÀl vÀrid olıcaú cevÀb virür ki*

(3) *SeèalÀmet der münÀfíú ôÀhirest / ZÀn sebep*

¹¹² "....bunlar Allah'ın belirlediği sınırlardır. Bu sınırlara yaklaşmayın." Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi (2);187.

maúhýr-ı úahr-ı úÀhirest seèalÀmet mübtedÀ ve der ôÀhire ôarf ve ôÀhir ôaberdür zÀn sebeb èarabide ve lihaõÀ yerinedür ki mÀ-baèdında maúhýre müteèalliúdur maúhýr mübtedÀ-yı maóöýfa ôaberdür taúdiri o maúhýr dimekdür maúhýr mÀ-baèdına ve mÀ-baèdıdaòì mÀ-baèdına muøÀfdur **úahr** àalebe vü teölildür el-maènÀ üç èalÀmet münÀfıúda ôÀhirdür yaèni münÀfıúuñ üç èalÀmet-i ôÀhiresi ve nişÀn-ı nifÀuí vardır ki münÀfıú oldıaı andan maèlým olur ol sebebden yaèni ol üç ôaâlet-i reõileden ôturi allah úahiruñ úahrınıñ maúhýrıdur yaèni úahr-ı ilahidedür ki aña óaúdan rýy-ı luúf yoúdur **[84b]** (1) *Her kirÀ bâşed se ôaâlet der sirişt / Bâşed an kes bi-şek ez ehl-i bihişt* taúdiri her kesı ki bâşed ý rÀ se ôaâletdür sirişt dimekdür **sirişt** úabè u nihÀd u mizÀcdur ki insÀn üzerine taòmır olınmışdur maâdarı siriştendür el-maènÀ her kimse ki anuñ ôamir mÀye-i aâlisinde üç ôaâlet-i óamide ola ol kimse bi-şekk ü şübhe ehl-i cennetden olur maúâýd tevóide muúÀrin olan ôiâÀldür ve illÀ bi-fÀyidedür (2) *Şükr der neèmÀ vü âabr ender belÀ / Mi-dehed Àyine-i dil-rÀ cilÀ şükr mübtedÀ* ve der aña ôarf mi-deheduñ fÀèili taótında ôamir şükr Àyine mefèýl-i evvel ve cilÀ âÀnidür **naèmÀ** óusn-i óÀl ü úayb-ı èıyş ü **Àyine** mirÀt dir rým secencel dir **cilÀ** pÀs açmaúdur burada dili Àyineye teşbih vÀrdur el-maènÀ mièmetde şükr ü belÀ vü miónetde âabr itmek Àyine-i dile cilÀ virür zirÀ şükr iètirÀf nièmet ü maèrifet münèim ile olur ve âabr ki nefsi mekrýh üzerine óabsdür iótisÀbladur yaèni úaleb-i âevÀbladur pes iki âýretde daòì óuøýr-ı úalb bulunur pÀsı ise ôikrullah izÀle ider yaèni ôikr-i ilahì bÀèiâ-i âafvet ü ôikr-i mÀsivÀ bÀèiâ-i kedýretdür (3) *Her ki müsteàfir buved ender günÀh / Óaú zi nÀr-ı düzaòeş dÀred nigÀh* mıârÀè-yı âÀninüñ taúdiri dÀredeş óaú nigÀh ez nÀr-ı duzaò dimekdür ki şın dÀrede úayddur **müstaàfir** ism-i fÀèil âiâası üzre istiàfÀr yaèni günahını âafr u setr úaleb idici **nigÀh** âaúlamaú óıfô gibi el-maènÀ her kişı ki günÀha düşdikde günÀhına istiàfÀr idici ola óaú teeÀlÀ anı nÀr-ı dýzaòdan óıfô eyliye yaèni tevbesi sebebiyle maàfýr u èaõÀb-ı cehennemden maâýn ola zirÀ úurÀnda

gelür ki ¹¹³ وهو الذيقل التوبته عن عباده ve óadiâde gelür ki ¹¹⁴ التائب من الذنب كمن لا
 ذنب له ve kelÂM-ı nÂôımdan fehm olunur ki muâırr olan muèaõõeb ola
 velakin meşıyyet-i óaúdadur úÀle teeÀlÀ ¹¹⁵ ويغفر مادوم ذلك لمن يشاء yaèni
 şirk-i belÀ tevbe maâfÿr olmaz sÀéir âıàÀéir ü kibÀéirüñ èafvı
 cÀéizdür äaàire üzerine èuúÀb cÀéiz olduı gibi (4) *Her ki tersed
 ez ilÀh-ı ò`ışten / Ò`Àhed ÿ èöör-i günÀh-ı ò`ışten* tersed
 muøÀrièdür maâdarı tersidendür úorúmaú maènÀsına òavf gibi
 baède'l-cümle her kiye âıfat olur ÿ ò`Àhedüñ fÀèili vü èöör
 mefèÿli ve baède'l-cümle her kiye òaberdür zirÀ her ki herkesi
 ki taúdirindedür ki mübtedÀdur **ò`ışten** kendi dimekdür ilahuñ
 ò`ıştene iøÀfetinde fÀyide budur ki herkes kendi efendisinden
 òavf ide gelmişdür óaú teeÀlÀ ise rabbü'l-Àlemindür ki herkes
 anuñ merbyb u memlÿkidür **èöör** itdügine iètirÀf idüp bir daòi
 itmeyeyin dimekdür el-maènÀ her kimse ki kendi maèbydından vü
 efendisinden òavf eyliye kendi günÀhınuñ èöörünü ùaleb eyler
 yaèni tevbe-i istiâfÀr idüp bir daòi itmeyeyin diyü dergÀha yüz
 sürer ve èöör vaèd kerimi mycibince **[84a]** maúbÿl olur ve her
 kimde ki òavf u òaşıyet youdur muâırr u bi-pÀk olur ve bu óÀlle
 Àöir küfr mertebesine irer (5) *Maèâiyet-rÀ her ki pey-der-pey
 koned / İzdeş ez ehl-i raómet key koned* taúdiri her kesı ki koned
 maèâiyet rÀ pey der pey ki konedeş ized ehl-i cennet dimekdür ki
 herkesi mübtedÀ ve maèâiyet konedüñ mefèÿli ve pey der pey
 maèâiyetden óÀldür muttâilen maènÀsına veyÀoud konedüñ
 fÀèilinden óÀldür muâırran maènÀsına ve der pey evvelkinüñ
 âıfatıdur ized ikinci konedüñ fÀèili ve cÀrre vü mecrÿr aña
 müteèalliıdür ve baède'l-cümle òaberdür **maèâiyet** fièl-i
 muóarremdür ki úaâdla vÀúiè olmuş ola zirÀ òauÀ éile olana zelle
 dirler **pey der pey** lÀ yenúatiè yaèni biribiri ardınca dimekdür
ized allahü teeÀlÀdur el-maènÀ her kimse ki muttâıl maèâiyet
 işleye yaèni maèâiyeti maèâiyete muttâıl úıla veyÀoud maèâiyet
 üzerine muâırr ola gerekse bir dürlü maèâiyet ola allahü teeÀlÀ

¹¹³"O, kullarının tövbesini kabul eder." Kur'an-ı Kerîm Şûrâ Suresi (42);25.

¹¹⁴ "Günahlardan tevbe eden hiç günah işlememiş gibidir" İbn-i Mâce, Zühd/30; *Câmiu's-Sağır*, I, 134;

¹¹⁵ "...ondan başkasını (diğer günahları) ise, dilediği kimse için bağışlar." Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi (4);48

anı úaçan ehl-i cennetden eyler yaèni eylemez zirÀ istifhÀm inkÀrıdur maúâýd tehdid ü ehl-i ıārÀruñ cennete duòýline istibèÀddur zirÀ muâırr içün sý-i òÀtimeden òavf olunur ve seyyièÀt keâiresi olmaú daòi böyledür 116 *اللهم تب علينا* (6) *Ey piser dÀeim bÀ istiâfÀr bÀş / Vez bedÀn u müfsidÀn bi-zÀr bÀş dÀeim bÀşa ôarfdur be-istiâfÀr daòi aña müteèalliúdur mîârÀè-yı âÀnînüñ taúdiri ve bÀş bi-zÀr ez bedÀn ve müfsidÀn dimekdür ki bi-zÀr bÀşuñ mefèýli ve ez bi-zÀre müteèalliúdur baèøı nusaòda müfsidÀn yerine muflisÀn düşmişdür fÀsiddür ki taãarruf nÂâıòdan vü müflismaènÀ olmaúdandur meger ki bede muúÀrinet úarinesiyle müflis Àòiret murÀd ola **bizÀr** nefret yaèni úrkmek vü úaçmaú el-maènÀ ey piser èaliyyü'd-devÀm istiâfÀra meşâýl ol zirÀ beşer ehl-i şerrdür ve bi'l-farø günÀh olmasa daòi óaúúa cýè dÀeim gerekdür ki ò`Âââuñ tevbesi budur ve bedlerden vü müfsidlerden nefret eyle ve äóóbetlerine dÀòil olma belki anlardan birine mürýr eyleseñ yan vir ve illÀ çehrelerinden saña nuòýset èaks ider (7) *Ger koni òayrı bedest-i ò`ış kon / òayr-ı òod-rÀ vaúf-ı her derviş kon* òayrı koninüñ mefèýlidir yÀ vaódet ve yÀ ibhÀm içündür ne maúýle òayr olursa olsun dimekdür be-dost Àòir mîârÀèda olan kona müteèalliúdur òayr-ı òod mîârÀè-ı âÀni Àòirinde olan konuñ mefèýl-i evveli vaúf-ı âÀnisidür **vaúf** òayrdur **derviş** fuúarÀ-yı sÀlikindür el-maènÀ eger bir òayr idersek kendi elüñle òayr eyle ve mÀ-baèdü'l-mevte teéòir itme egerçi âülüâ mÀlden ve äayýt daòi meşrýèdur zirÀ âadaúanuñ òayırlısı insÀn äaóíó ikendür ve úable'l-mevt infÀúda muóÀsebesinden òalÀã vardur ve äayrüñ yediyle olan òayrde şübhe vardur zirÀ yÀ tebdil veyÀ naúã iderler óýãýãa bu aeãÀrda tenfiz ü äayýt itmez oldılar maèhaòÀ umýr-ı vÀcibe şerèiyyedendür ve mîârÀè-yı âÀnînüñ maømýnı budur ki ehl-i òayr olduàun äýretde òayr ki dervişlere yaèni fuúarÀya vaúf u óabs eyle zirÀ fuúarÀ-yı äÀbirin bÀb-ı allaha mulÀzımlardur pes anlara mevúýf olan nesnenüñ Àòir ü äevÀbı èaòim ü cezil olur (8) *Yek direm kÀn-rÀ be-dest-i òod dehend / Bih buved Àn kez pey-i ý äad dehend**

¹¹⁶ "Allah bize merhamet etsin."

taúdiri yekdirem ki dehend Àn rÀ be-dost òod buvedÀn bih ki dehend āad ez pey ý dimekdür ve bunuñ daòi aāl-ı buved bih ez Àn ki dehend āad ez pey odor zirÀ bih ki yek dimekdür ez kelimesiyle istièmÀl olunur nitekim èacem ben senden yek bilürin diyecek yerde men ez tu bih dÀnem dir yaèni dÀnem men bih ez tu pes yekdirem de yek d-fi'l-óáuúúa diremüñ āıfatıdur ve direm mübtedÀdur ki èarabiyle taúdiri dirhemdür vÀóiddür dimekdür velakin úÀèide-i èacem üzerine āıfat taúdım olınup yek direm dinildi vÀóid mine'd-dirhem maènÀsına ki nekre-i mevāýfa olup mübtedÀ olur ve dirhem aālında temyizdür kÀnrÀ aālında ki Àn rÀdur ki hÀ óaõf u óareket hemze kÀfa naúl olınup be-ùariúú'l-derc kÀnrÀ dinilmişdür pes Àn dehendüñ mefèyl-i āariói ve be-dest àayr-i āarióidür ve baède'l-cümle mübtedÀya āıfatdur Àn buvedüñ fÀèili ve bih mefèyli ve baède'l-cümle mübtedÀya āıfatdur Àn buvedüñ fÀèili ve bih mefèyli ve baède'l-cümle mübtedÀya òaberdür āad ikinci dehendüñ mefèyl-i āariói ve ez àayr-i āarióidür ve baède'l-cümle Àne āıfatdur ve iki mevøiède daòi dehendüñ fÀèili ehl-i infÀúdur **direm** dirhemden maúāýr aúçedür **pey** ard maènÀsınadur el-maènÀ bir aúçe ki anı kendi eliyle vireler yeg olur andan ki ardınca yüz vireler yaèni mevtinden āoñra yüz aúçe āadaúadan óayÀtında bir aúçe āadaúa efêÀldür zirÀ baède'l-mevt aúçeye øarýreti olmaz ve meyli úalmaz bu cihetden biñi bir yerine bile geçmez fe-emmÀ úable'l-mevt böyle degildür belki vÀóid ke'l-elfdür ve daòi ziyÀdedür zirÀ teøÀèif ecr-i òulýāa vü nefsle mücÀhedeye mebnidür (9) *Ger be-baòşi òod yeki óurmÀ-yı ter / Bihter ez baèd-ı tu āad miāúÀl-i òer òod be-baòşinüñ taótında fÀèilini tekiddür ente maènÀsına zirÀ be-baòşi emrdür maādarı baòşidendür ki baàıslamaúdur baòş kerden úısmet eylemekdür yekide yÀ zÀyidedür yek be-baòşinüñ mefèylidür ve òurmÀ temyizdür [85b] Àoirinde yÀ-yı tevessüldür ki beyne'l-mevāýf ve'ā-āuffa vÀúie olmişdur bihter mübtedÀ-yı maóôýfa òaberdür Àn bihter dimekdür ki baède'l-cümle cezÀ-yı şarúdur ez bihtere müteèalliúdur **āad miāúÀl** ez āad miāúÀl dimekdür ki evvelki ez úarinesiyile óaõf olınmişdur bu daòi*

bihtere müteəalliúdur ki mufaəəal əaleyhi beyÀn içündür **ter** yaşdur ki tÀze murÀddur **bihter** yegrek **miâúÀl** bir buçuúdur dirhemdür el-maènÀ eger sen bir tÀze òurma baòş eyleseñ yaèni eyyÀm-ı óayÀtuñda o yekdür senden soñra yaèni mevtüñden ãoñra yüz miâúÀl altun baàışlamaúdan ve taãadduú itmekden nitekim sırrı mÀúablinden bilindi (10) *Her çi baòşendi mekon bÀ ý rüçyè / Ger zi pÀ oftÀdei ez dest-i cýè* her çe her çizì ki dimekdür ki mübtedÀdur ve baòşidi cümlesi aña ãıfatdur cýè mekonuñ mefèyli ve bÀ ý rüçyèa müteəalliúdur ve baède'l-cümle òaberdür ger burada èarabide in vaãliyye yerinedür ki cezÀyı müteúazì degildür taúdiri ger oftÀde-i zi pÀ ez dest cýè dimekdür ki oftÀdeei de hemze òiùÀb içündür aãlinda iydür ki hemze yÀ-yı òiùÀbla telaffuða tevessül içündür pes oftÀde mÀøi-i muúayyed bi'l-óÀl úÀbilindendür ki zi pÀ aña müteəalliúdur ve ez dest taèlildür behr gibi el-maènÀ her ne şeyé ki baàışlar ve virürsin aña rüçyèitme vehibe vü inèÀmuñdan dönme ve èauÀ itdügüñ maóalden anı isteme eger açlıú elinden ve anuñ sebebiyle ayaúdan düşdüñ ise de yaèni eger açlıú ve øaryret eli senüñ ayaauñ alup düşürse daòì geri baúma ve iósÀnuñdan dönme zirà heb senden rüçyè iden şol kelbe beñzer ki úayé itdügi nesneyi ekl ider bu ise emr-i úabiódür (11) *În bedÀn mÀned ki şaòãì kay koned / BÀz meyl-i òorden-i ý key koned* in mübtedÀdur ki cýèa işÀretdür bedÀn aãlinda bÀndur ki mÀnede müteəalliúdur ve cümle-i fièeliyye òaber mübtedÀdur **şaòsı** mübtedÀdur veyÀ vaódet içündür **úayé** úuãmaúdur konedüñ mefèylidür ve baède'l-cümle mübtedÀya òaberdür ve baède'l-cümle teşbihi beyÀndur ve **ki** müşebbeh ile müşebbehü'n-bih arasında rÀbıúadur ve teşbih mÀnedden mefhýmdur zirà **mÀnedüñ** maãdarı mÀnistendür ki beñzemekdür **bÀz** girü dimekdür meyl ki konedüñ mefèylidür **òorden** yemekdür ekl gibi el-maènÀ baòş itdügün nesneden rüçyè itmek aña beñzer ki bir şaòã yaèni bir kimse úayé eylese girü ol úayé itdügi nesneyi yemege úaçan meyl ider yaèni meyl itmez beki kendi úuãundısı ise anuñ eklini istikrÀh ider ve illÀ kelb gibi olur zirà kelb úayé itdügi nesneyi ekl ider hirre kendi yavrısını ekl itdügi gibi (12) *BÀ*

piser ger çiz key baòşed peder / Miseded ger bÀz gired ez piser
 taúdiri eger nebaòşed peder çiz ki bÀ piser dimekdür ki peder
 baòşedüñ fÀèili ve çiz ki mefèyl-i âariói ve bÀ-piser àayr-i
 âarióidür mi-sezed cezÀ-yı muúaddem ve mÀ-baedi şart-ı
 muéaòòardur sezedüñ fÀèili şarúuñ maømýnıdur ki bÀz giriftendür
 ve şarú-ı âÀni cümlesi şarú-ı evvele cezÀdur **çizegi** bir
 nesnecikdür zirÀ kÀf-ı taâgır içündür **sezed** muøÀrièdür maâdarı
 sezidendür lÀyıú olmaú maènÀsına **gired** muøÀrièdür maâdarı
 giriftendür ki ùutmaú maènÀsına el-maènÀ eger peder oàlına bir
 nesnecik baâışlasa eger anı oàlından girü ùutup alursa lÀyıú
 olur mı yaèni sezÀ degildür pes istifhÀm inkÀr olur el-óÀâıl
 peder oàlına hibe itdügi nesneyi girü almaú nice úabió ise
 ecnebiye mevhýb olan nesneyi istirdÀd itmek daòì böyledür zirÀ
 muèÀmele-i dîniyyede aúÀrib ü ecÀnib birdür (13) *Ey piser bÀ mÀl*
u zer şÀõì me-cýy / Áñçi kes rÀ dÀde-i diger mekýy taúdiri me-
 cýy şÀdi bÀ-mÀl vezr dimekdür ki şÀõì me-cýyuñ mefèyl-i âariói
 ve bÀ mÀl àayr-ı âarióidür zirÀ bÀ muãÀóebet u meèayyet ifÀde
 ider ve ikinci mİârÀeuñ taúdiri dÀde-i ançe kesrÀ me-kýy diger
 dimekdür ki ançe dÀdenüñ mefèyl-i evveli ve kes âÀnisidür ve
 diger me-kýy kelimesine ôarfdur zirÀ èarabì ile taúdiri ¹¹⁷ لا تقبله
 انتفى القول ¹¹⁸ في زمان من الزمان dimekdür veyÀ mefèyl-i muùlÀúdur ki
 انتفاء dimekdür **şÀõì** feraó lik **dÀde**éide hemze óiùÀb dÀde mÀøì-i
 muúayyedür el-maènÀ malla ve òuäýãa altun vü gümüş ile feraó
 arama yaèni sim ü zer ü vesÀéir emvÀl eyle şÀd ü òandÀn olmaú
 èuúÀla şanı degildür belki aómaúlar ve cÀhilller óÀlidür zirÀ
 fÀni nesne ile sürýruñ maènÀsı yóudur ve ey piser ol nesneyi ki
 kimseye virmişsin bir daòì söyleme ne istirdÀd ùariúiiyle ve ne
 òod imtinÀn u temeddüó âýretiyle zirÀ bÀùıl u úabiódür belki
 aólÀú-ı ilahiyye ile taòalluú ile mÀsivÀ-yı óaúúı nisyÀn it ki
 rabbuñ seni iósÀnuñ fevúinde nesne ile ôikr eyliye (3) *şÀõmÀnÀn-*
rÀ nedÀred dost Óaú / İn süòan dÀrem zi üstÀõÀn sebaú dersdür
 el-maènÀ óaú teèÀlÀ dünyÀ éile şÀdmÀn ve zeòÀrifiiyle òandÀn

¹¹⁷ "Ona bir anda söyleme, bir süre bekledikten sonra söyle!"

¹¹⁸ "Söz olumsuz kabul edildi."

olanları dost ütmaz zirÀ dünyÀ mebaşø-ı óáúdur ve mebaşøa muóabbet iden daòì mebaşzudur bu sözün maømýnını ben üstÀölerden ders ütarım yaèni óáuúatşinÀs olan èÀlimler baña bu vechle taèlim eylemişdür pes kÀmilleriñ naâiôatı ile èÀmil olmaú gerekdür (4) *Ger feraó dÀrì zi faøl-ı Óáu revÀst / Lìk ez dünyÀ feraó kerdèn òauÀst* feraó mÀ-baèdına mefèýldür óarf-i cer feraóa müteèalliúdur baède'l-cümle şarúdur revÀst mübtedÀ-yı maóöýfa òaberdür taúdiri Àn revÀst dimekdür ki cümlesi cezÀ-yı şarúdur mîârÀè-yı åÀninün taúdiri lîk kerdèn feraó ez dün ez dünyÀ òauÀst dimekdür ki kerdèn mübtedÀ ve feraó mefèýli ve ez feraóa müteèalliúdur ve òauÀst òaberdür **faøl [85a]** ibtidÀ-yı iósÀndur ki anda èillet yoúdur el-maènÀ eger óáuúuñ faølundan feraó üutarsañ revÀ vü lÀyiúdur zirÀ faøl u raómet-i ilahî ile feraónÀk olmaú üzere meëmýrsın velÀkin dünyÀdan feraó eylemek òatÀdur zirÀ lÀteferruóda mürýr itdúgi üzere menhîdür (5) *Ey piser bÀ miónet u àam öýy kün / Rýy-ı dil-rÀ cÀnib-i dil-cýy kün* taúdiri kon òuy bÀ-miónet u àam u kon rýy-ı dilrÀ cÀnib-i dilcý dimekdür **rýy** maúãýd úalbün teveccüh-i maènevisidür **dilcý** vaáf-ı terkibidür murÀd maóbýb-ı óáuúúidür ki allahü teèÀlÀdur ve cÀnib ki yan vü ùarafdur cihet ihÀm ider el-maènÀ ey piser miónet ü elem ü àuããa vü àam ile öýy eyle ve anuñla ùabièat ol şöyle ki yanuñda sÀéir aòlÀúuñ gibi olsun ve esbÀbı ôuhýr itdükde bi-óuøýr olma ve úalbünü mütekedder úılma belki úalbün yüzini maócýb-ı óáuúúì olan óáu cÀnibine eyle ol zirÀ fÀèil-i muúlaú odur çünkü bu tevóidi bulasın ve bu sırrı bilesin mebdè-i evvele vÀãıl olup umýr-ı iøÀfiyyeden olan luúf u úahrdan vesÀéir aóvÀle iştiàÀlden òalÀã olursın (6) *Óüzn ü endýhest úuvvet-i bendegÀn / áam şeved yÀr-ı feraó cý bendegÀn* óüzn muúaddem òaber ve úuvvet muéaòòar mübtedÀdur àam şevedün fÀèili ve yÀr mefèýlidür **óüzn** zamÀn-ı mÀøide olan àamdur **endýh** àuããa vü kayàu **úuvvet** àidÀdur **bendegÀn** murÀd ò`Àã-ı èibÀddur **yÀr** muãÁib **cýyendegÀn** ùalebkÀr feraódur el-maènÀ óüzn ü àam u àuããadur allahü teèÀlÀnuñ òaã úullarınıñ àidÀsı yaèni maózýnlar ü maàmýmlardur ki óüzn ü àam anlara her vaúitde àidÀ gibi olmışdur ki anuñla perveriş cÀn u

dil óÀãıl olur ve Àòiret sürýrina ùÀlib olanlaruñ muãÀóib ü muúÀrini àam olur yaèni sürur-ı Àòiret isteyen àam-ı dünyÀyı iòtiyÀr eyler velakin àam u óüzni dÀr-ı àurbetde olmaàla allah içündür yoòsa nefis-i dünyÀ için degil (7) *Her kirÀ nebved bedel endiøei / èÀúibet ber pÀy bined tiøei* taúdiri herkesi ki ý rÀ ne-buved der dil endiøeé bined èÀúibet ber pÀyeø tiøeé dimekdür endiøe vü tiøe Àòirinde olan hemzeler vaódet için veyÀ zÀyiddür **endiøe** fikrdür ve **tiøe** keserdür ki dülger ÀlÀtındandur el-maènÀ her kimse ki anuñ için göñülde fikir yoúdur muúlaúa yaèni ehl-i tefekkür degildür Àòir ayaàı üzere kesr ü úaúìenesne görür ve ayaàına fi'l-meàel balta urur ve menzil-i maúãýddan geri úalur ve peøimÀn olur veyÀoud fÀrià ü ÀzÀde ve bi-endiøe gezerken ayaàın bu dünyÀdan keserler ve anı çÀh-ı endiøeye düşürürler ve ebedi àam u àuããadan óalÀã olmaz (8) *Ez çe mevcýdi biyendiø ey piser / Herkesi dÀred àam-ı ó'is ey piser* ez mevcýdiye müteèalliúdür taúdiri tu ez çe mevcýdi dimekdür ki mübtedÀé vü óaberdür ve baède'l-cümle biyendiøe mefèýldür mevcýdi Àòirinde yÀ óiùÀb içündür èarabi ile taúdiri ¹¹⁹انت من اى شى مخلوق dimekdür herkesi dÀredüñ fÀèili ve àam mefèýlidür **biyendiø** emrdür aálında bi-endiødür maãdarı endiøidendür fikr itmek maènÀsına el-maènÀ ey piser fikr eyle ki sen neden mevcýd u maòlýusun yaèni nuùfeden óalú olındı ki mÀ-yı mehındür ve aáluñ cihetiyle óÀkden vücýda geldüñ ey piser kendi àamını úutar yaèni senüñ üzerüñe lÀzımdur ki kendi óÀlüñi fikr eyliyesin ve kendi àamuñ yiyesin zirÀ herkes ki èÀúil ola kendi àamın yiye ve tedÀrikin idegelmişdür meger divÀne ola ki bu úayıdda olmıya ve kendini bu zincire baalamaya (9) *Gerd izerd mer turÀ ez nist hest / Ez berÀy-ı Àn ki bÀøi Óaú-perest* ized kerdüñ fÀèili ve merturÀ mefèýl-i evveli ve hest àÀnisi ve ez nist aña müteèalliúdür ez berÀy taèlil kerddür ez behrÀn maènÀ ki dimekdür óaúperest bÀøinüñ mefèýlidür ve baède'l-cümle Ànkiye áıfat olur aálında ez berÀy bÀøiden óaúperest dimekdür **ized** ism-i allahdur **óaúperest** vaáf-ı terkibidür óaúúa úapucı maènÀsına maãdarı perestidendür el-maènÀ

¹¹⁹ "Sen yaratılan herhangi bir mahlukatsın, yaratılan herşey sende mevcuttur."

allahü teeÀlÀ seni youdan var eyledi ve maedým iken mevcýd úıldı ol maenÀdan ötüri ki óaúúa ùapucı vü èibÀdet úılıcı olasin nitekim kurÀnda gelür ¹²⁰ وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون ve èibÀdetüñ âemeresi daòi èÀbidedür maèbýda degil (10) TÀ tu bÀşì bende-i maèbýd bÀş / BÀ óayÀ vü bÀ seòÀ vüçýd bÀş taúdiri bÀş bende-i maèbýd mÀdÀm ki tu bÀşì tu dimekdür èarabì ile taúdiri ¹²¹ كن عبد المعبود الحقيقي مادمت حيا dimekdür el-maenÀ mÀdÀm ki sen sen olasin yaèni óayÀtda oldiúça maèbýd-ı óaúúúı olan allahü teeÀlÀya èabd-i maóø ol ve èibÀdet-i lãnÀm-ı äýriyye vü maèneviyyeden óaøer eyle ve illÀ müşrik olursın ve müşrik-i maàfýr olmaz ve óayÀ vü seòÀ vü cýd âıfatlarıyla muttaâıf ol burada nÀôım-ı aâl-ı tevóid ü imÀnı taèyinden ãoñra şuèab-ı imÀndan üç nesne taòãlã bi'ö-öikr mezid-i faølından ötüri zirÀ óayÀ gerek óayÀ-yı nefsÀnidür ki beyne'n-nÀs èÀr ü èayb olan nesneden utanmaúdur keşf-i èavrat ve terk-i edeb gibi ve gerek óayÀ-yı imÀnidür ki òavf-ı óaúdan meeÀãiden ictinÀbdur muúavvi-i dîn ü mükemmel imÀndur ve seòÀ kifÀyet miúðÀrı èauÀ vü cýd úable's-suéÀl-i ióãÀndur ve bu iki òaãlet beynehu ve beyne'n-nÀs aósen-i aòlÀú u müstevcib rıøÀ-yı rabb-ı òallÀúdur (11) MegøerÀn der ò`Àb u öýr eyyÀm-rÀ / Zinde dÀr ez öikr-i āubó u şÀm-rÀ **megzerÀn** nehy-i óÀøırdur maãdarı gozarÀnidendür göçürmek maenÀsına ki müteèaddidür [86b] eyyÀm me-gozerÀnuñ mefèýlidür āubó zinde-dÀruñ mefèýlidür zinde-dÀr èarabì ile Àói dimekdür ki ióýÀdan emrdür **òor** yiyecekdür **zinde** óayydur **öikrden** murÀd yÀd-ı óaúdur **āubó u şÀm** āabÀó u aòşÀm el-maenÀ eyyÀm u liyÀli-i menÀmda ve ekl u şurubda geçürme yaèni sen bu óalde iken mürýr itmesün belki öikrullahdan āabÀó u aúşamı zinde ùut yaèni ióýÀé eyle zirÀ emÀkin ü ezamÀn bi-öikr meyyit gibidür ve vaútüñ öikrle óayÀt bulıcaú úalbüñ daòi óayÀt bulur ve feyø-i ilahì ile zinde olur ve úulýb-ı mürde oldıaı günde saña memÀt-ı èÀrıø olmaz ve saèy ile ki idmÀn-ı öikrle öikr dÀéim ehli olasin ve vaútüñe tefarruú u óÀlüñe teşettüt perişÀnliú gelmeyüp óaúúla óuøýr-ı bÀúì bulasin (12) Ò`Àb kem kon evvel-i

¹²⁰ "Ben cinleri ve insanları, ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım." Kur'ân-ı Kerîm, Zâriyât Suresi (51);56.

¹²¹ "Yaşadığın müddetçe Allah'ın gerçek kulu ol, bu düşünce ile yaşa!"

*rýz ey piser / Nefs-rÀ òorden meyÀmýz ey piser ò`Àb* kem konuñ mefèýlidür evvel ôarfdur nefsi-i meyÀmýzuñ mefèýl-i evveli ve òorden âÀnisidür **meyÀmýz** nehydür aālı mÀmýzdur maādarı Àmýzidendür öğretmek maènÀsına el-maènÀ ey piser vaút-i işrÀúda ò`Àbı úllet üzerine eyle yaèni hiç uyuma zirÀ burada úllet èademden kinÀyedür sebebi budur ki vaút-i işrÀúda melÀéike erzÀú-ı èibÀdla vech-i arəa nüzýl ider pes ol vaúitde bi-dÀr olmaú bÀèiâ-i bereket ü ò`Àb sebep-i meóÀúdur ve bu maènÀdan öturi cenÀb-ı nübüvvet aleyhi's-selÀm èÀyişeyi raēyallahu ol vaúitde menÀmdan nehy eyledi ve ibn èabbas radyallahü buyurmuşdur ki ¹²² *الصبيحة مكر هته مكسلته مهرمة منساة* yaèni āubóa èinde'ā-āabÀó nevmdür anda kerÀhat-i keāire vü keāl-i keāir ü herm-i keāir ü òÀcetini nisyÀn-ı keāir vardur ey piser nefsi óayvÀniyyeyi ekl ü şaraba öğretme belki riyÀøet ü taúlil àidÀ eyle ki aña mevt-i ebyaø dirler ki sebep beyÀøi-i dil ü ziyÀ-yı maènevidür ve ıālÀó-ı ùabièat itmek evvelü'l-bÀbdur pes ten-perver olmaú óayvÀniyyet ü rýóperver olmaú melekiiyyetdür (13) *Àòir-i rýzet niký neved menÀm / Pişter ez şÀm ò`Àb Àmed óarÀm taúdiri ne-buvedet menÀm* nikýdur Àòir rýz dimekdür ki tÀ-yi òiùÀb ne-buvede úayddur ve menÀma úayd olmaú ıôhardur ve mıārÀè-yı âÀninüñ taúdiri Àmed ò`Àb òarÀm pişterAz şÀm dimekdür ki ò`Àb Àmedüñ fÀèili ve óarÀm fÀèilden óÀldür zirÀ Àmed lÀzımdur ve pişter daòì óarÀma ôarfdur **niký** gökçek **menÀm** uyòu **pişter** õñrek ve muúaddemce dimekdür **óarÀm** memnyè ve menhidür el-maènÀ gün Àòirinde uyumaú saña eyü olmaz belki aòşamdan evvel ò`Àb-ı óarÀm geldi pes mıārÀè-yı âÀninüñ maømýnı teraúúi bÀbındandur yaèni úable'l-maàrib menÀm terk evlÀ bÀbından degil belki óarÀm u menhidür zirÀ nouāÀn-ı èömr ve fesÀd-ı èaúla müèeddídür zirÀ vaút-i nÀúıādur òuāýāa i taàýir-i zamanda õikr ü tesbióe iştiāāl gerekdür bu ise menÀmla fevt olur (14) *Ehl-i óikmet-rÀ nemi Àyed āevÀb / Der miyÀn-ı ÀfitÀb u sÀye ò`Àb* bunuñ taúdiri nemi Àyed ehl-i óikmetrÀ ò`Àb dermiyÀn ÀfitÀb u sÀye āevÀb dimekdür ki

¹²² "Sabah uykusu aldaticıdır, tembellik sebebi, yaşlılık sebebi ve unutma sebebidir."

ò`Àb nemi Àyedüñ fÀèili ve ehl-i óikmet mefèyl-i evveli ve àevÀb
 àÀnisi ve der-miyÀn ò`Àba müteàalliúdur **óikmet** murÀd óikmet-i
 òevúiyenüñ şuèbelerinden olan óikmetdür ki esrÀr-ı şerèidür ve
 baèøı òafÀyaya vuúýfdur **ÀfitÀb** güneşdür aālında vaáf-ı
 terkibidür ki tÀ bende-i Àfdur el-maènÀ ehl-i èilm ü esrÀrdan
 olanlara güneşüñ øav ile sÀye arasında uyumaú àevÀb gelmez belki
 òauÀdur zirÀ o maóalle şeyüÀnuñ taèalluúı vardır şol cihetden
 øav ile yaèni øayyió ile ôılluñ berøaðidür ve berøað şeyüÀnuñ
 melèubesidür **[86a]** (1) *ŞÀdi-i dünyÀ ser À ser àam buved / Sýr-ı*
ý rÀ der -èaúib mÀtem buved şÀdi mübtedÀ ve serÀser andan óÀldür
 cemèeen maènÀsına veyÀ mine'l-evvel ile'l-Àoir dimekdür **serúser**
 başdan başa dimekdür àam mefèyl-i buveddür ki baède'l-cümle
 òaber mübtedÀdur veyÀoud şÀdi buvedüñ fÀèilidür sýr ý rÀ mÀteme
 úayddur zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur mÀtem buvedüñ fÀèilidür
 èaúib aña ôarfdur sýr düğün ve cemèiyyet ü øiyÀfet **èaúib** burada
 muéaòòar maènÀsınadur **mÀtem** yas u muâibet el-maènÀ surýr-ı dünyÀ
 mine'l-evvel ile'l-aoir àam u àuããa olur ve dünyÀnuñ düğünü
 èaúabinde ve ãoñunda yas ü mÀtem olur óayÀtı Àoirinde memÀt
 oldıaı gibi pes dünyÀnuñ evveli aålamaú ve Àoiri mevtdür ve
 ortada vaúie olan aóvÀl-i èÀriøiye iètibÀr yoúdur (2) *Emr-i lÀ-*
tafraó zi úurÀn gýşdÀr / CÀy-ı şÀdi nist dünyÀ hýş dÀr taúdiri
 gýşdÀr emr lÀteferruó ez úurÀn dünyÀ cÀy şÀdi nist hoşdÀr
 dimekdür ki gýşdÀr istimaè maènÀsınadur emr-i lÀ-teferruó
 kýşdÀre mefèyl-i àarió ve ez úurÀn àayr-i àariódür dünyÀ mübtedÀ
 cÀy nistüñ mefèylidür zirÀ nist burada fièl maènÀsınadur ki
 taúdiri ed-dünyÀ leyte maóallües-surýr dimekdür pes baède'l-
 cümle mübtedÀya òaber olur hýş dÀr başúa cümledür emr-i lÀ
 teferruó úarýne òiüÀbdur ki óaøreti mýsÀnuñ èaleyhi's-sellem
 èammzÀdesi idi ki mefÀtió-i òazÀéini altmış baalı yüki olurdı
 yaèni úÀrýna be-ùariúü'l-naâiàa didiler ki yÀ úÀrýn bu úader
 òazÀéine mÀlik oldum diyü mÀl-ı dünyÀ feraónÀk olma belki bu
 feraóı terk eyle zirÀ allahü teeÀlÀ zeòÀrif-i dünyaéla feraónÀk
 olanları sevmez el-maènÀ ey piser úurÀndan innallahe lÀ
 yuòibbu'l-ferhîn ayetinde olan òiüÀba úulaú úut ve zeòÀrif-i

dünyâéla mesrÿr ve aña maârÿr olmaâı úo zirÂ dünyÂ cÂy-ı surÿr degildür èaúluñı başuña cemè eyle bil ki dÂrû'l-âumÿmdur pes èıyş u èişreti dÂru's-surÿr olan Âdireti teéòir eyle ve dünyÂda öüzn üzerine ol ki öüzn-i maúÂmÂt-ı èÂliyedendür ki ò`Âââ-ı beşerüñ maúÂmıdır (3) *ŞÂõmÂnÂn-rÂ nedÂred dost Óaú / İn süòan dÂrem zi üstÂõÂn sebaú taúdiri nedÂred óaú şÂdmÂnÂnrÂ dost* dimekdür ki óaú fÂèil ü şÂdmÂnÂn mefèyl-i evvel ve dost âÂnidür in dÂremüñ mefèyli ve fÂèili ve mîmdür suòÂn ine âıfatdur hazÂ el-kavl maènÂsına sebú mefèyl-i âÂnidür **şÂdmÂn** şÂdmÂnuñ cemèidür feraónÂk maènÂsına **in suòan** mîârÂè-yı evvelüñ maømÿnına işÂretdür **ustÂõÂn** ustÂõuñ cemèidür **sebaú [87b]** (1) *Ey piser her giz merev tenhÂ sefer / BÂşedet tenhÂ sefer ayn-ı òaúar tenhÂ* merdüñ fÂèilinden óaldür zirÂ èarabiyyede óâl-i kevnüñ münferiden ile taèbir olunur sefer merdüñ mefèylidür yÂ óarf-i cer taúdiriyle ki sefer dimekdür sefer idüp yola çıúma maènÂsına veyÂòud merevle tefèil maènÂsına maómÿldür ikinci tenhÂ tÂ-yi òiüÂbdan bedeldür ki tÂ mefèyl bÂşed ü sefer fÂèildür èayn-ı òaúr mefèyl-i âÂnidür velakin mefèyl-i evvel fi'l-óáuüa àayr-i âariódür ki turÂ dimekdür èarabî ile taúdiri yekÿn lekedür **hergiz** istiârÂk-ı zamÂn içündür **me-rev** nehydür maâdarı reftendür yürimek ve gitmek maènÂsına **sefer** úaùè-ı mesÂfe **èayn-ı** òaúr nefsi helÂk dimekdür el-maènÂ ey piser hiçbir zamÂnda yalnız sefere gitme zirÂ münferiden sefer itmek èayn-ı helÂkdur hem âÿreten ve hem maènen zirÂ ¹²³ الرفيق ثم الطريق dimişlerdür ve maènen òaúr budur ki yalnız olan sÂlike şeyüÂn refik olur bu ise düşmandur òuâÿâa beyÂbanda baèøı òayÂlÂt ôuóÿr idüp rehzenlik ider anuñçün óadiâde gelür ki beriyyelerde àuvller sizi ıòlÂl itdügi vaúitde eòÂn viriñüz zirÂ şeyüÂn firÂr ider (2) *Dest-rÂ der ruò-zeden şomest şom / İstimÂè-yı èilm kon zi ehl-i èulÿm* zeden mübtedÂ ve dest anuñ mefèyli ve der zedene ôarfdur şomest ôaber ve şom anı tekiddür istimÂè konuñ mefèyli ve ez istimÂèa müteèalliúdür **şom** øıddu'l-yümdür **istimÂè** úaâdla diñlemek **èilm** murÂd èilm-i nÂfièdür el-maènÂ elini yüzine urmaú yaèni elini yañaâına ve

¹²³ "Önce yoldaş sonra yol."

yüzine úoyup yüziyle aña úayanmaú şomdur meymýn ü mübÀrek degildür zirÀ maózyñlar ve ehl-i nÀr âıfatıdır kefare gibi teşebbihde øarar-ı èaômı vardır imdi ehl-i èilm nÀfièadan èilm diñle ve saña didüm ise ve ne didilerse anuñla èamel eyle tÀ ki nuòysetden òalÀã olasın ve meymenet ve saèÀdet bulasın (3) Şeb der Àyine naôar kerden òauÀst / Rýz eger bini tu rýy-ı òod revÀst taúdiri kerden naôardur Àyine der şeb òauÀst eger bini tu revì òoddur rýzÀn revÀst dimekdür ki kerden mübtedÀ ve naôÀr mefèýl ve Àyine vü şeb naôara ôarf ve òauÀ òaberdür tu bini taótında olan ôamir-i òiùÀbı tekiddür revì biniye mefèýldür revÀst mübtedÀ-yı maóöýfa òaberdür **bini** muøÀriè-ı muòÀuabdur maâdarı didendür ki görmekdür el-maènÀ gice içinde Àyineye naôar itmek òauÀdur àevÀb degildür zirÀ gice vaút-i intişÀr şeyÀuñ ü Àyineye maóall-i òayÀldür pes şebde maóall-i òayÀle naôardan öyn olunur òuãýãa nÀ-bÀlià olanlara òayÀl-i şeyùÀniden øarar-ı èazım vardır eger gündüzde Àyinede kendi yüzüñe baúar ve anı görürseñ revÀ vü sezÀdur (4) ÒÀne ger tenhÀ vü tÀriket buved / Mýnisi bÀyed ki nezdiket buved taúdiri eger buved òÀneÀt tenhÀ ve tÀrik bÀyed ki buved mýnisi der nezdik tu dimekdür ki òÀne buvedüñ fÀèili ve tÀ-yi òiùÀb aña úayddur tenhÀ aña mefèýldür ve baède'l-cümle şarúdur mýnisi buvedüñ fÀèili ve nezdik anÀ ôarf ve baède'l-cümle bÀyede fÀèil ve baède'l-cümle cezÀdur **mýnisi** bir mýnis el-maènÀ eger òÀneñ gice [87a] içinde tenhÀ vü bi-şemè olursa bÀri yanuñda bir mýnisüñ gerekdür zirÀ òÀne-i müôlimde vaóid olan kimesneye şeyùÀn taèarruø ider óattÀ aàır baãmaú didükleri àÀlibÀ andan gelür fe-emma şemèüñ olduúda tenhÀlıú øarar virmez òuãýãa nÀ-bÀlià uşauıları vaódet ü ôulmetden muòÀfaôa lÀzımdur zirÀ şeyùÀn bÀliàa taèarruø itdügi yerde nÀ-bÀliàa be-ùarikü'l-evlÀdur (5) Dest-rÀ kem zen tu der zir-i zenaò / Nezd-i ehl-i èauíl serd Àmed çü yaò dest kem zene mefèýldür tu zenüñ taótında olan tÀ-yi òiùÀbı tekiddür ve der zene ôarfdur nezd Àmede ôarf ve serd Àmedüñ fÀèilinden óÀldür ki mîârÀè-yı evvelüñ maømýnıdır çýyaó serdi teşbihdür **zir** aşaaàdur **zenaò** iki çenenüñ alù úarafdan cemè olduı yerdür **ehl-i óÀl** ehl-i öevú ü vicdÀn ve irÀdetdür

serd ãovuúdur **yeò** buzdur el-maènÀ çeneñ altına elüñi az ur yaèni hiç úoma ve iètimÀd itme zirÀ bu daòì ehl-i nÀr ãifatıdır ve bu maènÀ ehl-i hÀl úatında ãovuú geldi buz gibi yaèni ehl-i óÀl ü erbÀb-ı óikmetden olanlar anı daòì eyü getürmezler ve úalbleri aña ıáınmaz (6) *ÇÀr-pÀ rÀ çün be bini der úauÀr / Der-miyÀn şÀn neyÀyi zinhÀr* çÀr pÀ be bininüñ mefèyli ve der aña ôarfdur ve baède'l-cümle şarúdur ikinci der ne-yÀyiye ôarfdur **zinhÀr** ãáuın dimekdür ki çÀrpÀ dört ayaúlu óayvÀndur **be-binide** bÀ-maømým óuınur zirÀ mÀ-baèdı ôarf-i şefevidür **úiuàr** ve fièl-úÀmus جاءت الابل **قطارا der miyÀn** şÀn da şÀn øamir-i cemè muttÀãıldur **ne-yÀyi** muøÀriè-ı menfidür maãdarı Àmedendür el-maènÀ çünkü çÀrpÀyı úauÀrda göresin veyÀòud yük altında úiuÀr olup gider göresin ãáuın anlaruñ ortasına gelmiyesin yaèni aralarından yürimeyesin zirÀ esbÀb-ı nisyÀndandur yaèni insÀna unutmaú getürür ve bildügi nesneyi óıfò idemez olur (7) *TÀ fezÀyed úadr u cÀhet-rÀ / Rÿz u şeb mi bÀş dÀéim der duèÀ* òudÀ fezÀyedüñ fÀèili ve úadr mefèylidür baède'l-cümle mıârÀè-yı åÀni maømýnını taèlildür rÿz u dÀéim u der üçi bile mi-bÀşa ôarfdur dÀéim óáuúúatde rÿz u şebi tekiddür pes rÿz u şeb ve dÀéim ôarf-ı zamÀn ve der duèÀ ôarf-ı fièldür çünkü maènÀda iòtilÀf bulundu iki zarfuñ bir fièle taèalluúı lÀbeéis oldu tÀfezÀyedde **tÀ** taèililiyye **fezÀyed** muøÀriè-ı müâbetdür maãdarı fÿrÿden gelür artmaú ve arúurmaú maènÀsına **úadr ü cÀh** menziletüdür **duèÀyÀ** allah diyüp óáuúı óuãýl óÀceti içün daèvet ü úalebdür el-maènÀ tÀ ki allahü teeÀlÀ senüñ úadr ü mertebeñi artura ve èÀli úıla yaèni bu maúãýdı taóãil içün rÿz u şeb yaèni duèÀ vü dergÀh-ı óáuúa niyÀzda ol pes óáuúa taøarruè vü teòellül ü tevÀøue üzre olmaú èulüvv-ı rütbeye bÀèiâdür nitekim gelür min tevÀøue refèatullah (8) *TÀ şeved èömret ziyÀdet der cihÀn / Rev nikÿ-yı kün nikÿ-yı der-nihÀn* èömr şevedüñ fÀèili ve tÀé òiuÀba muøÀfdur ziyÀdet mefèyldür rev emrdür maãdarı reftendür mÀ-baèdında olan cümle revì tefsirdür nikÿyi künüñ mefèyli ve ikinci tekiddür ve Àòirinde yÀ-yı åÀniye maãÀriyyedür el-maènÀ tÀ ki senüñ dünyÀda èömrüñ ziyÀde vü bereketin bulasın yÿri gizlice eylik eyle eylik maúãýd-ı

òafiyyeten âidúa vü aèmÀl-i âÀlióadur riyÀdan iótirÀz içün ki bu maúyle èamel-i eceli teéòir ü èömr ü rıøkı ziyÀde ider murÀd eylük ve âadaúanuñ ziyÀde şerefin beyÀndur ki şöyle ki eger èömr-i efzÿn olmaú lâzım gelse sadaúa ve âıla-i raóm eyle efzÿn olurdı (9) *TÀ negÀhed Àb-ı rÿyet rüzigÀr / Maèâiyet kem kün be-èÀlem zinhÀr rÿzgÀr nigÀhedüñ fÀèili ve Àbrÿy mefèýlidür kem kon èarabi ile ifèalhä úalilen ey lâtefèilhä aâlÀ dimekdür pes aña mefèýl ve be-èÀlem ôarfdur **nekÀhed** muøÀriè-ı menfidür maâdarı kÀhidendür eksilmek ve eksimek maènÀsına inúÃ u naúã gibi Àbrÿydur óürmet maènÀsına burada naúãi rÿzgÀra nisbet eyledi mecÀzen veyÀ òÀliú rÿzgÀr veyÀ ehl-i rÿzgÀr maènÀsına ola el-maènÀ tÀ ki zamÀn senüñ **Àb u rÿy** u óürmetüñi naúã itmiye veyÀ òÀliúü'l-emÀkin ve'l-ezamÀn seni ôelil itmiye veyÀ ahÀli-i zamÀne yanında ò`Àr olmıyasın âaúın maèâiyeti az işle èÀlemde yaèni hiçbir vechle óaúúa ne az vü ne çoú èÀâi olma zirÀ buèd-ı raómÀndur sÀóe úurbdan dÿr olan ise òÀksÀr olur (10) *Her ki rÿ der fısú u der èiâyÀn koned / İzed ender rızú-ı ÿ nouãÀn koned* taúdiri her kesı ki koned rÿyeşdür fısú u der èiâyÀn koned ized ender rızú- ÿ nouãÀn dimekdür **fısú** ûÀeatden òurÿcdur **ized** tañrı teèÀlÀdur **rızú** insÀnuñ anuñla teèaddi itdügidür el-maènÀ her kimse ki yüzini fısú u èiâyÀn eyledi yaèni aña iúbÀl ide ve fÀsıú u èÀâi ola allahü teèÀlÀnuñ rızúında nouãÀn eyler zirÀ èömrinde bereket olmayıcaú rızúında ve sÀéir aóvÀlinde daòì olmaz ve baèı fÀsıúuñ dünyÀ cihetinden müreffehü'l-óÀl oldıaı be-ùariúü'l-istidrÀcdur (11) *Kem şeved rÿzi zi güftÀr-ı dÿryà / Der süòan keõõÀb-rà nebved fÿryà* rÿzi kem şevedüñ fÀèili óarf-i cer aña müteèalliúdür der fÿryàa ôarfdur keõõÀb ne-buvede müteèallikdür fÿryà ne-buvedüñ fÀèilidür kem şevedde nouãÀn úillet-i maómÿldür **rÿòì** rızúdur **keõõÀb** kÀõibüñ mübÀlaàasıdur **dÿryà** yalÀn **fÿryà** şuèle vü øiyÀdur el-maènÀ yalÀn sözden ve kiõb itmekden rızú az olur yaèni mevcÿdı muntaúıã olur ve mefúýdı ele gelmez zirÀ öeneb mycib-i óırmÀndur keõõÀb içün sözde fÿryà olmaz yaèni úýl kÀõibüñ nÿrı olmaz belki èaúabinde ôulmeti ôuhÿr ider fi'l-meâel güneş ûòaişından bellüdür [88b] dirler sözde gelişinden ôÀhirdür (12)*

FÀúa Àred ò`Àb-ı bisyÀr ey piser / Ò`Àb kem kün bÀş bidÀr ey piser ò`Àb arduñ fÀèili ve fÀka mefèýlidür ikinci ò`Àb mÀ-baèdına mefèýldür bidÀr başuñ mefèýlidür ve cümle-i âÀniye evvelkiden mefhým olan maømýnı taãriódür **fÀúa** faúr u óÀcetdür **Àred** aãlında Àverddür maãdarı Àverdendür ki getürmekdür el-maènÀ ey piser çouú uyumaú faúr u faúa getürür yaèni aña sebep olur ey piser ò`Àbı az eyle ekåer evúÀtda uyanıú ol tÀ ki àınÀ vü devlet gele zirÀ àÀfil üalebden ve óilye-i àamdan èÀùıldur (13) *Her ki der şeb ò`Àb èuryÀn mì koned / Ez naãib-i ò`iş nouãÀn mì koned* taúdiri herkesi ki mikoned ò`Àbdur şeb èuryÀn mì-koned nouãÀn ez naãib ò`iş dimekdür èuryÀn óÀldür mì-konedüñ fÀèilindendür şeb didügi úayd-ı iótirÀzı degildür belki vÀúea-yı beyÀndur ki ekåeriyÀ ò`Àb şebde vÀúie olur pes bu maènÀda rýz u şeb berÀberdür naãib óaøø-ı manãyb yaèni muèayyendür el-maènÀ her kimse ki gicede ò`Àbı èuryÀn oldıai óalde eyler yaèni çıplaú uyur kendi naãib ü rızúından nouãÀn eyler yaèni nouãÀn maèÀşa sebep olur iş úutar (14) *Bevl-i ber pÀ hem faúiri Àvered / Endýh-ı bisyÀr u piri Àvered* bevl mübtedÀ ve ber pÀ aña müteèalliúdür Àverdüñ fÀèili taótında øamir bevl ü faúiri mefèýl ve baède'l-cümle òaberdür enduh bisyÀr mübtedÀ Àverd piri òaberdür **bevl** maèrýfdur **faúiri** faúirlik **enduh** úayàudur àam u àuããa gibi **piri** úocalıúdur el-maènÀ ayaú üzre bevl itmek veyÀoud èuryÀn oldıai óÀlde tebevvl itmek hem faúirliú getürür meger ki maóall-i bevlde úÀöevrÀt veyÀ àayri mÀniè olmaàla úıyÀmen bevl ide pes mevÀøiè-ı øarýret müsteànÀdur ve çouú àam u àuããa insÀna pirlík ve herem getürür zirÀ dimişlerdür ki hümým úavÀ-yı nefsÀniyyeyi øaèif úıllup tesÀriè-i şeybe sebep olur ve dimişlerdür ki hemmle şaóm bir yerde münèaúd olmaz zirÀ hemn ü óüzn insanı bi-ò`Àb ider ve eridür bu yüzden laóm u şaóm münèaúd olmadıai gibi àaç ü àaúal daòì şeyble müsteèil olur (15) *Der cenÀbet bed buved òorden úaèÀm / NÀ-pesendest in be neød-i òÀã u èÀm* taúdiri buved òorden úaèÀmdur cenÀbet bed in nÀ-pesendest be-nezd-i òÀã u èÀm dimekdür ki òorden buvedüñ fÀèili ve bed mefèýli ve deròordene müteèalliúdür in mübtedÀ ve nÀ-pesend òaber ve be-nezd nÀ-

pesende müteəalliúdur **cenÀbet** inzÀl mÀéi veyÀ iltiúÀ-yı òatÀneyin ile óÀãıl olan maènÀdur **nÀ-pesend** begenilmemişdür el-maènÀ óÀl-i cenÀbetde ùaèam yemek yaramazdur yaèni gerçi óarÀm degildür velakin bu maènÀ èavamm-ı èulemÀ vü òavÀãã-ı óükemÀ yanında nÀ-pesenddür ki ùaèAmı taóúir lÀzım gelür óuãÿãa ki eger mevü'l-òayz mycibince nÀna ihÀnet itmiş olur fe-emmÀ ger vuöÿ-yı şerèiden ãoñra ekl ü şurb itmek muraòòaađdur zirÀ vuöÿ-yı şerèi niãf-ı àusldür pes sÿz úable'l-vuöÿé olan ekl ü şurbuñ kerÀhetindedür yoósa baède'l-vuöÿ-yı lÀbÀéisdür pes yalnız àuslideyn maømaøa vü istiãnÀ úıla iktifÀ itmiye zirÀ evvelki ùahÀret kÀmileye aúrebdür ve baède'l-cenÀbe cevÀz-ı menÀm bu vuöÿ üzerine mebnidür (4) *Ger beher çÿpi koni dendÀn òilÀl / Bi-nevÀ kerdì ve üfti der zevÀl ...* dişdür **òilÀl** diş úarışdırdıúları nesnedür **bi-nevÀ** bi-behrevü bi-naãib **gerdì** şedi maènÀsınadur **zevÀl** àebÀt muúÀbilidür eger misvÀú u zeytÿn u emÀAli mürr olan aàaçlardan àayrı her aàaç vü çubuú ile dişüñi òilÀllerseñ faúir olursın ve zevÀle düşersin yaèni yedüñde mevcÿd olan nièmet zÀéil olup bir daòì reòÀ vü àınÀ vü revnaú óÀl yüzün görmezsin zirÀ şerède vü óikmetde o maúÿle nesnelerle taòliliden nehy olmişdur (5) *Dest-rÀ hergiz beòÀk u kil me-şÿy / Ez berÀy-ı dest şüsten Àb-cÿy dest meşeviñ mefèÿl-i ãariói ve be-òak àayr-i ãarióidür Àb mÀ-baèdına mefèÿl ve ez berÀy fièli taèlildür dest àÀni şüsten kelimesinüñ mefèÿlidür aãlında şüsten destdür iòÀfetle **kil** balçıúdur ki ùopraú nevèindendür **meşuvi** nehydür maãdarı şüstendür ki yumaúdur àasl gibi **cÿy** emrdür maãdarı cÿyidendür istemek maènÀsına el-maènÀ her giz elüñi ùopraú vü balçıú ile yuma yaèni àabun yerine izÀle-i denis ü resmü'l-çün istièmÀl itme her ne maúÿle ùopraú vü balçıú olursa belki el yumaú içün àu ùaleb eyle yaèni anuñla Àbdest almaú cÀéiz olan àu ne ise öyle àuyla àasl eyle ve illÀ faúr irÀã ider ve fetvÀda gelür bekmezüñ şiresine ùopraú úatup úaynatmaú şerèidür ve yine gelür ki bekmez ùopraàını şerÀba úatup bir miúðÀr úaynadıúdan ãoñra indürüp ùopraàını süzüp çıúarup ãÀfi sıra úalup tekrÀr úaynadup bekmez eylese ol bekmez baòs olur her*

neye úatılursa baòs ider (6) *Ey piser ber ÀsitÀN kemter nişin / Kem şevêd rÿzi zi kirdÀr-ı çünin* ber ÀsitÀN teşbihe müteèalliúdur kemter mefèyl-i muùlaúa âıfatdur taúdiri 124 *اجلس على العتبة جلوسا قليلا ای لا تجلس اصلا* dimekdür rÿzi şevêdüñ fÀèili ve kem mefèyli ve cÀrr u mecrÿr [88a] aña müteèalliúdur **ÀsitÀN** úapu eşigi **nişin** emrdür maâdarı nişestendür oturmaú maènÀsına **kirdÀr** èÀdet olup işlenen iş ve âanèatdur **çenin** aâlında çün indür buncılayın dimekdür el-maènÀ úapu eşigi üzerine azaraú otur yaèni hiç oturma zirÀ bu maúyle işden rızú azalur yaèni böyle iş úutmaú nouâÀN rızúa sebebdür nitekim tecrübe ile maèlÿm olmışdur ve eşik ser yerinedür ser ise muèaôôamdur üzerine oturmaú ise taóúirdür ve nÀN daòì ùaèÀm arasında serdür pes ser olan nÀNı taóúir itmek ne vechle bÀèiâ úıllet-i rızú ise ser olan ÀsitÀneyi taóúir daòì böyledür (7) *Tekye kem kün niz ber pehlÿy-ı der / BÀş dÀéim ez çünin óaâlet beder* bÀèøı nusaòda bir pehlÿderi vü Àòir beyt berié düşmişdür mÀl birdür tekye söykünmek iètimÀd gibi **pehlÿ** yÀndur **beder** úaşra dimekdür el-maènÀ daòì az ùayan úapunuñ yanı üzerine yaèni hiç ùayanma dÀèimÀ buncılayın óaâlet-i reôileden úaşra ol ve öyle iş içerüsine duòÿl itme zirÀ bu daòì óikmetde eyü degildür şol maènÀdan ki rızú daòì saña yan virür ve iúbÀl itmez zirÀ cezÀé-yı èamel cins-i èameldendür (8) *Der òelÀçe ger ùahÀret mi koni / Vaút-i òod-rÀ dÀN ki àÀret mi-koni* taúdiri mikoni ùahÀret deròalÀçe dÀN ki mi-koni àÀret vaút-i òodrÀ dimekdür **helÀçe** úadmekÀh Àòirinde çe lafzı edÀt-ı taâàirdür òelÀçıú maènÀsına **ùahÀret** pÀk likdür **àÀret** ism-i maâdardur ki bir úavmüñ üzerine òayl ü èasker ile varup yaàma itmekdür el-maènÀ eger beytü'l-òelÀda ùahÀret eyliyesin ve Àbdest alasın bil ki kendi vaútüñi yaàma eylersin yaèni vaútüñ øÀyiè olur ve bir müfid iş úutmuş olmazsın zirÀ bu maúyle vüöÿé-yı óikmetde sebab-i faúrdur ve beytü'l-òelÀ murdardur ki ùahÀret ile aâlÀ münÀsebeti youúdur böyle iken àarÀéibdendür ki úÀmÿsda òelÀyı müteveøøÀ ile tefsir eylemişdür müteveøøÀ ise Àbdest alacaú mekÀndur meger ki òelÀ

¹²⁴ "Kapı eşiginde az otur, aslında oturma!"

beytü'l-òelÀdan àayri maóalle maómýl ola (9) *CÀme-rÀ der ten neşÀyed dýòten / BÀyed ez merdÀn edeb Àmýòten* taúdiri ne-şÀyed dýòten cÀmerÀ der ten dimekdür ki duòten neşÀyedüñ fÀèili ve cÀme duòtenüñ mefèýli ve der duòtene ôarfdur Àmýòten daòì bÀyedüñ fÀèili ve edeb Àmýòtenüñ mefèýli ve cÀr u mecrýr Àmýòtene müteèalliúdur **cÀme** melbýsdur **ne-şÀyed** muøÀriè-ı menfidür maādarı şÀyistendür yaramaú maènÀsına èarab lÀyıú olur didügi yerde türk yaraşur ve èacem şÀyed dir ve **dýòten** dimekdür **bÀyed** gerek olmaúdur **merdÀn** meydÀn-ı óaúluatüñ merdleri **edeb** umýr-ı müstaóseneyi rièÀyetdür **Àmýòten** öğrenmek ve öğretmekdür el-maènÀ libÀsı üstünde iken dikmek yaramaz yaèni eyü degildür ki be-óasebü't-tecrübe nisyÀn getirür ve fi'l-óáuíúa üzerüñde degil iken òayÀuatını nisyÀn idicek ki maóall-i óayÀuatdur üzerüñde iken òayÀuat ki maóal degildür sebab-i nisyÀn olur yaèni nisyÀndan nisyÀn tevellüd ider merdÀn meydÀn-ı maèrifetden edeb öğrenmek gerekdür zirÀ böyle iş üutmazlar ve terk-i edeb itmezler pes böyle mevÀdda anlara tÀbiè olmaú gerekdür ki rÀh-ı edeb budur (10) *Ger bedÀ men pÀk-sÀzi rýy-i ò`iş / Rýziyet kem gerded ey derviş-i piş* taúdiri eger sÀzi rýy ò`iş pÀk bedÀment ey derviş gerddür ve zeyt-i kem biş dimekdür ki rýy sÀzinüñ mefèýl-i evveli ve pÀk àÀnisi ve bedÀmen pÀke müteèalliúdur rýziyet gerdedüñ fÀèili ve kim mefèýli ve bişni fi'l-óáuíúa kim luàÀôına âıfatdur zirÀ èarabì ile taúdiri 125 *يصير رزقك ناقصا كثيرا اي نقصانا كثير* el-maènÀ eger etegüñ ile kendi yüzüñi silüp pÀk iderseñ ey faúir senüñ rızúuñ ziyÀde az olur yaèni ziyÀde nouāÀna sebab olur zirÀ etekle yüzüñ münÀsebeti yoúdur ki biri èulvì vü biri suflidür ve etek àalibÀ óÀk Àluddur ve òaksÀr nesne ile èaziz olan yüzü silmek ve yüzü öelil eylemek sebab-i ò`Àri olan faúra sebab olur burada derviş taèbiri ki faúir dimekdür be-ùariúü'l-teraóóum ve'l-şefiúadur (11) *Dir rev bÀzÀr u birýn ey zýd / Ez-begeh reften neyÀbì hiç sýd* rev emrdür reftenden dir anuñ mefèýl-i āarióì ve bÀzÀr àayr-i āarióidür zirÀ be-bÀzÀr dimekdür ki óarf-i cer maóöýfdur sertÀpÀdaki gibi ez ser tÀ be-pÀ dimekdür Ày daòì emrdür maādarı

¹²⁵ "Rızınız çok az olur ki bu eksik olmak demektir."

Àmedendür bîrÿn anuñ mefèýlidür rÿd emrûñ fÀèilinden óÀldür èarabî ile taúdiri musirèan dimekdür ez reftene müteèalliúdur sÿd ne-yÀbinuñ mefèýlidür hiç sÿdi taèmim içündür èarabî ile taúdiri لاكليا ولا جزئيا dimekdür **dîr** giçdür **bÀzÀr** beyè ü şerî yeridür **zÿd** tîzdür serièe gibi **ez begeh** irkenden dimekdür **ne-yÀbî** muðÀriè-ı menfidür maâdarı yÀftendür ki bulmaú maènÀsına el-maènÀ eger ehl-i sovuú iseñ giç git bÀzÀr yerine ve sürèatle ûaşra gel yaèni dükkÀnı irken úapıyup şeyuÀnuñ maóall-i taãarrufı olan mevøièedan çıú ve úarargÀh u meskenüñe ûoarı git zirÀ irkenden bÀzÀra çıúup gitmeden hiç fÀyide bulmazsın ne cüzèi ne külli zirÀ dimişlerdür ki el-óariã maórÿm vü óikmete muòÀlifdür ki sebep faúrdur ve óırãdan tevellüd iden òırmÀndur **[89b]** yaèni ziyÀdeye óariã olup irkenden bÀzÀra òurÿc iden kimseye münÀsib olan cezÀ-yı rızúuñ nouãÀnıdur ki aña cezÀ-yı vifÀú dirler (12) *Nîk nebved ger keşî ez dem çerÀà / Reh medih dÿd-ı çerÀà ender dimÀà* taúdiri eger **kuşî** çerÀà ez **dem** ne-buved nîk dimekdür ne-buved nîk cezÀ-yı muúaddem ve mÀ-baèdı şarú muèaòòar olur reh medihüñ mefèýli evveli ve dÿd âÀnisi ve ender aña ôarfudur koşî muðÀriè-ı muòÀuabdur maâdarı koştendür öldürmekdür úatlı gibi dem murÀd úfürmekdür ki **çerÀà** fitilde yanan oduñ ismidür **medih** nehydür maâdarı dÀdendür virmek maènÀsına aèuÀ gibi **dÿd** dÿtyndur **dimÀà** binidür el-maènÀ eger çerÀàı nefesden yaèni tÿf diyüp öldürür ve söyündürürseñ eyü olmaz zirÀ esbÀb-ı faúrdandur ki be-óasebü'l-tecrübe bilinmişdür zirÀ nefò-i nefis fi'l-Àâl ióyÀ içündür emmÀte içün degil ve rızú daòî sebep-i óayÀtdur pes sebep-i óayÀtı sebep-i mevt úılmaú sebep-i nouãÀn-ı rızúdur ve çerÀauñ dütüñüne dimÀàa yol virme yaèni mumun ve úandilüñ dütüni dimÀâuña duòÿl itmekden óaòer eyle ve dimişlerdür ki çÀh-ı bÀbilde hÀrut u mÀrut yÀà mÿmınuñ dütüni ile muèaòòeblerdür bÀl mÿmınuñ duòÀnı ise bu mertebede degildür (13) *Kem zen ender riş şÀne-i müşterek / Ân ki òÀã Àn-ı tu bÀşed òøsterek şÀne kem zenüñ mefèýlidür* müşterek şÀneden óaldür ve kem zenüñ fÀèilinden óÀl olmaú daòî âaóióódür velakin bÀèidden úarib-i aúrebdür **Ân ki** Àn şÀne ki dimekdür ki mübtedÀ vü òøsten òaberdür òÀã bÀşedüñ mefèýli ve

Àntý senüñdür Ànı Àn anuñdur dimek oldıaı **riş** āaúal u āĀçdur **müşterek** ortaúdur **òoşterek** òoşrek yaèni ziyĀde òoş dimekdür el-maènĀ az ur āaç u āaúala ùaraaı müşterek oldıaı óĀlde yaèni āaç u āaúaluñı āayrũñ ùaraala ùarayup anuñla ùaraúda müşterek olma ol şĀne ki saña maòĀyĀ ola ve senüñdür òoşrekdür yaèni gerçi iştirĀke cevĀz vardur velakin sebep-i faúr olmaala kerĀhet vardur pes kendi içün maòĀyĀ ùaraú ittiòĀō itmek gerekdür zirĀ āaúal taèbirde mĀldur ve mĀlda ve esbĀbında iştirĀk sebep-i nouĀĀñdur (14) *Ez gedĀyĀn pĀre hĀy-ı nĀn me-òar / ZĀn ki mi ared faúiri ey piser taúdiri meòar pĀrhĀ-yı nĀn ez gedĀyĀn zĀn* sebep ki mi-Āred faúiri dimekdür **gedĀyĀn** gedĀnuñ cemèidür **pĀrhĀ** pĀrenũñ cemèidür **me-òar** nehydür maādarı òaridendür ki āatun almaúdur **faúiri** faúirliú el-maènĀ ey piser dilencilerden nĀn pĀrelerini āatun alma yaèni ol nĀn pĀreleri ki úapulardan dilenüp cemè itmişlerdür anlardan anı aúçe ile āatun alma ol sebebden ki faúirliú getürür zirĀ faúirden aóō olınan rızú sebep-i faúrdur şol sebebden ki anlar ol nĀn pĀreleri kendi iótiyĀcların èarø ide ide ele getürmişlerdür pes anlaruñ yedlerinden öyle nesnenũñ òaridĀri olmaú ve naét ü bĀèiĀ-i tenezzüldür ve óikmete vü tecrübeye her yüzden muòĀlifdür (15) *Dýr kon ez òĀne tĀr-ı èankebyt / BĀşed ender mĀnedeş nouĀĀn-ı úýt* dýr kon baèid maènĀsınadur tefèilden emr olmaú üzere tĀr aña mefèyl-i āarió ve ez āayr-i āariòdür nouĀĀn bĀşedũñ fĀèili ve ender aña ôarfdur **tĀr** burada be-ùariúü'l-teşbihdür ki èankebytuñ gerdýnı Āā ü tül cellĀhuñ çözdigi iplige teşbih olınmışdur **úýt** àidĀdur el-maènĀ òĀneden örümcek aainı dýr u izĀle eyle ve óĀli üzerine úoma zirĀ anuñ òĀnenũñ eürĀfında úalmasında nouĀĀn-ı rızú olur nitekim imam èali kerremullah vech buyurmuşlardur ki طهر¹²⁶ *وابيوتكم من نسخ العنكبوت* fi'l-beyt býriāü'l- faúr el-óĀĀıl èankebyt eòèaf-ı maòlýúĀudandur be èuvø gibi anuñçün òĀnesi evhenü'l-buyýtdur pes öyle øaèif ve vahnı òĀnede ibúĀ itmek aña iètımĀd gibdür øaèifden ise úuvvet ü úýt gelmez **[89a]** (1) *Rize-i nĀn-rĀ*

¹²⁶ "Evlerinizi örümcek ağından arındırın." *Vesail'üş-Şia*, C.1, s. 320.

meyefgen zir-i pây / Ger hemî ò`Âhî tu nièmet ez ÒudÂy rîze me-
yefkenüñ mefèyli ve zir pây ôarfıdır èarabî ile ¹²⁷ *لا تظر حافيه* *dimekdür*
rîze Àdirinde olan hemze iôÀfet içündür ve baède'l-cümle cezÀ-
yı muúaddem ve mÂ-baèdı şarû-ı muéaòòardur tu ò`Âhî taótında
øamir-i òiùÂbı tekiddür nièmet ò`Âhinüñ mefèyli ve cÀrr u mecrÿr
ò`Âhiye müteèalliúdür **rîze** *uvaú* **zirpây** *ayaúaltı el-maènÀ nÀn*
òurdesini ayaú altına úaró itme ve çeyneyüp geçme eger allahü
teèÀlÀdan nièmet-i zÂyide vü óÀlet-i óasene dilerseñ yaèni òubzi
taèòimle mezid-i nièmet bulursın ve taóúirle ò`Âr u faúir olursın
 (2) *Şeb mezen cÀryb her giz òÀne der / ÒÀk-i rÿbe hem menih der*
zir der taúdiri me-zen her giz cÀryb der şebdür òÀne vü hem menih
òÀk rÿbedür zir der dimekdür ki **me-zen** *nehydür maâdarı zedendür*
urmaú maènÀsına cÀryb aña mefèyldür şeb u deròÀne ôarflardur òÀk
rÿya menihüñ mefèyli ve der zir aña mefèyldür **cÀryb** *süpürgedür*
her giz *burada gicelerden her bir gicede dimekdür* **òÀnedür** *aålında*
der òÀnedür ve Àdir mîârÀè-yı âÀnide **der** *úapudur* **rÿbe** *süpürölmiş*
dimekdür ism-i mefèyldür **zir der** *úapu aşaaası murÂd úapu ardıdur*
el-maènÀ her giz gice içinde òÀneye süpür ki urma yaèni süpürme
zirÀ sebeb-i faúrdur nitekim óükemÀ-yı èilmle ve tecrübe ile
bilmişlerdür ve süpürilmiş úopraaı yaèni süpürend ü bî-úapu
altına ve ardına ve öñüne úoma zirÀ neôÀfetden èÀri olmaâla
menhidür (3) *Ger be-ò`Ânî bÂb u mÂmet-rÀ benÀm / Nièmet-i Óaú*
ber tu mî gerded óarÀm bÂb beò`Âninüñ mefèyli ve benÀm aña
müteèalliúdür nièmet mî gerdedüñ mefèyl-i evveli ve óarÀm âÀnisi
ve ber tÿ óarÀma müteèalliúdür ve mîârÀè-yı evvele şarû u âÀnî
cezÀdur **bÂb** *zebÀn pehlevide bÂba dimekdür peder gibi* **mÂm** *anadur*
mÂder gibi el-maènÀ eger sen peder ü vÂlideni nÂmlarıyla óuursañ
meâelÀ yÀ èabdullah veyÀ óavvÀ diyü adlarıyla çaadırırsañ nièmet-
i óaú senüñ özrüñe óarÀm olur yaèni faúir olursın zirÀ allahü
teèÀlÀ anlara taèòim idüp ¹²⁸ *واعبدوا الله ولا تشركوا به شيئا وبالوالدين احسانا* *diyü*
kendine èibÂdetle emr anlara iósÀnla tavâiyeyi taúrîb itmişler

¹²⁷ "Yalın ayak yürümeyin."

¹²⁸ "(Sadece) Allah'a ibadet (ve emirlerine itaat) edin. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ve anne babaya iyilik edin." Kur'ân-ı Kerîm , Nisâ Suresi (4); 36.

¹²⁹ *وقل لهما قولاً كريماً* diyü emr itmiş ¹³⁰ *ولا تقاتل لهما* diyü nehy úılmışdur (4) *Ger beher çýpi koni dendÀn òilÀl / Bì-nevÀ kerdì ve úfti der zevÀl dendÀn koninüñ mefèyl-i evveli ve óelÀl-i àÀnisi ve behr-i òilÀle müteèalliúdür bì-nevÀ mÀ-baèdina müteèalliúdür ve der ôarf Àfetidür ve mecmÿè-yı beyt şarù u cezÀdur çýbide yÀ zÀyidedür çýb kesilmiş ve yönelüp düzelmiş aâaç u degnek dendÀn* [90b] (1) *Òarc-rÀ birÿn zi endÀze me-kon / Riş-i òoşk-ı ò`iş-rÀ tÀze me-kon* taúdiri me-kon *òarc-rÀ birÿn zi endÀze me-kon riş òoşk ò`iş-rÀ tÀze* dimekdür ki *òurc mefèyl ve birÿn àÀni ve ôarf-i cer birÿna müteèalliúdür ve riş ü tÀze daòi ikinci me-kona göre evvel ü àÀnidür òarc* kiseñden *òÀric ü daøl kiseñe dÀòil olan mÀldur òoşk* úurudur *el-maènÀ òarcı endÀze vü úıyÀsda uşra vü òÀric eyleme zirÀ isrÀf olduaindan mÀeadÀ* sebeb-i faúrdur *anuñçün çoú ganiler òarc zÀyid ucından faúir olmışlardur ve úurı áaúaluñı tÀzeleme yaèni áaç u áaúal úurı iken ùarama zirÀ yubyset ü éayyú-ı rızúa* sebebdür belki *ıáladup culÿsen ùara yoosa úıyÀmda tasrió itme zirÀ bu daòi meómÿmdur* (2) *Dest res ger bÀşedet tenki mekon / Çünkü tu rehvarı bereh lenki mekon* taúdiri *ger bÀşedet destres me-kon tenki çün tu rehvarı me-kon be-reh lenki* dimekdür ki *destres bÀşedüñ fÀèili ve tÀ-yi òiùÀb mefèyli ve cümlesi şarúdur me-kon tenki cümlesi cezÀdur tu mübtedÀ ve rehvarı òaberdür me-kon lenki fièl ü mefèyldür be-reh aña ôarfdur destres* el irişmesidür ki *úudretiden eibÀretdür tenki* ùarlıúdur *rehvarı*de yÀ *òiùÀb içündür rehvar yoraa vü eşkün at rÀh vÀr* ki yola yarar atdur *lenki* aúsaúlıú *el-maènÀ eger senüñ àinÀ vü úudretüñ ola ùarlıú eyleme yaèni vüseatüñe göre iètidÀlle òarc eyle zirÀ çünkü yoraa vü eşkün at gibisin yolda giderken yoraa at aúsaúlıú itmediği gibi sen daòi ùariú-i òarc meèÀşda yürüyüşüñi seriè ü mustaúım eyle ve erbÀb-ı infÀúdan geri úalma zirÀ allahü teèÀlÀ tavsiè-i nafaka idenlere mezid virür* (3) *TÀ şevı der rÿzigÀr ez àÀbırÀn / Rev mekon ez diden-i saòti girÀn*

"Rabbin, ancak kendisine ibadet etmenizi, anne babaya güzellikle davranmanızı emretti. Onlara karşı "Of" bile demeyesin, onları azarlamasın. İkisine de hep tatlı söz söyleyesin." Kur'ân-ı Kerim, İsrâ Suresi (17); 23.¹²⁹

¹³⁰ "Onlara (kötü sözler) söylemeyin!"

rý yüzdür **karÀn** kenÀrdur pes rý maømým olıcaú me-kon kelimesinüñ mefèýl-i evveli vü girÀn èali kelÀ el-vechin àÀnisidür tÀ taèlililiyye **şevi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı şodendür olmaúdur **rýzgÀr** zamÀn maènÀsınadur **ãabırÀn** ãabıruñ cemèidür ãabr nefsi-i kerÀhet itdügi nesne üzerine óabs itmekdür **saòti** úatılıkdur el-maènÀ eger zamÀnede veyÀ dünyÀda ãabırlar èadÀdandan olmaú dilerseñ ve ol deftere yazılmaú murÀd eylerseñ yüzüñi şiddet ü miónet gördigüñ içün kenÀre eyleme ve ne derde giriftÀr oldum diyü ber-ùaraf itme nitekim ehl-i cüzè iderler veyÀ yüzüñi àÁúil ü èubýs úutma belki beşÀşet ü inbisÀù üzerine ve óaúdan vÀrid olan nesneyi her ne ise cÀnla muúbil ol veyÀòud yüri miónet ü elem görmekten kenÀr eyleme bil ki bÀr-ı belÀyı çek tÀ ki ãÀbır olasın ve ecr-i bi-óesÀb bulasın (4) *Ger turuş sÀzi tu rev ender belÀ / Ò`iş-rÀ ez ãabırÀn meşýr halÀ* taúdiri ker sÀzi tu rý toruş ender belÀ halÀ meşmer ò`iş-rÀ ez ãabırÀn dimekdür ki tu sÀzi taótında olan **[90a]** øamir-i òiùÀbı tekiddür rýsÀzinüñ mefèýl-i evveli ve turuş àÀnisi ve ender aña ôarfdur ò`iş meşmerüñ mefèýli ve ôarf-i cer aña müteèalliúdür **toruş** ekşidür **sÀzi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı sÀòtendür ki düzmekdür **meşmer** nehydür maâdarı şomrdendür ki ãaymaúdur **halÀ** ÀlÀ maènÀsına ki ÀgÀh ol dimekdür el-maènÀ eger sen yüzüñi belÀ vü imtióÀn vaútinde ekşi düzerseñ ve èubýs olursañ ÀgÀh ol kendiñi ãÀbırlardan ãayma zirÀ ãÀbır-i óaúíúí odur ki mebde-i evvele imÀn getürdigi gibi úaøÀsına daòì rÀòì ola ve àıfat-ı rıòÀ odur ki belÀyı mycib-i àaøab bilmiye ve óikmete ióÀle idüp kendine sebep-i teraúúí olmaú iètiúÀd eyliye (5) *Bi-şikÀyet ãabr-ı tu bÀşed cemil / BÀ kesì kem kün şikÀyet ez celil* taúdiri bÀşed ãabr tý cemil bi-şikÀyet kem kon şikÀyet bÀ kesì ez celil dimekdür ki ãabr tý bÀşedüñ fÀèili ve cemil mefèýli ve bi-şikÀyet cemilüñ taótında øamir ãabrdan óÀldür bÀ kesì ve ez celil ikisi daòì şikÀyete müteèalliúdür ve şikÀyet kem konuñ mefèýlidür şikÀyet iòhÀr-ı **óüzn** ve iãÀbet iden mekrýhdan aàlamaúdur **cemil**-i óasendür **celil** èaôimü'l-úadrdür el-maènÀ senüñ ãabruñ bi-şikÀyet olduàì óÀlde cemil olur yaèni ãabr-ı cemil odur ki

óÀlüñden òalúa şekvÀ itmiyesin bil ki óÀlüñi òalúa èarø idesin zirÀ lisÀn-ı èÀrife şekvÀ düşmez bu sebebden allah-ı celılden kimseye şikÀyeti az eyle yaèni hiç itme zirÀ óaúdan geleni òalú defè idemez belki yine òÀliú defè ider vallÀhi èaôimden èabd-i òaúire şikÀyet denÀéetdür sulùÀndan raèiyyete şikÀyet gibi (6) *Der belÀ vaúti ki ãÀbır nistì / Nezd-i ehl-i ãıdú şÀkir nistì* taúdiri 131 اذانت لست صابرا في وقت البلاء لست شاكرا *èind ehli'ã-ãıdú fì vaktü'l-èÀfiyete dimekdür yaèni nistì burada lest maènÀsına òiùÀbdur el-maènÀ úaçan sen vaút-i belÀda ãÀbir degilsen ehl-i ãıdú èindinde vaút-i èÀfiyetde ve zamÀn-ı nièmetde daòì şÀkir degilsen yaèni mÀdÀm ki belÀya ãabr itmeyesin nièmete olan şükrüñe iètibÀr yoúdur zirÀ ãabr u şükr umýr-ı iøÀfiyyedendür ki birbiriyle tÀmm olur (7) *Ger nebÀşed faòr ez dervişıyet / Key be ehl-i faúr bÀşed* ò'ışiyet dervişıyet de tÀ òiùÀb ne-bÀşede úayddur ger ne-bÀşedet faòr ez dervişı dimekdür ò'ışitde olan tÀ daòì bÀşedet bÀhil faúr ò'ışı dimekdür **faòr** òiãÀl-i óamıde ile temeddüódür **dervişı** faúirlikdür **ò'ışı** òiãımlıú el-maènÀ eger saña dervişlikden faòr olmazsa yaèni anuñla tefaòòür ü temedduó itmezseñ ve bu maènÀda ùariú-i selefe gitmezseñ úaçan saña ehl-i faúr óaúıúı ile òiãımlıú ve úarÀbet olur yaèni anlara intisÀba óaseb gerekdür burada óaseb ise faúrdur pes óaseb olmayıcaú neseb daòì olmaz zirÀ ceht-i cÀmièa óasebdür (8) *Ger heme cünbiş be-fermÀn bÀşedet / Óürmet ez òidmet firÀvÀn bÀşedet* taúdiri ger bÀşed heme cünbiş be-fermÀn óaú bÀşed óürmet firÀvÀn ez òidmet dimekdür ki heme cünbiş bÀşedüñ fÀèili ve tÀ-yi òiùÀb cünbişe úayddur ikinci tÀ óürmete úayd oldıaı gibi be-fermÀn bÀşede müteealliúdür óürmet bÀşedüñ fÀèili ve firÀvÀn mefèýli ve ez òidmet taèlildür **cünbiş** cünbidenden ism-i maãdardur yürüyiş ve óareketdür **òidmet** murÀd fermÀn-ı óaúla óareketdür **firÀvÀn** bol ve çou vÀfir maènÀsına el-maènÀ eger senüñ cümle yürüyişüñ ve óareketüñ fermÀn-ı óaúúa muúÀrin olursa yaèni emrine iùÀèat iderseñ ve òÀric iş eylemezseñ óürmet ü èizzetüñ çou olur ve òidmetüñden ötüri yaèni naúd-i óaúúa muüiè olup úapusından òidmet iderseñ o úadar şeref bulursın*

¹³¹ "Darlıkta sabretmeyen bollukta şükredemez."

zirÀ bu bÀbda şeref èubÿdiyetledür (9) *Bende ez òidmet be èuúbÀ miresed / Belki ez óürmet be-MevlÀ miresed* taúdiri mi-resed bende be-èuúbÀ ez òidmet óaú belki mi-resed be-mevlÀ ez óürmet dimekdür el-maènÀ bende-i óaú òidmet-i óaúdan derecÀt-ı èuúbÀ vü cinÀne irüşür belki òidmet-i òÀliÀAsı sebebiyle óürmet ü èizzet yüzün mevlÀ-yı óaúıúıye irişür gerek ôÀhirde memlÿk olsun ve gerek óarr olsun zirÀ memlÿk oldıaı âÿretde mevlÀsınıñ daòi mevlÀ-yı óaúıúısi allahü teeÀlÀdur ve bi-óürmet ü èizzet olan Àdem besÀu-ı úurba baãmaz ve meclis-i sulùÀnda oturmaz (10) *Óürmetet òidmet ÀrÀm-ı dilest / Her ki òidmet kerd merd-i muúbilest* óürmet mübtedÀ ÀrÀm òaberdür ikinci mıārÀeuñ taúdiri her kesı ki kerd òidmet ý merd muúbilest dimekdür ki herkesı mübtedÀ ve kerd cümlesi aña âıfatdur merd muúbil mübtedÀ-yı maóöÿfa òaberdür ki odur ve baède'l-cümle herkesiye òaberdür ÀrÀm úarar maènÀsına ism-i maãdardur ki maãdarı ÀrÀmidendür **muúbil** müdbirüñ øıddıdur el-maènÀ senüñ òidmetde òürmetüñ yaèni sebep-i èizzetüñ sükÿn-ı iùminÀn-ı dildür şöyle ki eger òidmet-i óaúda inşirÀó bulmayup øıyyıú-ı nefis üzerine olursañ saña óürmet úalmaz nice mevlÀyı bulursın çünki böyle bi-óürmet olur el-óÀãıl her òidmet sebep-i óürmet ve bÀèiÀ-i èizzet olmaz meger ki şarúı üzerine olaña fi'l-meãel seve seve òidmetdür ve bu maènÀ nefsüñ muùmaéinne olmasından gelür bu ise nÀdirdür (11) *Ger negerdi ey piser gird-i òilÀf / Àngehi zibed turÀ der āabr lÀf* gird ne-gerdiye ôarfdur **[91b]** ve baède'l-cümle şarùdur Àngehi baède maènÀsına zibede ôarfdur turÀ zibedüñ mefèÿl-i āayr-i āariòidür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur taúdiri leke dimekdür ve der lÀfa ôarfdur **ne-gerdi** muøÀrièı muòÀùab-ı menfidür maãdarı gerdidendür ki dönme ve bir óalden bir óÀle teóavvüldür **gird** çevre **zibed** muøÀriè-ı àÀéibdür maãdarı zibidendür ki yaraşmaúdur **lÀf** ögünmekdür el-maènÀ ey piser eger allahü teeÀlÀnuñ emrine muòÀlefet çevresinde dönmezseñ ve vaút-i ibtilÀda muòÀlif iş işlemezseñ ve bÀùıl söz söylemezseñ andan soñra yaraşur saña āabrda lÀf itmek ve temedduó edüp ben āÀbirim demek ve illÀ daèVÀyı úo zirÀ āabrla senüñ miyÀnuñda mesÀfÀt u merÀóil vardur (12) *Ger hemı dÀri feraó-rÀ*

intiôÂr / Der belÀ nebved be-âabret hiç kÂr intiôÂr dÂrinün mefèyli ve feraó intiôÂra müteèalliúdur zirÀ rÀ lÂm-ı cÂrre maènÂsınadur ve baède'l-cümle şarúdur hiçkÂr ne-buvedüñ fÀèili ve be-âabr hiçkÂre müteèalliúdur ve tÂ-yi òiùÂb maènÂda ne-buvede úayddur ve der belÀ âabra ôarfdur ne-buvedet hiçkÂr be-âabrdur belÀ dimekdür ve baède'l-cümle cezÂdur **hemî** feraó úalbde şol leõõetdür ki müştehÂya nÂéil olmaúdan óÂãıl olur ekâeriyÂ leõõÂt-ı bedeniycede müstaèmeldür **intiôÂr** ümiddür **hiç** èumým-ı efèÂl içündür el-maènÂ eger feraó u surýr içün intiôÂr u teraúúub ùutarsañ belÀ óÂlinde âabrla saña hiç kÂr olmaz yaèni feraóa muntaôırsan saña âÂbir dinilmez zirÀ insÂn ibnü'l-vaút olmaú gerekdür ki vaút-i óÂøiruñ óúkmi ne ise aña meşâyl ola eger âabrdan ve eger şükreden ve müstaúbelüñ óÂlini òÂûırına getürmeye ve illÀ èalÂúadan òalÂã olmaz ve nÂôımuñ bu kelÂmı ò`Âãã nÂsadur zirÀ èavÂmm-ı nÂs óaúúında intiôÂrü'l-ferec èibÂde vÂrid olmışdur (13) *Ger âafÀ mî bÂyedet tecrid şev / Ger òıred dÂri zi ehl-i dîd şev* âafÀ fÀèildür mî-bÂyedüñ mefèyli tÂ-yi òiùÂbdur tecrid mefèyлідür şevüñ velakin yÂ mücerred maènÂsına olur veyÂ muøÂfuñ óaøfıyladur ehl-i tecrid gibi baède'l-cümle cezÂ-yı şarú olur mîârÀè-yı âÂni daòì bu uslyb üzerine şarú u cezÂdur **tecrid** luàatde bir nesneyi èuryÂn u mücerred itmekdür **dîd** isimdür dîdenden ki görmekdür murÂd ehl-i müşÂhededür ki baâiretleri kuşÂde olanlardur el-maènÂ eger senüñ òÂûıruña âefÀ vü úalbüñe cilÀ gerek ise èalÂúÂtdan mücerred ol ve dervişler òıruası telebbüs eyliye tÂ ki ôÂhir ü bÂûınıñ fenÀ vü terk mertebesine ire fenÀ vü terkde ise óuøýr-ı úalb u âafÀ-yı òÂûır vardur ve eger èaúl-ı úülüñ ve kÂmilüñ vÂrise ve idrÂk tam ùutarsañ ehl-i naôar u müşÂhededen ola zirÀ muúteøÂ-yı èaúl-ı úudsî müşÂhede mertebesine terakkidür ve nÂôım tecridi biz àayrı uslyb üzerine taúrîr idüp dir ki (4) *Ger tu bobridi zi mevcýdÂt ümid / Ángah ez tefrid gerdî müstefid* muòaffefdür gerdiye ôarfdur ez müstefide müteèalliúdur müstefid gerdinüñ mefèyлідür âýret-i terkib gerdî ÂngÂh müstefid ez tefrid dimekdür **boberidi** muøÂriè-ı muòÂûabdur maâdarı boridendür kesmekdür **mevcýdÂt** mevcýduñ

cemèidür ki maèdÿmuñ muúÀbilidür **müstefid** fÀéide ùaleb idici el-maènÀ eger sen cemîè mevcÿdÀtdan ger cismÀni ve gerek rÿóÀni ümid ü recÀyı keserseñ ve èalaúaya ãÀlió olan eşÿÀnuñ cümlesinden münúaüîè olursañ ol vaúitde tefrîdden müstefid olursın ve eger ÀfÀúi vü enfesi cismen ve rÿóen bir nesneye irtibÀuñ olup terkibüñ bi'l-küllîye muòall olmazsa ferd-i eniyyet mertebesine vusÿl bulursın zirÀ úurÀnda لايمسه الا المطهرون¹³² yaèni sırr-ı hüviyyeti denis taèalluúÀtdan müuahir olanlar mess ider àayrisi itmez (5) *IètimÀd çün heme ber óaú buved / Án demet tefrîd-i cÀn muùlaú buved* taúdiri çün buved iètimÀdet heme ber óaú buved Àn dem tefrîd cÀnet muùlÀk dimekdür ki demetde tÀ-yi òiùÀb maènÀda cÀna úayddur el-maènÀ çünki senüñ iètimÀd u istinÀduñ bi'l-küllîye óaú üzerine ve mÀsívÀ-yı óaúúa taèalluú úalmıya hemÀn bir allah bir sen úalasın ol vaúitde senüñ tefrîd-i cÀn u dilüñ muùlaú olur ve úayddan úurtılur yaèni kemÀyenbaàì terkibüñ óall itmiş olup besaüetüñle èÀlem-i noútaya duòÿl idersin ve murÀduña irersin ve mevlÀ-yı óaúúúîye óalvetóÀne-i vaódetde mülÀúi olursın (6) *Terk-i dünyÀ kün berÀy-ı Àòiret / Vez beden berkeş libÀs-ı fÀòiret* taúdiri kon terk-i dünyÀ berÀy-ı Àòiret ü ber keş ez beden libÀs fÀòiret dimekdür **Àòiretde** tÀ aáliyyedür **fÀòiretde** tÀ òiùÀb içündür **berkeş** emrdür maādarı keşidendür ki çekmekdür el-maènÀ terk-i dünyÀ eyle Àòiretten ótüri yaèni eger Àòireti bulmaú isterseñ dünyÀyı úo ve bil ki mevlÀya irem dirseñ iki cihÀndan geç ve bedenden libÀs fÀòirüñi çek yaèni çíuar ve úabayı èabÀya tebdil eyle zirÀ dervişligüñ evveli zühd ü taúlid ve Àòiri èişú u taóúú u tecriddür ve libÀs-ı fÀòirde libÀs-ı vücÿda daòì işÀret vardur yaèni úayd-ı libÀsdan muùlaú olduauñ gibi cÀme-i tenden daòì èuryÀn olup yalnız cÀnuñla úal ve bil ki cÀn daòì **[91a]** perde-i rÿóÀni olmaàla anı daòì ber-ùaraf idüp èÀlem-i tefrîdde dÀmen sırruña yapış tÀ ki libÀs-ı óaúúÀni telebbüs idesin ve ebedì ziynetüñ olup anuñla òırÀMÀn olasın (7) *Ger beyÀbì ez saèÀdet in maúÀm / äÀóib-i tecrid bÀşì ve's-selÀm*

¹³² " Ki O'na (Kur'an'a) temizlenip arınmış olanlardan başkası temas kuramaz." Kur'ân-ı Kerîm, Vâkı'â Suresi (59);79.

in maúÀm-ı beyÀbinüñ mefèýlidür ãÀóib bÀşinüñ mefèýli olduai gibi ve's-selÀm mekÀtib ü risÀlÀt Àòirinde irÀd olına gelmişdür ki èalÀmet-i òatemdür taúdiri ve's-selÀm èaleyk dimekdür **be-yÀbi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı yÀftendür bulmaúdur **saèÀdet** müsÀèadeé esbÀb-ı òayr u muèÀvenet tevfiú-i ilahî **maúÀm** murÀd maúÀm-ı maènevidür ki terk-i dünyÀdan óÀãıl olan mertebedür el-maènÀ eger saèÀdet-i ezeliyye óasebiyle èavn bÀri yÀri olup bu maúamı bulasın ve terk-i dünyÀdan óiãæ-mend olasın ãÀóib-i tecrid olursın ves-selÀm èaleyke yaèni bu maúÀma irdikde fi'l-cümle ÀfÀtdan selÀmet bulursın ve taóiyyÀt olinmaàa sezÀ olursın ve söz burada tamÀm olur (8) *Ger zi èuúbÀ dest şý-yı behr-i Óaú / Ángeh ez tefrid-i girendet sebaú taúdiri ger şýyi dest ez èuúbÀ behr-i óaú ÀngÀh kyyendet sebú ez tefrid dimekdür ki dest şýyinüñ mefèýl-i àariói ve ez àayr-i àariói behr fièl-i meòkýrı taèlildür ÀngÀh kyyende ôarfdur tÀ-yi òiùÀb kyyendüñ mefèýl-i evveli ve sebú àànisi vÀrid sebúe müteèalliúdur èarabi ile taúdiri علموك¹³³ فى ذلك الوقت الدرس من التفريد* dimekdür ki kyyende taèlim olmaàla iki mefèýle müteèaddi oldu ve cÀéizdür ki kyyendet turÀ taúdirinde ola bu àýretde turÀ mefèýl-i àayr-i àariói olur zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsına olur **şýyi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı şustendür ki yumaúdur àasl gibi **sebú** dersdür el-maènÀ eger óaú içün yaèni óaúúa vuãýlden ötüri èuúbÀdan daòi el yüzseñ yaèni fÀrià olursañ ol vaúitde ve andan ãoñra tefridden saña ders virürler yaèni dünyÀdan el yuduauñ gibi èuúbÀdan daòi el yumazsañ ders tefridü'l-emrsin ve andan cÀhil úalursın baèdeõÀ ders tefridi taèlim eyleyen allahü teèÀlÀdur (9) *Rev mücerred gerd u dÀéim ferd bÀş / TÀ beher farúi nişini gerd bÀş* rev emrdür ki mÀ-baèdı anı tefsirdür mücerred mÀ-baèdında gerdüñ mefèýlidür zirÀ gerd emrdür şev maènÀsına maãdarı gerdidendür ki mecÀzen taóavvül maènÀsınadur **ferd** bi-iòtilÀù **farúi** bir depe bir örte dimekdür gerd tozdur àubÀr gibi el-maènÀ yüri èalÀúÀtdan mücerred ü dÀéim ferd ol ki kimse ile iòtilÀù itme elif gibi teéhir bir depeye

¹³³ " O zaman sana birleşme (vahdet) dersini öğretiler."

oturasın toz ol yaèni tevÀøueða àubÀr ol ve kendüni terk-i kibrle bi-miúdÀr úıl tÀ ki àubÀr depeye úondiàı gibi sen daòı başlar tÀcı olasın ve èuluvv-ı mertebe bulasın ve ÀfitÀb òerrÀuı hevÀya ceõb itdügi gibi seni daòı èaliyyü'l-ÀèlÀya ceõb ide ve óaøìø-i óaúdan evc-i semÀya refè eyliye ve refèü'l-derecÀt sırrınıñ zirvesine iãÀl ide (10) *Gird kibr ü èucb u òodrÀyi megerd / Úadr-i òod beşnÀs u her cÀyi megerd* gird me-gerdüñ ôarfıdur úadr be-şinÀsuñ ve her cÀyi me-gerdüñ mefèýlidür **gird** çevre **kibr** insÀn kendini àayriden ekber ôann itmek **èucub** müsteóauú olmadıı rütbeye kendinde istiúúÀú taāvıvur itmek **òodreéyi** kendi fikirlü ve iètiúÀdlu yaèni kendi iètiúÀdına tÀbiè ve fikrini begenniş àurýr ehli vü Àòirinde yÀ maãðÀriyyedür **me-gerd** nehydür maãdarı gerdiðendür ki dönmeكدür **be-şinÀs** emrdür maãdarı şinÀòtendür ki añlamaúdur **hercÀyi**de yÀ-yı àÀniye zÀyidedür el-maènÀ áıfat-ı òemime òuãýãa ki kibr ü èucub u òodrÀlıú yaèni àurýr bi'l-reéy çevresinde dönme ve òolaşma belki tevÀøue üzereine ol ve tevfiú nièmeti óaúdan bil ve reéy fikr ki ve èaúluña maàrýr olmayup şerèa tÀbiè ol ve umýr-ı meşklede èuúalÀ ile müşÀvere eyle ve kendi miúdÀruñı aña óadd gibi tecÀvüz itme nitekim meàel-i türkıde gelür ayaauñı yoràanuña göre uzat ve her yere devrÀn itme mauãýd her cÀyi olma dimeكدür yaèni bi-vefÀ vü bi-úarÀr ve her yerde olııcı (11) *Her ki gird kýre-i ankişt keşt / CÀme ez dýdeş siyah u zışt geşt* taúdiri her kesı ki geşt der gird kýre-i Ànkişt geşt cÀmeeş siyÀh ü zeşt ez dýd dimeكدür ki her kesı mübtedÀ ve mÀ-baèdında cümle ki rÀbiúasıyla aña áıfatdur cÀme ikinci geştüñ fÀèil ü dýdeşte şın be-óasebü'l-maènÀ cÀmeye úayd olmaú evøahdur siyÀh mefèýlidür **kýre** demircilerüñ çamurdan yapıúları ocaúdur **Ànkişt** kömürdür **geşt** evvelki geştinden dönme ve ikinci àayrýret maènÀsınadur ki olmaúdur el-maènÀ her kimse ki demircilerüñ kömür ocaúlıúı çevresinde döndi ve òolaşdı anuñ cÀme vü libÀsı dütünden siyÀh u úabió olduı gibi anuñ daòı ednÀü'l-emr libÀsına teàır idüp rengini taàýir ü siyÀha taóvıl eyler zirÀ siyÀhuñ eàeri daòı siyÀh olur zenciden zenci òòadiàı gibi

ve zÀadan zÀa oldıàı gibi (12) *Án ki bÀ-èÁùùÀr mì gerded úarib / ß hemì yÀbed zi býy-ı òoş-naâib taúdiri Àn kesì ki mì-gerded karib bÀèaùùÀr o [92b] hemì yÀbed naâib zi býyòoş dimekdür ki Àn kesì mübtedÀ ve mì-gerdedüñ fÀèili taótında øamir kes ve mefèyli úarib ve bÀ èatùÀr úaribe müteèalliúdür ve baède'l-cümle mübtedÀya âifatdur o mübtedÀ hemì yÀbedüñ øamiri aña rÀciè vü naâib mefèyli ve óarf-i cer naâibe müteèalliúdür ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı åÀniye òaber ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele òaberdür **èaùùÀr** bÀyièü'l-èiùrdur **gerded** muøÀrièdur maâdarı gerdidendür åayrÿret maènÀsına **yÀbed** muøÀrièdur maâdarı yÀftendür ki bulmaúdur el-maènÀ ol kimse ki èaùùÀra úarib ü mücÀvir olur dükkÀnı müstemil oldıàı rÀyióadÀr nesnelerüñ òoş ve mülÀyim býyından naâib bulur yaèni óaããası meşÀmine òoş úoúı olur zirÀ bunda daòì óükm-i civÀr vardur ve nÀôm aâlında èaùùÀra muúÀrin ve taót terbiyesinde dÀòil ola ol kimse býy-ı maènÀdan dimÀa-ı cÀna behre bulur ve anuñ èaùùar-ı óaúíúisinden muèaùùır u mubaòòir olur (13) *Hem-nişin-i åÀliòÀn bÀş ey piser / Dÿr bÀş ez rind ü úallÀş ey piser* hem-nişin bÀşuñ mefèyлідür dÿrbÀş èarabì ile tebÀèid maènÀsınadur emr olmaú üzere tefÀèilden óarf-i cer aña müteèalliúdür **hemnişin** hemáoóbetdür ki **rind** fÀsıúdur **úallÀş** yan kesici ve òarÀbÀti vü müflisdür el-maènÀ ey piser åÀlióler ve èamellerine hiçbir vaúitde òalel getürmeyenlerle mecÀlise ile ve anlara muãÀóib ol fÀsıúdan ve òarÀbatiden olanlaruñ àoóbetlerinden dÿr ol zirÀ àoóbet ýlÀ dîn ü dünyÀña nÀfiè vü åÀniye muøırrdur dünyÀda nefè-i òalúuñ saña óüsn-i şehÀdeti ve meãÀlióúñde muèÀveneti ve bunuñ emåÀli muèÀmelÀtı ve Àòiretde nefèi åÀliólerüñ şefÀèatidür øarar-ı dünyevì vü uòrevì daòì aña úıyÀs olına (14) *CÀnib-i ôÀlim mekon meyl ey èaziz / Ver konì gerdì ezÀn òayl ey èaziz* taúdiri me-kon meyl be-cÀnib ôÀlim dimekdür ki cÀnib óarf-i cer taúdiriyle meyle müteèalliúdür ve ikinci mîârÀèuñ taúdiri ve eger konì meyl gerdì ezÀn òayl dimekdür ki koninüñ mefèyli mÀ-úabli úarinesiyile maóöÿfdur **ôÀlim** èÀdilüñ òilÀfıdır **èaziz** şerif ü òevÀl-úadrdr **gerdì** şevì maènÀsına muøÀriè-ı muòÀùabdur **òayl** murÀd cemÀèat*

nÀsıdur el-maènÀ ey èaziz kişi cÀnib-i ôÀlime meyl eyleme zirÀ menhidür ve eger meyl iderseñ sen daòì ôaleme güryhından olup Àoir seni daòì anları mess iden nÀr-ı iórÀk ider ve dimişlerdür ki bir kimse yedi ôaùve ôÀlim ile temeşşi itse ôÀlim olup muntaúim isminden cezÀya sezÀ olur (15) *Rev zi ehl-i ôulm bikriž ey faúir / TÀ ne sýzi zi Àteş-i tiz ey faúir* bunuñ ièrÀb u müfredÀtı ôÀhirdür **rev** reftenden emrdür **bikriž** emrdür masdarı girih tendür ki firÀrdur **ne-sýzi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı suòtendür ki yanmaú vü yandırmaú maènÀsınadur burada lâzım maènÀsınadur müteèaddi degil tiz keskin dimekdür el-maènÀ ey ôevÀl iòtiyÀcü'l-keâir ü maóalü'l-meróamete yüri ehl-i ôulmüñ yanından firÀr eyle ve ÀşinÀ vü hemnişin olma tÀ ki cehennemüñ keskin ü şedid Àteşinden muóarriú olmayasın nitekim beyt-i sÀbıúda ifÀde olındı baèdeôÀ bu kelÀmda mübÀlaàa vardur gýyÀ demek olur ki ôÀlim olmaú veyÀ ôÀlime muèin olmaú ve anuñla mümÀşÀt itmek değıl belki yanına bile uàrama ve ırÀúdan bile çehresine baúma zirÀ anuñ cÀnibine meyl itmiş olursın meger ki naôaruñ istieÀõe vü èamelinden óaúúa niyÀz ùariúıyle ola **[92a]**

(1) *Terk-i daèvÀ hest tecrid ey piser / Fehm kon maènÀ-yı tefrid ey piser* terk mübtedÀ hest tecrid ôaberdür zirÀ hest burada est maènÀsınadur tecridest dimekdür maènÀ fehm konuñ mefèýlidür zirÀ fehm kon èarabiyle ifham dimekdür **daèvÀ** èindallah rütbeye delÀlet ider kelime-i àÀdır olmaúdur aúrÀn ü emÀÀl üzerine faòr ùariúıyle bu ise muèteber degildür **tefrid** ferd ü yektÀ úılmaúdur el-maènÀ ey piser terk-i daèvÀ tecriddür yaèni elsine-i ô`Àãda tecrid didükleri daèvÀyı terk itmekdür ki ana diyüp nefesine bir nesneyi isnÀd itmemekdür zirÀ bir sÀliküñ ki meşhyrı óaú ola àayri görmez ey piser tecridi bildüñ ne idügin şimden ãoñra tefrid nedir anı fehm eyle (2) *Aâl-ı tecridest vedÀè-yı şehvetest / Belki külli inúúÀè-yı leôôetest* aâl mübtadÀ ve vedÀè ôaber baède ôaberdür veyÀ mübtedÀ-yı maóöýfa ôaberdür **bel** óarf-i teraúúidür külli ber vech-i külli dimekdür vedÀè tevdièden isimdür selÀm teslimden ve kelÀm teklimden isim oldıúları gibi **şehvet** murÀd leôôÀt èacele-i nefsiyedir külli cüzéi muúÀbili

inúüÀè ittiãÀlüñ òilÀfıdur el-maènÀ senüñ aãıl tecrîdüñ ki sÀéirler anuñ mübtenîdür terk-i şehvetdür yaèni ibtidÀ ûabièatı şerèle ıãlÀó itmekdür ki bi'l-küllîye inúüÀè-yı leõöetdür yaèni baèdehu nefse ûariúatle ıãlÀó eyleyüp hevÀsını úamè ve esÀs-ı murÀdAtını úalè itmekdür tÀ ki el-mürîd min lÀ irÀdet lehu sırrı ôuhÿr eyliye ve mÀsivÀya taèalluúı cüzèi vekili úalmıya (3) *Ger dehi yekbÀre şehvet-rÀ ùalÀú / Án zamÀn gerdî tu der tefrîd ùÀú yekbÀre dehiye ôarfdur şehvet dehiye mefèÿl-i evvel ve ùalÀú âÀnidür ve baède'l-cümle şarûdur Án zamÀn gerdîye ôarfdur tu gerdî taótında olan øamîr-i òüÀAbı teékiddür ve der úaúa ôarf ve ùÀú gerdinüñ mefèÿlidür **yekbÀre** bir kerre ve bir uàurdan **ùalÀú** izÀle-i úayd u taòliyedür **gerdî** şevî maènÀsına muøÀriè-ı muòÀuabdur tefrîd **ferd** ü yektÀ úılmaú ùÀú tekdür ferd gibi el-maènÀ eger şehevÀt nefsÀniyyeye bir uàurdan ùalÀú yaèni üç ùalaú virüp kendüñden ferd bÀyin úılırsañ ol zamÀnda tefrîdde ferîd ü vÀóid olursın zirÀ ferdüñe yektÀdur terkîbden inóilÀlle olur çünki ÀfÀú u enfesde terkîbÀt èalÀúÀt münóall ola úalb u rÿó sırr-ı insÀndur óaúúla ferd úalur (4) *Ger tu bobrîdi zi mevcÿdÀt ümid / Ángah ez tefrîd gerdî müstefîd tÀ teékîd-i òüÀAbdur ümid boberîdinüñ mefèÿlidür Ánki angÀhdan [93b] (1) äóóbet-i ôÀlim besÀn-ı Àteşest / ZÀN ki òalú ÀzÀr u tend ü serkeşest* äóóbet mübtedÀ besÀn Àteş óaberdür zÀnki taèlîldür òalú ÀzÀr mübtedÀ-yı maóöÿfa óaberdür taúdiri zÀnki u dimekdür **besÀn** miál maènÀsına edÀt-ı teşbihden **òalú ÀzÀr** vaáf-ı terkîbi azÀrende-i òalúdur ki òalúı incidici dimekdür maâdarı ÀzÀrdendür **tend** âarp dimekdür **serkeş** vaáf-ı terkîbidür aálında keşende-i serdür baş çekici ve muüiè olmayıcı dimekdür el-maènÀ ôÀlim ile äóóbet etmek Àteş gibidür ol sebebeden ki ôÀlim òalúı incidüp sökici ve âarp ouylu ve óaúúa serfurÿ itmeyicidür pes yanına varan kimseyi lisÀnıyla Àteş gibi yaúar ve úalbine uóuınup münkesir úılır bu sebebeden Àteş sÿzÀndan firÀr itmeliüdür (2) *Ez óuøÿr-ı äÀlióÀn äÀlió şevî / Ver nişinî bÀ-bedÀn ùÀlió şevî taúdiri şevî äÀlió ez óuøÿr-ı äÀlióÀn ve şevî ùÀlió eger nişinî bÀ-bedÀn dimekdür ki **ez** óuøÿr-äÀlióÀnuñ taúdiri ez huøÿr meclis äÀlióÀn dimekdür **şevî** muøÀriè-**

ı muòÀùabdur maãdarı şodendür ki olmaúdur **ùÀlió** øıddü'l-ãalÀódur el-maènÀ ãÀlióler meclisine óuøýrla ãÀlió olursın ve eger bedler ile mucÀlise iderseñ fÀsıú olursın zirÀ meşhýrdur ki üzüm üzüme göre úararur dirler idi sen daòì óükm-i úarınle maókým olup anuñ rengine boyanursın yÀ aaflète úalarsın veyÀ uyanursın (3) *Her kî ý bÀ ãÀlióÀn hemdem şeved / Der óarım-i òÀã-ı Óaú maórem şeved* taúdiri her kesì ki şeved ý hemdem bÀ-ãÀlióÀn şeveddür óarım òÀã óaú maórem dimekdür óarım óavali vü çevredür el-maènÀ her kimse ki o ãÀliólere hem-nefes ve hem ãoóbet ola óaúuuñ óarım-i òÀãında maórem olur yaèni anı dergÀh-ı óaúúa alurlar ve maórem-i esrÀr iderler fÀsıúlara ve anlarla ãoóbet idenlere ise o meclis-i òaããa yol youúdur zirÀ meclis ò`Àã nÀse èavÀm duòýl itmez ve ãoóbet-i yÀre aàýÀr úomazlar ve herkes kendi cinsi ile tezvic ü taúrın olınur (4) *Ey piser megõÀr rÀh-ı şerè-rÀ / Aãl yÀbì ger begirì ferèrÀ* mıârÀe-yı åÀnünüñ taúdiri ger bi-kirì ferè rÀ yÀbì aãl dimekdür ki şarù u cezÀdur velakin veznçün cezÀ taúdim olınmışdur el-maènÀ ey piser rÀh-ı şerèi terk itme aãlı bulursın eger ferèi ùutarsañ ve anı öderseñ yaèni eger şerèle èÀmil olursañ **من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم يعلم** ¹³⁴ mycibince mertebe-i maèrifet ü óaúuuáte teraúuí iderseñ zirÀ ferè aãluñ vesilesidür eãer ü müéeããer gibi ve şol ki eãerde gelür **menè arefe nefsehu èarefe rabbehu** bunda iki iètibÀr vardur biri maèrifet nefis-i aãldur ki maèrifet-i rabb anuñ üzerine mübtenidür ve biri daòì ferèdür ki maèrifet-i rabbe mevãildür (5) *Ez şerièat ger nehì birýn úadem / Der êalÀlet oftì vü renc ü elem* taúdiri ger nihì úadem birýn ez şerièat oftì êelÀlet ve renc ü elem dimekdür ki úadem nihìnüñ mefèýli ve birýn aña ôarf u óarf-i cer birýna müteèaliúdür **şerièat** dìn içinde ùariúat meslýkadur ki allahü teeÀLÀ **[93a]** anı meşryèe úılmışdur **nihì** muøÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı nihÀdendür ki úomaúdur vazè gibi **oftì** muøÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı oftÀden ü oftìdendür düşmekdür el-maènÀ eger şerièatden úaşra ayaú úorsañ êelÀlet ü renc ü eleme düşersın zirÀ şerièat óaúúa hidÀyet olmaú üzere

¹³⁴ "Kim bildiğiyle amel ederse Allah ona bilmediklerini de öğretir." Ebû Nuaym, Hilye, X., 15.

menzildür pes andan òÀric olan êelÀlete düşer nitekim úurÀnda gelür **وماذبعدالحق الا الضلال**¹³⁵ yaèni óaúdan èudýlden ãõnra àayri nesne youúdur ki ãÀóibi úurı renc ü elem çeker ve Àòiretde muèaõõeb daòì olur zirÀ fermÀn-ı óaúúa muòÀlefet idenüñ óaúúında vaèid ü tehdid-i şedid vardır (6) *Her ki der rÀh-ı øalÀlet mi reved / Ez cehÀlet der biùÀlet mi reved* taúdiri her kesì ki mi-reved der-rÀh êelÀlet mi-reved der biùÀlet ez sebab-i cehÀlet dimekdür **rÀh êelÀlet** rÀh şerièatuñ muúÀbilidür **mi-reved** muøÀriè-ı àÀéyibdür maãdarı reftendür ki yürimek ve gitmekdür **cehÀlet** èilmüñ muúÀbilidür **biùÀlet** taèaùùil ü terk şualdür el-maènÀ her kimse ki rÀh-ı hidÀyet olan şerèi úoyup rÀh-ı êelÀlet olan òilÀf-ı şerèe yürüye ve gide kemÀl-i cehÀletinden biùÀlet yolına yaèni şerèle èameli terk itmek baùùalıúdur biùÀlet ise insÀni saòt-ı dil ider ve Àòir sý-yi òatemiye müéeddi olur pes èilm-i şerèi ile minhÀc-ı sünnet üzerine èamele sulýk lâzımdur tÀ ki biùÀlet ü cehÀletden necÀt óÀãıl ola ve dünyÀ vü Àòiret óüsn-i óÀl eãeri ôuhýra gele (7) *Óaú ùaleb vez kÀr-ı bÀùıl dýr bÀş / Der seòÀ vü merdümü meşhýr bÀş* ùaleb burada emr-i óÀøırdur óaú lafõı aña mefèýldür ve mÀ-baèdınüñ taúdiri ve dýr bÀş ez úÀr bÀùıl dimekdür ki dýr bÀş èarabì ile baèid nefseke veyÀ tebÀèad maènÀsına ki ikisi daòì emr olmaú üzredür óarf-i cer aña müteèalliúdür meşhýrbÀş daòì iştihÀr maènÀsınadır ãìàaéi emrle ve der aña ôarfdur **óaúdan** murÀd kÀr-ı óaúdur mÀ-baèdı úarinesiyile ve kÀr-ı óaú kÀr-ı şerèidür **merdumide** yÀ maãdÀriyyedür merdumluk insÀniyyet dimekdür ki luúf u keremden èibÀretdür el-maènÀ úÀr-ı óaú ùaleb eyle ve kÀr-ı bÀùıldan dýr ol yaèni şerèle èÀmil ol ve òilÀf-ı şerèden óaõer eyle zirÀ kÀr-ı óaúda olan ehl-i óaú ve kÀr-ı bÀùıllda olan ehl-i bÀùıl olur veyÀòud ùÀlib-i óaú ü sÀlik-i rÀh-ı òudÀ ol óaúúa vuãýl ise emr-i óaúúa muvÀfaúatla olur pes muòÀlefetden ictinÀb eyle ve seòÀ vü insÀniyetde gün gibi meşhýr ol naõar eyle şemse ki úamere ne vechle nýr-ı èiùÀ ider ve bu şöhretten maúãýd efvÀh-ı nÀsda òayırlla yÀd olmaúdur ki sebab-i

¹³⁵ "(Allah, sizin gerçek sahibinizdir.) Hakkın dışında sapıklık dışında başka ne var?" Kur'ân-ı Kerîm, Yûnus Suresi (10);32.

èafv u maàfiretdür ve illÀ mücerred şöhret içün èamel olmaz zirÀ
 àaraø-ı óaúdur sÀéir àaraø-ı nefsañiyye ise bÀùıladur (8) *Her ki
 negzined āırÀù-ı müstaúım / Der èaõÀb-ı Àòiret mÀned muúım āırÀù*
 ne-guzinedüñ mefèýlidür der muúımüñ ôarfıdur muúım mÀnedüñ
 fÀèilinden óÀldür ve baède'l-cümle her kiye ôaber olur **ne-
 guzined** muøÀriè-i menfidür maādarı guzıdendür ki üründilemekdir
āırÀù-ı mustaúım murÀd millet-i islÀm veyÀ dın-i óaú içün
 istieÀredür mÀned muøÀrièdur maādarı mÀndendür ki úalmaúdur
muúım āÀbit ü pÀyidÀr el-maènÀ her kimse ki āırÀù-ı mustaúım
 ùariú-i şerèi iòtiyÀr eylemiye ki rÀh-ı hidÀyetdür ve rÀh-ı
 muòÀlefeti iòtiyÀr eyliye ki rÀh-ı êelÀletdür ol kimse ki Àòiret
 èaõÀbı içinde muúım úalur ve oradan óareket ü sefer idemez zirÀ
 ùariú-i şerèden bi'l-küllıye ôÀric olan kÀfirdür ve kÀfir-i
 muòÀllid fi'l-nÀrdur ve eger müémin muāirr ise ekâer-i su-i
 ôÀteme ile mübtelÀ olan küffÀra mülóıú olur (9) *Der reh-i şeyùÀn
 mezen kÀm ey aòì / TÀ negerdì ò`Àr u bed-nÀm gÀmzenüñ mefèýli ve*
 der daòì aña ôarfdur ò`Àr ne-gerdınün mefèýlidür rÀh şeyùÀndan
 murÀd rÀh-ı êalÀldür zirÀ şeyùÀn muøıll ismine maôhardur me-zen
 nehydür maādarı zedendür ki urmaúdur **gÀm** adımdur ôaúve gibi **ò`Àr**
 ôelıl **bed-nÀm** āıfat-ı müşebbehedür ki yaramaz adludur el-maènÀ
 ey aòì şeyùÀn yolına adım úoma yaèni ayaú baāma ve vesvesesine
 itbÀè itme ve tesviline aldanma tÀ ki ôelıl ü bi-óürmet ve
 èinde'l-aòyÀr bed-nÀm olmıyasın ve bedlikle nÀmuñ söylenmiye
 zirÀ rÀh-ı hidÀyetde sÀlık olan hÀdì isminüñ taótındadır ve
 raómÀnidür ve rÀh-ı êelÀlde olan muêıll isminüñ taótındadır ki
 şeyùÀnidür (10) *Her ki der rÀh-ı óaúıúat sÀlikest / Rÿz u şeb*
 òÀéif zi úahr-ı mÀlikest taúdiri her kesì ki ÿ sÀlikest der rÀh-
 ı óaúıúat ÿ òÀéifest rÿz u şeb ez úahr-ı mÀlik dimekdür ki
 herkesi mübtelÀ ve mÀ-baèında cümle aña āıfaúdur o òÀéifest
 cümlesi haber mübtelÀdur rÿz òÀéife ôarf u ôarf-i cer daòì aña
 müteèalliúdür el-maènÀ her kimse ki rÀh-ı óaúıúate sÀlikdür ol
 kimse rÿz u şeb rÀbb-ı mÀliküñ memlÿkı oldıainı bilüp anuñ úahr
 u celÀlinden ôavf idicidür yaèni rÀh-ı óaúıúate sulÿk idenlerüñ
 óalleri rÀh-ı şerièate sulÿk idenlerden duşvÀrdur zirÀ ehl-i

şeriât verÂe perdedür anuñçün òavfları úavidür zirÀ óuøýrla àaybet bir degildür (11) *Ber òilÀf-ı nefis-i kün kÀr ey piser / TÀ neyufti ò`Àr der nÀr-ı piser* ber kona müteèalliúdur ve kÀr anuñ mefèýlidür ò`Àr ne-yufti taótında olan øamir-i òiùÀbdan óÀldür der ne-yuftiye ôarf ve cümlesi taèlîliyyedür el-maènÀ ey piser òilÀf-ı nefis-i emmÀre üzerine kÀr eyle yaèni nefsüñe dÀeim muòÀlefet ve anuñla mücÀhede üzerine ol tÀ ki ò`Àr u øelîl olduauñ óÀlde nÀr-ı dýðÀða düşmiyesin zirÀ nefis ü ùabiéat-ı cehennem gibidür ki dünyÀda hevÀ vü şehvet nÀrına düşen Àòiretde daòi èaõÀb óissi **[94b]** Àteşine düşer ve ò`Àr olur zirÀ èaõÀbuñ vaâfından óizi vü mühin ile taèbir olınmışdur yaèni èaõÀbda feøÀóat ü ihÀnet vardur (12) *Ber murÀd nefis reften eblehist / Nefs rÀ tÀbiè şoden an gümerhist* ber reftene müteèalliú ve reften mübtedÀ ve eblehist òaberdür nefis tabèa ve tÀbiè daòi şodene mefèýldür ve şoden mübtedÀ ve mÀ-baèdı òaberdür el-maènÀ nefis-i emmÀrenüñ murÀdı yaèni hevÀsı üzerine yürüyüp gitmek eblehlik ve óamÀuat-ı èaõimedür nefse tÀbiè olmaú gümrÀóılıúdan ve èall olmaúdandur yaèni hevÀ-yı nefse tÀbiè olan kimse ùoarı yolda degildür zirÀ nefis-i insÀni ùariú-i mustaúımdan münòarif úıllur ve ièvicÀcla istiúÀmet bir yerde müctemiè olmaz (13) *KÀr-ı nefis-i bed heme şýr u şerr est / Cenk bÀ nefsek cihÀd-ı ekber est* kÀr mübtedÀ bed nefsek âıfatı ve heme kÀri tekiddür şýr òaberdür cenk mübtedÀ bÀ maè maènÀsına aña müteèalliúdur cihÀd òaberdür **şýr** fitne vü Àşýp àavàa vü úaràaşadur **nefsek** de kÀf-ı taâàir içündür el-maènÀ kÀr-ı nefis-i bed yaèni yaramaz nefsüñ işi bi'l-küllîye şýr u şerrü fitne vü fesÀddur ki hiçbir òayre dÀéir işi yóudur zirÀ şeyuÀn gibi şer üzerine mecbýldür muúteøÀ-yı cebbet ise õÀtidür müteàayr olmaz bu cihetden nefis øelîl veyÀ èaõimü's-şerr ile cihÀd itmek ekberdür (14) *Rev òilÀf-ı nefis begozin ey piser / Hiç ùÀeat bih neşed zın ey piser* **rev** emrdür reftenden mÀ-baèdı anı beyÀndur òilÀf begozinüñ mefèýlidür **bügzin** emrdür maâdarı gozidendür ki üründilemekdür mıârÀè-yı âÀninüñ taúdiri neşed hiç ùÀeat bih ez in dimekdür ki hiç ùÀeat neşedüñ fÀèili ve bih mefèýlidür ezin bihe müteèalliúdur ki bih yeg dimekdür in

òilÀf-ı nefse işÀretdür el-maènÀ ey piser yüri òilÀf-ı nefsi
 iòtiyÀr eyle yaèni aña muvÀfaúat ve hevÀsına muuÀbaèat üzre olma
 belki dÀéim muòÀlefet üzre ol ki bundan yeg hiçbir uÀèat olmaz
 yaèni nefse muòÀlefet ve hevÀsını úamè itmek cemîè uaeÀtüñ aelÀsı
 vü reéisidür zirÀ nefis mebdè-i fesÀddur pes anı úatlı itmek sebeb-
 i āalÀó-ı enfüs ü ĀfÀúdur ve taòliye taóliyeden muúaddemdür
 anuñçün āaóabe raø āýrı vü maènevî mücÀhede iderlerdi ve āevÀb-
 ı èamelden suéÀl itmezler belki müfsidden āorarlardı (15) *Óalú-
 ı nefis ez Àrzu bÀyed burid / TÀ түvÀni çehre-i islÀm did* taúdiri
 bÀyed burid óalú-ı nefis ez Àrzý tÀ tevÀni did çehre-i islÀm
 dimekdür ki burid bÀyedüñ fÀèilidür zirÀ maādar maènÀsınadur ki
 boridendür óalú boridüñ mefèýlidür ez boridene müteèalliúdür tÀ
 taèlilliyeye **tevÀni** muøÀriè-ı muòÀuabdur maādarı tevÀnistendür ki
 úAdir olmaúdur çehre novidüñ mefèýlidür did tevÀninüñ
 mefèýlidür zirÀ maādar maènÀsınadur ki didendür **óalú** boàazdur
 óulúým gibi **Àrzu** dilek **boriden** kesmekdür úauè gibi **çehre** āýret
 ü beñizdür bunda istieÀre-i bi'l-kinÀye vardur ki islÀmı bir
 şaòāa teşbih ve anuñ levÀzımından olan çehreyi islÀma iábāt
 vardur el-maènÀ nefis-i emmÀrenüñ boàazını arzýdan kesmek
 gerekdür tÀ ki islÀm-ı nefis-i óaúüüñüñ çehresin görmege úAdir
 olasın yaèni nefsüñ boàazı kesilüp müştehÀsı úauè olınmadiúça
 islÀm yüzi görünmez zirÀ nefis fi-nefsi'l-emr kÀfiredür anuñ
 müslümÀn olması hevÀ vü shehevÀtıñı úÀmè u úÀlèa mevúýfdur anuñçün
 dimişlerdür ki Àèôimü'l-kerÀmet nefsi müslümÀn itmekdür (3) *Put
 şiken zünnÀr bugşÀ ez miyÀn / TÀ şevî ez cümle-i islÀmiyÀn* yoòsa
 āýret-i islÀmı degil muúallid ü ehl-i resm gibi ki bunların
 ekâernüñ islÀmları èÀriyyedür ve burası bir maòýf yerdür hemÀn
 selÀmetle mürýr itmek esbÀbına teşebbüā ile vallahü'l-óafîô (4) *Nefs rÀ
 ger bÀz dÀri ez hevÀ / Dîn ü dünyÀ óÀcetet gerded revÀ*
 taúdiri eger dÀri nefsrÀ bÀz ez hevÀ óÀcet-i dîn ü dünyÀ Àt revÀ
 dimekdür ki nefis dÀrinüñ mefèýl-i evveli ve bÀz āÀnisi ve óarf-
 i cer bÀza müteèalliúdür ve óÀcetetde olan tÀ-yi òiüÀb fi'l-
 óaúüúa dîn ü dünyÀya úayd u óÀcet mübtedÀ vü anlara muøÀf u
 kereded cümlesi òaberdür ve bu beyitüñ mîārÀè-yı evveli şarú u

âÀni cezÀdur el-maènÀ eger nefş-i emmÀreyi hevÀsından geri
 ùutarsañ ve müştehiyatından menè iderseñ senüñ dîn ü dünyÀ
 óÀcetüñ veyÀ dîn ü dünyÀ òuãÿãunda óÀcetüñ rÀéic ü cÀrî olur vü
 cÀéiz ü duèÀ vü suéÀlüñ müstecÀb olur zirÀ sañÀ perde olan
 nefsdür çünkü zÀéil ola nefş-i nefîsüñ tîr pertÀv gibi hedef
 icÀbete iãÀbet ider ve èabd-i óáuúa muùîè oldıúça óáu daòî èabde
 muùîè olur (5) *CÀy-ı ankesi ki koned óáu der behişt / Ger hevÀ-*
yı nefş-i serkeş rÀ behişt taúdiri ki koned óáu cÀy ankes der
 behişt eger behişt hevÀ-yı nefş serkeşrÀ dimekdür ki iki behişt
 daòî bÀnuñ kesriyledür evvelkisi cennet ve ikincisi mÀøîdür
 maãdarı hiştendür ki âalıvirmekdür **serkeş** vaãf-ı terkîbidür aãlı
 keşende-i serdür baş çekici ve boyun egmeyicidir el-maènÀ óáu
 teèÀlÀ ol kimsenüñ yerini cennetde úaçan úıllur yaèni ehl-i cennet
 itmez eger nefş-i serkeşüñ hevÀsını âalıvirdiyse ve menè itmeyüp
 hevÀsı üzerine terk itdiyse yaèni eger bi'l-küllîye ehl-i hevÀ
 ise kÀfir olup cennet yüzün görmez ve eger fiél-cümle ise taàliòe
 maómÿl olur ve bunda hevÀyı ziyÀde taúbîó vardır (6) *Her ki*
gerded bÀ hevÀ-yı nefş yÀr / SÀzedes iblis der bini mehÀr bÀ
 hevÀ yÀre müteèalliú **[94a]** ve yÀr gerededüñ mefèÿlidir iblis
 sÀzedüñ fÀèili ve şın mefèÿl-i evveli ve mehÀr âÀnisi ve der aña
 ôarfdur **bini** burna zÀnef gibi **mehÀr** yular vü borunduruú el-maènÀ
 her kimse ki hevÀ-yı nefse yÀr u muãÀhib oldu ve andan müfÀreúat
 itmedi iblis èaleyhi mÀ-yesteóáuú anuñ burnuna borunduruú ve
 başına yular düzdi yaèni kendine tesòir idüp istediúgi yere çekdi
 götürdi pes bunda hevÀ-yı nefse tÀbiè olan kimseyi óayvÀna teşbih
 eyle óÀlini taúbih vardır òuãÿãa ki úÀéidi şeyüÀn ola (7) *Anki*
nefs-i ò`iş rÀ maúhÿr kerd / Div rÀ ez ãóóbet-i òod dÿr kerd
 taúdiri Àn kesî ki kerd nefş ò`işrÀ maúhÿr kerd div rÀ dÿr ez
 ãóóbet òod dimekdür el-maènÀ ol kişı ki kendi nefşini maúhÿr u
 hevÀsına muòÀlefet eyle anı kendine musaòòar eyledi kendi
 ãóóbetinden divi yaèni şeyüÀn-ı racimi dÿr u baèîd eyledi yaèni
 nefş-i maúóÿr u maàlÿb olmadıúça şeyüÀn aña àÀlib olmaúdan òÀli
 degildür çünkü nefş zebÿn ola şeyüÀn daòî tasalluúa mecÀl bulmaz
 zirÀ nefş şeyüÀnuñ vesilesidir ve şeyüÀnı daòî kendi nefsi iòlÀl

ü izlÂl eylemişdür pes nefs-i şeyûÂndan beterdür (8) *Çün be tîr-i âabr şod nefset úatıl / BÂ tÿ nebuved hiç şeyûÂnrÂ sebîl* taúdiri çün şod nefset úatıl be tîr-i âabr ne-buved hiç şeyûÂnrÂ sebîl bÂ tÿ dimekdür nefs şoduñ fÂèili ve úatıl mefèyli ve beh tîr úatile müteèlliú ve baède'l-cümle şarúdur bÂ tu sebile müteèalliú ve sebîl ne-buvedüñ fÂèili ve hiç şeyûÂn mefèylidür ki àayr-ı âariódür zirÂ rÂ lâM-ı cÂrre maènÂsınadur **tîr** oúdur **âabr** burada sebeb-i úatl olmaúda tîre teşbih vardır zirÂ tîr-i insÂni úatl óissi ile úatl itdúgi gibi âabr daòî nefsi úatl-i maènevî ile úatl ider **nefs** murÂd nefs-i óayvÂniyedür ki ekl ü şarab ü şehvÂt anuñ şÂnıdur **úatıl** be-maèniyü'l-maútyldur **sebîl** müteèadi's-sulÿk olan ùariúdur mîârÂè-yı âÂninüñ èarabî ile taúdiri لا يكون للشيطان سبيل عليك¹³⁶ dimekdür el-maènÂ çünki óu gibi olan âabrîla yaèni perhîzdür yÂ øabt u muòÂlefet hevÂ ile nefsuñ maútyl óükmi oldu ve hevÂsından eâer úalmadı óayvÂn meöbyóuñ demi mesfÿk olup bi-óürmet úaldıaı gibi şeyûÂn içün senüñ üzerüñe yol úalmaz yaèni şeyûÂn seni èelÂle yol bulamaz ve tasalluúundan óalÂâ olursın hemÂn ibtidÂ-yı emrden nefsuñ úaydını göregör (9) *CÂm mî rÂ ey piser bÂ leb meyÂr / Ez òudÂy ò'îş Àòir şerm dÂr taúdiri* ey piser meyÂr cÂm-ı mey rÂ bÂ leb ü şerm dÂr Àòir ez òudÂy ò'îş dimekdür ki cÂm me-yÂruñ mefèyl-i âariói ve bÂ leb àayr-i âariói ve ez şerm dÂre müteèalliúdur zirÂ şermdÂruñ èarabî ile taúdiri isteóyi dimekdür istifèÂlden emr olmaú üzere cÂm èarabîdür simden olan ôarfdur mey ôamrdur me-yÂr emrdür aâli mÂverdür ki mîm nehydür Àver emrdür maâdarı Àverdendür ki getürmekdür Àòir burada maúÂm taèrîðde müstaèemeldür şerm óayÂdur el-maènÂ ey piser cÂm-ı meyi ve úadeó-i ôamrı ùudaàuña getürme ve aâzuña alup içme kendi òudÂñdan Àòir ùut yaèni utan zirÂ bilürsen ki óarÂm úıllmış ve aña rics dimişdür yÂ bunuñ böyle olduain òod bilürsin naèceb óayÂ itmezsen ve nefsuñe uyup şeyûÂna muèin olursın (10) *Der mekeş Ân Âb Àteş renk-rÂ / Ters ez Ân Àteş ki sÿzed seng-rÂ* taúdiri der mekeş Ân ÂbrÂ ki Àteş renkest dimekdür ki Ân Âb der me-keşüñ mefèyli ve Àteş renk maóöÿf olan ki

¹³⁶ " Şeytanın yolu sana fayda vermez, seni aldatır."

rÂbîûasıyla aña âıfatdur **me-keş** nehydür maâdarı keşidendür ki çekmekdür **Ân Âb** meye işâretdür **Âteş-renk** âıfat-ı müşebbehedür Âteş renklü vü levnelÿ? dimekdür **ters** emrdür maâdarı tersidendür òavf itmekdür **sÿzed** muşârièdür maâdarı suòtendür yanmaú ve yandırmaúdur burada murÂd müteèaddidür el-maènÀ ol Âteş-renk olan úırmızı âuyı çekme ve nÿş itme ol nÂr-ı duzÀòdan òavf eyle ki ùÀşı yaúar ve kül ider yaèni o úırmızı sücinüñ cezÀsı Àòir bu âıfatlu úırmızı Âteşdür ve şol Âteş ki seng-i òarÂyı òÂkister mertebesine getüre úıyÂs olına ki ne mertebede şedid ü müéeââirdür nÂzım gÿyÀ demek ister ki ol senüñ nÿş itdügüñ úırmızı âu degildür belki Âteş-i sÿzandur ki vaúti geldikde âÿret-i nÂrla temâil itse gerekdür ve mekÂşif olanlar anı óÀlÀ Âteş âÿretinde müşÂhede iderler Âl-i firèavna günü göre deryÀ-yı úulzüm gibi ki âÿreti Âb u óaúíúati Âteşdür anuñ için buyurur ¹³⁷انما ياكلون في بطونهم النار يعرضون عليها عذوا و عشيا و اموال يتامى ¹³⁸نارا (11) *Her çı rÀ óaú gofte ez vey dÿr bÂş / Ger şodî nezdîk ez u mehcÿr bÂş* taúdiri her çizî ki ÿ rÀ goft óaú dÿrbÂş ez ÿ ger şodî nezdîk mehcÿr bÂş ez ÿ dimekdür ki çe burada çizî maènÀsınadur ki mübtedÂdur orada rÀ-lâm-ı cÂrre maènÀsınadur ki maènÀda gofte müteèalliúdur dÿr bÂş ez ÿ cümle olduúdan soñra maúyl úavldür ki bu daòî mübtedÂya âıfatdur ve mîârÀè-yı âÂni baède'l-cümle òaberdür **nezdîk** úarib dimekdür **mehcÿr** baèid dimekdür el-maènÀ her nesne ki óaú anuñ içün ve anun óaúúında buyurdi ki andan dÿr u baèid ol eger aña úarib olduñsada andan baèid ol ve óudÿd-ı ilahiyyeyi tecÂvüz itme pes bu kelâm taèmim baède'l-taòâiâ úabilinden olur ki cümle-i münkirÂt anda daòildür

[95b] (12) *Ger tu Âb-ı rÿy ò`Âhi ey piser / Dÿr bÂşî ez menÂhi ey piser* taúdiri eger ò`Âhi tu Âb-ı rÿy bÂşî dÿr ez menÂoi dimekdür ki tu ò`Âhinüñ taótında øamir-i òiùÂbı tekiddür Âb-ı mefèylidür ez menÂhi dÿra müteèalliú ve dÿr bÂşinüñ mefèylidür **Âb-ı rÿy** óürmet ü vaúÂr u cÂh u èizzetdür **menÂhi** menhinüñ cemèidür yaèni anuñ óaúúında úaraf şÂrièden lâ tefèil diñle el-

¹³⁷ "Azabın en kötüsü o ateştir ki, sabah akşam ona sunulurlar." Kur'an-ı Kerim, Mü'min suresi (40);46.

¹³⁸ ".....karınlarını sadece ateşle doldurmuş olurlar..." Kur'an-ı Kerim, Nisâ Suresi (4);10.

maènÀ ey piser eger sen èindallah u èinde'n-nÀs óürmet ü èizzet isterseñ cemèè menÀhi vü münkirÀtdan dýr u baèid olursın zirÀ óill ü óürmeti bilmeyen bi-óürmet olur ve èabd memlýkuñ mevlÀ-yı mÀliki yanında iètibÀrı emrine imtiâÀl ü nehyinden ictinÀbladur (13) *Her ki mi-gerded be-gird-i münkirÀn / Ez èaõÀb óaú güce yÀbed emÀn ez èaõÀb emÀna müteèalliúdur* **mi-gerded** muøÀrièdur maàdarı gerdidendür ki dönmeçdür **gird** çevredür **münkirÀt** münkirüñ cemèidür ki maèryfuñ muúÀbilidür **emÀn** bi-òavf dimeçdür el-maènÀ her kimse ki münkir ü nÀ-meşryè nesneler çevresinde döne ùolaşa ol kimse èaõÀb-ı óaúdan úanda emÀn bulur yaèni bulmaz zirÀ ve èıyd-ı óaúúı úulaàına úomayanuñ Àoir úulb u úÀlibi yanar ve gired münkirde devrine göre çehresi úafasına döner (14) *TÀ dilet yÀbed be-úurb-ı óaú maóall / Cehd kon tÀ der keşi pay ez veóal tÀ taèliliyyedür dil yÀbedüñ fÀèili ve maóall mefèyli ve be-úurb maóalle ôarfdur cehd kon èarabi ile ictehid* dimeçdür ki iftièÀlden emrdür pÀy der keşinüñ mefèyli ve ez veóal aña müteèalliúdur **úurb-ı óaú** hicÀblaruñ irtiúÀèıyla óÀãıl olur emr maènevídür **mahall** óulýl u nüzýl idecek yerdür **óal** èarabidür tın raúıú maènÀsına yaèni mÀyiè balçıú ki anda ayaú úayar ve úutunmaz el-maènÀ tÀ senüñ úalbüñ úurb-ı óaúda maóall bula yaèni óicÀb-ı úalbüñ zÀéil olup baàiretüñ maúÀm-ı müşÀhedeye nüzýl itmekden ötüri ictihÀd u beól maúdyr eyle tÀ ki ayaàunuñ taèalluú balçıàından çekesin ve rÀh-ı úurbda zeleden maãyn olasın ve ùòarı yoluña gidüp menzil-i úurbda yer bulasın pes bundan maèlým oldu ki gerçi úurb-ı óaú maülýbdur fe-emmÀ ùariúinde meòÀlik olacaú umýr vardur taèalluúÀt-ı kevniyye gibi ve mÀdÀm ki pÀy ùalebüñi bu taèalluú balçıàından çeküp almayasın menzil-i úurba iremezsin ve cemÀl-i óaôreti göremezsin (15) *TÀ derÀn óaøret dilet yÀbed maúÀm / Meyl-i dil rÀ rev nighedÀr ez óarÀm* dil yÀbedüñ fÀèili ve maúÀm mefèyli ve derÀn maúÀma ôarfdur meyl nighedÀruñ mefèyli ve cÀr u mecrýr aña müteèalliúdur baède'l-cümle rev cümlesini beyÀn ü tefsir olur **óaøret** óuøýr dimeçdür ki be-ùariúü'l-kinÀye murÀd-ı õÀt ve müstemì ve ãÀóib-i meclisdür nitekim óuøýrlarına selÀmlar olinur ve òÀkpÀlarına èırø-ı

èubýdiyyet úllınur ve óÀşıye-i besÀùları taúbıl olınur dirler
 zirÀ óu-øýruñ ve òeylüñ ve óÀşıyenüñ ve òÀkpÀyuñ ve emÀÀlinüñ
 aña nevè-i taèalluúı vardır bu cihetden teèeddüben ùariú-i
 kinÀyeye sülýk iderler pes bir nesnede murÀd olan kimseye nevèi
 taèalluú olmasa kinÀyesi dürüst olmaz el-maènÀ tÀ ki óaøret òÀù-
 ı aódiyyede úalbüñ maúÀm bula ve menzil-i vaãlda cülýsa müsteóau
 ola yüri meyl úalbi óarÀmdan óıfô eyle zirÀ mÀdÀm ki óarÀm-
 ò`Àrsın ol óazretten dýrsın ve óarÀm daòì ikidür biri şerèan
 óarÀmdur ki maèlýmdur ve biri daòì ùariúaten óarÀmdur ki meyl-i
 mÀsivÀdur zirÀ ehlu'llaha dünyÀ vü Àòiret óarÀmdur yaèni anlar
 taèalluú-ı mÀsivÀdan maócýrlardur ve illÀ ehlu'llah olmazlar şol
 maènÀdan ki ehlu'llah óaããetullahdur ve dÀéire-i èumýmdan birýn
 olmayan kimse ehl-i òuãýãadan olmaz ve úurb-ı óáuða maúÀm bulmaz
[95a] (1) *Nefs perver òod musulmÀn key buved / HemrÀh-ı ý nýr-ı*
imÀn nefş-perver key buved nefş perver key buvedüñ fÀèili ve
 musulmÀn mefèýlidür ve nýr-ı imÀn ikinci key buvedüñ fÀèili ve
 hemreh mefèýlidür **nefs-perver** vaãf-ı terkibidür aãlında
 perverende-i nefsdür ki nefsi besleyicidür **musulmÀn** taãdiú-i óáu
 idici imÀn gibi el-maènÀ nefş besleyici ve şehvÀtına mütÀbaèat
 ile taúviyet hevÀ idici úaçan musulmÀn ü úaçan nýr-ı imÀn aña
 yoldaş olur yaèni olmaz pes insÀn rýó-perver gerekdür tÀ ki nýr-
 ı imÀn aña dünyÀda ve baède'l-mevt hem-rÀh ola bundan fehmi olındı
 ki nefş aãlında cehennemidür ki ôulmÀnidür ve anı tenvîr itmek
 nýr-ı imÀn ve nýr-ı iúÀnladur ve nefş bu nýr-la münevver olmaãa
 riyÀãete muótÀcdur pes aña murÀd ile muvÀfaúat iden ôulmetin
 arturur yoòsa ôulmetden nýra çıúarmaz (2) *Nist óáu bîn her ki ý*
òod bîn buved / HemrÀh-ı ý nýr-ı mevlÀ ki şeved taúdiri herkesi
 ki buved ý òod bîn nist óáu bîn ki şeved nýr-ı mevlÀ hemreh o
 dimekdür **nist** leys maènÀsınadur ki óáu bîn aña mefèýldür óáu bîn
 aña mefèýldür **óáu-bîn** ü **òod-bîn** vaãf-ı terkibidür taúdiri
 bînende-i óáu ü bînende-i òoddur ãoñra baède'l-muraòòam óáu-bîn
 tevfiú-i óáuúa naòÀr idici òod bîn tevfiú-i óáuúı bilmeyüp èucb-
 ı nefse düşici maàrýr u mütekebbirdür el-maènÀ her kimse ki o
 muècib-i bi-nefse ola ve kendini begene ol kimse aèmÀ gibidür ki

tevfiú-i óáuúa baúmaz ve rabb-ı faèÀli görmez pes nýr-ı mevlÀ úaçan aña hemrÀh olur belki anuñ hemrÀhı ôulmet-i nefis olur zirÀ eger müşÀhede-i nýr ôÀt u âıfat u efèÀl-i óáu ideydi nýr-ı óáuıla yoldÀş olup óáuúa kendi nýrıyla vÀãıl olur ve yolda vü èuúbÀda úalmazdı çünkü müşÀhede-i meõkÿreden maócÿb oldu òod be-òod úaldı pes bi-delil nereye gider ve Àoir êÀll olur (3) *Put şiken zunnÀr bugşÀ ez miyÀn / TÀ şevı ez cümle-i islÀmiyÀn şiken* emrdür maãdarı şikestendür âımaúdur keser gibi put şikenüñ mefèÿlidür zunnÀr bugşÀnuñ mefèÿl-i muúaddemidür **bugşÀ** emrdür maãdarı kuşÀdendür açmaúdur **zunnÀr** niãÀrı vü mecÿs miyÀnlarında olan nesnedür **islÀmiyÀn** islÀminüñ cemèidür ki yÀ nisbet içündür el-maènÀ maèbÿd ittióÀõ itdüğüñ âanem nefsi kesriyle ve vasaúuñdan taèalluú mÀsivÀ zunnÀrını aç ve çöz tÀ ki cümle-i islÀmiyÀndan olasıñ yaèni gerçi âÿretÀ müslümÀnsın velÀkin óáuıúatde âanemperest ü zunnÀr bend olduúça islÀm óáuıúı ehli olmazsın zirÀ kelÀm-ı óáuıúat-ı islÀmı bulmaúdur islÀm ibrahimi gibi kemÀl úal اسلمت لرب العالمين¹³⁹ **[96b]** (1) *Ger maúÀmı bÀyedet òidmet guzın / TÀ maóal yÀbı be òidmet şev úarın taúdiri eger bÀyedet maúÀmı guzın òidmet tÀ yÀbı maóall şev úarın be-òidmet dimekdür ki tÀ-yi òiúÀb bÀyedüñ mefèÿli ve maúÀm-ı fÀèili ve baède'l-cümle şarúdur guzın emrdür òidmet mefèÿlidür ve baède'l-cümle cezÀdur ve maóal yÀbınüñ mefèÿli ve baède'l-cümle taèlil-i muúaddemdür ve úarın şevüñ mefèÿlidür zirÀ şev emrdür ve be-òidmet úarine müteèalliúdur şu úadar vardur ki maúÀmıde yÀ taèòim içündür el-maènÀ eger saña maúÀm-ı èÀli vü èaòim gerek ise òidmet ü èubÿdiyyet iòtiyÀr eyle tÀ ki maóall-i refiè bulasın yaèni óuøÿr-ı óáuıda mertebe-i èÀliye bulmaúdan ötüri òidmet-i óáuúa úarın ol maúãÿd aókÀm-ı şerèle úıyÀm u ÀdÀb úariúatle teèeddúbdür pes òidmet vesile-i vuãÿl óaøret ü èubÿdiyyet bÀèiã èuluvv ü rıfèatdur binÀéen èalihazÀ uÀlib-i óáu olanlar fermÀnla yürirler ve divÀn-ı òidmetde ÀdÀb u erkÀnla úururlar ve bunuñ òilÀfı ışú mezhebıdür ki bÀúıldur (2) *Merd bi òidmet nemı yÀbed maúÀm / Hest bi òidmet maóalli intiúÀm* merd-i bi-òidmet mübtedÀ ve nemı*

¹³⁹ ".....alemlerin Rabbine teslim oldum." Kur'an-ı Kerîm, Bakara Suresi (2); 131.

yÀbed maúÀm cümlesi òaber veyÀoud nemî yÀbedüñ fÀèili muôharîdûr hest est maènÀsına edÀt-ı òaberdûr ki maènÀda intiúÀm Àòirine muttaâıldur bì-òıdmet maóall-i intiúÀmest dimekdûr ki bì-òıdmet mübtedÀ ve maóall-i intiúÀm òaberdûr **intiúÀm** nikmetdendûr èuúÿbet maènÀsına el-maènÀ merd ki bì-òıdmet ü bì-èubÿdiyyet ola úurb-ı óaú ve maúÀm èÀlî bulmaz belki bì-òıdmet olan kimse maóall-i intiúÀm ve muèaúebedûr zirÀ eger òıdmet-i şerède úuâÿrı vÀr ise ve èıyd-ı ilahi maóallindedûr ve eger tariúatde keselnÀk ise zıll-ı óicÀbla ôelîldûr ki biri èuúÿbet-i ôÀhire ve biri èuúÿbet-i bÀûınadur pes mîârÀè-yı âÀnî teraúûl ûariúıyledûr ki boynuz umdum úulaúdan ayrıldım óikÀyesidûr (3) *Ey birÀder mihmÀnrÀ nik dÀr / Hest mihmÀn ez èaùÀ-yı kirdgÀr mihmÀn nik dÀruñ* mefèÿlidûr hest est maènÀsına maènÀda Àòir kirdgÀra muttaâıldur mihmÀn ez èaùÀ-yı kirdgÀrest dimekdûr ki mihmÀn ve mÀ-baèdî òaberdûr **mihmÀn** ve mihmÀn úonuúdur ki èarabîde øayfdur **kirdgÀr** faèal maènÀsına evâÀf-ı barîdendûr el-maènÀ ey birÀder úonuàı eyü úut ve ôoş gör zirÀ úonuú èaùÀ-yı ilahîdûr ne vechle èaùÀ oldıàı beyt-i Àtîde gelûr baèdeôÀ nÀôm mihmÀna müteèalliú tavâiye taúdim itmiş idi fe-emmÀ bu ebyÀtda maènÀ-yı zÀyid bulunmaúla óaşv u tekrÀrdan ôÀlîdûr (4) *MihmÀn rÿzi beòod mî Àvered / Pes günÀh mîzbÀn rÀ mîbered* mihmÀn mî-Àverdûñ fÀèili ü rÿzi mefèÿli ve be-òod aña müteèalliúdûr ve günÀh mî-berdûñ mefèÿlidûr fÀèili taótında øamîrdûr ki mihmÀna rÀcièdûr **rÿzi** rızú maènÀsınadur **pes** ãoñra dimekdûr mîzbÀn mîz úonuàun ismidûr ki vaøè-ı ôÀââla mevøÿèdur pes mîzbÀn úonuàı úonaúlayup reèÀyet idendûr zirÀ bÀn óıfô idici dimekdûr el-maènÀ úonuú rızúı kendiyle getürür [96a] gÿyÀ ekl itdügi nesne senüñ degil anuñdur zirÀ allahü teèÀlÀ anuñ tenÀvül itdüginden ziyÀde saña èaùÀ ider ve rızúuña bereket virûr pes fi'l-haúıúáa cümleñüz rıôk-ı ilahî ekl iderseñüz bu maènÀdan ôtûri imtinÀndan menè ü nehy olındı işte úonuú rızúıyla geldügünden ãoñra gitdügi vaúitde anı úonuúlayan kimsenüñ günÀhı yÀnınca iledüp ûaşra bıraàur nitekim baèøı mekÀşıflere ôÀhir olmışdur ki úonuàun dÀmenine niçe óaşerÀt taèalluú idüp ôÀne yirden olduúda müteferriú olmışlardur

ki ol óaşerÀt mizbÀnuñ günÀhları âyetleridür (5) *Ey birÀder dÀr mihmÀnrÀ èaziz / Ger mürüévvat dÀri vü èaúl u temyiz mihmÀn dÀruñ mefèýl-i evveli ve èaziz âÀnisi ve baède'l-cümle cezÀ-yı muúaddemdür ve mîârÀè-yı âÀni şarù-ı muéaòòardur mürvet dÀrinüñ mefèýlidür èaúl-ı mürüévvat üzerine ve temyiz daòì èaúl üzerine maèüýfdur* **dÀr** emrdür maâdarı dÀştendür ki ùutmaúdur **mürüvveét** insÀniyet ve kişilikdür **temyiz** idrÀk maènÀsınadur el-maènÀ ey birÀderim mertebesinde olan müémin eger mürüévvat u èaúl u temyiz ùutarsañ yaèni bu âıfatlar sende var ise úonuàì èaziz ü şerif ùut ve reèÀyet eyle zîrÀ mebdè-i ý maèÀda imÀnı vü òayr u şerri temyize èaúl u idrÀki olan cÀnib-i óaúdan mebèýâ olan misÀfiri ò`Àr u óaúir ùutmaz belki ièzÀz u ikrÀm ider anuñçün getürür ki (6) *MihmÀn rÀ ey piser ièzÀz kon / Ger buved kÀfir ber u der bÀz kon* mizbÀn ièzÀz konuñ mefèýlidür buvedüñ fÀèili øamir mihmÀndur kÀfir mefèýlidür ber u bÀz konuñ mefèýl-i àayr-i âariòì ve der mefèýl-i âariòìdür bunun èarabì ile taúdiri اجعل الباب مكشوفاً على الضيف وان كان كافراً¹⁴⁰ dimekdür pes bunda ger lafôì èarabide in vaâliyye gibidür el-maènÀ ey piser úonuàa ièzÀz u ikrÀm eyle eger kÀfir ise de üzerine úapuyı mekşýf eyle nitekim óaøreti ibrahim èaleyhi's-sellem müémin ü kÀfiri sofrasına alurdu ve hiç kimseden nièmetini menè itmezdi zîrÀ bil ki kÀfir müéminüñ nièmeti teâiri ile müémin ola ve bir daòì budur ki gerçi küfr ü imÀn birbirine øıddur velakin müémin ü kÀfir mertebe-i rýóÀniyyetde berÀberdür ki nefò-i rýóuñ müémine iòtiâââı yoúdur (7) *âadúa mì dih der nihÀn u ÀşikÀr / TÀ emÀn yÀbì zi úahr kirdigÀr âadaúa mì dihuñ* mefèýlidür der aña ôarfdur ÀmÀn yÀ bìnüñ mefèýlidür ez úahr ÀmÀna müteèalliúdür **âadaúa** şol èaúıyyedür ki anuñla allahü teèÀlÀdan âevÀb maùlýbdur el-maènÀ âadaúa vir gizli ve ÀşikÀre delil ü nehÀrda nitekim úurÀnda mesüýrdur tÀ ki faèÀlü'l-mÀyürid olan mevlÀnuñ úahr u ibtilÀsından amÀn bulasın zîrÀ âadaúa belÀyı redd ider ve úahr-ı ilahiyi döndürür nitekim óadiâde vÀrid olmuşdur (8) *Her ki ý rÀ òayr èÀdet mì-şevet / Bì-gümÀn èomreş*

¹⁴⁰ "Kâfir de olsa misafire kapıyı açık bırakın."

ziyâdet mi-şevêd taúdiri her kesî ki mi-şevêd ý rÀ òayr èâdet
 mi-şevêd èomreş ziyâdet bi-gümân dimekdür ki orâda rÀ lâM-ı cârre
 maenâsına olup mi-şevêde müteâlliú olur òayr fâèili ve âdet
 mefèýlidür èomr mişevêdüñ fâèili ve ziyâdet mefèýli bi-gumân aña
 müteâlliúdür **èâdet** be-ùariúü'l-mueâvedet òalú anuñ üzerine
 müstemir oldıaı nesnedür **ziyâdet**de tÀ aâliyyedür el-maenâ her
 kimse ki anuñ için òayr u óasene vü âadaúa èâdet ola ki merreten
 baède uòrâ işleye anuñ èomri bi-şübhe ziyâde olur zirâ óadiâ-i
 nebevîde ol vechle vârid olmışdur ki teévili bâlâdadur zirâ èomr
 fi'l-óauíúa ziyâde vü nouâân úabýl itmez (9) *Anki nîkî mikoned*
der óau-ı nâs / Bihterîn-i merdümân ý rÀ şinâs ý rÀ şinâsuñ
 mefèýl-i evveli ve bihterîn âânisi ve baède'l-cümle ân kiye
 òaberdür zirâ Ânki Ân kesî ki taúdirinde mübtedâdur **nîkî**
 eyilükdür **óau nâs**da óau vâóidü'l-óuúýúdur ki şerèan vü éaúlen
 óau ââbitdür ve istiúúâú bundandur ki isticâb maenâsınadur
bihterîn yegrek **şinâs** emrdür maâdarı şinâôtendür ki añlamaúdur
 el-maenâ ol kişi ki nâs óauúında ve emr-i vâcibi ouâýâunda eyilük
 eyliye ve óuúýúı mürâeat idesin anı òalúuñ yegregi añla yaèni
 òalúuñ cümleden òayırlısı ve efêâli òayr müteâaddi ehlidür ki
 meââlió-i nâsda bulına ve tâniè ismine maôhar ola (10) *V'Ânki ez*
vey hest merdümRâ øarar / Der miyân-ı òalú nebuved zo beter
 taúdiri ve Ân kesî ki hest merdumRâ øarar ez vey ne-buved der
 miyân òalú beter zo dimekdür ve Ân kesî mübtedâ ve mîârâè-yı
 ââni maømýnı òaberdür hest muúaddem òaber merdumRâ aña
 müteâlliúdür zirâ rÀ lâM-ı cârre maenâsınadur øarar muéaòòar
 mübtedâdur ve baède'l-cümle Ân kesîye âıfatdur beter ne-buvedüñ
 fâèili zo betere müteâalliú ve der ne-buvede ôarfdur **zo** zio
 dimekdür **beter** aâlında bedterdür ki yaramazraú dimekdür el-maenâ
 ol kimse ki nâs için andan øarar vardur òalú arasında andan
 bedter yóudur zirâ øarar müteâaddi ehlidür ve eâerde gelür ki
 òayrü'n-nâs yenfièü'n-nâs ve bundan be-ùariúü'l-mefhým aòò
 olınur ki şerrü'l-nâs min yeørü'l-nâs vallahü'l-óafiô **[97b]** (11)
Ters ey dindâr ez cebbâr-ı ò`iş / Şerm dâr ez éaúl-ı nâhemvâr-ı
 ò`iş ez cebbâr terse müteâalliúdür zirâ **ters** emrdür tersidenden

òavf itmek maènÀsına **dindÀr** islÀm dinini ùutan nitekim sevúe münÀsib olan maènÀ-yı luàavidür ve bÀ kemÀl-i dîn ùutmaàa ùÀlib olan zirÀ bi'l-fièl ehl-i taúvÀ òavfla meémÿr olmaz meger ki teédibü'ã-ãaàir bi'l-kesir úabilinden ola yÀ-yı yehÀ'l-nebiyyÀtuku'llah gibi **cebbÀr** allahü teeÀlÀdur ki mütekebbirdür zirÀ tecebbür tekebbürdür ve yÀ muâliódür ki cÀbir gül kesirdür veyÀ èibÀdı kendi murÀdı üzerine ceber ü úahr idicidür pes burada cebbÀr úahhÀr maènÀsınadur **şermdÀr** istiúyÀ ile dimekdür **nÀhemvÀr** düz olmayup iri yarı olan nesnedür el-maènÀ ey dîn ùutıcı ve dîn úaydında olan veyÀ kemÀl-i dîn ehli òavf eyle kendi cebbÀruñ olan allahü teeÀlÀdan zirÀ óaúúuñ cebbÀr u úahhÀr oldıaını bilen maóall-i nehyde bulunmaz óaøer eyle ve óayÀ eyle kendi èaúl nÀhemvÀruñdan zirÀ fièlüñ muùuarid olmaından èaúluñ daòì muùuarid olmamaú fehm olunur böyle èaúla ise èaúl úaør dirler ki ãÀóibini Àòir utandırur (12) *Dîn nedÀred her ki nebved tersgÀr / Nîst-i èaúl anrÀ ki bÀşed nÀbekÀr* taúdiri her kesì ki ne-buved tersgÀr ne-dÀred dîn dimekdür ki ne-buvedüñ fÀèili øamir kesdür ve mefèyli tersgÀrdur ve baède'l-cümle herkesiye âıfatdur ki herkesi mübtedÀdur ve nedÀred dîn cümlesi òaberdür nîst burada leys maènÀsınadur èaúl anuñ fÀèilidür anrÀ aña müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur bu kelÀmuñ èarabî ile taúdiri ليس لمن كان غير¹⁴¹ مشغول بشيء من امور الدين عقل اصلا dimekdür **tersgÀr** âıfat-ı müşebbehedür **nÀbekÀr** bÀúıl u müfsid ü işsiz el-maènÀ her kimse ki óaúdan òavf idici olmaya dîn ùutmaz yaèni bi-dindür zirÀ èuúýbet ü mekrden emn üzerine olmaú küfrdür èaúl yoúdur ol kimse için ki nÀ-bekÀr ola yaèni bÀúıl u müfsid ve bi-kÀr ola pes èaúıl odur ki buùlÀnı óaúúa vü ifsÀdı ıâlÀóa taóvıl eyliye ve bikÀr olmaıya belki umÿr-ı Àòirete meşàyl ola zirÀ yalnız umÿr-ı dünyÀya iştiàÀl daòì bìa-kÀrlıúdur şol cihetden ki maèaddan degil belki meèÀşdandur bu ise isrÀf èömr u taøyi evúÀtdandur (3) *Tevbe nebued her kirÀ tevfiú nîst / Óaú nebined her kirÀ tahúıú nîst* lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ne-buved tevbe her kiye òaberdür ve óaú ne binedüñ mefèyli ve baède'l-cümle bu daòì ikinci her kiye

¹⁴¹ "Din işleriyle meşgul olmak akılcıdır, aksini yapanın aklı yoktur."

òaberdür **tevbe** úalbdenèuúde-i iârÀrı óall idüp óáuúa rüçý vü óuúýúı ile úıyÀmdur **tevfiú** allÀhü teeÀlÀ fièl-i èabdì rıøÀsına muvÀfiú úılÀ el-maènÀ her kişı ki anuñçün tevfiú-i ilahî youúdur yaèni óáu teeÀlÀ anı èinÀyet izleye ve reèÀyet-i ser mediyyeye maòø úılmamışdur aña tevbe youúdur yaèni bi-tevfiú bÀri àÀbit ü müstaàfir olmaz belki tevbe netice-i tevfiúdür her kimse ki anuñ içün maúÀm-ı taóúıú youúdur óáu teeÀlÀyı görmez zirÀ maúÀm-ı müşÀhede óáuıúate vuãýl u óarÀm maènÀya duòýl üzerine mebnî ve aña müteferrièdür (4) *Bì èamel dÀn her ki ý rÀ èilm-i nîst / Nîsti ãÀdıú her ki ý rÀ óilm-i nîst* el-maènÀ her kimse ki anuñ içün èilm-i óAl youúdur ki her ne ile meémýr ve neye meşàýl ise anuñ meãÀlió ü mefÀsidiñ bilmez öyle cÀhili bi-èamel bil yaèni èamel itse daòì maúbýl degildür zirÀ èameli èilm-i şerèi üzerine mebnî degildür ve buradandur ki óadiàde gelür ¹⁴²طلب العلم فريضته على كل مسلم ve dinilmişdür ki ¹⁴³شتمته من المعرفة خير من كثير العمل ve her kişı ki anuñ içün óilm yaèni teeànnî vü taóammül youúdur ùariú-i óáuða ãÀdıú degil belki úÀõibdür zirÀ óáuıla ãıdú muèÀmelesi olan serr-i evøÀrrÀda bÀri emÀneti berÀber çeker ve eõÀ vü cefÀya taóammül eyler taóúıú daèvÀsına bürhÀn úavî bu maènÀdur (5) *ÇÀr çizest ez kerÀmethÀ-yı Óáu / Muúbilest Àn kes ki gired in sebú taúdiri çÀr çiz kerÀmethÀ-yı óáu est* dimekdür ki çÀrçiz mübtedÀ ve cÀrr u mecrýrdur ve muúbilest muúaddem òaber ve Àn kes muéaòòar mübtedÀdur in giredüñ mefèýli ve sebú inüñ ãıfatı ve baède'l-cümle Àn kese ãıfatdur **kerÀmethÀy** kerÀmetüñ cemèidür ve Àoirinde olan yÀ-yı iøÀfetdür **muúbil** esbÀb-ı saèÀdet vü iúbÀle muvaffau olan kimsedür sebú dersdür el-maènÀ dört nesne allahü teeÀlÀnuñ èabde kerÀmetlerinden yaèni anuñla mükerrem ü muèazzez úıldııàı òiãÀl-i şerifedendür ol kimse ki bu dersi ùutar yaèni bu dört nesneyi óıfô idüp anuñla èamel ider merd-i muúbildür yaèni ehl-i saèÀdet ü tevfiúdür ki óúsn-i òÀtime vü necÀtına nişÀndur (6) *Evvel Àn bÀşed ki bÀşed rÀst kyy / BÀseòÀ nefis bÀşed tÀze ryy* evvel mübtedÀ ve Àn bÀşedüñ mefèýli ve baède'l-cümle òaberdür

¹⁴² "İlim öğrenmek, öğretmek her müslümana farzdır." İbn Mace, *K. Mukaddime*, 220.

¹⁴³ "Bilgi sahibi olmak çok çalışmaktan iyidir."

rÀst kÿy ikinci bÀşedüñ mefèyli ve baède'l-cümle mÀ-úablini beyÀndur tÀzerÿy bÀşedüñ mefèyl-i āarióì ve bÀseòÀ tÀzerÿydan óÀldür seòÀyı tÀzerÿya úayd ùutdı gÿyÀ tÀzerÿy olmaú maúāyd bi'ō-òÀtdur zirÀ gülerÿüz başúa bir seòÀy maúbÿldür úavl maèrÿf ve kelime-i úayyibe gibi ki feraó-baòş cÀndur **rÀst** vaāf-ı terkibidür aālı kÿyende-i rÀstdur **tÀze** [97a] **rÿy** āıfat-ı müşebbehedür el-maènÀ ol dört òaāletüñ evveli ol olur ki ùòarı söyleyici ola zirÀ ùòarılıú insÀnı ùòarı cennete cerr ider ve seòÀ-yı nefse muúÀrin oldıāı óÀlde güler yüzlü ola yaèni òandÀnrÿy cömerd ola yoòsa èubÿs olmaıya zirÀ èubÿsuñ seòÀsından insÀna gider gelür pes insÀn seòì olduāına göre òandÀnrÿy ve kuşÀde çehre vü cebñn gerekdür (7) *Baèd ezÀn óıfô emÀnet bÀşedeş / Hem naôar pÀk ez òıyÀnet bÀşedeş* baèd ezÀn fÀrside dü-mübñn ve èarabide ve'l-āÀnı yerinedür óıfô bÀşedüñ fÀèili ve şın mefèylidür ve baède baèd ez ana òaber óükmindedür ve naôar ikinci bÀşedüñ fÀèili ve pÀk mefèyli ve ez pÀke müteèalliúdur zirÀ pÀk ùÀhir maènÀsınadur ve èarabì ile taúdirì¹⁴⁴ يلزمه ان يكون نظره طاهرا عن الخيائته taúdirindedür **emÀnet** edÀsı lâzımgelen óaúúa dirler **òıyÀnet** emÀnetüñ muúÀbilidür el-maènÀ andan yaèni āıdú u seòÀvetden āoñra āña óıfô-ı emÀnet lâzım olur ki emÀnet-i ilahiyye ve o dÀèi òalúı muóÀfaôa vü mürÀèÀt ü vaútinde maóalline teédiyedür ve hem yaèni anuñla bile naôarı òıyÀnetdür pÀk olmak gerekdür yaèni eger nÀgÀh nÀ-maóreme naôarı taèalluú idüp èaliyü'l-fevr aàmÀø èayn iderse èafv olunur ve eger úaādla ve naôÀre-i āÀniye ile naôar olınsa èafv olunmaz zirÀ insÀnuñ baāarı emÀnetdür ki óelÀle naôar içün idÀè olınmışdur pes anı maóallinüñ àayriye āarf itmek òıyÀnetdür ki müstevcib-i àaøab-ı ilahiyyedür nitekim öyle denesindem pÀk u ùÀhir olmaú vesile-i raómet-i raómÀniyyedür zirÀ anda èuhde şerèa vefÀ vardur (8) *Her kirÀ Óaú dÀde bÀşed in çehÀr / BÀşed Àn kes müémini perhiz kÀr* taúdirì her kesì ki bÀşed óaú dÀde ÿ rÀ inçehÀr dimekdür ki her kesì mübtedÀ ve mÀ-baèdında olan cümle

¹⁴⁴ "İhanet konusunda saf bir görüşe sahip olmalıdır."

aña âıfat u mîârÀè-yı âÂni cümlesi òaberdür óaú bÂşedüñ fÂèili ve dÂde mefèylidür lakin dÂde mÂøi-i muúayyed olup iki fièlüñ ictimÀèinde fÂyide olmamaâla âÂni be-maèniyü'l-maâdar aòò olınmaú úÂèide-i muùarradadur maâdar daòì gerek maènÀsı üzerine bÂúì gerek be-maèniyü'l-fÂèil olsun burada oldıâì gibi dÂden dehende maènÀsınadur ý rÂ dÂdenüñ mefèyl-i àayr-i âariòì ve inçehÂr mefèyl-i âariòìdür **inçehÂr** âidú u seòÂ vü óıfô-ı emÂnet ve óıfô-ı naôardur Ân kes ikinci bÂşedüñ fÂèili ve müémin mefèylidür **perhîz-kÂr** âıfat-ı müşebbehedür ki müéminüñ âıfatıdur el-maènÀ her kimse ki óaú teeÂlÀ bu dört óaâleti aña virmiş ola ol kimse müémin-i perhîz-kÂr olur yaèni bu dört nesne şueab-ı èimÀnuñ külliyÀtından olmaâla bunlarla èÂmil olan sÂéir merÀtib taúvÀ ile daòì èÂmil olmuş olur (9) *Dost ger bÂşed ziyÂnkÂr ey piser / Rev ûamaè zÂn dost berdÂr ey piser* dost bÂşedüñ fÂèili ve ziyÂnkÂr mefèylidür mîârÀè-yı âÂninüñ taúdiri rev berdÂr ûamaè ez Ân dost dimekdür ki berdÂr cümlesi rev cümlesini beyÂndur ez Ân ûamaè veyÀ berdÂre müteèalliúdür ûamaè uaèalluúı mülÀóaaóasıyla **ziyÂnkÂr** âıfat-ı müşebbehedür ziyÂn işlü maènÀsına yaèni müfsid ü müsrifdür **berdÂr** emrdür maâdarı ber dÂştendür maâdarı ber dÂştendür bir nesneyi yerden yuúarı úaldırmaú maènÀsına refè gibi el-maènÀ ey piser eger dost ziyÂnkÂr ü müfsid ü müsrif ola yüri sen andan ûamaè kaldır ve müfsidden muâlió âıfatını ümid itme çünkü seni efsÂd ider pes sen daòì müfsidi kendüñe yÂr idinme ve andan müfÀraúat eyle zirÀ o saña yer degil belki èıyyÂr uèÀâyÂrdur (10) *Her ki mikýyed bedihÀ-yı tý fÂş / Dosti meşmarý bedý hemdem mebÂş fÂş* mikýyedüñ mefèylidür aâlında fÂşıdur nitekim bedý daòì aâlında bÂ vü der aña maènasına pes bedý heme müteèalliúdür ve hemdem mebÂşuñ mefèylidür baèòı nusaòda dost meşmÀreş bedý hemdem mebÂş düşmişdür velakin èaùıfla olmaú belÀàate ensebdür el-maènÀ her kimse ki senüñ bedliklerüñi fÂşı vü münteâir söyler baèòı setre dÂéir olan aóvÂlüñi òalúa ifşÂ eylersin anı dost èadd itme ve aña hemdem ü muâÀóib olma zirÀ ifşÂ-yı èayb itmek menhîdür ki òalú içinde feøÀóat ü iòtilÀle sebebdür el-óÂâıl keşf-i èuyýb itmek

kÀrièadur pes düşmen ne-vechle dost olmaàa sezÀ olur imdi öyle kimseye úarın olmamaú lâzım gelür (11) *Dostì hergiz mekon bÀ bÀdeò`Àr / Ez çünÀn kes ò`ışten rÀ dÿr dÀr* taúdiri mekon her giz dostì bÀ yÀde òor dÿr dÀr ò`ışten ez çunÀn kes dimekdür ki dostì me-kona mefèyl ve bÀ dosta müteèalliú ve her giz èumÿm ezmÀn içündür **bÀde ò`Àr** vaãf-ı terkibidür ki aãlında òorende-i bÀdedür ãerÀb nÿş idici maenÀsına ò`ışten dÿr dÀruñ mefèyl-i ãariói ve ez àayr-i ãarióidür **bÀde** òumar cinsinden maübÿò olandur yaèni üzüm ãuyı adını ùabò eyle ùabò olınup áeleãden Àúıllı gidüp àaleyÀn ü iãtidÀd úabÿl idüp üzerinde kef yaèni köpek ôÀhir olsa úalil ü kesiri **[98b]** óarÀmdur ki èacem aña bÀde dir maübÿò olmıyan mey didügi gibi pes mey ü bÀde mürÀdif degildür ve èarab meye òamr dir ve maübÿò -ı meòkyre yaõuú dir ve eger üzüm ãuyı áelãÀni gidince ùabò olınsa aña müãelleã dirler lehv ü luèb için olmayup haøm-ı úaèÀm için içülürse ve úadehle daòì devr olınmazsa óelÀldür el-maenÀ ezmÀndan hiçbir zamÀnda bÀdeòor ve meynÿş ile dostluú itme ancılayın kimseden kendiñi dÿr ùut zirÀ meyòor allahü teèÀlÀdan dÿrdur pes sen daòì müémin-i kÀmil iseñ allahdan dÿr olandan dÿr ol tÀ ki óaúúa úarib olasın bÀdeyi yaèni òamrı muúlaúa taòsis-i bi'ò-òikr itdügi gibi eèÀôim kebÀéirden olmaàladur anuñçün ùariú-i mübÀlaàaya sÀlik olup şarabú'l-òamruñ dostlıãından nehi vü menè eyledi yaèni nÿş itmek veyÀ nuş idenüñ ãoóbetine dÀòil olmaú degil ırÀkdan dostlıãı vü ÀşinÀlıãı bile muòırdur ve úabióine mertebedür ki istióÀlesinde òayır vardur yaèni sirkeye tebdil itmelidir (12) *Münèimì ky mì koned menè-i òekÀt / Dÿr ezÿy bÀş ta dÀri óayÀt* münèamıde yÀ vaódet içündür ve münèim mübtedÀdur ky aãlında ki odur o mübtedÀ-yı áÀni vü menè mì-konedüñ mefèyli ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı áÀni òaber ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele áıfatdur dÿr bÀşuñ mefèyli ve ez dÿra müteèalliúdür ve tÀ mÀdÀm maenÀsına dÿra óarfdur ki mÀ baedı teévıl maãdardur taúdiri der müddet dÀşten to óayÀt dimekdür ve baède'l-cümle mübtedÀ-yı evvele òaberdür **münèim** àani vü devletlü dimekdür **zekÀt** rubè èöşr-i mÀldür ki biñ aúçede yigirmi beş aúçedür tevrÀtda mefrÿz olan rubè-ı mÀl idi ki el-

maènÀ bir àanì vü niãÀbe úÀdir kimse ki zekÀtı fuúÀrÀdan menè idüp fermÀn-ı óáuúı icrÀ itmeye ve èÀmiller yolına gitmeye sen andan dÿr ol mÀdÀm ki óayÀt ùutarsın yaènì saà oldıúça yÀnına uàrama zirÀ allahu teeÀlÀ maàöybì ve òalúuñ menòÿsı ve iblisüñ maóbÿbıdur (13) *Dÿr ezÀn yÀrì ki ò`Àòed ez tu sÿd / 7er ser-i òod der úademhÀ-yı tu sÿd* taúdiri dÿr bÀş dimekdür ki èarabide tebÀeda maènÀsınadur tefÀèülden emr olmaú üzere ez dÿr bÀşa müteèalliúdür yÀride yÀ zÀyidedür **sÿd** ò`Àhedüñ mefèÿlidür aãâı maènÀsına burada murÀd aúçe murabaóasıdur ikinci **sÿd** mÀzıdır maãdarı sÿdendür ezmek saóú gibi ger èarabide in-i vaãliyye yerinedür ki cezÀdan èÀridür ser sÿduñ mefèÿlidür der aña ôarfıdur el-maènÀ dÿr ol şol yÀrdan ki senden aúçe fÀyidesi ùaleb ider ve saña virdigi mÀlı allah úarø virmez ve senden sÿd-mend olmaú ùamaèında olur eger kendi serini senüñ ayaàuña sÿr dise de yaènì sürer ve tevÀøue gösterirse zirÀ böyle vazè itmekden çe sÿd ki vÀøe-ı ilahî olan şerèden bi-òaberdür yaènì şerède iòvÀn biribirinden bu vechle fÀyidelenmek yoúdur belki mevÀsÀt **وتعاونو** ¹⁴⁵ **اعلى البر والتقوى** mÿcibince biribirlerine ièÀnet ü defè-i øarÿret verdur çünkü senüñ yÀrüñ mesÀle-i şerè bilmeye ve ders-i óáuıúat almaya sen öyle cÀhili yÀr istiòÀõ itme belki anı aayÀr bil ve andan ırÀà ol bunda ehl-i óáu dibevÀ òod olmadıàına remz vardur

[98a] (1) *BÀ veraè bÀş ey piser ger müémini / KÀfiri ez meger óáu imeni* taúdiri ey piser tu müémini bÀş bÀ-veraè ve eger tu imeni ez mekr-i óáu tu kÀfiri dimekdür ki müémini mübtedÀ-yı maóöÿfa òaber ve baède'l-cümle şarù u bÀş bÀ-veraè cümlesi cezÀdur ve keölik imeni mübtedÀ-yı maóöÿfa òaberdür ve ez imene müteèalliúdür ve baède'l-cümle bu daòì şarùdur ve kÀfiri daòì mübtedÀ-yı maóöÿfa òaberdür ve baède'l-cümle cezÀdur **veraè** óarÀm ve şübheden ictinÀbdur **müéminide** ve **kÀfiride** yÀ òiùÀb içündür mekr òafiyyen saèy bi'l-fesÀddur **imen** úayàusuzdur el-maènÀ ey piser eger sen müémin-i kÀmil iseñ ve böyle olmaú murÀd iderseñ harÀm ü şübheden perhiz üzerine ol zirÀ şübheden ictinÀb itmeyen

¹⁴⁵ "İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın." Kur'ân-ı Kerîm, Mâide Suresi (5);2.

óarÀma düşer ve irtkÀb-ı muóarremÀt iden müémin-i kÀmil olmaz ve eger sen mekr-i óaúdan bì-úayd lÀabÀli iseñ kÀfirsın zırÀ emn üzere olmaú allahü teeÀlÀ óakkında èacz-i iètiúÀd itmekdendür bu iètiúÀd ise küfrdür zırÀ allahü teeÀlÀ èÀâiden intiúÀma úadirdür ve niçe ÀâÀr úudreti ôuhÿr itmişdür (2) *Her kirÀ nebuved veraè imÀn nist / Her kirÀ imÀn neşod iósÀn nist* taúdiri her ki ne buved ÿ rÀ veraè imÀn nist her ki ne-şod ÿ rÀ imÀn iósÀn nist dimekdür veraè ne-buvedüñ fÀèili ve ÿ rÀ mefèÿl-i àayr-i âarióidür imÀn nistüñ fÀèilidür eger leys maènÀsına olursa ki taúdiri leysle imÀn dimekdür veyÀòud nefÿ-i cins içün olan lÀ maènÀsına olursa imÀn anuñ ismi olur lÀ imÀnla taúdiri üzre ve èalì killÀ'l-taúdirin cümlesi her kiye òaber olur zırÀ herki herkesi taúdirinde mübtedÀdur ve mîârÀè-ı âÀninüñ ièrÀbı daòì bu üslybdur el-maènÀ her kimse ki anuñ içün óarÀm u şübheden perhiz youú imÀn youúdur zırÀ veraè ki taúvÀdur niâf-ı imÀndur zırÀ imÀn mecmuè-ı ictinÀb u iktisÀbdur ve her kişi ki anuñ imÀnı olmadı müşÀhedesi youúdur zırÀ imÀn èilme'l-yaúin ü iósÀn èayne'l-yaúindür ve èayne'l-yaúin èilme'l-yaúin üzerine mutarattibdür naôar eyle ki felÀsifede imÀn olmamaàla riyÀøet ü mucÀhedeleri muúÀbelesinde óaâıl olan öevú-i óâl ü mükÀşefÀta iètibÀr olunmadı óattÀ eflÀküñ óareketini işidirler ve niçe muàayyibÀta vÀúıf olurlardı (3) *Tevbe nebuved her kirÀ tevfiú nist / Óaú nebined her kirÀ tahúíú nist* taúdiri her kesì ki tevfiú nist ÿ rÀ ne-buved tevbe ve her kesì ki taóúíú nist ÿ rÀ nebined óaú dimekdür ki tevfiú nist ü taóúíú nistüñ ièrÀbı beyt-i sÀbıúdaki gibidür ve orÀ èarabide lehü dimekdür ki rÀ [99b] (1) *Ey piser ez sÿd-òorÀn dÿr bÀş / Óaãm-ı işÀn şod ÒudÀ-yı nÀr pÀş* ez dÿr bÀşa müteèalliúdur **sÿd òorÀn** vaâf-ı terkibidür aâlı òorÀnende-i sÿd dimekdür ki mürÀcecilerdür ve muóetekirler daòì bundandur òudÀ şoduñ fÀèili ve óaãm mefèÿlidür **òudÀy**da yÀ aâliyyedür nÿr pÀş aña âıfatdur evvelki **bÀş** emrdür maâdarı bÀşidendür ki olmaúdur ikinci **pÀş** fÀèilden muraòòamdur maâdarı pÀşidendür ki saçmaú ve perÀkende itmekdür pes nÿr pÀş aâlında pÀşende-i nÿrdur ki vaâf-ı terkibidür **òudÀnuñ** nur-pÀş oldıaı ecsÀm u ecrÀm nire

òalú itmesidür **òaãm** münÄzièadur el-maènÄ ey piser muèÄmelecilerden muótekirlerden dÿr ol zirÄ anlaruñ òaãmı şol òudÄy úÄdirdür ki èÄlimleruñ ôÄhir ü bÄùunına ecrÄm-ı óissiyye vü maèeneviyye ile nÿr äaçmasıdur ve bu úadar nÿr-ı ilahî intişÄrina göre kendileri ôulmet-i meèÄâiden ôÄric olmaú gerekli idi fe-emmÄ ekl itdükleri rebvÄ vü òalúa iótikÄrla eyledikleri taøyiú ü eõÄ-yı perde-i baäiretleri olup nÿr-ı óaúúı görmediler

(2) *Än ki ez merdum hemì gired riyÄ / ZinhÄr ÿ rÄ nekÿyi meróaba* taúdiri Än kesì ki hemì kired ez merdum ribÄ zinhÄr nekÿyi ÿ rÄ meróaba dimekdür ki Än kesì mübtedÄ ve mÄ-baèdı aña äıfat u mîârÄè-yı äÄnì òaberdür ez kiredede müteèalliúdür bÄ mefèyl-i äarióidür ÿ rÄ daòì ne-kÿyiye müteèalliú ü meróaba aña mefèyldür **ribvÄ** ziyÄde maènÄsınadur **zinhÄr** äaún el-maènÄ ol kimse ki nÄsdan ribvÄ vü øarÿret ehline aúçeyi fÄyide ile virür äaún anuñ içün be-ùariúü'l-ikrÄm meróabÄ söylemiyesin zirÄ meróabÄya sezÄ degildür pes meróabÄ kelimesi ki mekÄn-ı vÄsièa gelduñ senüñ içün ùarliú youúdur otur müsterió ol dimekdür ribvÄ-òor olana münÄsib degildür zirÄ cehennemde anuñ içün mekÄn-ı taøyiú vardur ve aña aälÄ raóat youúdur

(3) *Ber ser-i bÄlin bimÄrÄn guøer / ZÄn ki hest in sünnet-i òayrü'l-beşer* ber guøere müteèalliúdür hest burada úÄn maènÄsınadur ki in fÄèili ve sünnet nist leys maènÄsına olduai gibi ki biri vücÿd-ı iábÄù ve biri èadem ü nefy iútiøÄ ider **bÄlin** yaädiúdur **bimÄrÄn** bimÄruñ cemèidür **sünnet** ùariúat-ı meslÿkidür ki **beşer** murÄd fuøÄlÄé beşerdür ki òayrü'l-nÄsdaki nÄs gibi el-maènÄ òastalar yaädiái başı ve ucı üzerine guøer eyle ve uära yaèni òasta óÄlin äormaú içün ki èiyÄdet dirler èibÄdet-i fÄøıladur yatduai yerde başı ucına var ve nedür óÄlüñ diy ve teselli eyle tÄ ki äóóbetüñ sebebiyle vücÿdında òiffet bula ve kurbeti zÄéile ola velakin çou mekâ itme zirÄ sünnetdür sen daòì sünnet ile èÄmil ol

(4) *TÄ tuvÄnì teşne rÄ sirÄb kon / Der mecÄlis òidmet-i aãóÄb kon* tÄ mÄdÄm maènÄsınadur ki mÄ-baèdı teévıl maädarda olup siyrÄb kona ùariú olur teşne mefèyldür òidmet ikinci konuñ mefèyli ve der aña ôarfdur **teşne** äusuzdur èiüşÄn dir **sirÄb** úanmışdur **mecÄlis** mecÄlisüñ cemèidür

el-maènÀ mÀdÀm ki kÀdîrsin yaèni úudretüñ oldıàı müddetce âusız olan kimseyi sırÀb eyle yaèni âuya **[99a]** úandır zirÀ niçeler âuya øarÿret olan yerlerde òalúa saúúalıú itmekle òııır aleyhi's-selÀm irişmişler ve nefis-i nefîsi aòò itmişlerdür şeyò saèdi-i şîrÀzi vü emâÀli gibi ve daòì meclislerde òidmet-i aóbÀb eyle cenÀb-ı nübüvvet âallallahu èaleyhi vesellem òidmet-i aóbÀb eylediği gibi zirÀ kütb-i sìrede müâbetdür ki bir seferde ùabó-ı ùaeÀm içün aãóÀbına ikÀ vü nÀr eylediler ve buyurdılar ki seyyidü'l-úavm òÀdimehüm yaèni siyÀdet-i òidmete mÀniè degildür ve òÀdim olanlar min òadem òudim mycibince maòdÿm olurlar ve maòdÿm olanlar teraúúiyÀt-ı celile bulurlar pes kÀmilüñ nefsi òÀk gibi alçaú ve Àb gibi âÀfidür ve òidmet-i óaúúadur òalúa degildür (5) *ÒÀùır-ı eytÀm rÀ der yÀb niz / TÀ turÀ peyveste dÀred Óaú èaziz òÀùır deryÀbuñ mefèÿlidür **niz** daòì maènÀsınadır mîârÀè-yı âÀnînüñ taúdiri tÀ dÀred óaú turÀ peyveste èaziz* dimekdür ki óaú dÀredüñ fÀèili ve turÀ mefèÿl-i evveli ve èaziz âÀnisidür ve peyveste aña müteèalliúdür ki èale'd-devÀm dimekdür **ÒÀùır** burada murÀd úalbdür **eytÀm** bilÀ ümm olan veleddür deryÀb emrdür maâdarı yÀftendür ki bulmaúdur **peyveste** ulaşıú dimekdür muúuaâıl gibi el-maènÀ yetim olanların daòì òÀùırlarını tefaúúud u reèÀyet ile ve meróametle muèÀmele úıl ve umÿr-ı mühimmelerinde bulunup feryÀdlarına yetiş ve imdÀd u èiÀnetlerinde ol tÀ ki óaú teèÀlÀ seni èale'd-devÀm èaziz ùuta ve èaziz lafôını taòâiâde fÀyide budur ki iblis èaleyhe mÀ-yesteóáú her âabaó yetimlerin yüzine òÀkister yaèni kül âaçar òalúuñ gözlerine ò'Àr u òelil olalar diyü pes şeyùÀna muòÀlefet idüp anları èaziz ùutan kimse èindallah èaziz olur (6) *Çün şevéd giryÀn yetimi nÀgehÀn / èArş-ı Óaú der cünbiş Àmed Àn zamÀn **yetimi** bir yetim* dimekdür yetim şevédüñ fÀèili ve giryÀn mefèÿli ve **nÀgehÀn** fücÀdeten maènÀsına giryÀna úayddur fî baèøü'l-evúÀt maènÀsına èarş óaú Àmedüñ fÀèili ve der aña ôarfdur Àn gibi velakin her birinüñ cihet-i ôarfiyyeti bir dürlidür **nÀgehÀn** nÀgÀh dimekdür **èarş-ı óaúda** èarş-ı óaúúa taèòim içün iòÀfet eyledi **conbiş** conbidenden ism-i maâdardur ki depreniş ve ôareketdür el-maènÀ çünkü bir yetim

nÀgÀh aàlıya ol vÀúitde èarş-ı ilahî óareket geldi yaèni anuñ giryÀn olduaindan ötüri lerzÀn olur zirÀ emr-i èaôim ü muóall òavf u òaúırdur pes èarşda iki dürlü óareket vardur biri sürÿr ùariúıyledür ki aña ihtizÀz dirler nitekim enÀÀrdan saèd bin meèÀõ raø-ı mevtinde vÀúieè oldı ve biri daòì heybet ùariúıyledür ki aña irtieèÀş dirler ki ditremekdür ve bundan maèlÿm oldı ki èarş öü'l-óayÀùdur zirÀ dÀr-ı Àòiret olan ãaùó gerisinüñ saúfıdur Àòiret ise óayÀtla mevâÿfadur (7) *Çün yetimi rÀ kesì giryÀn koned / MÀlik ander Àteşes biryÀn koned* taúdiri çün koned kesì yetimi rÀ giryÀn konedeş mÀlik biryÀn ender Àteş dimekdür pes Àteşde olan şın ki èalÀmet-i mefèÿldür maènÀda konede úayddur **mÀlik** òÀzin nÀrdur **biryÀn** kebÀbdur el-maènÀ çün bir kimse bir yetimi giryÀn eyliye yaèni ôulm idüp aàlada òÀzin ekber nÀr-ı dÿzaò olan mÀlik anı Àteşde biryÀn u kebÀbeyliye mekÀn-ı øayyıúa ilúÀ idüp èaôÀbını taàliô ü teşdid ide zirÀ yetimi aàlatmaú sÀéir meèÀãiden eşeddür zirÀ bi-kesdür ve óadiâ-i úudside gelür **اشد غضبى على من ظلم من لا يجدنا صرا غيرى** (8) *Án ki òandÀned yetim òasta rÀ / BÀz yÀbed cennet-i der beste rÀ yetim òandÀnedüñ mefèÿli ve òaste yetimüñ ãıfatıdur bÀz kelimesi yÀbed mefèÿl-i áÀnisi ve cennet mefèÿl-i evveli ve der beste cennetüñ ãıfatıdur ve baède'l-cümle Àn kinüñ òaberidür zirÀ Àn kesì taúdirindedir nitekim òandÀned cümlesi anuñ ãıfatıdur **òandÀned** muøÀriè-ı müteèaddidür ki maãdarı òandÀnidendür güldürmek maènÀsına lÀzımı òandeddür ki maãdarı òandidendür gülmek maènÀsına **òaste** yÀrelü kimesnedür **bÀz** açıúdur meftuó gibi **derbestede** beste ism-i mefèÿldür muàlaú maènÀsına el-maènÀ ol kimse ki yetim òaste dili güldüre ve bir luùfla şen ü şÀdÀn eyliye muàlaú úapulı olan cenneti açıú bulur zirÀ àam u àuããa açmanuñ cezÀ-yı vifÀúı bÀb-ı cennet anuñ üzerine açılmaúdur ve úalb-i insÀn cennet-i maèneviyyedür (9) *Her ki esrÀret koned fÀş ey piser / Ez çünÀn kes dÿr mi bÀş ey piser* el-maènÀ ey piser kim ki senüñ esrÀruñı fÀşì vü münteşir eyliye yaèni aàyÀrdan ketm ü setr itdügüñ nesneyi ıôhÀr ide ol maúÿle*

¹⁴⁶ "Benden başka yardımcısı olmayana zulmedenlere gazabım daha da şiddetlendi." Taberani, *Ed-Dürrül*, c.2, s.76.

kimseden ve soóbetinden dýr u baèid ol pes şol kimse ki emÀnete òiyÀnet eyliye yaèni meclisde meóÀdeåe olınan rÀzdan ecÀnibi ÀgÀh eyliye senüñ aña úurbuñ òÀéine úurbdur ve ibn èabbÀs raêyallah buyurmuşdur ki ¹⁴⁷كلب امين خير من صاحب خاון yaèni emîn olan kelb òÀéin olan yÀr u muãÀóibden òayırludur (10) *Der cüvÀni dÀr pîrÀn rÀ èaziz / TÀ èaziz-i digeÀn bÀşı tu nîz der dÀre ôarf u pîrÀnrÀ dÀruñ mefèyl-i evveli ve èaziz-i åÀnisidür èaziz digeÀn bÀşinüñ mefèyli ve tu bÀşinüñ taótında olan øamîr-i òiüÀbı tekiddür ve baède'l-cümle mÀ-úabline taèilîldür **cüvÀni** merdlikdür **pîr** cüvÀnuñ muúÀbilidür ki úoca Àdemüñ elli birinden Àoir èömrine dek iúlÀú olınur ki èarab aña şeyò dir el-maènÀ cüvÀnliâuñ eyyÀmında pîr olanları èaziz ü muóterem úut ve ò`Àr u ôelîl görme tÀ sen daòi pîr olduúda àayrilerüñ èazizi olasın yaèni saña daòi iller iòtirÀã ideler zirÀ ¹⁴⁸هل جزء الاحسان الا الاحسان mycibince muúteøÀ-yı óikmet cezÀ-yı vifÀkdur ve ekâer nÀsuñ mübtelÀ oldıaı bila yÀ [100b] kendinüñ kesb-i yedi eâeridür lâkin baède òarÀbü'l-baâra tedÀriki emr-i müşkildür (11) *Ber øaeîfÀn bobaòşÀyi revÀst / Kîn zi sirethÀ-yı òub-ı evliyÀst ber baòşÀya müteèalliúdur revÀst mübtedÀ-yi maóöýfa òaberdür ý revÀst dimekdür zirÀ şarú u cezÀ cümle olmaú lâzımdur kîn aâlında ki indür ki in mübtedÀ ve mÀ-baèdı òaberdür ve in maømýn-ı mîârÀè evvele rÀcièdür ve **ki** burada taèilîl içündür **øaeîf** murÀd faúirdür **bobaòşÀyi**de baòşÀyi muøÀriè-ı muòÀúabdur maâdarı baòşÀyidendür ki esirgemek ve èafv eylemekdür **sîret** sünnet ü ùariúatdur sîret sünnet ü ùariúatdur **evliyÀ** murÀd velî èörfidür ki úurb-ı óaú bulmuşdur el-maènÀ eger øueafÀ vü fuúarÀ üzerine meróamet ve meróametüñ neticesi olan inèÀm u iósÀnla muèÀmele iderseñ revÀ vü lâyıúdur zirÀ bu maènÀ sîret-i óasene-i evliyÀdandur ve şol nesne ki bu úabilden ola anuñla ittiãÀf öýbdur (12) *Ber ser-i sirî me-òor hergiz úaeÀm / TÀ nemired der beret dil ey àulÀm ber me-òora müteèalliúdur úaeÀm mefèyldür dil ne-mîredüñ fÀèili ve der añÀ ôarfdur ber burada der maènÀsına ôarfıyyetdür **ser** bÀş u üçdür **sirî** úoúluúdur **ne-*****

¹⁴⁷ "Dürüst bir köpek hâin bir sahipten iyidir."

¹⁴⁸ " İyiliğin mükâfatı yine iyilikle ödüllendirmektir."

mired muðÀriè-1 menfidür maãdarı mordendür ki ölmekdür **beret**de tÀ òiuÀb içündür ber göğüsdür sine gibi **aulÀm** burada civÀn u piser maènÀsınadur el-maènÀ ey oàlanrÀ ey piser uóuluú başında ve ucunda yaèni henüz uóu iken uóuluú üzerine uaeÀm yeme aç olmayınca tÀ ki sineñde úalbüñ mürde olmağa yaèni sineñ müstemil oldıaı úalbüñ aemÀ vü meyyit gibi olmağa işte ikâAr-1 uaeÀm u óadd-i imtilÀya dek ekl itmek vech-i úalbe óicÀb-1 aaliz olub müşÀhede-i óauúa mÀniè olur ve óayÀt-1 rÿóÀniyesi zÀ'ile olub óayÀt-1 uabièiyyesi mürde gibi úalur ve mevt úalb küfre müéeddıdür ¹⁴⁹ والعياذ بالله تعالى (13) èillet-i merdüm zi pür ò`Àri buved / Òorden-i pür toòm-1 bimÀri buved èillet buvedüñ fÀèili ve óarf-i cezÀ aña müteèalliúdür òorden mübtedÀé vü por anuñ âıfatıdur keâr maènÀsına ve toòm buvedüñ mefèyli ve baède'l-cümle òaberdür veyÀòyd òorden por buvede fÀèil-i ôÀhirdür **èillet** maraødur **poròori** keâret-i ekldür **toòm** her nesnenüñ ve maddesi **bimÀri** òastelikdür el-maènÀ insÀnuñ èillet ü maraø u inóirÀfı çou yemekden olur zirÀ úarnı uolu yemek yaèni úarnını uoldurub imtilÀ óaddine dek tenÀvül-i uaeÀm itmek mÀye-i maraødur ve eâerde gelür meşhýrdur ki perhiz her dürlü devÀnuñ ve poròor olmaú her dürlü maraøun reéisidür úÀl allahü teèÀlÀ ¹⁵⁰ وكلوا واشربوا ولا تسرفوا (14) RÀóati nebved óasyd-1 şevm-rÀ / KÀzib-i bedbaòt rÀ nebved vefÀ raóati ne-buvedüñ fÀèili ve óasyd rÀóate müteèalliúdür zirÀ Àòirinde rÀ lÀm-1 cÀrre maènÀsınadur èarabi ile taúdiri ¹⁵¹ لراحته للحسود الشوم dimekdür ve fÀ ikinci ne-buvedüñ fÀèilidür ve bunuñ daòì taúdiri ¹⁵² لاوفاء للكاذب المنحوس dimekdür **óasyd** óÀsidün mübalaàasıdur **şevm** øıddü'l-yümdür **bedbaòt** bed ualièdür ki menóys dimekdür el-maènÀ óasyd bi-meymenetüñ raóatı olmaz yaèni èillet-i óased aña raóat virmez ve bi-raóat oldıaı gibi meşéym daòì olur ve kÀõib-i bedùÀliè ve menóysuñ daòì vefÀsı olmaz yaèni kiõble vefÀnuñ ictimÀèi müyesser degildür ve kÀõibde vefÀ olmadıaı gibi menóysluú daòì vardur zirÀ âıdú-1 nÿr u kiõb-

¹⁴⁹ "Allah seni korusun."

¹⁵⁰ "Yiyin, için ama israf etmeyin." Kur'ân-ı Kerım, A'raf Suresi (7);31.

¹⁵¹ "Kıskanç biri için rahatlık söz konusu değil."

¹⁵² "Uğursuz yalancıya vefa yoktur."

i ôulmetdür ve bi-nÿr u fer olan yıldız naósdu (15) *Tevbe-i bed-ou kucÀ muókem buved / Mer baòilan-rÀ mürüvvet kem buved* taúdiri kucÀ buved tevbe-i bedòÿ muókem kem buved mer baòilÀn rÀ mürüvvet dimekdür ki tevbe buvedüñ fÀèili ve muókem mefèÿlidür ve mürüvvet dimekdür ki tevbe buvedüñ fÀèili ve muókem mefèÿlidür ve mürüvvet daòi kem buvedüñ fÀèili ve mer baòilÀn mürüvvete müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur mer zÀyidedür el-maènÀ yaramaz ôuylu adamuñ tevbesi úanda muókem ü metin ü úavi olur yaèni olmaz zirÀ aòlÀú-ı seyyiéesi anı naúø-ı èahde cerr ider ve keòalik baòil ü mümsik olanlaruñ mürüvvet ü insÀniyetleri az olur yaèni hiç olmaz zirÀ kişilik ile nÀkeslik bir yerde olmaz (3) *V'Ànki bÀşed der pey-i úut-ı óarÀm / Der ten-i ÿ dil hemi mired tamÀm* òalÀã olmaz zirÀ bÀúın-ı insÀn mezraèdur vü àida toòm gibidür pes tarlaya toòm efşÀn olmaú besmele vü ôikre muúÀrin olmaú sebebnümÀ vü bereket oldıai gibi toòm-ı àidÀ óÀli daòi böyledür (4) *Rev be-porsiden ber-i ò'ışÀn-i ò'ış / TÀ ki gerded müddet-i èömr-i tu biş* baèı nusaòda porsiden yerine porsiş düşmişdür ki ism-i maàdardur **rev** emrdür porsiden aña müteèalliúdür **ber** yandur **ò'ışÀn** ò'ışüñ cemèidür ôiām u úavmdur **ò'ış** kendi dimekdür **müddet** vaút-i mümtedde dirler **èömr** müddet-i óayÀtdur yaèni pes müddetü'l-èömr müddetü'l-óayÀt dimekdür **biş** zÀyiddür el-maènÀ yüri kendi ôiāmlaruñ ve úavm ü úabileñ yanına ôÀúırların āormaú ùariúıiyle yaèni ziyÀrete úÀdir iseñ ziyÀret eyle ve eger àani iseñ mÀluñla müsÀvÀt-ı úıyl u illÀ mektÿbla ve irsÀl-i selÀmla tefaúúud eyle zirÀ raóm ism-i raómÀndandur ve Àòiretde tecessüd idüb şefÀèat itse gerekdür pes anı āıla vü úatè itmek raómÀna èÀéid olur imdi bu āıfatla muttaāıf ol tÀ ki müddet-i óayÀtuñ zÀyid ola yÀèni èömrüñ uzun ve bereketlü ola zirÀ èömrüñ ùolı bereketledür ve illÀ artmaz ve eksilmez vayÀòud āıla-i raómde olúadar teéāir vardur ki bi'l-farø-ı èömr efzÿn olmaú lÀzım gelse āıdúa vü āıla-i raóm ile efzÿn olur pes bu iki **[100a]** òaāletüñ sÀéirler üzerine meziyeti vardur (5) *Her ki gerdÀned zi ò'ışÀvend rÿ / Bi-gümÀn nouāÀn peòired èömr-i ÿ* taúdiri her kesı ki gerdÀned rÿz ò'ışÀvend peòir u èömr-i ÿ

nouâân bi-gumân dimekdür ki herkesi mübtedâ ve mâ baedında aña âıfatdur rÿ gerdânedüñ mefèyлідür ve óarf-i cer aña müteèalliüdür èömr-i ÿ peõiredüñ fâèili ve nouâân mefèyli ve **bi-gumân** bilâ-şübhe maenâsına peõirde müteèalliüdür **gerdâned** muõârièdur maâdarı gerdânidendür ki döndürmekdür **ò'ışâvend** yaúın òiâm maenâsına **peõired** muõârièdur maâdarı peõireftendür úabÿl eylemekdür el-maenâ her kimse ki kendi òiâm u úavm u òuâÿâa úarâbet ü úaribesinden yüz döndüre ve vech-i şerèi ile iúbâl göstermiye bi-şek anuñ èömr-i nouâân úabÿl ider yaèni bir bereket olub úavilü'l-èömr olsa daòì Àòir èömrine úuymaz ve èömr-i ol vechle Àòir olur ¹⁵³ و ايتـه لـهم اللـيل نـسلـخ مـنه النـهار فـاذ اـهم مـظـلمـون

(6) *Her ki ÿ terk-i aúârib mi-koned / Cism-i òod úÿt-ı èaúârib mi-koned* taúdiri her kesî ki ÿ mi-koned terk-i aúârib cism-i òod úuvvet-i èiúârib dimekdür ki her kesî mübtedâ ve o mübtedâ-yi âânî ve mi-koned cümlesi mübtedâ-yi âânîye òaber ve baède'l-cümle mübtedâ-yi evvele âıfatdur ve anuñ òaberi mîârâè-ı âânî maømÿnidur cism mi-konedüñ mefèyl-i evveli ve vaút-i âânîsidür **aúârib** ziyâde úarib olan èaşıretdür **èiúârib** èaúrebüñ cemèidür ki õevâtü'l-şumÿmdan müvøi-i maerÿfdur ki vâcibü'l-úatldür óattâ cenâb-ı nübüvveti èaleyhi ve sellem namâz içinde ledâ itdükde naèlleri ile úatlı ü laènet itdiler el-maenâ her kimse ki aúrabalarını terk eyliye ve âıla-i raóm itmiye kendi cismini èaúreblere úuvvet ü nifaúa ider yaèni úabre duòÿl itdükde cismini èaúrebler ãóub laómını óaşerât ekl iderler ki böyle úaùè raóm idenüñ cezâ-i vifâuí budur (7) *Gerçi ò'ışân-ı tu bâşed ez bedân / Bedter ez úaùè-ı raóm kâr-ı medân* taúdiri gerçi bâşed ò'ışân to ez bedân medân kârî bedter ez úaùè-ı raóm dimekdür ki ò'ışân bâşedüñ fâèilidür ve fâèil maôhar olsa fièlle muûâbaúat lâzım gelmez kârî medânuñ mefèyli ve bedter kâruñ âıfatı ve ez bedtere müteèalliüdür **ò'ışân** òiâm u úavmdur **raóm** úarâbet ü vuâlatdur **medân** nehydür maâdarı dânistendür ki bilmekdür el-maenâ gerçi senüñ aúrabalaruñ ôâhir ebedlerden olalar ve şerèan fısú u

¹⁵³ "Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarınız, bir de bakarsın karanlıklar içinde kalmışlardır." Kur'an-ı Kerim, Yâsîn Suresi (36);37.

fücýrla ittihÀm bulalar böyle iken úaùè-ı raóm itmekden bedkÀr bilme yaèni senüñ úaùè-ı raóm itdüğüñ anlarıñ bedliklerinden daòì beddür óatta üzerüñe nafaúası lâzım gelen kimseye fÀsıú ise daòì kifÀyeti úadar muèÀvenet inmelüdü zıyÀdesi menhîdür zirÀ mÀl-i óelÀli óarÀma âarf ider ve úatè-ı raómuñ müddeti èörf-i nÀsa mebnîdür aandan ötüri vaút-i taódîd itmişlerdür (8) *Her ki ý ez ò`ış-i òod bigÀne şod / NÀmeş ez rýy-ı bedi efsÀne şod* taúdiri her kesî ki ý şod bi-gÀne ez ò`ış òod şod nÀmeş efsÀna ez rýy-ı bedi dimekdür **bi-gÀne** yÀd **efsÀne** óikÀyet ü meâel el-maènÀ her kimse ki o kendi òiãm u úavminden yÀd oldu ve ÀşinÀlıaı bi-gÀnelige tebdîl itdi ve aúÀribe abÀèid naôarıyla naôar eyledi anuñ nÀmı böyle bedligi yüzinden cihÀnda óikÀyet ü meâel oldu yaèni elsine-i nÀsa düşüb bed tÀm oldu zirÀ her âınıfuñ úarÀbetine be-óasebü'l-ùabè ve'ù-ùıyn ve'd-dîn meyl ü èalÀúası vardur şöyle ki vaâli istiósÀn ü úaùè-ı èalÀúayı istiúbÀó iderler bu cihetden úaùèü'l-raóm-ı dillerde meômým olub söylenür ve dillenür (9) *Çist merdî ey piser niký bedÀn / EvvelÀ tersiden ez Óaú der nihÀn* çist muúaddem óaber ü merdî muéaòòar mübtedÀ niký maâdar-ı maóöýfuñ âıfatıdur taúdiri bedÀn dÀnisten niký pes maâdar maóöýf bedÀna mefèýl-i mutlaú olur tersiden suéÀle cevÀbdur ki mübtedÀ-yi maóöýfa óaberdür takdiri o tersidenest dimekdür evvelÀ aña ôarfdur der gibi **merdî** erlikdür zirÀ yÀ maâdÀriyyedür el-maènÀ ey piser erlik nedür gökçek bil ve ber óoş fehm it evvelÀ allahü teeÀlÀdan gizlide óavf itmekden ve tenhÀsında maèâiyetden óaôer eylemekdür zirÀ aòlÀú muùùaliè degil ise òÀliú muùùalièdür ki èÀlemü'l-àayb el-şehÀdetdür pes murÀúabe ehli olan kimse iùùaliè óaúúı istióøÀr ü celÀl ü heybeti müşÀhede idüb nihÀni ÀşıkÀresi gibi cinÀyetden mÀâun olur (10) *èÖzri ò`Àhed merd-i piş ez maèâiyet / BÀşedeş úÀèat-i piş ez maèâiyet* tÀúdiri ò`Àhed merd èöör piş ez maèâiyet dimekdür ki merd ò`ahedüñ fÀèili ve èöör mefèýli ve piş aña ôarfdur úÀèAt bÀşedüñ fÀèilidür şın óamiri maènÀda úÀèÀte úayddur ki bÀşed úÀèÀteş dimekdür biş bÀşedüñ mefèýlidür **èöör** insÀn kendi günÀhını maóv idecek nesne ùaleb itmekdür meâelÀ itdüm ise ise

bir daði itmeyeyin demek iètiöÅrdur **piş** öñ maènÀsınadur úuddÀm gibi **bış** zÀyid maènÀsınadur el-maènÀ merd-i maènevî vü ehl-i fütüvvet odur ki maèâiyetden muúaddem èöör-ö`Àh olur yaèni bi'l-fièl maèâiyet bulunmadan bÀùınında âıfat nedÀmet vardır ki mÀøi vü müstaúbeli bir yere getürüb óaúúa rüçyè dÀéim üzerine olur bu maènÀ andan **[101b]** ötüridir ki allahü teeÀlÀ úaøÀâını tenfiö itmek murÀd itse öeviyü'l-èuúýlüñ èuúýlini selb ider ve ol eânÀda èabdden nÀçÀr bir nÀ-sezÀ nesne âÀdır olur pes müémin-i âÀdıú bu maènÀya èÀrif olduàundan ol nesne vuúyèından evvel óaúúa rüçyè ider (11) *Án ki kÀr-ı nık merdÀn mî koned / BÀ øaèèifÀn luùf u iósÀn mî koned* taúdiri Àn kesî ki mî-koned kÀr-ı nık merdÀn mî-koned luùf u iósÀn bÀ øaèèifÀn dimekdür kÀr mî-konedüñ mefèýli ve nık merdÀn muøÀfdur nık merdÀn muøÀfdur nık merdÀn aālında merdÀn-ı nıkdür ki nık merdÀnuñ âıfatıdır ãoñra âıfat mevâýf üzerine taúdım eyle taöfif olinmişdur **luùf** şol tuófeye dirler ki anuñla meveddete tavaããul olinur **iósÀn** aālında müşÀhededür velàkin inèÀma iósÀn didiler el-maènÀ ol kimse ki merdÀn-ı nık işini işler ve anlaruñ yolına gider øuèafÀ vü fuúarÀya luùf u iósÀn eyler zirÀ bu muèÀmele-i óasene anlaruñ òiãÀl-i memdyóalarındandır ve aòlÀúda iöyÀre mutÀbaèat itmek sebab-i saèÀdet ü bÀèiã-i necÀt ve bÀdi-i rifat-i derecÀtdur (12) *Her ki bÀşed zimerdÀn-ı ÒudÀ / BÀşed ender teng-desti bÀ seòÀ* **baèø1** nusaòda bÀ seòÀ düşmişdür ki bÀ muúÀrenet maènÀsın ifÀde ider **merdÀn-ı** òudÀ òaããeten allah maènÀsına úaèøim ü teşrif ifÀde ider **tenkedestide** yÀ maãdariyyedür tenkedest âıfat-ı müşebbehedür ùar ellü maènÀsına ki øıyyıú mÀl ü øarýret-i óÀlden kinÀyedür nitekim àaniye ferÀò dest dirler el-maènÀ ol kimse ki rÀh-ı óaúúuñ merdlerinden ve gerçek erlerindendür ùarlıú óÀlinde bile seòÀda olur fe-keyf vüsèat óalinde ve ol maènÀya iãÀr dirler nitekim úurÀnda gelür ¹⁵⁴ *و يوثرون على انفسهم ولو كان بهم خصاصة* (13) *Ey piser der-ãoóbet-i merdÀn derÀy / TÀ naôarhÀ yÀbi ez faøl-ı ÒudÀy der* ãoóbet der Àya ôarfdur zirÀ der **Ày** emr-i óÀøırdur maãdarı

¹⁵⁴ "Kendileri zaruret ve ihtiyaç içinde bulunsalar bile, diğerlerini kendilerine tercih ederler." Kur'ân-ı Kerîm, Haşr Suresi (59);9.

Àmedendür gelmek maènÀsına mecié gibi **naôarhÀ** naôaruñ cemèidür ki yÀbiye mefèýldür **yÀbi** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı yÀftendür bulmaú maènÀsına **faøl** èadl muúabelesindedür ki mezid-i iósÀndur el-maènÀ ey piser âıfat-ı meökýre ile muttaâıf merdlerüñ ve óaú erlerinüñ ãoóbetine gel ve meclislerine dÀòil ol tÀ ki faøl èadl muúÀbelesindedür ki mezid-i iósÀndur el-maènÀ ey piser âıfat-ı meökýre ile muttaâıf merdlerüñ ve óaú erlerinüñ ãoóbetine gel ve meclislerine dÀóil ol tÀ ki faøl-ı òudÀdan naôarlar bulasın yaèni allahü teeÀlÀnuñ faøl u kereminden naôar-ı raómet bulasın zirÀ evliyÀnuñ naôarı naôar-ı óaúdur ve naôar-ı ilahî vardur veyÀ devÀm-ı naôarına tenbihdür **[101a]** (1) *Mer münÀfıúrÀ to düşmen dÀr bÀş / Ezvey u ez fièl-i ý bizÀr bÀş* taúdiri bÀş to düşmendÀr mer münÀfıú rÀ ve bÀş bizÀr ez vey ve ez fièl ý dimekdür ki to bÀşuñ taótında olan øamir-i òiùÀbı tekiddür düşmendÀr bÀşuñ mefèýlidür ve düşmene fièl-óáuüa dÀruñ mefèýl-i evveli ve münÀfıú âÀnisidür taúdiri bÀş dÀrende-i düşmen münÀfıúrÀ dimekdür ez vey bi-zÀre müteèalliú ve bizÀr daòì bÀşuñ mefèýlidür **mermünÀfıúda** mer taósın içün zÀyiddür **bi-zÀr** nefret ve firÀr idici el-maènÀ sen düşman ùutıcı olan münÀfıúı ve andan ve anuñ fièli olan nifÀúdan nefret idici ol el-óÀâıl münÀfıúuñ yanına uàrama ve anuñ óaúúında òÀliyü'ò-òihn daòì olma bil ki aña èadÀvet idici ol zirÀ münÀfıú èadüvvi óaúdur pes münÀfıúuñ sırr u èalenî berÀber degildür ve èahdine ùurmaz ve emÀnete òıyÀnet ider ve yalan söyler ve òuâýmet ü münÀzaèa itmez (2) *TÀ şevèe dîn tu âÀfi çün zolÀl / Baş dÀèim ùalib-i úuvvet óelÀl* dîn şevèeüñ fÀèili ve âÀfi mefèýli ve çün âafÀyı teşbihdür dÀéim bÀşa øarf u ùÀlib anuñ mefèýlidür **âÀfi şev** bi zÀéil olan nesnedür zolÀl èazÀb ve bÀred ve sehl ü âÀfi ve serièü'l-mürýr fi'l-òalú olan âudur **úuvvet** mÀyeúavm bih bedenü'l-insÀndur el-maènÀ senüñ dînüñ Àb-ı zülÀl gibi âÀfi vü kedýret-i ùabièiyyeden òÀliâ ola dÀéimÀ úuvvet-i óelÀl ùÀlibi ol zirÀ taâfiye-i úalbe sebeb olan loúma-i óelÀldür ve bÀb-ı melekýt anuñla meftýó olur óattÀ dimişlerdür ki úavl-i âidú u loúmaé-i óelÀl miftaóuñ dendÀnları gibidür pes miftÀóda dendÀn olmasa fetó-i bÀb olmadıaı gibi dінде daòì úavl-

i âidú u loúma-i óelÀl olmasa feth-i bÀb olmaz anunçün sÀlikler veraèda ihtimÀm eylerler (3) *V'Àñki bÀşed der pey-i úuvvet óarÀm / Der ten-i ý dil hemì mired tamÀm* dil miredüñ fÀèili ve der ten aña ôarfdur ve tamÀm maãdar-ı maóöýfuñ âıfatı olur morden tamÀm maènÀsına ki morden miredede mefèýl-i muùlaú olur ve baède'l-cümle Àn kiye ôaber olur zirÀ Ànkesi taúdirinde mübtedÀdur el-maènÀ ol kimse ki nufúa-i óarÀm ve rıóú-ı ôabiâ ardınca ola yaèni âidÀsı şarú-ı şerèi üzerine olmya teni içre anuñ úalbi tamÀm mürde olur yaèni âidÀ-i óarÀmuñ teâiri ile nýrı munúaúı olub ôulmet-i ùabè aña ôafer bulur ve èÀlem-i melekýta revzenesi úapanur ve müşÀhededen úalur óattÀ tenÀvül itdúgi óelÀl olsa velÀkin vaút-i tenÀvülde ôikr-i óaúúa muúÀrin olmasa yine ôulmetden **[102b]**

(1) *Her ki ez merdÀn-ı Óaú dÀred nişÀn / NegõÀrend èayb-ı düşmen ber zebÀn* taúdiri her kesì ki dÀred nişÀn ez merdÀn-ı óaú dimekdür ki **nişÀn** èalÀmetdür **ne-guõerÀned** muøÀriè-ı müteèaddi-i menfidür maãdarı guõÀrenidendür ki geçürmekdür **èayb** maúarr-ı nouãÀn olan nesnedür el-maènÀ her kimse ki merdÀn-ı óaúdan nişÀn ùutar yaèni anlaruñ èalÀmet ü öuyından üzerinde èalÀmet ü öuy vardur ol kimse düşmenüñ èaybını dili üzerine geçürmez yaèni anlaruñ èalÀmet ü öuy vardur ol kimse düşmenüñ èaybını dili üzerine geçürmez yaèni aóbÀbuñ èaybını söylemek degil belki aèdÀyı bile aázına almaz belki setr-ı èuyýbla muúayyed olur ki allahü teèÀlanuñ settÀriyeti ittiãafdur óattÀ baèõıları lÀ-âyibete li-fÀsıú óadisinde nefi nehy maènÀsına óaml idüb fÀsıúı daòì àyibetden menè itmişdür zirÀ óulúı taèyibe itmek ôÀliúı taèyibe müèeddì olur **pes yaradılmışı yaradandan ötüri òoş görmek gerekdür** nitekim muúteøÀ-yı tevóid-i óaúıúı budur (2) *Çün ne-ò`Àhed merd-i óaãmÀn-rÀ helÀk / Vez àam-ı merdüm şeved endýhnÀk* merd ne-ò`Àhedüñ fÀèili ve helÀk mefèýl-i âarióì vü óaãmÀnrÀ àayr-i âarióidür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur ve o maènÀda şeved üzerine dÀòildür ve şeved ez àam merdüm endýhnÀk dimekdür ki endýhnÀk şevedüñ mefèýli ve cÀrr u mecrýr eendýhnÀke müteèalliúdür **merdden** murÀd merd-i rÀh-ı óudÀdur **endýhnÀk** àuãaaludur zirÀ nÀk nisbet ü vaâiyyet ifÀde ider el-maènÀ merd-

i óaúiki òod kendi òlām u èadüvleri içün helāk istemez yaèni helāk olsunlar dimez belki muóyi mümeytũñ irÀdÀtına ióÀledür ve ol òuāymeti óükmine óaml eyler ve eşyAyı kÀtib-i ezel elinde úalem gibi bilür úalemden ise feryÀd itmek olmaz zirÀ Àlet-i mecbÿredür bil ki cebbÀre naôar olunur ki allahü teèÀlÀdur velakin úanı bu tevóidũñ āÀóibi ve kezÀlik merd-i óaúíui odur ki òalúuñ àamından àamnÀú olur yaèni maàmÿm olsa ol daòì maàmÿm olur (3) *Mì necÿyed merd-i ināÀf ez kesì / Ger resed cevır ü cefÀ bÀ ÿ besì* merd ne-cÿyed fÀèil ve ināÀf mefèÿli ve ez ināÀfa müteèalliúdur cevır resedũñ fÀèili ve bÀ aña müteèalliúdur besì maènÀda cevır ü cefÀya āıfatdur ve cÀéizdür ki resede ôarf ola zamÀn keår maènÀsına èarabì ile taúdiri ¹⁵⁵ وان وصل اليه الجور والجفا زمانا كثر dimekdür el-maènÀ merd-i maènevì odur ki hiçbir kimseden ināÀf u èadl istemez eger aña cevır ü cefÀ-i keår irüşürse de yaèni her neúadar bir kimseden cevır ü cefÀ çekse ve ôulm ü teèaddì görse şundan benim intiúÀmımı alıvirũñ dimez ve dÀd-ò`Àh olmaz belki ¹⁵⁶ اساء اليك واحسن الى من mycibince èafv ider işte bu maènÀ daòì evliyÀnuñ āıfat-ı maòāÿāsındandur ve aña èademü'l-tÀéõì bi-eõÀÿü'l-nÀs dirler ki tevóid-i efèÀl didükleri mertebeye nÀôırdur (4) *Her ki pÀ ender reh-i merdÀn nihÀn / Key reved hergiz be-donbÀl-i murÀd* taúdiri her kesì ki nihÀd pÀÿ ender rÀh-ı merdÀn-ı óaú dimekdür **nihÀd** maøidür maādarı nihÀdendür ki úomaúdur vaøè gibi **donbÀl** úuyruúdur pes be-ùariúü'l-istièÀre Àdemĩnũñ **[102a]** ardınada donbÀl dirler el-maènÀ her kişı ki merdÀn óaú yolına úadem úodı ve anlaruñ gitdügi yola gitdi úaçan murÀdı ardınca gider yaèni hiçbir zamanda kendi murÀdına tÀbiè olmaz belki irÀdeti irÀdÀt-ı óaúda ifnÀ ider ve kimseden intiúÀm aòõ ideyim dimez belki èÀlem-i fenÀda úurub emrini óaúúa tefvìø ider tÀ ki óaú aña nième'l-bedel ola el-óÀāıl donbÀl murÀda tÀbiè olmaú beúÀ-yı nefsdendür beúÀé nefis ise āıfat-ı nouāÀndur (5) *Ey piser terk-i murÀd ò`iş-gir / V'Àngehì rÀh-ı selÀmet piş-gir* terk girũñ mefèÿlidür zirÀ **gır** emrdür maādarı giriftendür ki

¹⁵⁵ "Ona uzun bir süre zulüm ve eziyet ulaşırsa..."

¹⁵⁶ "Sana kötülük edene sen iyilik yap."

ùutmaúdur **ve Àngehi** ve baède dimekdür ve rÀh ikinci gîrũñ mefèyli ve piş úuddÀm maènÀsına ôarfdur el-maènÀ ey piser kendi murÀdunuñ terkinî ùut yaèni nefse tÀbiè olub kendi murÀduñca olma bil ki irÀdetũñi irÀdet-i óaúda ifnÀ eyle ve taãarrufı aña teslim eyle ve taãarrufı aña teslim eyle ve andan ãoñra rÀh-ı selÀmıñı selÀmet õñũñe tut yaèni selÀmet ü èÀfiyet dil eyle yoluña git ve illÀ òaúrdan òalÀã olmazsın ve berzÀò-ı nefside úalursın ve óufre-i hevÀya düşersin zirÀ insÀnuñ irÀdet-i cüzéiyyete tedbir-i nefsÀnisi bu rÀh-ı dirÀzda menzil-resÀn olmaz (6) *Faúr mi dÀni çi bÀşed ey piser / BÀ tu gýyem ger nedÀrî zÀn òaber èarabî ile* taúdiri ¹⁵⁷هل تعرف الفقر ماذا dimekdür pes çe bÀşed cümlesini mÀ-úablinden mefhým olan suéÀl i taãrîódür el-maènÀ ey piser faúrı bilür misin ne olur yaèni lisÀn-ı ãýfiyyede faúr didükleri ne maènÀya ve óaúíúati nedür ve faúir-i óaúíúî neden maèlým olur èalÀmeti nedür saña söyliyeyin eger andan òaber ùutmazsañ yaèni bu ana gelince eger saña bir èÀrif anı iòbÀr itmediyse bu kelÀmı úulaauñ tut tÀ ki semèũñe alasın ve ne idügin bilesin (7) *Gerçi bÀşed bi-nevÀ der zir dalú / Òiş-rÀ münèim nümÀyed* bÀşedũn taótında øamiri beyt-i ãÀbıúda faúruñ delÀlet eyledügi faúire rÀcièdür bi-nevÀ mefèylidür ve der aña ôarfdur ò'îş numÀyedũn mefèyl-i evveli ve munèim áÀnisi ve piş aña ôarfdur **bi-nevÀ** bi-àınÀ dimekdür **dalú** òırúaidür ve bişdür el-maènÀ gerçi faúirdür dervişler òırúası altında bi-àınÀ veyÀ iótiyÀc ü øarýret ola böyle iken yine òalú önũñde kendini munèim ü devletlü gösterür ve óÀlini ketm eyleyüb kimseye ifşÀ eylemez ve øarýretim vardur diyü zebÀna tasrîóen taèriøen söz getürmez (8) *Kursine bÀşed dem ez sirî zened / Dostî bÀ düşmenÀn-ı òod koned* taúdiri bÀşed ger sine zened dem ez seyri koned dostî bÀ düşmenÀn dimekdür ki **kursine** aç maènÀsına cÀèi gibi **sirî** ùóuluúdur zirÀ yÀ maãdariyyedür **zened** muøÀrièdur maãdarı zedendür ki urmaúdur darb gibi el-maènÀ faúir-i óaúíúî odur ki aç olur yaèni aç iken toúuluúdan dem urur ve bi-iótiyÀc oldiàını eşèÀr ider vechle muèÀmele ider ve óaúdan àayriye óÀlini èarz itmez zirÀ mÀsivÀ

¹⁵⁷"Fakirliğin ne olduğunu biliyor musun?"

vücüdında ve levâzım-ı vücüdında óaúúa müfteúirdür her kim olursa olsun pes àani muùlaúì úoyub faúìr òÀtı èarø-ı óÀl itmek cehl-i èaòımdür ve keòÀlik faúr-ı óaúıúì ehli odur ki kendi düşmanlarına dostlluú ider zirÀ tezkiye-i nefsuñ óükmi cümleye óüsni muèÀmeledür ve illÀ ehl-i kın olmaú óasebiyle àabâ-i nefsdan ùÀhir olmuş olmaz (9) *Gerçi bÀşed lÀàar u zÀr u øaèif / Vaút-i ùÀèat kem nebÀşed ez óarif* gerçi èarabide in vaâliyye yerinedür lÀàar bÀşedüñ mefèýlidür vaút-i kem ne-bÀşede óarfdur ez óarif daòì kem ne-bÀşede müteèalliúdü **lÀàar** arıúdur ki etsiz ve yaásızdur lÀàar-ı miyÀn ince bellüdü **zÀr** iñleyici nÀlÀn gibi iñlemek be-óasebü'l-àÀlib àastelikden olmaàla zÀr burada nÀòoşluúdan kinÀyedür **øaèif** úavınıñ øıddıdur **óerif** yÀr u muâÀóib u dostdur el-maènÀ faúìr-i óaúıúì her ne úadar arıú ü nÀ-òoş ü øaèifü'l-vücýd olsa da yine ùÀèat ü eibÀdet vaútinde yÀr u muâÀóibden eksik olmaz yaèni yoldaşdan geri úalmaz ve tevÀnÀ vü âaóióú'lvücýd olanlarla berÀber óareket ider ve èamelde bulunur (10) *Çün dil-i pür dÀred u dest-i tehì / Der terÀzý mì nümÀyed fer-bihì* taúdiri çün dÀred dil-i por u dest-i tehì mì-numÀyed der terÀzý fer-i bihi dimekdür ki por dile ve tehì deste âıfatdur der numÀyede óarfdur fer-i bihi numÀyedüñ úÀeim-i maúÀm-ı fÀèilidür **tehì** boşdur meâelÀ boş ellüye tehìdest dirler faúìr maènÀsına **terÀzý** mizÀndur **ferbihi** semizdür ki èarab semin dir el-maènÀ çünki faúìr úolu göñül ve boş el úutar yaèni eli boş ise daòì göñli àanıdür terÀzýde yaèni vezinde semiz görünür yaèni aàır çeker zirÀ allahü teèÀlÀ bevÀúına naòar ider óevÀhire degil pes àani eòhÀr àınÀ itse âaúìlü'l-vezn olmaú lÀzım gelmez zirÀ úalbi úanÀeatden tehìdür faúìr ise böyle degildür belki eòhÀr-ı àınÀ itmesiyle âaúìlü'l-vezndür zirÀ úalbi úanÀeatle yüridür (11) *Ey piser òod-rÀ be-dervişÀn sipÀr / TÀ nigh dÀred buved perverdigÀr* òod rÀ sipÀruñ mefèýlidür tÀ maènÀda buvede dÀòildür tÀ buved dimekdür ki perverdigÀr buvedüñ fÀèili ve nighdÀr mefèýlidür sipÀr emrdür maâdarı siporden ü sipÀridendür ki iâamarlamaú ve tapşırmaúdur **nighdÀr** âaúılayıcı ve bekleyicidir aâlında vaâf-ı terkibidür ki dÀrende-i nigÀhdur **perverdigÀr**

mürebbi maènÀsınadur ki **[103b]** mübÀlaàa ifÀde ider zirÀ gÀr mübÀlaàadur mÀøi Àòirine lÀóíú olur mübÀlaàa-i fÀèil maènÀsına perverdigÀr gibi ki rabb dimekdür el-maènÀ ey piser kendiñi dervişlere ve fuúarÀ-yı bÀbullaha sipÀriş eyle ve úapşır ve anlaruñ dÀéirelerinde ve òidmetlerinde ve ãóóbetlerinde ol tÀ ki perverdigÀruñ yaèni rabbuñ senüñ óÀfıòuñ ola yaèni belÀ veyÀ ÀfÀtdan maãýn ü ãíóóat ü èÀfiyete maúrýn eyliye el-óÀãıl evliyÀéullah maófýô olmaàla anlara úarın olan daòì ôÀhir ü bÀùın maófýô olur òuãýãa ki şehevÀt ü hevÀ vü dünyÀ vü mÀsivÀdan óıfzü'l-àayb-ı ilahide óimÀye bulur (12) *BÀ-faúìrÀn her ki hemdem mi-şevèd / Der serÀy-ı òuld maòrem mi-şevèd* taúdiri her kesì ki mi-şevèd hemdem bÀ-faúìrÀn mi-şevèd maóremdür serÀy-ı òuld dimekdür ki **serÀy-ı òuld** serÀy-ı cennetdür zirÀ kevn ü fesÀd èÀrıø olmayub derýnı müştemil oldıaı eşyÀé ile óÀlet-i ýlÀsı üzerine bÀúidür el-maènÀ her kimüñ fuúarÀ-i óaúíúıyyesi hemdem ü muãÀóib ola serÀy-ı muòallid anlara dünyÀdaki anlara maórem ü muãÀóib ü derecelerinde müsÀvi olur zirÀ münÀsebet-i maèeneviyye cinsi cinse ceòb ider veyÀòud maórem-i ilahì olur sÀéir dervişÀn ò`Àãã dergÀh-ı raómÀn gibi (13) *Ez òudÀ-yı ò`iştèn àÀfil me-bÀş / áÀfilÀne der reh-i bÀùıl me-bÀş* taúdiri mebÀş àÀfil ez òudÀy ò`iştèn mebÀş àÀfilÀne der reh bÀùıl dimekdür ièrÀbı ôÀhirdür **àaflet** óaúúuñ àayriye meşàýl olub óaúúı nisyÀndur **àÀfilÀne**de olan hÀ-yi nisbet ü liyÀúÀt maènÀsın ifÀde ider naôÀéiri çóudur mülykÀne gedÀyÀne èÀúılÀne vü şeyòÀne gibi **bÀùıl** óaúúuñ muúÀbilidür el-maènÀ kendi òudÀndan àÀfil olma yaèni àayre meşàýl olacaàuña aña meşàýl zirÀ àayr fÀnì vü óaú bÀúidür pes bÀúıyi fÀnì üzerine iòtiyÀr eyle èaks itme ve àÀfillere münÀsib olur vech üzre yaèni àÀfiller gibi rÀh-ı bÀùıllda yaèni rÀh-ı şeyùanda vü mÀsivÀda vü òilÀf-ı şerède olma (3) *Ey piser kýdek neh-i bÀzi mekon / KÀr bÀ şeyùÀn bÀ ne bÀzi mekon* uşauılar gibi oynama ve seni óaúdan işàÀl idecek iş úutma el-óÀãıl lehv ü lüèb ehli olma ve şeyùÀn ortaúılıaı ile iş eyleme yaèni şeyùanı işüñe úarişdırma ve illÀ kÀr-ı òayruñi ifsÀd u ibùÀl ider pes her işe besleme ile mübÀşeret eyle ve øarýret olmadıúça ãol elüñle úaèÀm

yeme ve èarø-ı ve àaraø-ı dünyÀ içün iş ütma ve riyÀ emåalinden óaðer eyle işte kÀr-ı èuúalÀ vü ehl-i taúvÀ budur (4) *Nefs-i bed-rÀ der güneş yÀrì me-dih / èÖmr berbÀd ez tebeh kÀrì me-dih taúdiri me-dih yÀrì* nefş bed-rÀ der günah me-dih èömr berbÀd ez tebeh kÀrì dimekdür ki yÀrì mefèýl me-dih yÀrì nefş bedrÀ yÀriye müteèalliúdür der güneş yÀriye ôarfdur èömr ikinci me-dihüñ mefèýlidür berbÀd me-dihe müteèalliúdür der güneş yÀriye ôarfdur èömr ikinci me-dihüñ mefèýli dür berbÀd me-dihe müteèalliúdür ez daòì böyledür **güneş** günÀhdan muòaffefdür tebeh tebÀhdan muòaffef oldiàì gibi **yÀrì** ièÀnetdür **tebehkÀrì**de yÀ maådariyyedür tebeh kÀr-ı âıfat-ı müşebbehedür tebÀh yaramaz ü fÀsıú u azàun ü ôarÀb pes tebehkÀr el-maènÀ nefş-i bede günÀh itmekde yardım virme yaèni maèâiyetde hevÀ-yı nefse müsÀèade vü mütÀbaèt itme ve bedkÀrlıú yüzinden èömriñi bÀd üzerine virme ve you yere hevÀya âavurub ifnÀ itme el-óÀâıl şol kimse ki günÀh işlemekde nefş-i emmÀreye muèin olur ve ol bÀbda aña müsÀèade úılur bu maúýle bedkÀrlıàì cihetinden èömriñi berbÀd u isrÀf u iøÀèat eyler ve úıyÀmetde mesèýl olur pes gerekdür ki nefş ü şeyùÀna müsÀèade itmeyüb vaútini muóÀfaôa eyliye (5) *Her kucÀ tohmet buved ÀncÀ me-rev / RÀh-ı ÓÀú-rÀ hemçü nÀ-binÀ me-rev* her kucÀ ôÀhir buvede ôarf u tohmet buvedüñ fÀèilidür velakin maènÀda mübtedÀ ve me-rev ancÀ ki der Àn tohmet buved dimekdür rÀh me-revüñ mefèýl-i àayr-i âarióidür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur lÀm daòì ilÀ maúÀmına iúÀmet olınmışdur ¹⁵⁸ *او حى اليها* gibi ki *بان ربك او حى لها* dimekdür hemçü sÀlik-i rÀh-ı óauúı teşbihdür **tohmet** ittihÀm vehemdendür **nÀ-binÀ** aemÀdur **binÀ** baãirdür el-maènÀ her úande ki tohmet ola ve rÀya gitme ve mevøýè-ı tohmetde bulınma zirÀ vÀrid olmışdur ki ¹⁵⁹ *اتقوا مواضع التهم* el-óÀâıl òalúuñ vehmine bir nesne düşüb senüñ óauúuñda sý-i ôanna bÀéiâ olacaú yerde vü işine bulınma gerek èırrø-ı dın ü gerek èırrø-ı dünyÀdur muóÀfaôa eyle ve øarýret olursa izÀle-i vehm eyle nitekim cenÀb-ı nübüvvet èaleyhi ve sellem muèteúiflerinde ümmü'l-müèeminin âafiyye eyle raêyallahu

¹⁵⁸ "Rabbin ona vahyetti." Kur'ân-ı Kerım, Zilzal Suresi (99);5.

¹⁵⁹ "Töhmette bulunma!"

èanha ve èanhunne mekÀlime iderken mescid içinde bir kimse mürýr eyleyüb muùuàliè oldiúda cenÀb-ı risÀlet ol kimseye buyurdılar ki yÀ hazÀ bu benim ehlim āafiyyedür ecnebiyye degildür ol kimse daòi óÀşÀ yÀ resýlullah benim òÀùırırma sizüñ óáuúuñuzda öyle nesne gelmez didükde buyurdılar ki ¹⁶⁰ ان الشيطان يجرى من ابن ادم مجرى الدم **[103a]** yaèni şeyùÀnuñ tesvilinden óaöer gerekdür zirÀ insÀnuñ úalbini ifsÀd eyler ve yine nÀôım pend idüb dir ki rÀh-ı óáuúa aemÀ gibi gitme yaèni aemÀ yola ne-vechle üftÀn ü òayrÀn ü tereddüd ü taóayyür üzerine giderse sen daòi ùariú-i óáuúa èaliyyü'l-èümmiyÀ gitme bil ki mürşid-i kÀmili rehnümÀ idüb her vaøe-ı úadem itdügüñ yere èilmle ve rüşdle ayaú baã tÀ ki menzile ùoàrı varasın (6) *Düşmeni dÀrì ezu ìmen m-bÀş / Zir-i āaúf-ı bì-sutýn sÀkin me-bÀş* taúdiri eger dÀrì düşmeni me-bÀş ìmen ezý ve me-bÀş sÀkin riz-i saúf bì-sutýn dimekdür ki **ìmen** úayàusuzdur **saúf** òÀnenüñ tavanıdur **sutýn** direkdür èarab èimÀd ü üstüvÀnedir el-maènÀ eger düşmene ùutarsañ yaèni düşmen ü òaãmuñ vÀrise andan bì-úayd u lÀubÀli olma zirÀ óaöer lÀzımdur imdi direksiz saúf altında oturma ve sÀkin olma ve öyle maòýf yerde sÀkin olmaúdan nice óaöer iderseñ üzerüñe óavÀle olan düşmenden daòi óaöer üzerine ol ve aña úarib olma ve illÀ helÀk muúarrerdür ve burada düşmenide olan yÀ cÀéizdür ki taèôime maómýl olub murÀd nefs-i emmÀre ola bu āýretde şarù taúdir olınmayub demek olur ki sen bir düşmmen-i èaôım ùutarsın ki beyne'l-cenbeyn nefsüñdür andan bì-àam olma zirÀ insÀnı mevÀrid-i helÀke irÀd eyleyen nefs-i şeriredür (7) *Der reh-i fısú u hevÀ merkeb me-tÀz / Òiştēn-rÀ suòre-i şeyùÀn me-sÀz* taúdiri me-tÀz merkeb der rÀh fısú u hevÀ vü me-sÀz òiştēn rÀ suòre-i şeyùÀn dimekdür **fısú** ùÀèatden òurýcdur **hevÀ** nefsüñ şerèen meômým olan nesne üzerine inóirÀfıdur **merkeb** rukýbe āÀlió olan at vü úaùır vü deve vü óımÀr vü emÀÀline şÀmildür **me-tÀz** nehydür maãdarı tÀftendür ki çapmaúdur **suòre** şol kimsedür ki istihzÀ olunur el-maènÀ fısú u hevÀ yolında merkeb çapma yaèni esb-i nefsüñi yola sürme bil ki imsÀk-ı èinÀn eyle zirÀ àÀyeti óufre-i helÀke vuúýèdur kendiñi

¹⁶⁰ "Şeytan âdemoğlunun vücudunda kan gibi dolaşır."

şeyüân suôresi düzme yaèni bir iş işleme ki anuñla suôre-i şeyüân-ı recim olasin belki bir kâr ûut ki senden tehiyyet eylesün ve yanuña úarib olmaâa úÂdir olmasun nitekim èarifüñ nÿr-ı maèrifetinden firÂr ider ve muóarriú olmaúdan ôavf eyler

(8) *Çün sefer der piş-dÂrî zÂd-gir / èÖmr-i ôod-rÂ hem serÂser bÂd-gir* taúdiri çün dÂrî seferdür piş gir zÂ ve hem gir èömr ôod rÂ serÂser bÂd dimekdür ki **zÂd** murÂd yol azıâıdur **serÂser** bir uçdan bir uca yaèni evvelinden Àoirine dek dimekdürel-maènÂ çünki ôñünde sefer-i Àoîret ûutarsan ki ol yola gitseñ gerekdür azıú ûut yaèni èilm ü èamel ü óÂlden levÂzımla sülÿü eyle tehi gitme zirÂ her yola óÂline göre elbet sevk ü sÂz gerekdür ve bunuñla bile kendi èömrîñi ve müddet-i óayÂtuñı başdan başa yaèni mine'l-evvel ile'l-Àoir bÂd ûut yaèni yıl gibi nesnedür ki tiz gelür geçer ve uçar úuş sÂyesi ve aúar âu gibidür ki úarÂr itmez ve sürèatle güöer eyler pes aña ûayanma maârÿr olma ve ûÿl-ı emeli úo ve illÂ bir gün ecel yılıl üzer ki esdüğini görürsin iøÂeat ve evúÂt u isrÂf naúd-i èömr itdünki nÂdim olursın hemÂn ôıdmet-i óáuâda ol ne ûurursın

(9) *Ey piser endişe ez aâlÂl kon / Nefs-i bed-rÂ bÂ leked pÂ-mÂl kon* endişe mefèÿl-i kon ve ez endişeye müteèalliúdür nefis bed mefèÿl-i pÂmÂl kon bÂ leked aña müteèalliúdür **aâlÂl** àulluñ cemèidür àull şol demden ve àayrıden óalúadur mücrimleri taèõib ü teédibde teşdid için boyunlarına geçürürler ve Âli ile bile cemè iderler şöyle ki başlarını taórike úÂdir olmazlar **leked** depme vü ûabancadur **pÂmÂl** aâlında mÂlide-i pÂydur ki ayaú ile ovılmış vü sürtilmiş dimekdür ki ô`Ârılıú anuñ levÂzımındandur el-maènÂ ey piser dÿzaòda mücrimlerün boyunlarına geçürdikleri Àteşin óalúalardan ve zincirlerden endişe eyle yaèni fikr idüb esbÂb-ı müéeddiye senden óaöer eyle zirÂ burada merdin óalúaya úÂúat getürmezsin orada Àteş-i sÿzÂndan ûavúa nice úÂúat getürürsün ve nefis-i bedi depme ile pÂymÂl eyle yaèni mücÂhede eyle şöyle ki teédib eyle ki ô`Âr u óáuîr olsun ve úarınca gibi ezilsün zirÂ sen anı èaziz ûutarsuñ Àoir ol seni ôelîl eyler ve duzaò-ı nefsdan èibÂret nesnedür hemÂn bÂb-ı hevÂ vü hevesi sedd iderseñ bÂb-ı dÿzaòı

daði sedd itmiş olursın ve èaõÀbdan necÀt bulursın (10) *Ez èaõÀb-ı Óaú yekî endîşe kon / TÀ ne-sýzi sÀzkÀrî pişe kon ez endîşe kona müteèalliúdur yekî maènÀda endîşeye âıfatdur èarabî ile taúdiri* ¹⁶¹ تفكر تفكرا واحدا وخف من عذاب الله dimekdür ki tefekkür tefeèül bÀbından emrdür ki endîşe konuñ maènÀsıdur pes endîşe òavfı müteøammın olmaàla min maènÀsına olan ez ile istièmÀl olındı sÀz kÀrî pişe kona mefèyldür tÀ ne-sýzi muéaòòarı fÀèildür taúdiri pişe kon sÀzkÀrî tÀ ne-sýzi dimekdür **yekide** yÀ zÀyiddür **ne-sýzi** muøÀriè-ı muòÀùab-ı menfidür maâdarı syòtendür ki yanmaúdur **sÀzkÀride** yÀ maâdÀriyyedür sÀzkÀr âıfat-ı müşebbehedür düzgün işlü dimekdür el-maènÀ èaõÀb-ı óaúdan **[104b]** bir endîşe eyle yaèni fikr idüp andan òavf eyle ki nÀr-ı Àòiret nÀr-ı dünyÀ gibi degildür bil ki nÀr-ı Àòiretten yetmiş óaããadan bir óiããedür tÀ nÀr-ı duzÀòa yanmıyasın yaèni yanmaúdan ötürî sÀzkÀrlıâı pişe vü âanèat eyle ve dÀéim rÀh-ı Àòiretüñ yaraàını düz ve levÀzımını müheyyÀ eyle zirÀ buradan oraya bi-zÀd u tehî dest gidenler Àòir muèaõòeb olurlar şol maènÀdan ki èömrleri biùÀletde geçmiş ve naúd-i vaúitleri hevÀya gidüp uçmışdur (11) *Cümle rÀ çün hest ber dýzaò gozer / CÀy-ı şÀõî nîst bÀ çendîn òaùar taúdiri çün goøer hest ber dýzaò cümle rÀ in cÀy-ı cÀy şÀõî nîst bÀ çendîn òaùr dimekdür ki çün taèlîl içündür goøer mübtedÀ ve hest òaberdür èarabî ile المرور واقع وكائن maènÀsına ber goøere müteèalliúdur cümle rÀ gibi zirÀ rÀ lâm-ı cÀrre maènÀsınadur cÀy şÀõî nîstüñ mefèyldür ki nîst burada leys maènÀsınadur ki taótında øamîr-i fÀèil maóöýf olan in cÀya rÀcièdür ki in cÀy mübtedÀ ve in nîst cümlesi òaberdür veyÀòud in cÀy mÀ baèdı úarînesiyle fÀèil-i maóöýfdur ki nîst in cÀy şÀõî dimekdür ki èarabî ile taúdiri* ¹⁶² ليس هذا المحل محل السرور dur bÀé-i muúÀrinet mÀúabline úayddur **goøer** ism-i maâdardur goøeşten ü goõÀştendür ki bir yerden bir yere geçmekdür **çendîn** bu úadar yaèni çouú dimekdür **òaùr** murÀb esbÀb u mevÀøıè òaùrdur ki yevm-i úıyÀmetüñ mevÀúıf u berzaòèidür el-maènÀ çünki cümleé èavÀmm u òavÀãã içün cehennem üzerine mürýr

¹⁶¹ "İyi düşün ve Allah'ın azabından kork!"

¹⁶² "Bu yer sevinç yeri değildir."

u èubÿr vardur nitekim úurÀnda gelür ¹⁶³وان منكم الا واردها pes bu úadar òaùrlar ve mevúıflar ve hevlñÀk berzaòlar vÀriken bu maóall bunuñ ile bile cÀy-ı sürÿr degildür yaèni buralar aàlayacaú yerlerdür yoòsa gülecek degil (12) *Àteşi der-piş dÀrì ey faúir / Hiç òavfet nist ez nÀr-ı saèir taúdiri dÀrì Àteş-i èazim der piş dimekdür* ki Àteşide yÀ taèòim içündür ve èaôm ü şeddimi bÀlÀda bilindi mİârÀè-yı åÀninüñ èarabì ile taúdiri ¹⁶⁴ليس لك خوف اصلا من نار السعير dimekdür ki òavf nistüñ fÀèili ve ez òavfa müteèalliúdür nÀr-ı saèir nÀr-ı cehennemdür ki küffÀr u feccÀr içün tesèir yaèni iúÀd şedidle iúÀd olınmışdur ki tÀ ki anları iórÀú-ı èaòimle iórÀú eyliye ve anı iúÀd u işèÀl iden àaøÀb-ı ilahì vü òauÀyÀy ins ü cinn ü enfÀs-ı zebÀniyedür faúir burada teraóóum ùariúiyledür gerekse àani olsun el-maènÀ ey faúir ü miskin iftaó-ı èaynuñ ki önünde Àteş-i èaòim ùutarsın ki üzerinden guøer eyleseñ gerekdür senüñ ise bu maúyle nÀr-ı allah el-muúaddeden aâlÀ òavfuñ yoúdur ne cüzèi e ne küllì pes eger sen anuñ óaúíúatini idrÀk ideydüñ ol nÀrı söyindürür nÿr-ı èamel ü nÿr-ı maèrifet peydÀ iderdüñ zirÀ ol vaúitde cehennem dise gerek ki ¹⁶⁵جز يا مؤمنان نورك اطفاء لهبي (13) *èAúbe der-rÀ hest u bÀret bes girÀn / Negöered bÀret besaèy-ı dıgerÀn èaúebe mübtedÀ ve est hest maènÀsına òaber ve der heste müteèalliúdür èarabì ile taúdiri* ¹⁶⁵العقبة كانت في الطريق veyÀ òodest kendi maènÀsına rÀbıua olup èaúebe mübtedÀ ve der rÀh òaberdür ki taúdiri *في الطريق العقبة* dimekdür bÀret mübtedÀ ve gerÀn mÀ-úabli úarìnesiyle maóöÿf olan edÀtla òaberdür pes aña úayddur taúdiri bÀret girÀnest girÀnì-i bisyÀr dimekdür ikinci bÀred negöeredüñ fÀèili ve óarf-i cer aña müteèalliúdür **èaúebe** yoúuşdur **bÀr** yükdür óaml gibi **girÀn** åaúıl maènÀsınadur nitekim istiåúÀl olınan Àdeme girÀn cÀn u òilÀfına sebük rÿó dirler el-maènÀ yolda èaúebe vardur ve senüñ yükünde ziyÀde aàırdur ve àayrilerüñ saèy eyle ol yük yoúuşdan geçmez zirÀ herkes kendi yüki úaydındadur pes yüküñi taòfif idegör tÀ

¹⁶³ "Sizden hiç kimse yok ki, oraya uğruyor olmasın." Kur'ân-ı Kerîm, Meryem Suresi (19);71.

¹⁶⁴ "Alev elev yanan ateşten hiç korkmazsın."

¹⁶⁵ "Engel yoldaydı."

ki ÀsÀn güöer idesin ve illÀ il senüñ yüküñ çekmez bunda ùariú-i idemedigi gibi bÀd günÀhı aàır olan èaúebeé-i Àòiretten necÀt bulmaz pes şol kimsenüñ ki günÀhı azdur veyÀ çou isede maàfýr olmuşdur anuñ işi ÀsÀndur ve naôımuñ saèy digerÀn didügi ve Àn leyse'l-lisÀn illÀ mÀ saèy ve daòì vazìret vizer uòrÀ ve emÀÀline işÀretdür [104a] (1) *CÀy-ı girye est in cihÀn der vey meòand / Çeşm-i èibret ber guşÀ vü leb boh bend in cihÀn muéaòòar mübtèdÀ vü cÀy ger yerÀst muúaddem òaberdür der meòanede ôarfdur çeşm ber goşÀye mefèýldür leb boh bende mefèýl oldıaı gibi girye* ism-i maãdardur aàlayış ve aàlama maènÀsına **me-òaned** nehydür maãdarı òandìdendür gülmekdür êlòk gibi òande ism-i maãdardur **èibret** iètibÀrdur ki insÀn bir nesnenüñ delÀleti yüzinden cehliden èilme èubýr itmekdür **ber-guşÀ** emrdür maãdarı guşÀdendür ki açmaúdur **boh-bend** emrdür maãdarı bendìdendür baàlamaúdur el-maènÀ bu dÀr-ı dünyÀ aàlamaú yeridür binÀéèen èalì hazÀ dünyÀda gülme yaèni dÀr-ı ibtilÀda òandÀn olmaú olmaz pes anda gülme sevdÀsında olma zirÀ anda mecnýn olan güler yoòsa èÀúil gülmez anuñçün dirler ki cihÀnda bì-àam olan Àdem olmaz ve èibret gözini açup aóvÀl-i èÀlime ve vÀúie olan taàyirÀt ü úaøÀ yÀyı muòtelifeye naôar eyle tÀ ki muttaèiò olasın ve pend úabýl idesin ve ùudaàuñı baàla yaèni vÀcib olan gözi èibretten òtüri açup ve aàzı úapayup mühr-i sükýt urmaú gerekdür zirÀ selÀmetü'l-insÀn fì óıfòü'l-lisÀn vardur pes dünyÀ vü Àòiretde çekilen zaómetlerüñ ekâeri dil ucındandur (2) *Hemçý myr ez óırã her suyı me-rev / Pend-i nÀãlío rÀ begýş cÀn şinev* taúdiri merev her sýyi ez óırã hemçu myr şinev pend-i nÀãlío rÀ be-gýş cÀn dimekdür **myr** úarincadur **óırã** bir nesneyi ceddle ùaleb itmek **ãyyi**de yÀ-yı àÀni zÀyide veyÀ vaódet içündür sý ùaraf ü cihetdür **şinev** emrdür maãdarı şünýdendür ki işitmekdür el-maènÀ úarınca gibi óırãuñdan her yaña gitme ve yelüp böğürme zirÀ óırã áıfat-ı meómýmedür gerek rızú içün ve gerek àayr içün zirÀ óırãla muúadderden ziyÀde olmaz ve dimişlerdür ki el-óariã maórýmün ve sen eger bu òuãýãda ve eger àayride nÀãlío u vÀèiòüñ pend ü naãlíoati can úulaaıyla işit ve diñle yoòsa semè ôÀhir kelime iktifÀ itme zirÀ pend insanuñ

úalbine teéâir itmedikçe muúteøÀsıyla èamel óÀãıl olmaz (3) *Ey piser kÿdek neh-i bÀzi mekon / KÀr bÀ şeyùÀn bÀ ne bÀzi mekon* kÿdek neénüñ mefèýlidür bÀzi daòì me-kon mefèýlidür kÀr daòì ikinci me-konuñ mefèýlidür bÀ-şeyùÀn bÀ ne-bÀzi aãlında bÀ ne-bÀzi şeyùÀn dimekdür **kÿöek** nÀ-bÀlià olan oàlandur **nehé** nistì maènÀsınadur sen degilsin dimekdür èarabide leset gibi **bÀzi** oyundur **enbÀz** ortaúluú şeriklik gibi el-maènÀ ey piser nÀ-bÀlià ü bì-temyiz oàlan degilsen bÀzi eyleme yaèni **[105b]** (1) *DÀri ender piş rÿz-ı rüşteòiz / Ez òidÀyet nist imkÀn-ı giriz* ender dÀriye ôarf ve rÿz mefèýldür ve mîârÀè-yı àÀnìnüñ taúdirì ve nist imkÀn-ı giriz ez òidÀyet dimekdür ki imkÀn-ı nistüñ fÀèili ve ez girize müteèalliúdür pest nist burada èarabide leys maènÀsınadur **restÀòiz** rÿz-ı úıyÀmetdür **giriz** firÀr maènÀsına isimdür maãdarı giriòotendür ki úaçmaúdur el-maènÀ öñünde úıyÀmet günü ùutarsın ki baède'l-mevt ôayat tÀze bulup úabrüñden úıyÀm itseñ gerekdür ve ol günde òudÀndan firÀra imkÀn yoúdur anuñçün òalú ol gün-i maóãÿr-ı muóÀù olıcaú ine'l-mefr diseler gerekdür ve dünyÀda daòì gerçi imkÀn-ı giriz yoúdur fe-emmÀ ehl-i dünyÀ imkÀn olmaai taãavvur iderler anuñçün eyyÀm-ı ùÀèÿnda ve baèı nevÀzilde bir maóalden bir maóale firÀr iderler fe-emmÀ Àòiretde bu úaãavvur bÀùıldur pes firÀr iderler úararı úarara tebdil eyleyüp irkenden emrine imtiãÀl eyle óaúúa iúbÀl gerekdür zirÀ müdbir olanlar ol günde cezÀların bulurlar (2) *Ey piser rÀh-ı şerièat piş-gir / Reh revì terk-i hevÀ-yı ò'ış-gir* pişgürüñ mecmÿeyı óaó maènÀsınadur ki rÀh aña mefèýldür veyÀòud piş ôarfdur gireh egerçi ôurÿf tevessièen mefèýl daòì olur **revì** muøÀriè-ı muòÀùabdur maãdarı reftendür rÀh anuñ mefèýlidür el-maènÀ ey piser rÀh-ı şerièati öñüne ùut yaèni verÀ-i ôahire úaró u terk itme bil ki aña sÀlik ü muúbil ol ve ùòarı yoluña git eger sen úariú-i óaúúa gerçek sÀlik iseñ kendi hevÀñı terk ùut yaèni bıraú zirÀ iki tañrılı olan menzil vaódete yetmez pes óaú senden vaódet ü hevÀ-yı nefsüñ keãret diler ve bu iki maùlÿb bir yerde müctemiè olmaz bu cihetden gerekdür ki hevÀ-yı nefsi terk idesin ve óaúúa óaúla gidesin tÀ ki vaãıl-ı menzil olasin

murÀduñı bulasın (3) *Ey birÀder bÀş bÀ-fermÀn-ı Óaú / TÀ biyÀbì cennet ü rîêvÀn-ı Óaú* **rîêvÀn** rîøÀè-yı keâirdür el-maènÀ ey birÀder fermÀn-ı óaúúa ve emr-i òudÀya muúÀrin ol yaèni óaúúuñ buyruàından úaşra çıúma rÀh-ı şerièatdùr tÀ ki cennet ve rîêvÀn bulasın ve ehl-i naèim olasın yaèni ôÀhir şerièat sÀliki naèime ve baùını münèim-i óaúúúıye iâÀl ider ve herkes kendi òaúvesine göre be-úadrü'l-istièdÀd yolına gider (4) *Gerden ez óükm-i ÒudÀ-yı òod meùÀb / TÀ ne-mÀni rÿz-ı maóşer der èaõÀb* taúdiri meùÀb kerden ez óükm-i òudÀy òod dimekdür ki kerden me-tÀbuñ mefèýlidür ez me-tÀba müteèalliúdur **gerden** boyundur èunú gibi **óükm** òiùÀb-ı ilahídür **der me-tÀb** nehydür maâdarı tÀftendür bükme ve çevirmekdür **ne-mÀni** muøÀriè-ı muòÀùabdur maâdarı mÀndendür úalmaúdur **meóşer** óaşr yeridür el-maènÀ gerdenúñi óükm-i òudÀdan bükme yaèni andan ièrÀø itme ve òiùÀb-ı ilÀhiye yan virme belki iúbÀl eyle tÀ ki rÿz-ı maóşerde èaõÀbda úalmıyasın zirÀ emr-i ilahiye muòÀlafet iden ve èıyd úıran üzerine muèazzeb ve belki niçeleri muòallid fi'l-èaõÀbdur (5) *TÀ biyÀbì der behişt-i èAden cÀy / Şefúatì bünmÀ-yi bÀ òalú-ı ÒudÀy tÀ mîârÀè-yı âÀniyi* taèlildür cÀy be-yÀbinüñ mefèýlidür bÀ òulú taúdirde şefúate müteèalliú ve şefúat benumÀye mefèýldür **[105a] èaden** meúarr-ı enbiyÀ vü ò`Àãã-ı nÀs olan cennet-i èÀliyedür **şefúat-i èali òalúu'llah** odur ki anda muóabbet ü şÀnlarına iètibÀr idesin ve mekrÿhü'l-òavúından òavf eyliyesin el-maènÀ cennet-i èadende yer bulmaúdan ve anda úarÀr dÀde olmaúdan òtüri allahü teeÀlÀnuñ úullarına yaèni maòluúÀtı üzerine şefúat ü meróamet göster bì-raóm olma ve kimseye øarar lÀóíú olduàın isteme ve anlaruñ àamın çek bu âýretde anları kendi nefsüñ óükminde kalmış olursın ve cümle-i âıfat-ı rezileden úurtılursın bu cihetden cÀygÀhuñ maúarr ò`Àãã-ı nÀs olur (6) *TÀ dehendet cÀy der dÀrü's-selÀm / BÀ faúirÀn rÿz u şeb mî dih úaeÀm tÀ taèlil içündür* dehendetde tÀ mefèýl-i evvel ve cÀy âÀni ve der aña müteèalliúdur úaeÀm mî-dihüñ mefèýl-i âarióíi veyÀ faúirÀn àayr-i âarióíidür **dÀrü's-selÀm** esmÀ-i cÀnÀndandur taèÀm mî-dihüñ mefèýl-i âarióíi ve faúirÀn àayr-i âarióíidür dÀrü's-selÀm esmÀ-yı cÀnÀndandur **dih** emrdür

maâdarı dÂdendür ki aèùÀ maènÀsınadur el-maènÀ tÀ saña dÂrû's-selÂmda yer vireler yaèni allahü teeÀlÀ yer virüp melÀéike rehnümÀ olmaúdan ötüri fuúarÀya gice ve gündüz uaeÀm vir yaèni beölden òÀlî olma zirÀ melÀéikenüñ àıbûa itdükleri aemÀl-i merâybenüñ biri iùèÀm-ı uaeÀmdur ve uaeÀm maùèÿmdur her ne olursa egerçi laómda ve óalavî úısmında başúa faøilet vardur **والله المطعم المنعم الجواد** (7) *ŞAd eger dÂrî derÿn-ı óasta-rÀ / BÂz bîni cennet-i der beste-rÀ* şAö dÂrinüñ mefèÿl-i evveli ve derÿn âÀnisidür bÂz mefèÿl-i evvelidür bîninüñ âÀnisi cennetdür baèı nusaòda bÂz yÂbî düşmişdür mÂl yerdür ve derbeste cennetüñ âıfatıdur şerói guöer itmişdür **òaste** aâlinda mecrÿódur ãoñra èÀmme mariø maènÀsında istièmÀl itdiler burada ôÂhir olan taemimdür el-maènÀ eger bir mecrÿó u mariø ü bi-çÀrenüñ derÿnını şAö tutarsañ ve òaùrın óÀline münÀsib olan taùyib iderseñ baàlu úapulı olan cennetüñ bÂbı muàlaúdur ki imÀn u èamel âÀlió elinden àayriye açılmaz ve aemÀl âÀlióÀ-yı fÀóıladan tefrió dil nÀ-şAd itmek mycibÀt-ı fetaódandur hemÀn èuúde-i úalbi óall eyle feth-i bÂb idegör zirÀ dimişlerdür ki **انخرء من جنس العمل** (8) *Her ki Àred in naâiíoathÀ becÀy / Der dü èÀlem raómeteş baòşed òudÀy* baèı nusaòda naâiíoathÀ yerine vaâiyyethÀ düşmişdür ve raómete bedel raóat u óürmet vÀúie olmuşdur cümlenüñ malı birdür raómeteşde şın maènÀda fiële úayddur baòşedeş òudÀy raómet dimekdür ki murÀd raómet-i külliye-i muùlaúa zirÀ herkes bu pendlerle èÀmil olmaú ÀsÀn degildür el-maènÀ her müémin ki bu naâiíoatleri ve evvel kitÀbdan bu maóalle dek taórîr olınan ve àayyıtları yerine getüre ve óükmini vire óaú teeÀlÀ iki èÀlemde aña raómet ü óürmet ü àayret baàişlar burada baòşed emr-i àÀyib olmaú daòî cÀéizdür baàişlasun maènÀsına velÀkin mÀ-baedi kelÀma münÀsib olan be-ùariúü't-tefeéül iòbÂrdur yeróamikullah ve emâÀli eféÀl gibi (9) *Ver ne yÀred in vaâiyyet rÀ becÀy / Dÿr mÀned bi-şekî ÿ ez òudÀy* in vaâiyyet ne yÀredüñ mefèÿlidür be-cÀy aña müteèalliúdür dÿr mÀnedüñ mefèÿli ve bi-şek aña müteèalliú ve ÿ mÀnedüñ fÀèili ve cÀr u mecrÿr dÿra müteèalliúdür **ver** ve eger dimekdür ki óarf-i şarúdur **ne-yÀred** aâlinda ne Àreddür **vaâiyyet** èamele âÀlió olan

bir nesne ile vaèô u pend itmek vaâiyyet ü èahddür **bî-şekîde** yÀ zÀyidedür el-maènÀ eger bu vaâiyyet ü èahdi yerine ve maóalline getürmez ve èamel itmezse o kimse bî-şek ü şübhe óaú teèÀlÀdan dÿr u baèid olur yaènî buèd-ı maènevî bulur ve hicÀbü'l-tende úalur zirÀ bu vaâiyyetler esbÀb-ı úurb ilahî ve veãÀéiù-i vaâl-ı raómÀnidür pes anuñ ùariúinden òÀric olan menzilden dÿradÿr olur (10) *YÀ ilahî raóm kon ber mÀ heme / èAfv kün cümle günÀh-ı mÀ heme* taúdiri yÀ ilahî ve ilahü'l-müéminin dimekdür anuñçün taèmîm idüp bernÀ heme didi pes ¹⁶⁶يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقَ النِّسَاءَ gibi olur ki taúdiri يَاءُ أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقَ الْمُؤْمِنُونَ dimek olur raóm kon iraóm maènÀsınadur ki bermÀ aña müteèaliúdür mÀmen kelimesinüñ cemèidür heme anı teèkiddür èafv kon daòì uèf dimekdür ki cümle anuñ mefèýlidür heme mÀyi teèkiddür el-maènÀ yÀ ilahî ve ilahü'l-müéminin cümlemiz yaènî eger benim ve eger sÀéir müéminlerüñ üzerine raóm eyle ve eâer-i raómet budur ki bizim cümlemizüñ cümle-i günÀhını èafv u maóv eyle ve ãÀóife-i aemÀlimizde andan eâer úoma nÀôım bunda enbiyÀya èaleyhimü's-selÀm iútidÀ eyledi zirÀ anlar daòì èafv u maâfiretle duèÀ vü taèmîm itdiler nitekim óaøreti Àdem ve nyó ve ibrÀóım ve mÿsÀ ve emÀlinden úurÀnda menúýldür pes duèÀyı kendi nefesine taòãlã itmemek gerekdür eger dÀòil-i áalatda ve eger òÀricde zirÀ àayr-i teşrik itmek icÀbete aúrebdür (11) *Ácizim u cürmihÀ gerdeh besì / Nìst mÀrÀ àayr-i tÿ diger kesì* taúdiri mÀ èÀciziyem ve curmhÀ-yı besì kerde dimekdür ki èÀciziyem mübtedÀ-yı maózyfüñ òaberidür **èÀciziyem** de olan iyem lafô-ı mütekellim-i maèa'l-àayr-i øamiridür **kerde** mÀøì muúayyed bi'l-úurbdur eylemiş maènÀsına curmhÀ anuñ mefèýli ve besì keâir maènÀsına aña áıfatdur curmhÀ curmuñ cemèidür ki zenebdür **mÀ rÀ** niste müteèalliúdür zirÀ rÀ lÀm-ı cÀrre maènÀsınadur èarabî ile taúdiri **[106b]** ¹⁶⁷احْدَأْ أَحَدَ غَيْرِكَ لَيْسَ لَنَا dimekdür ki aód leysenüñ fÀèili ve àayr andan bedeldür diger teèkid içündür zirÀ àayr maènÀsınadur pes keside ya vaódet içündür ki sayÀú nefyde vÀúie olmaàla èumÿm ifÀde ider el-maènÀ biz

¹⁶⁶ "Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman.....Kur'an-ı Kerîm, Talâk Suresi (65);1.

¹⁶⁷ "Senden başka kimse yok."

èÀcizleriz ve çoú günÀh eylemişizdür bizim için senden àayri hiçbir kimse yoúdur ki لا اله غيرك¹⁶⁸ mycibince seni maèbyd bi'l-óau bilmişüz ve ulýhiyyeti saña taòãia úılmışuz ve daòì ومن يغفر الذنوب لا اله¹⁶⁹ mefhýmınca senüñ dÀmen-i èafv u maàfiretüñe teşebbüà eylemişizdür pes bendeyüz ki bÀb-ı mevlÀya ilticÀ vü intisÀb itmişüzdür (12) *Ger be-ò`Àni ver birÀni bendeim / Her çe óükm-i tost ezÀn òorsendeim bendeiyem mübtedÀ-yı maóöýfa òaberdür taúdirim mÀ bendeiyem dimekdür ki cümlesi cezÀ-yı şarúdur burada iyem aalı üzerine hemze vÀúieè olmışdur ki lafôen ve kitÀbeten müâbetdür mîârÀè-yı âÀninüñ taúdiri her çizì ki uhküm? tost mÀ òorsendeiyem ez Àn dimekdür ki her çizì mübtedÀè ve mÀ-baèdında cümle-i ismiyye aña âıfatdur ve mÀ òorsendeiyem cümlesi mübtedÀya òaberdür **be-ò`Àni** muòÀriè-ı muòÀuabdur maâdarı ò`Àndendür ki óumaú ve daèvet itmekdür burada be-ò`Àni vü berÀninüñ müteèalliúleri maóöýfdur taúdiri be-ò`Àni be-dert u berÀni ez dert dimekdür ki **der** úapudur **be-rÀni** muòÀriè-ı muòÀuabdur maâdarı rÀndendür sürmekdür **óükm** òiüÀb-ı ilahídür ki fermÀndur **òorsend** úÀniè vü rÀøidür el-maènÀ yÀ ilahì eger úapuña luùfla daèvet idüp úabýl idesin ve eger úapuñdan úahrla sürüp redd idesin her ne şeyeki senüñ fermÀnuñ ve myceb-i emrüñdür aña úÀniè vü teslim ve andan rÀøı yüz zirÀ èabd-i memlýke mevlÀsına inúıyÀd u iüÀèat ü óuluvv ü mürrene öevúle iúbÀl düşer yoòsa idbÀr u iètirÀø düşmez işte bu bir kelÀmdur ki bunüñ maømýnı èuhdesinden küll-i evliyÀ birýn olur ancaú ve şeyò nÀôıma kuddise sirruh óüsn-i ôann olunur (13) *Raómet-i Óau bÀd ber rýó kesì / Kin neãÀyiò rÀ biò`Ànd ý besì èarabì ile taúdiri* <sup>170</sup> رحمة الله على روح رجل قراء هذه النصائح قراءة كثيرة و حفظها و عمل بها dimekdür pes **bÀd** emr-i àÀyibdür ki raómet-i óau anuñ fÀèili ve ber aña müteèalliúdür ý be-ò`Ànedüñ fÀèili ve in naãÀéiò mefèýli ve besì ò`Ànede úayddur ve baède'l-cümle kesìye âıfatdur **bÀd** emrdür àÀyibüñ bir nevèidür ki duèÀda müstaèemeldür aalı budur **rýódan** murÀd rýó-ı revÀndur ki*

¹⁶⁸ "Senden başka İlah yok." Subhâneke Duası

¹⁶⁹ "Allah'tan başka kim günahları affedebilir?" Kur'an-ı Kerîm, Âl-i İmrân Suresi (3); 135.

¹⁷⁰ "Allah bu metni okuma, ezberleme ve çalışma gayreti içinde olan bir adamın ruhuna rahmet eylesin."

nefs-i nâûiúa daòì dirler ki nefsi külliyyeden müstefâddur kin aâlinda ki indür ki in ism-i işâret ve ki râbîüadur **naââéíó** naâiíóatüñ cemèidür el-maènâ raómet olsun ol kimsenüñ rýó-ı revânı üzerine yaèni raómet-i òaâââ-yı ilahiyye nüzýl eylesün ol cân èaziz üstine ki bu lisânı bu naâaéíóí çouú ouıya ve úalbı anı idrâk u óıfô idüp úalb ü úalbı ile èamele getüre nitekim baèı úurâniyye feðâéilini beyânda bir kimse bu sýreyi úırâéat eylese şöyle âevâb bula dinilmişdür maúâýd lisânıyla úırâéat ü cenâniyle dirâyet ü muúteðâsıyla èamel ü óareket dimekdür zirâ úırâéat-i mücerrede de ecr mertebe-i lisâna maúâýrdur ki şeyé úalıldür baèdeðâ nâôım kitâb-ı bâ-yı besmele ile bedé idüp yâ-yı müâennât ile ôatm eyledi baèdeðâ nâôımuñ bunda raómetle duèâsı meúâlu-i kitâb idenlerüñ merâtibe râciédür zirâ herkese raómet-i ilahiyye óâline göredür pes **وارحم محمد اورحم امت محمد** maúâlesinde olan raómet-i ouâýâ üzerine ki cenâb-ı nübüvvete göre âallallahu èaleyhi ve sellem teââliye maènâsınadur ki beyne'l-óabibüñ sırr mektýmdur pes bundan haðreti nübüvvet âayrüñ meróýmı olmaú lâzım gelmez ümmet-i muóammede taèalluú iden raómet daòì èâle'l-ouâýâdur egerçi raómet-i èamme taótında dâòıldür tariò-i manôýmü's-şârióü'l-faúır hamdülillah ki şeyò èauùaruñ virdi óaúúı meşâmine bu şeró bir elif-i úad gelüp didi târiò / oldı ehl-i dile tuòfe bu şeró

elhamdülillâhi èalî ilâ tamâm ve'â-âalavat ve's-sellim èalî seyyid ilâ nâm ve èalî ilâhi ve aâóâbehü'l-kirâm emmâ baèd óaúíúat insân èâlem-i âaybdan kişverine nüzýlünden maúâýd taóâil-i maèârif-i ilahî olmaân sırrı mebde-i ý maèâda âşinâ olan öevât kirâm teróame ôulmetnişin kâşâne-i úaleb olan iòvân u yârâna hediye olmaú ve bu vechle èâlem-i fânide nâm nâmileri añılup ôayrla yâd olınmaú dâèiyesiyle şemè-i şeb efrýz óikmet olup øiyâ küster maófil-i úâlibân oldılar ve ibúâ-yı nâm idüp dâire-i ôayrü'n-nâsa yol buldılar pes òâk-pâý aâóâb èilm ü èirfân ve pesendide-i erbâb faøl-ı saèâdet-cýyân olan es-seyyid muóammed saèidü'l-farøü'l-ber ü sýyi in muóammedü'l-farø óaoret şeyò èauùâr ilahî ve füyýðât **[106a]** nâmütenâhi kevkeb

felek iclâl necm semâ-yı celâl eazîz-i mükerrrem maûbül-i muêaôdam ser defter zümre-i eulemâ-yı evvelîn vü Âoirîn ser ôalúa-i fuøalâ-yı muóammed âin ü müfessirîn gül gülzâr-ı mecmÿea-i leuâif ser ü sebzezâr sefine-i maèÂarif úuüb dÂire-i tevhîd mihver-i Âlem-i tefrîd pişvâ-yı aâóÂb zühd ü eibÂdet rehnümâ-yı mesÂarifân rÂh-ı riyaøet cÿy-bÂr bâa-ı kerÂmet nişÂne-i rÂh istikÂmet ôÿrşid semÂe-yı eîzzet nÿr çerÂa-ı devlet şuele-i meclis ehl-i sünnet øiyâ-yı maófil aâóÂb-ı millet ü cemÂeat faâiôü'l-lisân beliaü'l-beyân celilü'l-burhân úaviyyü's-sulûân cenÂblarınıñ kirve eibÂd müslimine inşÂ buyurduúları pend-i óikmet Âimizini bendegân ô`Ace-i neşéeti ve nigehebÂndur key ilahî sÂalik rÂh-ı muóammedi ve eÂzam silk-i muâûafavi muûûaliè ôevÂhir nuâyâ-u óaôret úur'Ân muûûaliè fuâyâ-u óaøret-i furúân müstecmièa ilâ ôalâyiú ve's-şimÂéil müstekmilü'l-kemÂlât ve'â-âaffât ve'l-óaoÂéil gül gülzâr maèÂarif yaúîn bülbül bâa-ı úulÿb müéiminin seyyidnâ'l-óAc éali sellemallahü teèÂlâ bi-âiôóati'l-eydi cenÂbları taélîm ü tefhîm itmeleriyle nusòaé-i âaoiôe tedÂriki ehemm umÿrdan olduaiçün bu pend-i şerifi ibtidâ şeyò-i óauúÂni ve úuüb-u rabbÂni kÂşif esrÂr subhÂni muútedâ-yı sÂalikân mesÂalik dîn pişvâ-yı mâlikân memÂlik yaúîn çeşme-i gülzâr-ı şerièat yârân sebzezâr ûariúat şemè-i maóâfil eÂşíúân âubh şebistân âAdaúân èÂmilkâr kân-ı hidâyet kÂmil bârgâh-ı einÂyet şems semÂe-yı tâóúúú mihr Âsmân tedúúú mecmuèaü'l-óauâyiú müstecmièaèü'l-daúâyiú bülbül gülistân óaøret-i úur'Ân üÿüi-yi şirîn zebân şükristân óaøret-i furúân eumde-i eâóÂbü'l-şerièa maûbÿl erbÂbü'ù-ûariúa óaøretü's-şeyò ismaèîl-i óaukı úuddüs sırrihü'l-celi cenÂblarınıñ teélîf ü tesvid ü teşrió buyurduúları kütüb-ü celileler yiñe kendi óauù-ı saèÂdetleridür andan taórîr itdüm baèdeôân taórîr buyurduúları şeró-i laùîfüñ buàø maóallini be-tamÂme kütüb ü maóall digeriñieáli úadrü'ù-ùÂúate'l-beşeriyye baèd ilÂòtaâar bu pend-i şerîfüñ kenÂr u miyÂnına taórîr itdüm ve bi-èavn-i teèalâ óuâyile getürdüm tâ kim bu faúîrden ãoñra mâlik olan ehl-i dil çeşm-i naôar efgende olup bu faúîri dueÂ-yı ôayrla yÂd idüp revnümÂ olan sehv ü nouâânımızı

dÀmen-i èafvla baèdù'l-setr ãavÀbe tebdìl eyliye tÀ ki òudÀy
perverdigÀr èÀlim daòì anlaruñ òauÀlarını defter-i aemÀlden óakk
eyliye (Àmin)

temme'l-kelÀm bièavnillahi'l-meliki'l-èallÀm fi's-sÀèatü'z-
zuòal aenì fi's-sÀèati's-sÀbièati min-nehÀr yevmü'l-òamìs ve
hüve èaşrü'âÀliâ mine'l-rabbièü'l-evvel mine'â-âülüâü'â-âÀliâ
mine'r-rubuèi'l-evvel mine'â-âülüâi'â-âÀni mine'lèaşri'r-rÀbiè
mine'l-èaúdi'â-âÀliâ mine'l-èaúdi'â-âÀliâ mine'l-èaúdi'â-âÀni
mine'l-hicreti'n-nebeviyyeti èaleyhi elfü elfü taóiyyetün
mine'l-óilÀliyye. saèid-i tÀriò itmÀmın içüb èirfÀn-ı óavcÀmın
dedi faòrü'l-enÀm içün şefÀèat yÀ resýlullah

SÖZLÜK

A´dâ	(A.i.)	: Düşmanlar, hasımlar.
Âgâh	(F.sf.)	: Haberli, haberdar.
Ahi	(A.i.)	: Eli açık, cömert kimse.
Ahz	(A.i)	: Alma, alış.
Âmil	(A.sf.)	: Emeli olan, isteyen.
Ba´de	(A.zf.)	: Sonra.
Ba´îd	(A.sf.)	: Uzak olma, uzaklık.
Bâlî	(A.sf.)	: Eski, köhne.
Bâliğ	(A.sf.)	: Ergin, ulaşan, erişen.
Bezl	(A.i.)	: Esirgmeden bol bol verme, sarfetme.
Berâzih	(A.i.)	: Berzahlar; İki şey arasındaki geçitler; darboğazlar.
Buved	(F.i.)	: Olmak, var olmak.
Cârr	(A.sf.)	: Çeken, sürükleyen, çekici.
Cây	(F.i.)	: Yer.
Çar	(F.s.)	: Dört.
Dâ´î	(A.i.)	: Dua eden kimse.
De´b	(A.i)	: Adet, usûl, tarz, kâide.
Denî	(A.sf.)	: Alçak, soysuz, bayağı, aşağılık.
Duhûl	(A.i)	: Girme, giriş, dâhil olma.
Ebdân	(A.i)	: Bedenler, vücutlar.

Evzâr	(A.i)	: Günahlar, hatalar.
Fâhir	(A.sf.)	: Onurlu, şanlı,şerefli.
Fer'	(A.i)	: Bir kökten ayrılan kolların her biri, asıl olmayan.
Fermâyeş	(F.i.)	: Buyurma, emretme.
Fezâhat	(A.i)	: Rezillik, edepsizlik.
Fürûmâye	(F.sf)	: Asl ü nesebi alçak, soysuz, bed-asl.
Garaz	(A.i)	: Gaye, maksat, arzu.
Gıll	(A.i.)	: Gizli kin ve garez, düşmanlık.
Güher	(F.i.)	: Elmas, inci, cevher.
Hâr:	(F.s.)	: Hor, hakir, aşağı, bayağı.
Haslet	(A.i)	: Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat.
Hazer	(A.ünl)	: Sakın, çekin, kork!
Hest:	(F.i.)	: Var olma, varlık.
Hilâl	(A.i)	: Zaman hakkında aralık, ara.
Hiffet	(A.i)	: Hafiflik.
Hod	(F.zam.)	: Kendi, bizzat.
İbhâm	(A.i)	: Kapalılık, gizlilik.
İctinâb	(A.i)	: Kaçınma, sakınma.
İktifa	(A.i)	: Arkasından gitme, ardı sıra gitme.
İstishâb	(A.i.)	: Yanına alma, yanına alınma, beraber götürme.
İttihâz	(A.i.)	: Kabul etme; İtibâr etme, sayma.
İttisâl	(A.i)	: Bitişme, ulaşma, kavuşma.
Kâzib	(A.sf)	: Yalancı.
Kebâ'ir	(A.i)	: Hakkında açık hüküm bulunan büyük günahlar.
Kirdgâr:	(F.i)	: Allah, Tanrı.
Lest	(A.i.)	: Yokluk.
La'b	(A.i.)	: Oyun, eğlence.

Makûle	(A.i)	: Cins, tür, takım, çeşit.
Mebnî	(A.sf)	: Yapılmış, kurulmuş, bine edilmiş.
Mecrûr	(A.sf.)	: Çekilmiş, sürüklenmiş.
Memnû	(A.sf.)	: Men edilmiş, yasaklanmış.
Mu'aheze	(A.i)	: Azarlama, paylama, çıkışma.
Mu'aḥḥar	(A.s.)	: Te'hîr edilmiş, sonraya, geriye bırakılmış.
Mukarreb	(A.i)	: Yaklaşmış, dost kabul edilmiş kimse, yakın.
Mu'azzeb	(A.sf.)	: Acı, eziyet içinde kıvranan.
Müfid	(A.sf.)	: Fayda veren, yarar sağlayan.
Mürâdif	(A.sf)	: Birbirine tabi olan. birbiri ardınca giden.
Müştedd	(A.sf.)	: Şideti artmış, şiddetli.
Müteferri'	(A.sf)	: Bir kökten çıkıp dallara, kollara ve kısımlara ayrılan.
Mütehallık	(A.sf.)	: Birdavranışı, bir niteliği huy edinmiş, huy olarak kazanmış.
Nass	(A.i)	: Sarîhlik, açıklık.
Nedâmet	(A.i)	: Yaptığı davranışın sonucunu beğenmeme, bu işten hayıflanma.
Nîk-nâm	(F.sf.)	: Adı iyiye çıkmış, meşhur, namuslu.
Perhîz	(F.i.)	: Kaçınma, haramdan uzak durma; fark; ihtiyat; korku.
Perveriş	(F.i.)	: Terbiye, eğitim; kültür, medeniyet.
Peyveste	(F.sf.)	: Ulaşmış, erişmiş, vâsıl olmuş.
Pîş	(F.i)	: Ön, ön taraf.
Râci'	(F.sf.)	: -e dönen, rücû eden.
Râ'ic	(A.i)	: Revaçta olan, sürümü olam, sürüm değeri.
Ri'âyet	(A.i)	: Saygı, sayma, İtibâr.
Rûbâh	(F.i)	: Kurnaz, hilekar kimse.
rû'yet	(A.i.)	: Görme, bakma, görölme.
Sânia	(A.i)	: Düzme, durma,iş, tuzak, hile.
Sâz	(F.sf)	: Yapana,eden, hazırlayan anlamlarında Farsça birleşik sıfat.

Sakîl	(A.i)	: Ağır; Sıkıntılı; can sıkı; çirkin.
Sehâvet	(A.i)	: Cömertlik, el açıklığı.
Sehm	(F.i)	: Korku, üzüntü, dehşet.
Süfehâ	(A.sf.)	: Sefihler.
Şu'le	(A.i.)	: Alev, ateş alevi.
Ta'âm	(A.i)	: Yemek, aş.
Temedduh	(A.i)	: Kendini övme, böbürlenme.
Te'vîl	(A.i)	: Başka bir mânâ ile yorumlama.
Ubûs	(A.i.)	: Yüz ekşiliği, çatık çatıklığı; somurtkanlık.
Uzmâ	(A.sf.)	: Daha büyük, en büyük.
Vâki'	(A.sf.)	: Olan, vukû bulan.
Vera'	(A.i)	: Haramdan, gûnahtan sakınma, takvâ.
Zeneb	(A.i.)	: Kuyruk, sap.
Zindegânî	(F.i.)	: Dirilik, hayat.

KAYNAKÇA

- Babinger, F. (1992) Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (Çev.Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Bursalı M. T. Efendi, (1975).Osmanlı Müellifleri, (hızl. İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul, C. 3, s. 57.
- Ceylan, Ö. (2010). "*Şerh* ", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C.38, s.565-568.
- Çakıroğlu, T.O.(2012). İsmail Hakkı Bursevî'nin “Şerh-i Pend-i Attâr” (Attâr'ın Pendnâmesi'nin Açıklaması) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attâr'ın Pendnâmesi

- ile Karşılaştırılması, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Devellioğlu, F. (2010). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Erdem, H. (2022) Ferâizî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin Pend-nâme-i Attar Şerhi (2-56. Varaklar İnceleme-Metin), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gazi Osmanpaşa Üniv., Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat, s.2.
- Erdoğan M. (1997). “Şerh Geleneğine Genel Bir Bakış”, I. Türk Tarihi ve Edebiyatı Kongresi, Celal Bayar Üniv. Sosyal Bilimler Der., S.1, Manisa, s.286-293.
- Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi, “Pend-nâme-i Attar Şerhi”, Milli Kütüphane,Yazma A No:3310. <http://yazmalar.gov.tr/eser/serh-i-pend-name/136137> [E.T. 11.12.2021].
- Gültekin, H. (2020). Metin Şerhi, Fen-Edebiyat Fak. TDE Böl., Aydın Adnan Üniversiresi, Söylem Filoloji Der., S. 5(1), s. 137-148
- İmâmNevevî (2014) Riyâzü's-Sâlihîn (Tercüme-Mahmut Kısa), Hüner Yayınevi, Konya.
- Kamçı M. (2019).Ferîdüddîn Attâr'ın Pend-nâmesi'nin Abdurrahman Abdî Paşa Şerhi : Müfîd, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, s.5.
- Kanar, M. (2014). Kanar Farsça-Türkçe Sözlük, Say Yayınları, İstanbul.
- Kanar, M. (2005). Etimolojik Osmanlı Türçesi Sözlüğü, Derin Yayınevi, İstanbul.
- Keyik, S.E. (2001). 16.yy. Sanatçılarından Şem'î'nin ‘Şerh-i Pendnâmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.6-8.
- Kılıç, A. (2008). “Dağılmış İncileri Toplamak: Şerh Tasnifi Denemesi”, İBB, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Anısına I. Uluslararası Klasik Edebiyat Sempozyumu, İstanbul, s.363-369
- Kortantamer, T. (1994). “Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, İzmir, S.8, s.1-5.

- Kubbealtı Lugatı, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, <http://lugatim.com> [E.T. 04.05.2022].
- Levend, A.S. (1963). Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız, TDAY Belleten, TDK Yayınları, Ankara.
- Nakşibendî, M.M. (2018). *Pendnâme-i Attar Şerhi-Kitab-ı Mâ-Hazar, Şerh-i Alâ Pend-i Attâr*, (hızl. Altaytaş, M. ve Yiğit, E.H.), 1. Bas., Büyüyenay Yayınevi, İstanbul.
- Sami, Şemseddin (2009). *Kâmûs-ı Türkî Cilt 1-2*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Şişmanoğlu, M. N. (1991). " FerîdüddînAttâr" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 4, TDV Yayınları, İstanbul, 95-98.
- Temiz, E. (2020). Bir Tasavvuf Klasığı Olarak Attar'ın Pendname Adlı Eseri ve Tuhfetü'l-İsmet Şerhi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 15-16.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> [E.T. 25.02.2021-25.09.2022].
- Türkoğlu, S., (2018). Türk Edebiyatında Pendnâme-i Attar'ın Manzum Tercümeleri ve Seyyid Ali Rızâ'nınRiyâzü'r-Rızâsı, Erzurum, S.22, s.672-677 [E.T. 13.03.2018]
- Uludağ, S. (2013). *FerîdüddînAttârTezkiretü'l-Evliya*, Semerkand Yayınevi, İstanbul
- Yazar, S. (2011). Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s.1, 59-60.
- Yekbaş, H.(2014). Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ferâ'izî-zâde Mehmed Sa'îd Efendi Maddesi. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/said-feraizizade-mehmed-said-efendi> [E.T.13.09.2022].
- Yılmaz, O. (2007). "Klasik Şerh Edebiyatı Literatürü",Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.5, S.9, s.273-275.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı

İletişim Bilgileri

Öğrenim Bilgileri

İş Deneyimi
